

การใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์

นายสันติวัฒน์ จันทร์โค

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๕๐

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE USE OF NORTHERN THAI CULTURE IN MALA KHAMCHAN'S NOVELS

Mr. Santiwat Chandai

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

สันติวัฒน์ จันทร์โต: การใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยายของมาลา คำจันทร์ .
(THE USE OF NORTHERN THAI CULTURE IN MALA KHAMCHAN'S NOVELS) อ. ที่ปรึกษา :
ผศ. อารดา กิระนันท์, ๒๐๐ หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้ มุ่งศึกษาการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ จำนวน ๘ เรื่อง ได้แก่ เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ดงคนดิบ เมืองลับแล ได้หล้าฟ้าหลัง ดาบอุปราศ สร้อยสุคันธา ไพธำพราง นางถ้ำ และ ดาบราชบุตร กลวิธีต่างๆที่ใช้ในการสร้างสรรค์นวนิยาย คือ การสร้างเนื้อเรื่อง การสร้างตัวละคร การนำเสนอแนวคิด การสร้างฉากและบรรยากาศ และ การใช้ภาษา นั้นจะทำให้นวนิยายมีบรรยากาศ ที่แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือและมีคุณค่ายิ่งขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า มาลา คำจันทร์ สร้างสรรค์นวนิยายดังกล่าวข้างต้นขึ้นโดยสอดผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ เข้าไว้ในส่วนต่างๆของเรื่อง ได้แก่ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อบางประการในท้องถิ่น เช่น ความเชื่อเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์ เรื่องผี เรื่องม้าขี่ นวนิยายบางเรื่องสร้างขึ้นจากวิถีการดำรงชีวิตในการประกอบอาชีพของชาวนาในภาคเหนือ ส่วนบางเรื่อง สร้างขึ้นจากตำนานและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในการสร้างตัวละครให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง มาลา คำจันทร์ เริ่มต้นด้วยการเรียกชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่น จากนั้นก็สร้างบทบาทตัวละครให้มีวิถีชีวิตความคิดความเชื่อเช่นเดียวกับคนในท้องถิ่น ทั้งตัวละครระดับเจ้านาย ชาวบ้านทั่วไป และ อมนุษย์ ด้วยเหตุที่นวนิยายทั้งหมดเป็นเรื่องราวของคนในภาคเหนือจึงสามารถ นำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับความคิดความเชื่อพื้นฐานของคนภาคเหนือ และแนวคิดที่เป็นภาพสะท้อนของวิถีชีวิตในสังคม ภาคเหนือ มาลา คำจันทร์ สร้างฉากและบรรยากาศให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและตัวละครโดยผสมผสานระหว่างสถานที่จริง และฉากที่สร้างสรรค์ขึ้นในเรื่อง ตลอดจนได้สอดแทรกวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรมท้องถิ่นเข้าไว้ อย่างกลมกลืน ประการสุดท้าย มาลา คำจันทร์ ใช้ภาษาและสำนวนท้องถิ่นภาคเหนือในบทบรรยาย บทพรรณนา และ บทสนทนา โดยมีลักษณะที่ราบรื่น มีสัมผัสและจังหวะ มีความเปรียบที่ น่าสนใจ ตลอดจนสอดแทรกวรรณกรรม บทขับ ข้อมูลศิขรินท้องถิ่นไว้เป็นระยะเพื่อสร้างบรรยากาศอีกด้วย

การที่ มาลา คำจันทร์ สร้างสรรค์นวนิยายโดยอิงอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างสอดคล้องและเหมาะสม กลมกลืนนั้น ทำให้นวนิยายทุกเรื่องมีความสนุกสนาน ชวนติดตาม อีกทั้งยังชักนำให้ผู้อ่านเข้าไปสู่อารมณ์ของวัฒนธรรม ท้องถิ่นภาคเหนือได้อย่างดี ประกอบกับมาลา คำจันทร์ ได้แสดงศิลปะด้านการใช้ภาษาในการนำเสนอนวนิยายได้อย่างไพเราะ สื่อความหมายได้เด่นชัด เหตุทั้งหมดนี้ทำให้นวนิยายมีเอกภาพ และ สุนทรีย์ภาพ อันช่วยส่งเสริมคุณค่าอย่างสำคัญทำให้นวนิยายประสบความสำเร็จอย่างงดงาม

ภาควิชา ภาษาไทย
สาขาวิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา ๒๕๕๐

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4880211022 : MAJOR THAI

KEY WORD: NOVEL / NORTHERN THAI CULTURE

SANTIWAT CHANDAI : THE USE OF NORTHERN THAI CULTURE IN MALA KHAMCHAN'S NOVELS.

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. ARADA KIRANADANA, 200 pp.

This thesis aims to study the use of northern Thai culture in Mala Khamchan's nine novels, namely Chao Chan Phom Hom Niras Prathat In Kwaen, Dong Kon Dib, Mueng Lub Lae, Tai Lah Fa Lang, Dab Ooparaj, Soi Sukantha, Prai Amprang, Nang Tham and Dab Rajabutra. Mala Khamchan use northern Thai culture in his plots, characterization, theme, setting and language uses. All these techniques help create the atmosphere of northern Thai culture in the novels enhancing the literary values of his works.

It is found that Mala Khamchan creates these novels by inserting the northern Thai culture into various parts of the story, such as creating the plot from beliefs found in the region, for example, the belief of holy sword, the belief of ghost or the belief of shaman. Some novels originate from the way of living of northern people while some originate from local legend or history. In characterization, Mala Khamchan starts from giving local northern name to each character. Moreover each character; upper class characters, ordinary villagers or non-human being characters, follow the belief, thought and way of life of northern people. Since all the novels concern with the life of northern people, Mala Khamchan, thus, presents the viewpoint of general belief of northern people, reflecting the way of life in northern Thai society. Mala Khamchan creates scenes and atmosphere harmonizing with plots and characters by mixing the existing places with the invented scenes in the novels as well as harmoniously inserting the local lifestyle such as culture, rites, and local art works into the novels. Lastly, Mala Khamchan uses northern dialect and idiom in the narration, description, and conversation. He also frequently inserts interesting metaphors, literature, folk poetry, folk wisdoms, in order to create northern atmosphere in the novels.

The harmonious use of northern Thai culture in the novel writing of Mala Khamchan made all his novels enjoyable and interesting, leading the reader into the charming atmosphere of northern Thai culture. Mala Khamchan beautifully presents the meaning of his novels through the art of language use and thus renders unique and beauty to his works.

Department THAI
Field of study THAI
Academic year 2007

Student's signature.....*Sme*.....
Advisor's signature.....*Arda Kiranadana*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จอย่างยิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารดา กิระนันท์ อาจารย์ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำแนวทางการวิจัยที่ทรงคุณค่า ตลอดจนตรวจทาน แก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความวิริยะโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย นอกจากนี้ อาจารย์ยังได้บำเพ็ญตนเป็นตัวอย่างของ “ครู” ผู้ทำงานวิชาการอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อิงอร สุพันธ์ุวัฒน์ ประธาน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์สุกัญญา สุจฉายา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพื่อเติมเต็มวิทยานิพนธ์นี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึง รองศาสตราจารย์ ดร. สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา ที่ช่วยขัดเกลาและแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษให้ เรียบร้อยและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม ที่ได้จัดสรรเวลาให้ผู้วิจัยได้ศึกษาในระดับมหาบัณฑิตและ ช่วยแบ่งเบาภาระบางส่วนของผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ศึกษา รวมถึงได้ถามไถ่ความคืบหน้า เกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเอื้ออาทรเสมอมา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พ่อครูมาลา คำจันทร์ ที่ได้สละเวลาให้สัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ ขอขอบคุณ เศรษฐภัทร ตระการ เพื่อนรักที่ร่วมเดินทางไปเก็บข้อมูลกับผู้วิจัยที่จังหวัด เชียงใหม่ ขอขอบคุณ จุฑามณี คชสารมณี ที่ช่วยเหลือเรื่องบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นทุกคนที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้จัดสรร ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอรำลึกถึงพระคุณบิดา-มารดา ที่เลี้ยงดูผู้วิจัยด้วยความรักและ สอนให้รู้จัก “ความเพียร” และ “ความอดทน” อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการใช้ชีวิต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๕
๑.๓ สมมติฐาน.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๖
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๖
๑.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๘
๑.๘ ข้อตกลงเบื้องต้น.....	๙
๒ วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือและข้อมูลวัฒนธรรมในนวนิยาย.....	๑๐
๒.๑ ความหมายของวัฒนธรรม.....	๑๐
๒.๒ การแบ่งประเภทวัฒนธรรม.....	๑๑
๒.๓ สภาพภูมิประเทศและการแบ่งเขตวัฒนธรรมภาคเหนือ.....	๑๔
๒.๔ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ภาคเหนือ.....	๑๖
๒.๕ ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ.....	๒๐
๒.๖ ข้อมูลวัฒนธรรมในนวนิยายของมาลา คำจันทร์.....	๒๑
๓ กลวิธีการสร้างสรรค์นวนิยายโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ.....	๖๖
๓.๑ กลวิธีการสร้างเนื้อเรื่อง.....	๖๖
๓.๑.๑ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อ.....	๖๖
๓.๑.๑.๑ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องผี.....	๖๗
๓.๑.๑.๒ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องผี.....	๗๑
๓.๑.๑.๓ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องจาริต.....	๗๓

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
๓.๑.๑.๓ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์...	๗๕
๓.๑.๒ การสร้างเนื้อเรื่องจากวิถีชีวิตท้องถิ่น.....	๘๐
๓.๑.๓ การสร้างเนื้อเรื่องจากเรื่องเล่า ตำนาน และ ประวัติศาสตร์.....	๘๖
๓.๒ กลวิธีการสร้างตัวละคร.....	๙๖
๓.๒.๑ การเรียกชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่น.....	๙๗
๓.๒.๒ การสร้างวิถีชีวิตตัวละครที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น.....	๑๐๐
๓.๓ กลวิธีการนำเสนอแนวคิด.....	๑๑๑
๓.๔ กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ.....	๑๒๒
๓.๔.๑ การสร้างฉากที่แสดงสถานที่และภูมิประเทศภาคเหนือ.....	๑๒๒
๓.๔.๒ การสร้างฉากที่แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ.....	๑๒๖
๓.๕ กลวิธีการใช้ภาษา.....	๑๓๐
๓.๕.๑ การใช้ภาษาและสำนวนท้องถิ่น.....	๑๓๑
๓.๕.๒ การแทรกข้อมูลคติชนท้องถิ่น.....	๑๓๔
๔ คุณค่าของนวนิยายของ มาลา คำจันทร์.....	๑๔๑
๔.๑ คุณค่าด้านเนื้อหา.....	๑๔๑
๔.๑.๑ โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง.....	๑๔๑
๔.๑.๒ ตัวละคร.....	๑๕๑
๔.๑.๓ แนวคิด.....	๑๖๓
๔.๑.๔ ฉากและบทสนทนา.....	๑๖๖
๔.๒ คุณค่าด้านศิลปะการประพันธ์.....	๑๖๙
๔.๒.๑ ศิลปะการดำเนินเรื่อง.....	๑๖๙
๔.๒.๒ ศิลปะการใช้ภาษา.....	๑๗๓
๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๑๘๓
รายการอ้างอิง.....	๑๘๘
ภาคผนวก.....	๑๙๒
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๒๐๐

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

มาลา คำจันทร์ เป็นนามปากกาของ นายเจริญ มาลาโรจน์ เกิดที่บ้านดอย ต.เมืองพาน อ.พาน จ.เชียงราย มาลา คำจันทร์ เป็นคนท้องถิ่นภาคเหนือใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภาคเหนือไม่น้อยกว่า ๕๐ ปี ด้วยความที่ เป็นผู้สนใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ จึงตัดสินใจเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านวารสารศาสตร์ สาขาวิชาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร นำเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมไทยลื้อ เรื่อง คำขับล้ากสิบหั่ว” มาลา คำจันทร์ มีพื้นฐานภูมิรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างถ่องแท้ จนสามารถกล่าวได้ว่าเป็นปราชญ์ท้องถิ่นจากพื้นฐานและความสนใจดังกล่าวทำให้ มาลา คำจันทร์ มีหน้าที่การงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ เช่น เป็นที่ปรึกษาโฮงฮอมผญาล้านนา เป็นครูใหญ่โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา เป็นต้น

มาลา คำจันทร์ เป็นนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงเพราะในช่วงเวลา ๒๖ ปี ในวงการวรรณกรรม ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมไว้หลายประเภท เช่น สารคดี เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน ผลงานวรรณกรรมของ มาลา คำจันทร์ ส่วนใหญ่มักจะใช้ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาใช้ในการสร้างสรรค์เรื่องทำให้เรื่องมีลักษณะเฉพาะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือ ผลงานวรรณกรรมที่ทำให้มาลา คำจันทร์ มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในวงกว้างคือ วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง **หมู่บ้านอาบจันทร์** ซึ่งได้รับรางวัลดีเด่นบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๓ หลังจากนั้น มาลา คำจันทร์ ยังได้รับรางวัลอีกไม่ต่ำกว่า ๕ ครั้ง^๑ ซึ่งวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลในช่วงแรกของชีวิตการประพันธ์เป็นวรรณกรรมเยาวชนทั้งสิ้น

^๑ วรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับชาติมี ๕ เรื่อง ดังนี้

- ๑) หมู่บ้านอาบจันทร์ รางวัลดีเด่นบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๓
- ๒) ลูกป่า รางวัลดีเด่นบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๓ และ รางวัลจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๕

ในช่วงแรกของการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม มาลา คำจันทร์ ประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชน ในช่วงต่อมา มาลา คำจันทร์ ได้สร้างสรรค์ผลงานหลากหลายประเภทมากขึ้นทั้งสารคดี นิทาน นวนิยาย และนวนิยายเรื่องแรกของมาลา คำจันทร์ คือ นวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์มหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ก็ประสบความสำเร็จอย่างสูงเพราะได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปีพ.ศ. ๒๕๓๔ อันส่งผลให้ชื่อของ มาลา คำจันทร์ โด่งดังขึ้นมาอีกครั้งและทำให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นที่สนใจของนักวิชาการและ นักวิจารณ์วรรณกรรมเป็นจำนวนมาก

มีนักวิชาการหลายคนแสดงทัศนะเกี่ยวกับงานเขียนของ มาลา คำจันทร์ ดังนี้
 สมพร วรรณะสาร วาร์นาโต นักวิชาการภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวถึงงานเขียนของ มาลา คำจันทร์ ในบทความเรื่อง “วรรณกรรมอิงตำนานและวัฒนธรรมท้องถิ่นของ มาลา คำจันทร์” ว่า

ในบรรดาวรรณกรรมไทย ทั้งที่เป็นวรรณกรรมสมัยเก่าและวรรณกรรมสมัยใหม่มีวรรณกรรมที่สะท้อนความคิดจิตใจ ประเพณี ความเชื่อ ภาษา และวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่นภาคเหนือหรือล้านนาอยู่น้อยมาก โดยเฉพาะวรรณกรรมที่ได้รับความสนใจและอ่านกันอย่างแพร่หลาย หากภาคอีสานมีคำพูน บุญทวี เป็นกระแຈกสะท้อนภาพชีวิตของคนไทยในท้องถิ่นนั้นในปัจจุบัน มาลา คำจันทร์ เห็นจะเป็นตัวแทนสะท้อนภาพผู้คนในภาคเหนือได้เป็นอย่างดี

(สมพร วรรณะสาร วาร์นาโต, ๒๕๔๖: ๒๐)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

-
- ๓) เขี้ยวเสือไฟ รางวัลดีเด่นบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๒
- ๔) หุบเขากินคน รางวัลดีเด่นบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๓
- ๕) แมวน้อยตกปลา รางวัลดีเด่นบันเทิงคดีสำหรับเด็กประถมศึกษา จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๔

นักวิจารณ์วรรณกรรมผู้มีชื่อเสียงและมีผลงานวิจารณ์วรรณกรรมตีพิมพ์ในนิตยสาร วารสาร อย่างสม่ำเสมอ คือ ไพลิน รุ่งรัตน์ ได้กล่าวถึงงานวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ ไว้ที่น่าสนใจว่า

วรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ สะท้อนชีวิตของคนภาคเหนือทั้งที่เป็นคนไทยและเชื้อชาติอื่นๆที่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยได้อย่างละเอียด และได้บรรยากาศ เพราะ มาลา คำจันทร์ เป็นคนภาคเหนือส่วนลักษณะเด่นในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ก็คืออารมณ์และบรรยากาศของเรื่องนั้น ได้สะท้อนภาพชีวิตและตัวตนของคนภาคเหนือได้อย่างชัดเจน

(ไพลิน รุ่งรัตน์ ๒๕๓๐: ๑๘ อ้างถึงใน จันทนา อินทร์ดี, ๒๕๓๖: ๒)

ในบรรดางานวรรณกรรมของ มาลา คำจันทร์ ทุกประเภท มักปรากฏข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะตัวนักเขียนเองเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภาคเหนือทำให้ผลงานมีบรรยากาศและลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นภาคเหนือ แม้แต่ตัวนักเขียนเอง ก็แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานเขียนของตนว่า

งานเขียนในเชิงวรรณศิลป์เท่าที่ผมได้ทำมาทั้งหมด ทั้งที่เป็นเรื่องสั้นเรื่องยาว คู่มือจะหนีไม่พ้นแวดวงชีวิตของชาวภาคเหนือ ไปจากวิถีชีวิตของผู้คนเหล่านี้ผมคงเขียนไม่ได้ ไม่ใช่การถ่อมตัวที่พูดเช่นนั้น และไม่ใช่ว่าการถอดใจ ความดีงามของท้องถิ่นภูมิกำเนิดของตนเองเป็นด้วยว่าวิถีชีวิตแบบอื่น ลักษณะจำเพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ผมรู้จักน้อยหากเทียบกับถิ่นเกิดของตัวเอง อาจพูดได้ว่าผมไม่รู้จัก ผมไม่อาจเอื้อมจะไปแตะต้องมีคนในท้องถิ่นนั้นๆอีกมากมายที่รู้ดีกว่าผม เก่งกว่าผมในเชิงนี้

(มาลา คำจันทร์, ๒๕๔๕: ๑๔๔)

นักเขียนที่เขียนวรรณกรรมโดยใช้ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างสรรค์เรื่องมีอยู่ไม่มากนัก โดยเฉพาะภาคเหนือที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ มาลา คำจันทร์ ในขณะที่ภาคอีสานมีนักเขียนที่ใช้แนวการเขียนแบบนี้ด้วย เช่น คำพูน บุญทวี ลาว คำหอม ฯลฯ ซึ่งได้สอดแทรกข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคอีสานในงานเขียนอย่างสม่ำเสมอ มีนักวิชาการนำเสนอบทความวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในงานวรรณกรรม เช่น บทความเรื่อง “บทบาทของข้อมูลทางคติชนในเรื่องสั้นของนักเขียนอีสาน”

ของ รัญญา สังขพันธานนท์ นักวิชาการภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งได้นำเสนอแง่มุมการศึกษาที่น่าสนใจ ดังนี้

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกันระหว่างเรื่องสั้นกับคติชนวิทยาไม่เพียงเฉพาะแต่การพิจารณาถึงอิทธิพลของข้อมูลทางคติชนที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นของไทยโดยผู้แตงนำมาประยุกต์ใช้ในการเขียนเท่านั้น หากแต่ยังพยายามชี้ให้เห็นว่าในความเป็นจริงแล้วอิทธิพลของคติชนวิทยามีมากกว่าการ “ยืม” เนื้อหา หรือ “ข้อมูล”^๒ มารับใช้การเขียนเรื่องสั้นอย่างพินิจเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึง “บทบาท” ของข้อมูลทางคติชนที่มีต่อการแต่งเรื่องสั้นทั้งในแง่เทคนิคกลวิธีและรวมไปถึงการแสดงโลกทัศน์ของผู้แตงด้วย

(รัญญา สังขพันธานนท์, ๒๕๔๑: ๓๒)

แนวคิดของ รัญญา สังขพันธานนท์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับงานของ มาลา คำจันทร์ เพราะงานวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ โดยส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นภาคเหนือ เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนภาพสังคมท้องถิ่นภาคเหนือได้อย่างชัดเจน โดยส่วนมากมักกล่าวถึงรายละเอียดของวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในภาคเหนือ ลักษณะเด่นประการสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น คือ การนำข้อมูลทางวัฒนธรรมภาคเหนือมาใช้ในการดำเนินเรื่อง โดยข้อมูลเหล่านี้กระจายแทรกอยู่ในส่วนต่างๆของวรรณกรรม เป็นการนำสิ่งที่นักเขียนมีความรู้ดีคลุกคลี และ ผูกพัน มาใช้เป็นข้อมูลในการแต่งวรรณกรรมหลายเรื่องทำให้วรรณกรรมมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น มีคุณค่า และ น่าสนใจ

เนื่องจากมาลา คำจันทร์ มีผลงานวรรณกรรมที่มีคุณค่าเป็นจำนวนมากทำให้มีผู้นำผลงานวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ มาวิเคราะห์วิจารณ์อย่างหลากหลาย ได้แก่ จันทนา อินทร์ตัน(๒๕๓๖) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์” โดยใช้ข้อมูลเฉพาะวรรณกรรมเยาวชนจำนวนทั้งหมด ๙ เรื่อง สุภัฏญา เชาวน์น้ำทิพย์ (๒๕๔๙) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์” โดยมุ่ง

^๒ผู้เขียนบทความหมายถึงการกระทำในลักษณะที่นักเขียนบางคนนำเอาข้อมูลทางคติชนมาใช้เพื่อประโยชน์ในการแต่งอย่างตรงไปตรงมา เช่น การนำเอานิทานพื้นบ้านมาดัดแปลงเป็นเรื่องสั้น หรือการหยิบยกเอาเพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็กมาสอดแทรกในเนื้อหาบางตอนของเรื่องที่เขียนขึ้น

วิเคราะห์อัตลักษณ์และกลวิธีการนำเสนออัตลักษณ์จากวรรณกรรม ๑๓ เรื่องทั้งนวนิยายและวรรณกรรมเยาวชน นิภาภัทร เทศหมวก (๒๕๔๙) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวเหนือในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์” โดยมุ่งวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวเหนือและกลวิธีการนำเสนอจากรวมเรื่องสั้น ๔ เรื่อง และ สมพร วรรณนะสาร วาร์นาโด (๒๕๔๖) ได้ศึกษาวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ และนำเสนอในรูปแบบของบทความวิจัย โดยข้อมูลวรรณกรรมที่ใช้วิเคราะห์กว่าครึ่งเป็นวรรณกรรมเยาวชน จะสังเกตเห็นได้ว่าข้อมูลวรรณกรรม ของ มาลา คำจันทร์ ที่มีการนำมาวิเคราะห์วิจารณ์ก่อนหน้านี้ส่วนใหญ่มักเป็นวรรณกรรมเยาวชนและเรื่องสั้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ามีนวนิยายเรื่องยาวอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจนำมาวิเคราะห์ เช่น **เจ้าจันทน์มหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ดงคนตีบ เมืองลับแล ไต้หล้าฟ้าหลัง ดาบอุปราชา สร้อยสุคันธา ไพธ่อพราง นางถ้ำ ดาบราชบุตร** เพราะจากการสำรวจนวนิยายกลุ่มนี้ในเบื้องต้นพบว่า มาลา คำจันทร์ มีเพียงแต่นำข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมากล่าวถึงอย่างผิวเผินเท่านั้นแต่ได้นำมาใช้อย่างจริงจังเห็นได้ชัดจากการสร้างสรรค์ส่วนต่างๆของนวนิยาย กลวิธีการใช้ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ น่าจะมีประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาและเป็นงานวิจัยที่มีคุณค่า แต่ยังไม่เห็นมีผู้ใดนำมาศึกษาวิจัยโดยละเอียดมาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิถีที่ มาลา คำจันทร์ สอดแทรกข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยายในส่วนต่างๆอย่างกลมกลืนทำให้เป็นที่น่าสนใจของผู้อ่านอย่างกว้างขวาง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่ปรากฏในนวนิยาย ของ มาลา คำจันทร์
๒. เพื่อศึกษาวิถีการสร้างสรรคนวนิยายโดยใช้ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ

สมมติฐาน

มาลา คำจันทร์ ใช้กลวิธีการสร้างสรรค์นวนิยายเกือบทุกเรื่องโดยนำข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาผสมผสานในส่วนต่างๆของเรื่อง ได้แก่ การสร้างเนื้อเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉากและบรรยากาศ และการใช้ภาษา ทำให้นวนิยายดังกล่าวมีบรรยากาศที่แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือและมีคุณค่ายิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยคัดเลือกวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ เฉพาะที่มีลักษณะเป็นนวนิยายและมีการนำข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาใช้ในการสร้างสรรค์เรื่อง ทั้งนี้จะไม่นำวรรณกรรมเยาวชนมาใช้ในการวิจัย จำนวนทั้งหมด ๙ เรื่อง^๓ เรียงตามลำดับการพิมพ์ครั้งแรก ดังนี้

๑. เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุดินทร์แขวน (๒๕๓๔)
๒. ดงคนตีป (๒๕๓๕)
๓. เมืองลับแล (๒๕๓๙)
๔. ได้หล้าฟ้าหลัง (๒๕๔๐)
๕. ดาบอุปราชา (๒๕๔๑)^๔
๖. สร้อยสุคันธา (๒๕๔๓)
๗. ไพธำพราง (๒๕๔๔)
๘. นางถ้ำ (๒๕๔๕)
๙. ดาบราชบุตร (๒๕๔๗)

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. กำหนดโครงร่างวิทยานิพนธ์
๒. ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของมาลา คำจันทร์ โดยละเอียด
๓. ศึกษาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือจากแหล่งข้อมูลต่างๆ
๔. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๕. นำข้อมูลมาสังเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา
๖. สรุปผลและนำเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์

^๓ มีนวนิยาย ๑ เรื่องที่มีลักษณะเป็นจินตนิยาย คือ ศีตา ลากู ผู้วิจัยไม่ได้นับรวมในการศึกษาค้นคว้า เนื่องจากเป็นเรื่องราวของชนเผ่าสมมติ

^๔ มาลา คำจันทร์ ได้ปรับเนื้อเรื่องบางส่วนขึ้นใหม่จากวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง นกแอ่นฟ้า และ บ้านไร่ชายดง ซึ่งสำนักพิมพ์มติชนได้จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยใช้ชื่อนวนิยายว่า ดาบอุปราชา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์

จันทนา อินทร์ตน. การวิเคราะห์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๓๖.

งานวิจัยนี้วิเคราะห์นวนิยายของมาลา คำจันทร์ โดยเน้นการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างนวนิยายของมาลา คำจันทร์ กับ สภาพสังคมชนบทภาคเหนือ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า งานวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ แสดงสี่นของท้องถิ่นภาคเหนือเพราะมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ของคนในภาคเหนือซึ่งมีปรากฏในวรรณกรรมทุกเล่มที่นำมาศึกษา ข้อมูลที่ใช้ ศึกษา มี ๙ เรื่อง ซึ่งเป็นเป็นวรรณกรรมเยาวชนทั้งหมด ได้แก่ หมู่บ้านอาบจันทร์ เด็กบ้านดอย ไร่ค่อม ลูกป่า นกแอ่นฟ้า วิถีคนกล้า บ้านไร่ชายดง เขี้ยวเสือไฟ และ หุบเขากินคน

สุกัญญา เชาว์น้ำทิพย์. อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๔๙.

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งเน้นวิเคราะห์อัตลักษณ์และกลวิธีการนำเสนออัตลักษณ์ของชาวล้านนา ในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีอัตลักษณ์ ของชาวล้านนาปรากฏอยู่ในทุกเรื่อง โดยนำเสนออัตลักษณ์เหล่านั้นผ่านมุมมองของผู้เขียน ตัวละคร บทสนทนา ฉากและภาษาล้านนา ข้อมูลที่ใช้ศึกษามีทั้งสิ้น ๑๓ เรื่อง ได้แก่ เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน สร้อยสุคันธา เมืองลับแล ไพรอำพราง เด็กบ้านดอย ไร่ค่อม ลูกป่า เขี้ยวเสือไฟ นกแอ่นฟ้า บ้านไร่ชายดง ดาบอุปราชา ใต้หล้าฟ้าหลัง และ ดงคนดิบ

นิภาภัทร เทศหมวก. ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวเหนือในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๔๙.

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวเหนือในเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์ ผลการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นของมาลา คำจันทร์ สะท้อนวิถีชีวิตของชาวเหนือในด้าน ต่างๆต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านศาสนา ด้านการศึกษา และ ด้านการเมืองการปกครอง มาลา คำจันทร์นำเสนอภาพสะท้อนดังกล่าวด้วยการสะท้อนผ่าน

มุมมองผู้เขียน ตัวละคร และ ฉาก ข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็นรวมเรื่องสั้นจำนวน ๔ เล่ม ได้แก่ ทางที่ต้องเดิน ลมเหนือและป่าหนาว ไฟพรางเทียน และ นาคบาท

บทความ

สมพร วรรณะสาร วารณาโด. วรรณกรรมอิงตำนานและวัฒนธรรมท้องถิ่นของ มาลา คำจันทร์. วารสารมนุษยศาสตร์สาร ๔ (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๖): ๒๐ – ๓๖.

บทความนี้เป็นบทความขนาดสั้นที่นำเสนอผลการวิเคราะห์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น ๓ ประเด็นสำคัญ ดังนี้ โครงสร้างสังคมของชุมชนในชนบทภาคเหนือ จารีตประเพณีและวัฒนธรรมความเชื่อต่างๆ นิทาน นิยาย ตำนานและภาษาท้องถิ่น

ธัญญา สังขพันธานนท์. บทบาทของข้อมูลทางคติชนในเรื่องสั้นของนักเขียนอีสาน. วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๑๗ (มิถุนายน – ตุลาคม ๒๕๔๑): ๓๑ – ๔๗.

ประเด็นสำคัญที่ธัญญานำเสนอในบทความนี้ คือ ข้อมูลทางคติชนกับบทบาททางวรรณกรรม โดยมีกรณีศึกษาเป็นผลงานเรื่องสั้นของนักเขียนอีสานสองคนได้แก่ รมย์ รัตวัน และ ลาว คำหอม ซึ่งเป็นนักเขียนเรื่องสั้นอีสานในยุคแรกๆ ปรากฏว่ามีข้อมูลทางคติชนแทรกอยู่ในเรื่องเป็นจำนวนมาก ต่างจากนักเขียนอีสานในสมัยต่อมาที่ไม่ค่อยให้ความสนใจกับข้อมูลทางคติชนมากเท่าที่ควร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เข้าใจบทบาทของข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ จนทำให้ประสบความสำเร็จ
๒. สามารถเข้าใจนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยแง่มุม การศึกษาวรรณกรรมจากข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ
๓. เป็นแนวทางในการศึกษางานเขียนประเภทที่มีข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบ

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. ภาคเหนือ หมายถึง บริเวณที่มีพื้นที่ครอบคลุม ๘ จังหวัด ดังนี้ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา และ แม่ฮ่องสอน ทั้งนี้ผู้วิจัยปรับขอบเขตการแบ่งพื้นที่ดังกล่าว จากสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ และ พิจารณาจากการใช้ภาษาและตัวอักษร ร่วมกันเป็นหลัก
๒. วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ หมายถึง สิ่งที่แสดงออกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนและ สภาพแวดล้อมในภาคเหนือ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มข้อมูลวัฒนธรรมภาคเหนือโดยยึดตามการ แบ่งกลุ่มวัฒนธรรมตามสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เป็นสำคัญ แต่ได้มีการ ปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสม ดังนี้
 ๑. ความเชื่อค่านิยมประเพณีและพิธีกรรม
 ๒. อาชีพ
 ๓. การปกครองและสังคม
 ๔. อาหารการกินสุขภาพอนามัยและการรักษาโรค
 ๕. การแต่งกายและเครื่องประดับ
 ๖. ภาษาและวรรณกรรม
 ๗. ศิลปะการแสดงและการละเล่น
 ๘. ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ สถานที่
 ๙. ศิลปกรรม
 ๑๐. ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ และ ตำนาน
 ๑๑. กลุ่มชาติพันธุ์
๓. มาลา คำจันทร์ เป็นนามปากกาของ เจริญ มาลาโรจน์ ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยจะอ้างถึง ผู้แต่งนวนิยายที่นำมาศึกษาว่า “มาลา คำจันทร์” ตลอดการเขียนวิทยานิพนธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๒

วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือและข้อมูลวัฒนธรรมในนวนิยาย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะให้ข้อมูลกว้างๆเกี่ยวกับ ความหมายของวัฒนธรรม การแบ่งประเภท วัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ และ วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับ วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ รวมถึงเป็นการสำรวจข้อมูลวัฒนธรรมที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ในบทที่ ๓ ต่อไป

๒.๑ ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง และได้มีนักวิชาการให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม หลากหลายตามสาขาวิชา ซึ่งสามารถประมวลได้ ดังนี้

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออก ถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง เพราะเป็น วิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม (สุพิศรา สุภาพ, ๒๕๔๒: ๓๔)

วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการ กำหนดพฤติกรรมและ/หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๗: ๒๕)

จากการประมวลทัศนะของนักวิชาการสาขาต่างๆที่ให้ความหมายและคำอธิบายเกี่ยวกับ คำว่า “วัฒนธรรม” ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า “วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสร้างสรรคระบบ การประดิษฐ์วัตถุ สิ่งของที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นระบบอันสำคัญยิ่งที่ถือเป็น มรดกทางสังคม”

๒.๒ การแบ่งประเภทวัฒนธรรม

เมื่อได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าคำว่าวัฒนธรรมมีความหมายที่กว้างขวาง หลากหลายมิติ เพราะฉะนั้นจึงมีการจัดประเภทวัฒนธรรมเพื่อให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น นักวิชาการได้จัดแบ่งประเภทวัฒนธรรม ซึ่งสามารถประมวลได้ ดังนี้

นักวิชาการด้านมานุษยวิทยา คือ อมรา พงศาพิชญ์ (๒๕๔๗) และ นักวิชาการด้านสังคมวิทยา คือ สุพัตรา สุภาพ (๒๕๔๒) มีความเห็นสอดคล้องกันในการจัดแบ่งประเภทของวัฒนธรรม ซึ่งนักวิชาการทั้งสองคนได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ วัฒนธรรมวัตถุ และ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอความคิดเห็นของนักวิชาการเพียงท่านเดียว คือ สุพัตรา สุภาพ (๒๕๔๒: ๓๕) ซึ่งได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. วัฒนธรรมวัตถุ (material culture) ซึ่งได้แก่สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ตู้เย็น หม้อหุงข้าว แก้วน้ำ มีด โต๊ะ รถ เครื่องบิน โทรศัพท์ จรวด บ้าน วัด หอประชุม เป็นต้น
๒. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ (non – material culture) หมายถึง คุณธรรมค่านิยม แนวความคิดในเรื่องการแข่งขันอย่างมีเหตุผล ประเพณี การปฏิบัติสืบต่อกันมา และเป็นที่ยอมรับกันในชนกลุ่มของตนว่าดีงาม เหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นนามธรรม (abstract) ที่มองเห็นไม่ได้

การแบ่งประเภทวัฒนธรรมข้างต้นเป็นการแบ่งประเภทอย่างกว้างที่สุด ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างขวางครอบคลุมวัฒนธรรมทุกประเภท แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีนักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ คือ วาสนา บุญสม (๒๕๔๑: ๑๗) แบ่งประเภทวัฒนธรรมที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น โดยจำแนกให้เห็นรายละเอียดและตัวอย่างของวัฒนธรรมในด้านต่างๆที่พบเห็นในสังคมไทย ดังนี้

วัฒนธรรมที่พบเห็นในสังคมไทยมีหลายประเภท ดังนี้

๑. ด้านภาษา มีแบบแผนทางภาษาที่ใช้สื่อความเข้าใจระหว่างมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นภาษาท่าทาง การพูดจา หรือการใช้ลายลักษณ์อักษร
๒. ด้านขนบ ธรรมเนียม ประเพณี มีแนวทางการปฏิบัติของบุคคลในสังคมเพื่อให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิดคล้ายกัน และกระทำสิ่งต่างๆในทางเดียวกัน
๓. ด้านจริยธรรม มีแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมของบุคคลในสังคม เพื่อพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดีมีศีลธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข
๔. ด้านการแต่งกาย มีแนวนิยมการแต่งกายของแต่ละเพศแต่ละวัย เพื่อให้ดูสวยงามเหมาะสมตามกาลเทศะ
๕. ด้านการสร้างวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มีแบบแผนการสร้าง เครื่องใช้ไม้สอย เครื่องประดับที่ประณีตสวยงาม คงทน เหมาะแก่ยุคสมัย
๖. ด้านความบันเทิง มีแบบอย่างการแสดงและการละเล่นเพื่อความเพลิดเพลินใจ เช่น การเต้นรำรำเคี้ยว การขี่ม้าก้านกล้วย การชักม้าชมเมือง การแข่งเรือ เป็นต้น
๗. ด้านศิลปะ มีแบบอย่างการแสดงออกอย่างงดงามแห่งอารมณ์ สะเทือนใจ เกิดจากความนึกคิดที่สูง สามารถโน้มน้าวใจผู้ชมผู้ฟัง ผู้อ่าน ให้คล้อยตามหรือกล่อมเกลาจิตใจให้ผ่องใสไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ดุริยางคศิลป์ และวรรณคดีไทย

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ มูลนิธิโครงการสารานุกรมวัฒนธรรมไทย โดย ธนาคารไทยพาณิชย์ ได้จัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ๔ ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และ ภาคใต้ กล่าวเฉพาะการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ มีประธานโครงการสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ คือ ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลสำเร็จของการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือมีทั้งสิ้น ๑๖ เล่ม คณะกรรมการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ได้แบ่งหมวดหมู่วัฒนธรรมออกเป็น ๑๗ หมวด ดังนี้

๑. หมวดความเชื่อและประเพณี
๒. หมวดอาชีพ
๓. หมวดเครื่องมือเครื่องใช้
๔. หมวดการปกครองและสังคม
๕. หมวดอาหารการกิน
๖. หมวดการแต่งกายและเครื่องประดับ
๗. หมวดสุขภาพอนามัย
๘. หมวดภาษา
๙. หมวดวรรณกรรม
๑๐. หมวดศิลปกรรม
๑๑. หมวดศิลปะการแสดง
๑๒. หมวดการละเล่นและกีฬา
๑๓. หมวดสถานที่
๑๔. หมวดกลุ่มชาติพันธุ์
๑๕. หมวดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๑๖. หมวดมาตราซึ่ง ตวง วัด
๑๗. หมวดบุคคลสำคัญ

เมื่อพิจารณาเนื้อหานวนิยายแล้ว ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมตามแนวการแบ่งของ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เป็นหลักในการจัดกลุ่มวัฒนธรรม แต่ได้ปรับบางหัวข้อ รวมกันเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรากฏในนวนิยาย การกำหนดหมวดหมู่ต่อไปนี้จะใช้เป็น แนวทางในการพิจารณาข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ มาลา คำจันทร์ นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ นวนิยาย ซึ่งผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่วัฒนธรรมออกเป็น ๑๑ หมวด ดังนี้

๑. ความเชื่อค่านิยมประเพณีและพิธีกรรม
๒. อาชีพ
๓. การปกครองและสังคม
๔. อาหารการกินสุขภาพอนามัยและการรักษาโรค
๕. การแต่งกายและเครื่องประดับ
๖. ภาษาและวรรณกรรม
๗. ศิลปะการแสดงและการละเล่น
๘. ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ สถานที่

๙. ศิลปกรรม
 ๑๐. ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ และ ตำนาน
 ๑๑. กลุ่มชาติพันธุ์

๒.๓ สภาพภูมิประเทศและการแบ่งเขตวัฒนธรรมภาคเหนือ

ภาคเหนือเป็นภาคที่อยู่ทางตอนบนสุดของประเทศไทย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคเหนือ สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะกว้างๆ ได้แก่ เขตทิวเขา ประกอบด้วย ทิวเขาแดนลาว ทิวเขาถนนธงชัย ทิวเขาผีปันน้ำ ทิวเขาหลวงพระบาง เป็นต้น เขตทิวเขาเหล่านี้เป็นเส้นแบ่งพรมแดนทางธรรมชาติที่สำคัญ และเป็นที่อยู่ของชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เขตที่ราบหุบเขามีลักษณะเป็นที่ราบแคบ ๆ อยู่ระหว่างแนวเทือกเขาและหุบเขา มีแม่น้ำไหลผ่าน มีดินอุดมสมบูรณ์ ถือเป็นเขตเกษตรกรรมที่สำคัญของภาคเหนือ และ เขตแอ่งที่ราบ มีความสำคัญในแง่เป็นที่ตั้งถิ่นฐานสำคัญของชุมชนชาวภาคเหนือ

จังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยตามการแบ่งภาคทางภูมิศาสตร์ มี ๙ จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และอุตรดิตถ์ ภาคเหนือมีอาณาเขตและพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและภาคอื่นๆในประเทศไทย ดังนี้ ทิศเหนือดินแดนที่อยู่เหนือสุดของภาคคือ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่าและประเทศลาว มีเทือกเขาแดนลาว แม่น้ำสาย และ แม่น้ำรวกกั้นเขตแดน ทิศตะวันออกดินแดนที่อยู่ทางตะวันออกสุดของภาค คือ อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว มีเทือกเขาหลวงพระบางกั้นเขตแดน ทิศตะวันตก ดินแดนที่อยู่ทางทิศตะวันตกสุดของภาค คือ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า มีแม่น้ำเมยและแม่น้ำสาละวินกั้นเขตแดน ทิศใต้ ดินแดนที่อยู่ทางตอนใต้สุดของภาคคือ อำเภอพิชัย ทั่วอุตรดิตถ์

กล่าวในแง่เขตวัฒนธรรม เขตวัฒนธรรมภาคเหนือหรือวัฒนธรรมล้านนา มีการจัดแบ่งที่แตกต่างกันออกไปตามทัศนะของนักวิชาการ นักวิชาการส่วนหนึ่งระบุขอบเขตของภาคเหนือเพียงจังหวัดในประเทศไทย แต่นักวิชาการอีกส่วนหนึ่งให้ทัศนะว่าเขตวัฒนธรรมภาคนี้น่าจะหมายรวมถึงอาณาเขตในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นักวิชาการแห่งภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ ธเนศวร์ เจริญเมือง (๒๕๓๖: ๙) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแบ่งเขตวัฒนธรรมภาคเหนือ ดังนี้

อาณาจักรล้านนามีบริเวณที่ตั้งอยู่ในดินแดน ๘ จังหวัดของภาคเหนือ ตอนบนของไทยในปัจจุบัน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และ แม่ฮ่องสอน

นักวิชาการอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นข้าราชการกระทรวงต่างประเทศและได้ประจำที่จังหวัด เชียงใหม่ คือ ไพโรจน์ สาลีรัตน์ (๒๕๔๙:๑๑) ให้ทัศนะเกี่ยวกับเขตวัฒนธรรมภาคเหนือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ดินแดนล้านนา คืออาณาจักรบริเวณที่ประกอบไปด้วยกลุ่มเมืองต่างๆ บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย แล่นเลยเข้าไปในเขตแดนประเทศเพื่อนบ้านบางส่วน เช่น รัฐฉานในเมียนมาร์ สิบสองปันนาในจีน หลวงพระบางในลาว และเวียตนาม บางส่วนที่อยู่ในประเทศไทย คือ ลำพูน ลำปาง เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน

มูลนิธิโครงการสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ (๒๕๔๒: ๙) กล่าวถึงขอบเขตในการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

หากจะกล่าวในแง่ภูมิศาสตร์ปัจจุบันแล้ว งานในสารานุกรมฯนี้จะเป็นประมวลความรู้ที่ครอบคลุมพื้นที่ในเขตจังหวัด เชียงราย เชียงใหม่ ตาก น่าน แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง อุดรดิตถ์ พะเยา และบริเวณชายขอบประเทศไทยทางภาคเหนือซึ่งเชื่อมต่อกับเขตเชียงตุง เชียงรุ่ง และ หลวงพระบาง

จากการประมวลทัศนะของนักวิชาการในการแบ่งเขตภูมิศาสตร์วัฒนธรรมภาคเหนือ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์และมีความเห็นว่า “เขตวัฒนธรรมภาคเหนือหรือวัฒนธรรมล้านนา น่าจะครอบคลุมพื้นที่ ๘ จังหวัดต่อไปนี้ ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง และ พะเยา โดยพิจารณาจากภาษาและตัวอักษรที่ใช้ร่วมกันเป็นสำคัญ”

๒.๔ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ภาคเหนือ

อาณาจักรล้านนา เป็นอาณาจักรที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ล้านนาเป็นอาณาจักรโบราณที่สำคัญยิ่งซึ่งมีอาณาบริเวณอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน สังเกตประวัติศาสตร์ล้านนาที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ผู้วิจัยได้สรุปความจาก สวัสดิ์ อ่องสกุล (๒๕๔๒: ๕๙๑๖-๕๙๓๖) ซึ่งเขียนบทความเรื่อง ล้านนา (ประวัติศาสตร์) ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ และ บทเรียนออนไลน์เรื่อง E-LANNA ของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๔๙) ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ออกเป็น ๕ ช่วงสำคัญ ได้แก่ สมัยก่อนก่อตั้งอาณาจักรล้านนา สมัยอาณาจักรล้านนา สมัยล้านนาในปกครองของพม่า สมัยล้านนาตกเป็นเมืองประเทศราชของสยาม และ สมัยรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้ากับส่วนกลาง ซึ่งรายละเอียดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แต่ละช่วง สรุปได้ดังนี้

สมัยก่อนก่อตั้งอาณาจักรล้านนา (ก่อนพ.ศ. ๑๘๓๙)

ก่อนกำเนิดอาณาจักรล้านนา บริเวณตอนบนของภาคเหนือมีชุมชนสำคัญเกิดขึ้น ๒ แห่ง ได้แก่ ชุมชนชาวลัวะบริเวณลุ่มแม่น้ำปิง และ ชุมชนชาวโยนกบริเวณลุ่มแม่น้ำกก

ชาวลัวะเป็นกลุ่มชนที่นับถือดอยสุเทพ เนื่องจากเชื่อว่าผีบรรพบุรุษของชาวลัวะ คือ ผีปู่และย่าและ สิ่งสถิตอยู่ ชุมชนชาวลัวะแบ่งกลุ่มคนได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปกครองและกลุ่มไพร่หรือสามัญชน ผู้นำคนสำคัญของลัวะที่รู้จักกันโดยทั่วไป ได้แก่ ขุนหลวงวิรังคะ การล่มสลายของชุมชนชาวลัวะเกิดขึ้นเพราะการขยายตัวของชุมชนชาวละว้ามาสู่บริเวณนี้โดยการนำของพระนางจามเทวี ขุนหลวงวิรังคะสู้รบกับพระนางจามเทวีแต่พ่ายแพ้ ถือเป็นกาลสิ้นสุดของชุมชนชาวลัวะ

ชุมชนชาวยวนหรือโยนหรือโยนกในแถบลุ่มแม่น้ำกก ปรากฏเรื่องราวในตำนานเชียงแสนหรือตำนานสิงหนวัติกุมารว่า ชุมชนชาวยวนได้รับความเดือดร้อนเพราะการรุกรานของขอม พญาพรหมเป็นผู้นำในการขับไล่พวกขอมออกไปได้และมีกษัตริย์ปกครองต่อมาหลายองค์ ตำนานเชียงแสนกล่าวถึงการสิ้นสุดของเวียงโยนกว่า ล่มจมเป็นหนองน้ำ เชื่อกันว่าเวียงโยนกที่ล่มไปอยู่ในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เกิดอาณาจักรเงินยางโดยการนำของปู่เจ้าลาวจก ต้นราชวงศ์ลาวหรือลวจังกราช ตามตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่เล่าว่าปู่เจ้าลาวจก เนมิตบันไดเงินเสด็จลงมาจากรวรรค์พร้อมบริวารเพื่อลงมาสร้างบ้านแปลงเมือง ราชวงศ์ลาว

มีกษัตริย์สืบต่อมา ๒๕ พระองค์มีพญามังรายเป็นกษัตริย์ลำดับที่ ๒๕ ซึ่งต่อมาพญามังรายได้ก่อตั้งอาณาจักรล้านนาและราชวงศ์มังรายขึ้น

สมัยอาณาจักรล้านนา(พ.ศ. ๑๘๐๔-๒๑๐๑)

อาณาจักรล้านนาถือกำเนิดขึ้นในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เกิดจากการรวมแคว้นโยนกและแคว้นหริภุชชัยและขยายอาณาเขตไปในดินแดนใกล้เคียง เช่น พะเยา แพร่ น่าน เป็นต้น ในช่วงที่ล้านนาเป็นอาณาจักรสามารถแบ่งช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ออกเป็น ๓ ช่วง ได้แก่ สมัยแรกเริ่มก่อตั้งอาณาจักร สมัยเจริญรุ่งเรือง และ สมัยแห่งความเสื่อมและการล่มสลาย

สมัยแรกเริ่มก่อตั้งอาณาจักรล้านนา พญามังรายใช้วิธีการรวบรวมหัวเมืองน้อยใหญ่มาไว้ในพระราชอำนาจตั้งแต่พระองค์ยังครองเมืองเงินยาง โดยอ้างสิทธิธรรมในการเป็นผู้สืบเชื้อสายโดยตรงจากปู่เจ้าลาวจก เมื่อรวบรวมหัวเมืองได้จำนวนหนึ่งแล้วพญามังรายได้ย้ายศูนย์กลางจากเมืองเงินยางมาสร้างเมืองเชียงใหม่ในปีพ.ศ. ๑๘๐๕ หลังจากนั้นมีการย้ายศูนย์กลางการปกครองเพื่อความเหมาะสมมาเป็นลำดับ จนกระทั่งในปีพ.ศ. ๑๘๓๙ ได้สร้างเวียงเชียงใหม่ขึ้นเป็นศูนย์กลางนับแต่นั้นเป็นต้นมา ราชวงศ์มังรายก็ได้ปกครองเชียงใหม่มาโดยตลอดเป็นระยะเวลา ๒๐๐ ปีเศษ ในช่วงนี้เชียงใหม่มีความเจริญแทบทุกด้านและเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาจนถึง พ.ศ. ๒๑๐๑ เมื่ออาณาจักรล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า

อาณาจักรล้านนาสมัยเจริญรุ่งเรือง ตรงกับช่วงกลางราชวงศ์มังราย และถือว่าอาณาจักรล้านนาในรัชสมัยพระเจ้าพระเจ้าติโลกราชและพระเมืองแก้วมีความเจริญสูงสุด ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรล้านนาที่สำคัญที่สุด คือ ด้านพระพุทธศาสนา นิกายสำคัญของพระพุทธศาสนาในล้านนามี ๓ นิกาย ได้แก่ นิกายเถรวาทซึ่งเป็นนิกายดั้งเดิมอันได้รับอิทธิพลจากหริภุชชัย นิกายรามัญจากสุโขทัย และ นิกายสิงหลหรือลังกาวงศ์ใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพระภิกษุที่ไปศึกษาพระพุทธศาสนาจากลังกา ความขัดแย้งระหว่างนิกายรามัญและสิงหลในการตีความพระธรรมวินัยนำไปสู่แรงผลักดันให้มีการค้นคว้าและศึกษาพระธรรมคำสอนอย่างกว้างขวาง หลักฐานสำคัญที่แสดงความเจริญของพระพุทธศาสนาได้แก่ การสร้างศาสนสถานจำนวนมากในเวียงเชียงใหม่ การสังคายนาพระไตรปิฎกที่วัดเจ็ดยอด เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๐ ผลงานวรรณกรรมพุทธศาสนาจำนวนมาก เช่น ปัญญาสชาติก ชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นต้น ความรุ่งเรืองทางศาสนามีความเกี่ยวข้องกับ ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การสร้างศาสนสถานจำนวนมากเป็นสิ่งสะท้อนความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจของล้านนาในยุคเจริญรุ่งเรืองขึ้นอยู่กับการค้าขายเป็นหลัก เชียงใหม่เป็น

ศูนย์กลางและทางผ่านของการลำเลียงสินค้า ความเจริญทางการค้ามีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของอาณาจักรล้านนา ในยุคนี้ล้านนามีกองกำลังที่เข้มแข็งสามารถแผ่อิทธิพลไปถึงดินแดนใกล้เคียง ได้แก่ เชียงตุง เชียงรุ่ง เป็นต้น

สมัยแห่งความเสื่อมและการล่มสลายของอาณาจักรล้านนา ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสื่อมและการล่มสลาย คือ เมืองต่างๆในอาณาจักรล้านนามีโอกาสในการแยกตัวเป็นอิสระสูง เพราะเป็นเมืองในหุบเขา ประกอบกับกษัตริย์อ่อนแอ และ ขุนนางขัดแย้งกันเอง เหตุผลดังกล่าวส่งผลต่อเศรษฐกิจทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ส่วนปัจจัยภายนอกที่สำคัญได้แก่ การขยายอิทธิพลของราชวงศ์ตองอูแห่งพม่า ดังนั้น อาณาจักรล้านนาจึงล่มสลายลงและอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๐๑ เป็นต้นมา

สมัยล้านนาในปกครองของพม่า(พ.ศ. ๒๑๐๑ – ๒๓๑๗)

ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าเป็นเวลา ๒๑๖ ปี แต่อำนาจของพม่าในล้านนาก็เป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ กล่าวคือ มีบางช่วงที่อยู่ภายใต้อำนาจของพม่าเพียงชั่วคราว หรือ บางช่วงที่เชียงใหม่แยกตนเป็นอิสระแต่ก็เป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ โดยส่วนใหญ่แล้วพม่าเป็นผู้ปกครองล้านนา ล้านนาในสมัยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าแบ่งได้เป็น ๒ สมัย สมัยแรก ประมาณร้อยปีแรก ล้านนามีฐานะเป็นมณฑลหนึ่งของพม่า พม่ายังคงให้เจ้าเมืองเดิมปกครองได้โดยอยู่ภายใต้การดูแลของกษัตริย์พม่าคือ บุเรงนอง แต่พม่าจะควบคุมนโยบายที่สำคัญ และเข้มงวดเรื่องการเกณฑ์แรงงานทำสงครามและการส่งส่วย สมัยที่สอง ประมาณร้อยปีหลังของการยึดครองล้านนา พม่าถือว่าล้านนาเป็นดินแดนส่วนหนึ่งกษัตริย์พม่าจึงส่งขุนนางพม่ามาปกครองร่วมกับชาวล้านนา กล่าวได้ว่าขุนนางพม่าคือผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการปกครองล้านนา การขูดรีดของขุนนางพม่าทำให้ชาวล้านนาไม่พอใจและเกิดการต่อต้านเป็นระยะจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๓๑๗ พญาเจ้าบ้านและพระเจ้ากาวิละจึงได้ร่วมกันสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าตากสินและสามารถขับไล่พม่าออกไปได้สำเร็จ

สมัยล้านนาตกเป็นเมืองประเทศราชของสยาม (พ.ศ. ๒๓๑๗-๒๔๒๗)

พระเจ้าตากสินปูนบำเหน็จตอบแทนความดีความชอบของพระยาเจ้าบ้าน และพระเจ้ากาวิละ โดย แต่งตั้งพญาเจ้าบ้านเป็นพระยาวิเชียรปราการครองเมืองเชียงใหม่ และ ให้พระเจ้ากาวิละครองเมืองลำปาง และล้านนาตกอยู่ในฐานะเมืองประเทศราชของสยามนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เมื่อสิ้นพระยาวชิรปราการในปลายยุคธนบุรีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

มหाराชทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระเจ้ากาวิละครองเมืองเชียงใหม่แทน ในยุคของพระเจ้ากาวิละ กล่าวได้ว่าเป็นยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” คือรวบรวมประชาชนกลุ่มต่างๆ เช่น ลื้อ ยอง เป็นต้น ที่หลบหนีภัยให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเชียงใหม่ มีการสร้างบ้านแปลงเมืองทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองมากเช่นเดียวกับในสมัยราชวงศ์มังราย เมืองสำคัญในยุคนี้มี ๓ เมืองคือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง นโยบายของรัฐบาลกลางของสยามใช้วิธีการผูกใจเจ้านายเมืองเหนือมิใช่ การกดขี่ เจ้าเมืองจึงมีอิสระในการปกครองเช่นเดิม รัฐบาลกลางใช้วิธีการควบคุมทางอ้อมได้แก่ การแต่งตั้งเจ้าชั้นห้าใบ ซึ่งเป็นข้าราชการระดับสูง และ ล้านนาต้องส่งส่วยทุกปี ส่งเครื่องราชบรรณาการทุก ๓ ปี เป็นต้น อย่างไรก็ตามในสมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ เจ้าหลวงองค์ที่ ๖ แห่ง ล้านนา มีปัญหาสำคัญเกิดขึ้น ๒ ประการคือ ปัญหาเรื่องการให้สัมปทานป่าไม้ซ้ำซ้อน และ ความวุ่นวายทางหัวเมืองชายแดน รัชกาลที่ ๕ จึงยกเลิกระบบการปกครองแบบประเทศราชและได้จัดตั้ง การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลขึ้นแทน มีข้าหลวงพิเศษซึ่งแต่งตั้งจากกรุงเทพฯ ไปปกครอง กล่าวได้ว่าล้านนาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนสยามโดยวิธีการปกครองแบบรวมศูนย์ที่ องค์พระมหากษัตริย์

สมัยรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้ากับส่วนกลาง (พ.ศ. ๒๔๒๗-ปัจจุบัน)

การรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าสู่ส่วนกลางเป็นการจัดการปกครองแบบรวมศูนย์ อำนาจ มีการดำเนินการสำคัญ ๒ ประการ คือ ประการที่ ๑ การยกเลิกฐานะเมืองประเทศราชและ ตำแหน่งเจ้าเมือง ประการที่ ๒ การทำให้ชาวล้านนา รู้สึกว่าตนเป็นพลเมืองไทยโดยการปฏิรูป การศึกษาในล้านนาให้มีการเรียนในโรงเรียนแทนการเรียนอักษรพื้นเมืองในวัด เหตุการณ์ช่วงนี้ตรงกับสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ ๗ ซึ่งนับเป็นเจ้าหลวงองค์สุดท้ายที่มี อำนาจในการปกครองบ้านเมือง ต่อมารัฐบาลกลางได้จัดการปกครองล้านนาเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลอำนาจการปกครองเป็นของข้าหลวงไม่ใช่เจ้าเมืองอีกต่อไป ในสมัยรัชกาลที่ ๗ มีการ กำหนดนโยบายยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมืองฝ่ายเหนือทุกองค์ ซึ่งเจ้าแก้วนรวิบูลย์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์สุดท้ายถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ จึงนับเป็นการสิ้นสุดของตำแหน่งเจ้าหลวงเชียงใหม่ มีเพียง ผู้สืบสายสกุล ณ เชียงใหม่ ณ ลำพูน ณ ลำปาง และ ณ น่าน

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลได้ยกเลิกการปกครองแบบเทศาภิบาลทั่วประเทศ ๑๔ แห่ง เหลือหน่วย การปกครองระดับจังหวัดเป็นหน่วยสูงสุด มณฑลพายัพหรืออาณาจักรล้านนาเดิมจึงกลายเป็น จังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ หลังการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลมีการกระจาย

ความสำคัญสู่เมืองหลักในภาคต่างๆโดยกำหนดให้เชียงใหม่เป็นเมืองหลักในภาคเหนือ เพราะฉะนั้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นต้นมาเชียงใหม่จึงเติบโตขึ้นอย่างมาก

๒.๕ ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ

จากพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของอาณาจักรล้านนา แสดงให้เห็นถึงการปะปนของคนหลายเชื้อชาติในบริเวณดินแดนล้านนา นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวในสภาพการณ์ต่างๆของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์มีส่วนหล่อหลอมให้วัฒนธรรมล้านนามีลักษณะเด่นเฉพาะตัว ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านภาษาและวรรณกรรม ชาวล้านนามีภาษาพูดที่มีเอกลักษณ์เรียกว่า “คำเมือง” นอกจากนี้ยังมีตัวอักษรท้องถิ่นเรียกว่า “ตัวเมือง” ซึ่งนิยมใช้ในการจารึกวรรณกรรมท้องถิ่นทุกๆประเภท

ด้านอาหารการกิน ชาวล้านนามีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย วัตถุดิบที่นำมาใช้ปรุงอาหารมักได้จากธรรมชาติใกล้ตัว อาหารพื้นเมืองมักไม่นิยมใช้กะทิ น้ำมัน และ เครื่องเทศ อาหารพื้นเมืองล้านนามีชื่อเสียงในปัจจุบัน เช่น ใส่อั่ว แคปหมู น้ำพริกหนุ่ม เป็นต้น

ด้านการแต่งกาย แต่เดิมชาวล้านนาทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือนและตัดเสื้อผ้าใช้เอง หญิงมักนิยมนุ่งผ้าถุง ส่วนชายนิยมนุ่งกางเกงขากว้างหรือเรียกว่า “เต๋วโย้ง” ลักษณะการแต่งกายของชาวล้านนาได้รับอิทธิพลจากไทใหญ่ พม่า และ ไทยภาคกลาง

ด้านดนตรีและการแสดง เครื่องดนตรีที่มีบทบาทมากในสังคมล้านนา คือ ซึง สมัยก่อนชายหนุ่มมักติดซึงประกอบการจ้อยระหว่างเดินทางไปเรือนหญิงสาว ส่วนศิลปะการแสดงในอดีตมักเป็นไปเพื่อพิธีกรรมมากกว่าความบันเทิง เช่น การฟ้อนเซิ้ง เป็นต้น

ด้านศิลปกรรม รูปแบบเรือนล้านนามีเอกลักษณ์มาก คือ เรือนกาแล ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะตัวที่กาแลที่ติดบนหน้าจั่ว นอกจากนี้ศิลปกรรมที่โดดเด่นของล้านนามีอีกหลายอย่าง เช่น เจดีย์ วัด เป็นต้น

ด้านการละเล่น การละเล่นของชาวล้านนาโดยเฉพาะการละเล่นของเด็ก หรือ “ละอ่อน” มีหลายชนิด เช่น ปริศนาคำทาย หรือ “คำตวยาย” การเล่นชิงช้า หรือ “สุกัจจจา” เป็นต้น การละเล่นของเด็กล้านนาค่อยคลึงกับการละเล่นของเด็กในภาคอื่นๆ

ด้านหัตถกรรม งานฝีมือของชาวล้านนามีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีบ่อเกิดมาจากการทำขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทอผ้า การจักสาน การแกะสลัก เป็นต้น เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป งานหัตถกรรมส่วนมากในปัจจุบันเป็นไปเพื่อการค้า งานหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของชาวล้านนา เช่น ผ้าทอ เครื่องเงิน กระจาดสา งานแกะสลัก เป็นต้น

ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนาเหล่านี้ ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเพราะเกิดจากภูมิปัญญาสั่งสมที่ยาวนาน ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านี้เป็นข้อมูลสำคัญที่ มาลา คำจันทร์ นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นวนิยายได้อย่างมีคุณค่า

๒.๖ ข้อมูลวัฒนธรรมในนวนิยายของมาลา คำจันทร์

มาลา คำจันทร์ เกิดและเติบโตอยู่ในวัฒนธรรมภาคเหนือมาโดยตลอด วัฒนธรรมเหล่านี้มีส่วนในการหล่อหลอมและสร้างสรรค์บุคลิกภาพของนักเขียน และที่สำคัญมาลา คำจันทร์ ยังได้นำข้อมูลวัฒนธรรมเหล่านี้มาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์นวนิยายอีกด้วย ข้อมูลวัฒนธรรมที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีหลากหลายกระจายแทรกอยู่ทุกส่วนของนวนิยาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดหมวดหมู่วัฒนธรรมในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ โดยยึดตามสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เป็นสำคัญและมีการปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสม และสำรวจข้อมูลวัฒนธรรมเบื้องต้นในนวนิยาย ดังปรากฏในรายละเอียดต่อไปนี้

ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และพิธีกรรม

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และ พิธีกรรม อยู่เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยเห็นว่า ทั้งความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และ พิธีกรรม ต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันจึงได้จัดให้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน ซึ่งความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และ พิธีกรรม ที่สำคัญที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีดังนี้

ความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิด

ความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิดเป็นความเชื่อที่แพร่หลาย กว้างขวาง แนบแน่นอยู่ในดินแดนล้านนา คนล้านนาเชื่อว่าคนแต่ละคนจะมีพระธาตุประจำปีเกิดของตน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ธาตุ” ดังที่ บุปผา คุณยศยิ่ง (๒๕๔๒: ๑๘๘๓) ได้อธิบายความหมายของ “ธาตุ” ไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ดังนี้

ธาตุ หมายถึง อากาโรที่วิญญานซึ่งกำลังจะเกิดมานั้น แปรสภาพจากความเป็น ดาวกลาย มาเป็น ดาวหล่น เพื่อลงมาชูหรือพักผ่อนอยู่กับธาตุหรือเจดีย์ซึ่งเป็นปูชนียวัตถุที่กำหนดไว้สำหรับผู้ที่จะมาเกิดในแต่ละปีก่อนจะเข้าพร้อมขวัน คือสถิตอยู่ที่กระหม่อมของพ่อก่อนการปฏิสนธิในครรภ์มารดา ทั้งนี้ผู้ที่เกิดในแต่ละปีจะต้องบูชาศาสนวัตถุที่ตนได้ลงมาชูอยู่แห่งนั้นเป็นพิเศษเฉพาะตน

ปีนักษัตรที่บุคคลเกิดทั้ง ๑๒ ปี จะมีพระธาตุประจำปีเกิดกำหนดไว้สำหรับสักการะบูชา ในจำนวนนี้พบว่ามีพระธาตุองค์สำคัญในดินแดนล้านนา ๘ แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑ แห่ง ประเทศพม่า ๒ แห่ง และ ประเทศอินเดีย ๑ แห่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปีชวด	บูชาพระธาตุจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
ปีฉลู	บูชาพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง
ปีชกาล	บูชาพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่
ปีเถาะ	บูชาพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน
ปีมะโรง	บูชาพระพุทธรูทสิหิงค์ จังหวัดเชียงใหม่
ปีมะเส็ง	บูชาโพธิบัลลังก์ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ พุทธคยา ประเทศอินเดีย
ปีมะเมีย	บูชาพระธาตุตะไค้ เมืองร่างกุ้ง ประเทศพม่า
ปีมะแม	บูชาพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่
ปีวอก	บูชาพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
ปีระกา	บูชาพระธาตุหริภุชชัย จังหวัดลำพูน
ปีจอ	บูชาพระธาตุมหาจุฬามณี บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บางตำรากำหนดให้บูชาพระธาตุอินทร์แขวนที่ประเทศพม่าแทน
ปีกุน	บูชาพระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย

ชาวล้านนาเชื่อว่าหากบุคคลได้ไปไหว้พระธาตุประจำปีเกิดอย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิต จะเกิดสิริมงคลแก่ตนเอง ทำให้พบความสุขความเจริญตลอดชีวิต เช่นเดียวกับเจ้าจันทร์ที่ต้องเดินทางไปไหว้พระธาตุอินทร์แขวนไม่ว่าหนทางที่ไปสู่พระธาตุอินทร์แขวนจะลำบากแค่ไหนก็ตาม ซึ่งพระธาตุประจำปีเกิดแต่ละปีก็จะมีคาถาในการไหว้พระธาตุที่แตกต่างกันด้วย มาลา คำจันทร์ นำความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิดอันเป็นความเชื่อที่สำคัญยิ่งในแถบล้านนามาสร้างสรรค์เนื้อเรื่องในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ดังนี้

เจ้าจันทร์เกิดเมื่อปีเปิกเส็ด พ.ศ. ๒๔๔๑ คนเกิดปีเส็ดหรือปีจอ มีพระธาตุจุฬามณีบนสวรรค์เป็นพระธาตุประจำปีเกิด แต่ก่อนเดิมมา ไรตรอยโบราณกำหนดว่า คนเกิดปีใดควรได้ไหว้พระธาตุประจำปีเกิดอย่างน้อยสักครั้งหนึ่งในชีวิต คนเกิดปีเส็ดพระธาตุประจำปีเกิดอยู่บนชั้นฟ้า ตาวดิงสาโลก ไปไหว้ได้ก็ควรน้อมใจยอมมือไหว้บ่หน้าใจเสียแท้ก็พึงควรไหว้พระธาตุอินทร์แขวน

(เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๓๙)

เจ้าจันทร์เกิดปีเปิกเส็ดหรือปีจอมีพระธาตุจุฬามณีเป็นพระธาตุประจำปีเกิด แต่เชื่อกันว่าพระธาตุจุฬามณีมีที่ตั้งอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถไปถึงได้ เพราะฉะนั้นจึงกำหนดให้ไหว้พระธาตุอินทร์แขวนแทน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า พระธาตุอินทร์แขวนเป็นฝีมือการเนรมิตของพระอินทร์จึงมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันกับพระธาตุจุฬามณี

พระธาตุอินทร์แขวนมีที่ตั้งอยู่ในประเทศพม่า ส่วนเจ้าจันทร์เป็นเจ้านายผู้หญิงที่อยู่เชียงใหม่ การคมนาคมในสมัยนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งระยะทางที่ไกลและเต็มไปด้วยอันตรายจากชนเผ่าช่าล่าหัวคน แต่ด้วยความเชื่ออย่างแนบแน่นเรื่องการไหว้พระธาตุประจำปีเกิดประกอบกับศรัทธาที่ยิ่งมั่นที่ต้องการตัดผมหอมบูชาพระธาตุเพื่อแก้บั้นที่หายป่วยและเสียนบุญเสียดวงกรรมเรื่องความรักด้วยการปฐมน้อมขอพระธาตุ เจ้าจันทร์จึงต้องเดินทางไปสักการะพระธาตุอินทร์แขวนโดยการนำทางของพ่อเลี้ยง เมื่อเดินทางไปถึงพระธาตุอินทร์แขวนแล้วเจ้าจันทร์ได้นำเครื่องสักการะมาเตรียมบูชาพระธาตุอินทร์แขวนตามความนิยมของชาวล้านนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เจ้าจันทร์ค่อยคลี่หน้าออกผ้า สติใหม่ได้คืนมาก็ค่อยลืมตา อัสสาสะอันลม ก้มเกล้ากราบประณมแนบพื้นยอเย็นขึ้นกายเกล้าเกศา ยามนั้นฝูงไพร่ช่า

ชุมชน เขาก็ขนเอาเครื่องสักการะ กล้วย อ้อย น้ำมันหอม น้ำมันงา เทียน ธง
ราชวัตร ฉัตรช่อ เข้ามาก่อกองสุม ยามนั้นพ่อเลี้ยงก็เข้ามาใกล้สมทบ

(เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๗๒)

เหตุผลสำคัญอีกสองประการที่เจ้าจันทน์เดินทางไปพระธาตุอินทร์แขวนนอกจากความเชื่อ
เรื่องการสักการะพระธาตุประจำปีเกิดจะก่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ตัวเองแล้วยังต้องการ
แก้บนด้วยการตัดผมหอมบูชาพระธาตุที่พระธาตุเคยช่วยให้รอดตาย และ ต้องการปฐมนิคมลดพระ
ธาตุเพื่อเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมเรื่องความรักอันจะส่งผลสำคัญต่อชีวิตของเจ้าจันทน์อย่างยิ่งอีกด้วย
ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้เจ้าจันทน์เลี้ยงผมหอมยาววาและบำรุงรักษาอย่างดี ดังที่ มาลา
คำจันทร์ บรรยายไว้ ดังนี้

ปฏิบัติตัวสร้างสัจจะบารมีมาห้าปี บ่เคยตัดผม ทะนุถนอมลูบเลี้ยงจน
ผมบนหัวหอมรินไปทุกเส้น ผมหล่นเอาใส่ผอบเก็บไว้ก็ยังหอมเจ็ดวัน

(เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๒๑)

ความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีของชาวล้านนามาก
ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และพิธีกรรมอื่นๆ ผีในความเชื่อของชาวล้านนามีหลากหลาย ทั้งผี
ที่หมายถึงสภาพหลังความตาย ผีที่หมายถึงเจ้าที่หรืออารักษ์ต่างๆ เป็นต้น หากจะแบ่งประเภทของ
ผีตามความเชื่อของชาวล้านนาอย่างกว้างที่สุด อาจแบ่งได้ ๒ ประเภท ได้แก่ ผีดี และ ผีร้าย
อย่างไรก็ตาม อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๒: ๔๐๘๒) ได้จัดกลุ่มของผีเพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นใน
สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

๑. ผี ที่มีสภาพเป็นกลาง มีลักษณะเป็นตัวแทนอำนาจของธรรมชาติ
อยู่ด้วย เช่น ผีฟ้า (เทวดา) แถน-ผีแถน สาง(พรหม) ผีน้ำ ผีขุนน้ำ
ผีเจ้าที่
๒. ผี ที่ให้ความคุ้มครองแก่มนุษย์ ได้แก่ ผีมด ผีเมง ผีด้า ผีปู่ย่า ผีเรือน-
ผีบ้านผีเรือน
๓. ผี ที่ให้ความคุ้มครองแก่สถานที่ เช่น เชนเมือง-เชนบ้านเชนเมือง ผีเสื้อ
เมือง ผีเสื้อวัด ผีเสื้อบ้าน ผีเสื้อนา ผีเสื้อห้วย ผีฝาย ผีทำงนา

ผีค้างพอน พบว่านอกจากผีค้างพอนแล้ว ยังเรียกผีกลุ่มดังกล่าวนี้ว่า
ผีอารักษ์-ผีอาฮัก-ผีอะฮัก อีกด้วย

๔. ผี ที่สถิตอยู่ตามสถานที่ต่างๆและมักเป็นผีที่ให้โทษ เช่น ผีป่า ผีดอย
ผีโป่ง ผีดง ผีปกกะโหล่ง
๕. ผี ที่สถิตอยู่ตามสถานที่ที่ร้าง เช่น ผีน้ำบ่อห่าง ผีวัดห่าง ผีคุ้มห่าง
๖. ผี ที่ช่วยเหลือมนุษย์ในการรักษาพยาบาลและการพยากรณ์ เช่น
ผีเจ้านาย ผีย่าหม้อหนึ่ง-ผีปู่ด้ายดำ ผีกะโหล่ง
๗. ผีร้าย หรือผีที่ให้โทษแก่มนุษย์ เช่น ผีกละ ผีกละยักษ์ ผีโพรง ผีม้าบ้อง
ผีอีค้อย พราย เปรต สาง (ผีที่ตายจากสภาพผีหรือผีเก่าแก่ดั้งเดิมแต่ให้
โทษแก่คน)
๘. ผี ที่หมายถึงมนุษย์ซึ่งมีสภาพต่ำกว่ามาตรฐานของคนโดยทั่วไป เช่น
ผีบ้า ผีป่วย ผีแมน ผีอีตู ผีโชน
๙. ผี ที่หมายถึงสัตว์บางชนิดที่มีลักษณะคล้ายคนในขอบเขตหนึ่ง เช่น
ผีชะแคว่ ผีอีค้อย
๑๐. ผี ที่บอกสภาพหรือลักษณะการตายของคน เช่น ผีหัวกุด ผีตายโหง
ผีตายเก่าเนาเมิน

นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ แทบทุกเรื่องได้กล่าวถึงผีและลักษณะของผีไว้ เช่น
ดาบราชบุตร กล่าวถึงผีเจ้านายผู้มีบทบาทในการช่วยเหลือตัวเองของเรื่องเมื่ออยู่ในภาวะคับขัน
ให้รอดพ้นจากอันตราย หรือผีเจ้านายใน **สร้อยสุคันธา** ที่ช่วยชี้ช่องทางให้ฝ่ายคานี้จากเรือน
พ่อพญาเขื่อนคำไปได้ ส่วนผีที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง **ดงคนดิบ** ได้แก่ ผีกละ อันเป็นเหตุให้
คำหอมถูกกีดกันจากแม่ของน้อยหล้าไม่ให้อาศัยเพราะเชื่อว่าคำหอมสืบเชื้อสายมาจากผีกละ
นอกจากผีที่มีบทบาทสำคัญต่อเรื่องเหล่านี้แล้ว มาลา คำจันทร์ยังกล่าวถึงผีอีกหลายชนิด เช่น
กล่าวถึงผีขุนน้ำ ผีพราย ในเรื่อง **เมืองลับแล** ผีอีค้อย ในเรื่อง **ดาบราชบุตร** ผีกระสือ ในเรื่อง
ใต้หล้าฟ้าหลัง แม้กระทั่งผีที่อยู่ในรูปแบบสัญลักษณ์ คือ นางถ้ำ ในเรื่อง **นางถ้ำ** เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าผีในระบบความเชื่อของคนล้านนาสามารถจัดจำแนกได้หลากหลายประเภท
และผีแต่ละประเภทก็มีบทบาทที่แตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างตามแต่โครงเรื่องที่ผู้เขียนกำหนด
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เลือกผีที่มีความสำคัญต่อเหตุการณ์ในเรื่อง และ ผีที่มีความสำคัญต่อวิถี
ชีวิตประจำวันของชาวบ้านมานำเสนอไว้ในหัวข้อนี้ ดังนี้

ฝีกะ

ฝีกะเป็นผีชนิดหนึ่งที่อยู่ในระบบความเชื่อเรื่องผีของชาวล้านนา อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๒: ๔๐๘๒) อธิบายความหมายของคำว่า ฝีกะ ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ดังนี้

ฝีกะหรือ ฝีกะ เป็นผีที่มักเข้าสิงคนเพื่อเพื่อเรียกร่องจะกินอาหาร อันเป็นลักษณะของความตะกละ จึงเรียกผีชนิดนี้ว่า ฝีกะ ซึ่งทั่วไปมักจะเขียน ฝีกะ โดยมากเมื่อฝีกะเข้าสิงบุคคลใดก็จะแสดงกิริยาอาการที่ผิดปกติไป เมื่อคนอื่นสังเกตเห็นก็จะถามถึงจุดประสงค์ที่ฝีกะมาเข้าสิงนั้น โดยมากฝีกะมักจะบอกว่าต้องการกินอาหารจำพวกขึ้นฉားและ แกงอ่อม เป็นต้น ซึ่งเมื่อคนจัดให้กินแล้วฝีกะก็จะออกจากร่างของคนนั้นไป

ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** มาลา คำจันทร์ ได้กล่าวถึงฝีกะที่เข้ามาเข้าสิงคนทำให้คนที่ถูกเข้าสิงมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้หญิงที่ถูกฝีกะเข้าสิงจะมีเรี่ยวแรงมากเกินชายหลายคนที่จะสามารถควบคุมได้ นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมการกินที่แปลกไปกล่าวคือ อยากรับประทานเลือดและเหล้า ดังนี้

คนถูกผีสิงผมยุ่งสยายปรกหน้า รุ่ยร่ายทั้งคืนทั้งรุ่งโรจน์โครมครามว่าเจ็บ ทุเจ็บ ผู้ชายแข็งแรงสามสี่คนช่วยกันยัดแขนขานางไว้ คนหนึ่งจับแขนขวา อีกคนเอาเข่ากดแขนซ้าย คนที่สามกับสี่ช่วยกันกดทับหน้าขานาง เรี่ยวแรงคนถูกสิงเหมือนจะเพิ่มพูนกว่าปรกติอีกหลายเท่า ฟาดแขนเหวี่ยงขาจนคนบ่าคนแรงทั้งหลายซวดเซ ดวงตาของนางขุ่นขวาง มุมปากมีน้ำลายไหลยืด ปลูกปล้ำ ทุลักทุเลกันพักใหญ่จึงจับนางมัดได้สำเร็จ

(ดงคนดิบ, ๖)

ฝียังคงซดลาบซดเหล้าจนปากเประอะเลอะกินไม่เหมือนคน ฝีกินซัดๆ คนกินเอาสามนิ้วหยิบลาบ แต่ฝีกินเอานิ้วทั้งห้าขยำลาบใส่ปาก ตาฝีกุนขวาง กลอกกลับไปมาเหมือนกลัวคนเข้าแย่ง กินอ้อมก็เรอเอ็กเสียงดัง

(ดงคนดิบ, ๑๑)

นอกจากนั้นยังมีความเชื่อว่าเมื่อผีกละเข้าสิงผู้ใดแล้วผู้ที่จะมาแก้ไขก็คือ หมอผีประจำหมู่บ้าน อาจะเริ่มตั้งแต่วิธีที่รุนแรงน้อยที่สุดแต่หากผีกละยังคงติดังไม่ยอมออกไปก็ต้องใช้วิธีการที่รุนแรงมากขึ้น จนกว่าผีกละจะยอมบอกชื่อว่าเป็นใครและออกไปในที่สุด

อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๒: ๔๐๘๔-๔๐๘๕) กล่าวถึงอุปกรรมในการปราบผีกละในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

๑. คาถาอาคม
๒. มีดหมอ ซึ่งอาจใช้งาช้างกำจัดหรือแงงไพลแทนก็ได้
๓. ต้นข่าแดง ใช้เสกแล้วตีร่างของคนที่ถูกสิง
๔. หางปลาไม หรือหางปลากระเบน ใช้เสกแล้วตีตามตัวของคนที่ถูกผีเข้าสิง
๕. เชือก ถ้าจะขลังต้องใช้ “เด็ยวหม้อหนึ่ง” หรือผ้าที่ใช้ยารอยต่อของหม้อหนึ่งกับไหข้าว ใช้ผูกคอคนที่ถูกผีกละเข้าสิง
๖. ข้าวสาร พริก หรือ พริกไทย ใช้เสกพ่นใส่หน้าคนถูกผีเข้า
๗. หม้อแกงดินเผาที่ใช้งานมานานแล้ว ใช้เสกแล้วครอบศีรษะผู้ถูกผีเข้าและชูดกันหม้อ ซึ่งมีผลทำให้เจ้าของผีกละผมร่วงเป็นแนวอย่างที่ปรากฏตามรอยชูดกันหม้อนั้น
๘. น้ำ ใช้เสกแล้วพ่นที่ใบหน้า แต่บางคนใช้น้ำร้อน มักจะใช้กรอกปากคนที่ถูกผีกละเข้าซึ่งอาจจะเป็นการบังคับให้บอกชื่อเจ้าของผีกละมากกว่าใช้ปราบผีกละจริงๆ
๙. ด้ายสายสิญจน์ ใช้ผูกขวัญและกันผี ในกรณีที่คนถูกผีเข้า
๑๐. ยันต์กัอม หรือ ตะกรุด ใช้ป้องกันโดยร้อยด้ายดิบสีแดง ผูกคล้องคอหรือข้อมือ ตะกรุดนี้ กว้างยาวสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่เกิน ๑ นิ้ว ลึกขระไม่เกิน ๘ ตัว หุ้มด้วยครั้งเป็นก้อนกลมรีเล็กๆ

การปราบผีกละ ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** ที่กล่าวถึงพ่อหมอ หรือ หมอผีประจำหมู่บ้านได้มาทำพิธีกรรมไล่ผีกละออกจากนางปัน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

พ่อหมอยกมือขึ้นจบท่วมหัว พึมพำคาถาเป่ามือพรวดแล้ว จิกผมนางจนหน้าหงาย นางปันทำสีหน้าเสยะดูแคลนแล้วพ่นเสลดพรวด พ่อหมอสบถด่าส่ายหน้าหลบแล้วตบหน้านางดังฉาด... พ่อหมอสะบัดมือลงอาคมตบหน้าฉาดๆ

หน้านางปั่นสะบัดตามแรงตบ มุมปากมีเลือดปริซึมปนกับน้ำมูกน้ำลาย ...
 เดือดขึ้นมาสูดขีตพ่หอมอล้วงหวายเสกจากยามห้อยไหลมาตีขวับๆ แต่ละขวับ
 ก็เห็นรอยหวายยกเกรียมเป็นผื่นแนว คนถูกผีสิงบิตรวดบิตร้าวหวีดร้องโหยหวน
 ลูกหลานสงสารคนถูกสิงจะบาดเจ็บล้มตายไปเสียก่อนจึงเข้าไปยุตแขนพ่หอม
 ไว้

(ดงคนดิบ, ๘)

ผีกละ สามารถสืบทอดจากคนรุ่นสู่รุ่นได้ ซึ่งการถ่ายสืบทอดความเป็นผีกละนั้น อุดม
 รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๒: ๔๐๘๒-๔๐๘๕) อธิบายไว้ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ
 สามารถสรุปได้ ดังนี้

๑. สืบทอดทางฝ่ายมารดาหรือลูกสาวคืออิตาคนเล็ก
๒. สืบทอดผ่านแมว โดยใช้ น้ำลายผีกละไปป้ายปากแมว
๓. สืบทอดหรือสิงอยู่ในเครื่องประดับจำพวกแหวน สร้อยคอ เป็นต้น
๔. สืบทอดหรือแปลงกายเป็นแมวดำ หมาดำได้

การสืบทอดความเป็นผีกละ ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** เป็นการสืบทอดจากย่าเฒ่าผ่าน
 มาสู่คำหอมผู้เป็นหลานสาว โดยการมอบตะกรุดซึ่งเป็นเครื่องรางของตนให้แก่คำหอม เมื่อ
 คำหอมรับตะกรุดนั้นมาจึงเท่ากับเป็นการสืบทอดความเป็นผีกละมาจากย่าเฒ่า อันมีผลทำให้เธอ
 กลายเป็นที่รังเกียจของคนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะนางอิน แม่ของน้อยหล้า ที่สะท้อนความรู้สึกของ
 นางที่มีต่อคำหอม ดังนี้

มึงมันตาบอดใส อีหอมมันดีตรงไหนวะ ผอมแห้งออกปานนั้น หาบข้าว
 ไปสีสักหาบ จะไหวไม่ไหวก็ไม่รู้ อีหอมมันลูกหลานผีกระนะมึง ได้มันมามันจะกิน
หัวมึง

(ดงคนดิบ, ๓๙)

ผีบรรพบุรุษ

ดังได้กล่าวแล้วว่า ผี ตามระบบความเชื่อของชาวล้านนามีหลากหลาย ผีประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญมาก คือ ผีบรรพบุรุษ ทั้งนี้เพราะผีบรรพบุรุษมีความสำคัญในแง่ของความศักดิ์สิทธิ์ เพราะคำว่า “บรรพบุรุษ” แสดงให้เห็นช่วงห่างระหว่างอายุของผู้นับถือกับผี นอกจากนี้ผีบรรพบุรุษยังมีความสำคัญในแง่การมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนในครอบครัวด้วยการสืบทอดกันมาทางสายโลหิต อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าการนับถือผีของชาวล้านนาในแต่ละครอบครัวก็จะมีความแตกต่างกันแม้จะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เช่นบางครอบครัวอาจถือผีปู่ย่าที่สืบทอดมาทางสายมารดา บางครอบครัวก็จะนับถือผีมดซึ่งสืบทอดมาทางบิดา ศรีเลา เกษพรหม (๒๕๔๒: ๔๐๙๙) อธิบายความหมายของ ผีปู่ย่า ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

ผีปู่ย่า คือผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีการติดต่อสืบสานกันมาทางสายมารดา โดยลูกที่เป็นหญิงเป็นผู้รับสืบทอด เมื่อมารดามีชีวิตอยู่ผีปู่ย่าก็อยู่ที่เรือนของมารดา พวกลูกๆจึงต้องไปไหว้ผีปู่ย่าที่เรือนเค้าหรือเรือนของบิดามารดา เมื่อมารดาเสียชีวิตลูกที่เป็นหญิงคนสุดท้าย(บางท่านว่าธิดาคนโต) จะรับต่อเอา ผีปู่ย่าไปไว้ที่เรือนของตน แล้วสืบทอดเนื่องกันมาอย่างนี้ มีหลายครอบครัวที่ผีปู่ย่าสูญไป ซึ่งเรียกว่าผีสุดเพราะลูกเป็นชายทั้งหมด

ทั้งผีปู่ย่าและผีมด ต่างก็เป็นผีที่ให้ความคุ้มครองแก่มนุษย์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าครอบครัว หรือสายตระกูลของตนจะนับถือผีประเภทใด ในสายตระกูลที่ไม่มีผู้หญิงสืบทอดผีปู่ย่าก็อาจนับถือผีมด ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษฝ่ายชาย หากสายตระกูลใดมีผู้หญิงที่สามารถสืบทอดผีปู่ย่าได้ก็จะนับถือผีปู่ย่า ผู้วิจัยมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า การเลือนนับถือผีปู่ย่านอกจากจะสืบทอดกันมาทางฝ่ายหญิงแล้วอาจมาจากการที่ปู่ย่า หรือ บรรพบุรุษ เคยเป็นผู้ประกอบวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่ หรือ มีตำแหน่งทางราชการที่สำคัญ ความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ดังนี้

“ปู่เลี้ยงผีปู่ย่าทุกปี แต่ลุงดีไม่เห็นเลี้ยง”

“มันไม่เหมือนกัน นั่นเขาถือผีมด เขาถือผีปู่ย่า”

“แล้วมีใครถือผีมดผีปลวกบ้างไหม”

“มีงะจ้”

ปู่เอามะเหงกปุดหัวหลานชายเบาๆเด็กชายลูบหัวร่อยๆ

“ผีมดผีเม็งเป็นชื่อผีฝ่ายดีรักษาคน ผีมอดผีปลวกมีที่ไหน”

“ทำไมเราถือผีปู่ย่า ไม่ถือผีมดผีเม็ง”

“เชื้อสายเราเป็นลูกศิษย์ลูกหาญ โคตรเหง้าเราเคยเป็นถึงองครักษ์เจ้าอุปฮาด
ดาบอุปฮาดยังตกทอดมาถึงเราจนบัดนี้”

(ดาบอุปราช, ๓๙)

ผีเสื่อนา

วิญญาณที่คุ้มครองรักษาสถานที่หลายแห่งเรียกว่า “เสื่อ” เช่น เสื่อบ้าน เสื่อนา เสื่อวัด ผีที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ ได้แก่ ผีเสื่อนา เพราะฉะนั้นก่อนจะมีการทำนาในแต่ละปีจึงต้องมีพิธีกรรมแรกนา เพื่อเป็นการบูชาผีเสื่อนาและอ้อนวอนให้ผีนาคุ้มครองดูแลผลผลิตให้ได้เพียงพอตามที่ต้องการ รั้งสวรรค์ จันต๊ะ (๒๕๔๒: ๕๗๙๖) อธิบายเกี่ยวกับพิธีกรรมแรกนาซึ่งเกี่ยวข้องกับการบูชาผีเสื่อนา ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

ในการแรกนานี้พ่อนาพร้อมด้วยภรรยาและบุตรพาเอาเครื่องพลีกรรมเข้าวางบนแท่นท้าวทั้งสี่ ส่วนหนึ่งเอาวางบนส้อห้อยสำหรับแม่โพสพ และแม่พระธรณีส่วนหนึ่ง จุดธูปเทียนขึ้น ถ้าพ่อนาเป็นคนมีความรู้ในพลีกรรมมีไหวหาก็จะทำพิธีเอง ถ้าไม่สามารถทำได้ก็ไปขอความร่วมมือจากปู่อาจารย์ประจำหมู่บ้านมาช่วยทำพลีกรรมให้

ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** ซึ่งเป็นนวนิยายที่นำเสนอวิถีชาวนาเป็นแกนหลักในการดำเนินเรื่อง และนำเสนอขั้นตอนการทำนาอย่างละเอียด จึงปรากฏพิธีกรรมเช่นผีนา หรือแรกนา ดังนี้

ถึงนอกทุ่งน้ำเจิ่งขาวปลาบ นาบั้งหนึ่งพ่อทนต์น้ำออกเกือบหมด...
ที่ตรงนี้เป็นแปลงหวานกล้า มุมนาด้านนั้นปักเฉลวเหน็บดอกด้ายดอกคำ
พ่อปลงหาบลงหัวนาแล้วนั่งยองๆ เอาข้าวเชือก่าหนึ่งใส่ถาด เอาดอกไม้ธูป
เทียนใส่ถาด พร้อมเหล้าจอก ข้าวปั้น ไก่ขี้น แล้วก็ยกถาดขึ้นเพียงคิ้ว

“อีพ่อจะทำอะไร”

“เช่นผีนา”

(ดาบอุปราช, ๒๔)

เสือเย็น

นวนิยายบางเรื่องมีบทบาทของ “เสือเย็น” ปรากฏอยู่ซึ่งเสือเย็นไม่ใช่เสือธรรมดาแต่เป็นเสือที่มีวิญญาณเข้าสิง สามารถแปลงร่างเป็นคนได้ เป็นการรวมกันระหว่างวิญญาณคนกับสัตว์ น่าจะอนุโลมเข้าอยู่ในจำพวกผีที่หมายถึงสัตว์บางชนิดที่มีลักษณะคล้ายคนในขอบเขตหนึ่ง ผู้วิจัย จึงจัดให้เสือเย็นเป็นผีประเภทหนึ่ง เจริญ มาลาโรจน์ (๒๕๔๒:๗๒๒๔) อธิบายเกี่ยวกับเสือเย็น ไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

เสือเย็น คือ เสือสมิง เป็นเสือชนิดหนึ่ง เชื่อกันว่าเกิดจากเสือที่กินคน มากๆ วิญญาณคนเข้าสิงอยู่ในร่างเสือทำให้มันดุร้ายยิ่งขึ้น และสามารถแปลง เป็นคนได้ บางท่านว่าเกิดจากคนที่เล่นคาถาอาคมเกี่ยวกับเสือ เมื่อแก่ตัวลง หรือควบคุมอาคมไม่อยู่ก็ทำให้กลายเป็นเสือเย็นไป เสือเย็นเป็นที่หวาดกลัว ของชาวล้านนาสมัยก่อนมาก

ความเชื่อเรื่องเสือเย็น หรือ เสือสมิง มีบทบาทอย่างยิ่งในนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** บทบาทของเสือเย็นคือ เสือเข้าเทหุ่มบ้าน เข้ามาคาบควายน้อยจากคอกไปเป็นอาหาร ทำให้ ชาวบ้านหวาดกลัวและได้รับความเดือดร้อนมากจนถึงขั้นต้องย้ายหมู่บ้านหนีเสือเย็น ความเชื่อ เกี่ยวกับเสือเย็น มีดังนี้

เสือสมิงมีอยู่ ๒ อย่างเสือกินคนมากหลายมักแก่กล้ามีผีมีพรายสิงสู่จำ ชังในตัวมัน ผีและพรายอันนั้นให้คุณแก่มัน รู้หลบรู้หลีก รู้ซุ่มรู้ซุกสงบดูเชิง ยามใดไม่มีคนใหม่มาตายแทน ยามนั้นผีเดิมไม่ได้เกิดใหม่ ก่อนได้ไปเกิดผีเดิม จะยอมให้เสือตายไม่ได้เด็ดขาด เสือกินคนจึงมักกินคนเรื่อยไปแบบนี้เรียกว่า เสือสมิงเหมือนกัน

(ไพร่อำพราง, ๘๒)

ความเชื่อเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์

ดาบ มีใช้เป็นอาวุธในสังคมโบราณแทบทุกแห่ง แต่รูปร่างและลักษณะของดาบ ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอยและความนิยมเป็นหลัก ดาบมีหลายประเภทตาม

กลุ่มคนผู้ใช้ วิถีชีวิต ศรีป่าซาง (๒๕๔๗: ๑๗-๑๙) แบ่งประเภทของดาบล้านนากว้างๆ เป็น ๓ ประเภท ซึ่งสามารถสรุปความได้ ดังนี้

๑. ดาบทหาร หมายถึงดาบที่ใช้ในการศึกสงคราม เป็นอาวุธประจำตัวทหาร มีขนาดยาว แข็งแรง คงทน ทำจากเหล็กชั้นดี คือ เป็นเหล็กกล้า และมีความเหนียวไม่หักหรือบิ่นง่าย ทั้งยังมีพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เข้าประกอบการทำอีกด้วย เพื่อให้เป็นอาวุธที่ขลังเป็นกำลังใจให้กับทหาร
๒. ดาบตำรวจ จะมีขนาดย่อมกว่าดาบทหาร เป็นอาวุธของเจ้าหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน
๓. ดาบสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นอาวุธประจำเรือน เน้นประโยชน์ที่การใช้สอย เพื่อป้องกันตัวหรือเพื่อต่อสู้กับพวกโจร มีหลายขนาด แต่ส่วนมากจะเน้นที่การพกพาไปไหนๆ ได้โดยสะดวก

แต่โบราณดาบคู่มือของบรรพบุรุษมีหน้าที่ใช้สอยในการต่อสู้กับข้าศึกเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง แต่เมื่อตกทอดมาถึงลูกถึงหลานยุคปัจจุบันดาบนั้นจะอยู่ในฐานะดาบศักดิ์สิทธิ์ประจำตระกูล และเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอยจากการรบราฆ่าฟันเป็นดาบที่ปกป้องคุ้มครองคนในตระกูลให้ประสบแต่ความสุขความเจริญ การสืบทอดดาบบรรพบุรุษมักจะมีสืบทอดมาตามสายตระกูล เชื่อว่าหากตกไปอยู่ในมือของคนอื่นที่มีใช้คนในตระกูลผู้ครอบครองนั้นอาจพบกับความวิบัติ ดาบล้านนาหรือดาบเมืองแต่ละเล่มจึงมีตำนานความเป็นมาที่น่าสนใจ ดังที่ วิถีชีวิต ศรีป่าซาง (๒๕๔๗: ๘๖-๘๗) กล่าวถึงตำนานของดาบเมือง ดังนี้

ดาบแต่ละเล่มมักมีเรื่องราวกำกับอย่างน่าตื่นเต้น บางเล่มงดงามด้วยตัวว่าเป็นดาบของเจ้าหญิงองค์หนึ่งแห่งเมืองแสนหรือสี่ป้อที่ยื่นให้ชายคนรักสังหารผู้ที่กุมเหงน้ำใจพระนางในยามราตรีกาล ดาบใบคาเล่มน้อยนั้นอาจเป็นดาบของสาวน้อยผู้บุซาร์กแท้ใช้แทงตรงหัวใจตัวเอง เนื่องจากนายร้อยโทชาวใต้ได้นางแล้วสลัดทิ้ง เล่มนั้นเป็นดาบปลายว้ายคมเขี้ยวฉบับคนขอเข้าศึกอีกหาญมานับไม่ถ้วน และดาบบางเล่มที่แขวนอยู่ข้างฝาเจ้าของเรือนเคยได้ยินเสียงชอกฝักกระแทกกระทั้นตัวมันเองอย่างสะพรั่งกั้วในคืนเดือนดับเดือนเพ็ญ

ดาบที่ปรากฏในวรรณกรรมของมาลา คำจันทร์ เป็นความเชื่อเรื่องอานุกาภาพแห่งดาบศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าราชบุตร ที่เชื่อว่าอานุกาภาพของดาบศักดิ์สิทธิ์จะสามารถปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านให้รอดพ้นจากอันตรายและหายนะต่างๆได้ ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์เนื้อเรื่องขึ้นใหม่

ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ดาบราชบุตรมีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้านในหมู่บ้านว่าตราบใดที่มีดาบราชบุตรอยู่ในหมู่บ้านตราบนั้นหมู่บ้านจะรอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะดาบราชบุตรเคยเป็นดาบคู่มือของเจ้าราชบุตรผู้เก่งกล้ามาก่อน ซึ่งมีความเป็นมา ดังนี้

ดาบราชบุตรเป็นดาบคู่มือของเจ้าราชบุตรผู้เป็นผีเค้าวหรือโคตรเหง้าบรรพบุรุษของนายบ้านทั้งหลาย เป็นของศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน สืบทอดกันมานานเท่าไรแล้วก็ไม่รู้ เมื่อชั่วเจ้าราชบุตรยังอยู่เป็นคนบนโลกเราโน่นแล้ว

(ดาบราชบุตร, ๘)

แต่โบราณดาบคู่มือของบรรพบุรุษมีหน้าที่ใช้สอยในการต่อสู้กับข้าศึกเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง แต่เมื่อตกทอดมาถึงลูกถึงหลานยุคปัจจุบันดาบนั้นจะอยู่ในฐานะดาบศักดิ์สิทธิ์ประจำตระกูล และเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอยจากการรบราฆ่าฟันเป็นดาบที่ปกป้องคุ้มครองคนในตระกูลให้ประสบแต่ความสุขความเจริญ การสืบทอดดาบบรรพบุรุษมักจะมีสืบทอดมาตามสายตระกูล เชื่อว่าหากตกไปอยู่ในมือของคนอื่นที่มีใช้คนในตระกูลผู้ครอบครองนั้นอาจพบกับความวิบัติ

ความเชื่อเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์และการครอบครองดาบศักดิ์สิทธิ์ ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ดาบอุปราชาได้หายไปจากครอบครัวยุคอินทรีในชั้นแรกเพราะคุณปลัดขอดาบไปเพื่อแลกกับการช่วยเหลือพ่อแม่ไม่ให้ถูกยึดที่นา ต่อมาดาบไปตกอยู่ที่ร้านรับซื้อของเก่าซึ่งนำแต่ความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัวของเขา เมื่อเขานิมนต์หลวงลุงไปบัดริ่งความให้จึงมอบดาบให้หลวงลุง หลวงลุงจำได้ว่าเป็นดาบอุปราชา ดาบประจำตระกูลของอินทรีจึงนำกลับมามอบให้ หลวงลุงมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ดาบประจำตระกูลจะต้องสืบทอดโดยทางสายเลือดรุ่นต่อรุ่นเท่านั้น ดังคำพูดต่อไปนี้

หลวงลุงพูดภายหลังเหตุการณ์ผ่านไปเนิ่นนานว่านี่คืออาถรรพ์อย่างหนึ่ง ดาบเก่าต้องอยู่กับเจ้าของที่แท้จริงของมันเท่านั้น ปลัดไม่ใช่เชื้อสาย

พญาไชย ใครๆที่ได้ครอบครองแต่ไม่ใช่สายเลือดพญาไชยมักมีอันเป็นไปต่างๆ
ดาบอุปราชเป็นดาบป้องกันบ้านเมือง ฆ่าคนตายมาแล้วเท่าไรไม่รู้ ดาบอุปราช
ไม่ใช่เพียงเหล็กมีคมเช่นดาบทั่วไปเท่านั้น แต่มันเป็นดาบอาถรรพ์ มีแต่
ลูกหลานเหลนโหลนพญาไชยเท่านั้นถึงจะครอบครองได้โดยไม่พบวิบัติอาถรรพ์

(ดาบอุปราช, ๒๓๒)

ในสมัยโบราณการใช้อาวุธแต่ละอย่างจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยทักษะเฉพาะทาง
ชาวบ้านในสมัยก่อนจึงจำเป็นต้องฝึกฝนทักษะเหล่านี้เพื่อให้เกิดความชำนาญและสามารถ
นำมาใช้ได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ ทักษะที่กล่าวถึงในที่นี้คือ “เชิง” หรือ “เจิง” ในภาษา
คำเมืองนั่นเอง ซึ่งชั้นเชิงดาบ หรือ เจิงดาบ ก็เป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญ อันแสดงให้เห็นได้
ด้วยการ “ฟ้อนเชิง” หรือ “ฟ้อนดาบ” วิถีกรรม ศรีปาชาง (๒๕๔๗: ๖๒) กล่าวถึงการฟ้อนดาบว่า

การฟ้อนดาบ เป็นวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวของชายชาวล้านนา เสมือน
เป็นการฝึกฝนการใช้เพื่อต่อสู้ศัตรูในยามสงคราม และในกลุ่มผู้ที่มีความ
ชำนาญในการฝึกอาวุธดังกล่าวก็อาจแสดงการเคลื่อนไหวประกอบอาวุธเพื่อ
แสดงถึงความรื่นเริง...งานบุญอุ่งงันในล้านนา ชายดีชายงามทุกคนจะสะพาย
ดาบมาอวดเอียงพอได้ยินเสียงฆ้องเสียงกลองดัง เชิงดาบเชิงศิลป์ก็พร้อมจะบิน
อวดลีลาเป็นการถวายเป็นพุทธบูชาหรือเพื่อให้คนและเทวดาได้ชม เพื่อให้
เป็นที่ต้องตาต้องใจแก่นางที่แอบรัก ดาบจะกลายเป็นอย่างอื่นไปก็เพราะใจของ
คนกุมดาบที่จะบันดลให้เป็นเท่านั้น แต่ในปัจจุบันการฟ้อนเชิงมักเป็นไปเพื่อ
การแสดงมากกว่าพิธีกรรม

การฟ้อนดาบในสมัยก่อนนอกจากจะเป็นการฝึกฝนทักษะการใช้ดาบให้คล่องแคล่วแล้วยัง
มีอานุภาพในการขับไล่ผีร้ายอีกด้วย ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง ดาบอุปราช ที่ผีร้ายมารังควาน
ครอบครัวของอินทรจนพ่อต้องตัดสินใจฟ้อนเชิงดาบอุปราชเพื่อไล่ผีไปให้พ้น โดยมีรายละเอียด
ดังนี้

พ่อลงไปทีลานบ้าน ยกดาบจบเพียงคิ้วแล้วรำดาบด้วยท่าทางที่ลูกพ่อ
ไม่เคยเห็นมาก่อน สีหน้าพ่อดูตื่นหัวหาญเหมือนวิญญูณปู่ใจยะมาสิงพ่อ
รำไปรอบบ้าน ครอบรอบที่บันไดก็กระที่บเท้าฉีกๆ อินทรชนลุกชูทั้งตัว ใ้ห้ล้า
ตัวลั่นปากลั่นพุดจาไม่เป็นถ้อยเป็นคำ พ่อรำดาบงามนัก เชิงดาบอุปฮาดงาม

นัก เหมือนได้เห็นพญาไชยยอดดาบไล่ฟันม่านเงี้ยวสมัยศึกม่านศึกเมืองกาละ
ล่องพื้นเมืงนานมาแล้ว

(ดาบอุปราชา, ๑๓๖)

ความเชื่อเรื่องม้าขี่

ม้าขี่ ในความเชื่อของชาวล้านนา หมายถึง คนที่เป็นร่างทรงของผีเจ้านาย มีหน้าที่ในการติดต่อกับผีเจ้านายเมื่อมีผู้มาขอความช่วยเหลือ เช่น ขอให้ช่วยหาของที่หายไป ขอคำพยากรณ์ ขอให้รักษาอาการป่วย เป็นต้น กล่าวได้ว่าม้าขี่เป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์แทนผีเจ้านาย ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนก็มักมาขอร้องให้ม้าขี่ช่วยเหลืออยู่เป็นประจำเช่น การทำนายน การช่วยให้มีสถานภาพดีขึ้น ช่วยในการตัดสินใจ ช่วยในการคุ้มครอง ช่วยให้พ้นจากภาวะที่เลวร้าย ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** และ **ดาบราชบุตร** ตามลำดับ ดังนี้

แม้ทำตามท่านเป็นเจ้าจะใช้ให้ทำส่วนมากก็ปิดปากความไข่เดียดเคือง
ของชาวบ้านแหละพี่ อย่างว่าควายหายหาไม่พบ ของหายหาไม่พบ ลูกอ่อน
นอนเปลเห่กล่อมจนเสียงแห้งแต่ยังร้องไห้แง ไอ้ผู้นั้นเหือดเหลือองตาลึก
เหมือนพรายสูบลือด เขาเดือดร้อนอันใดเขาจะมาหาเรา เราเป็นม้าขี่ก็จะไหว
หาท่าน เจ้าทั้งหลายท่านอยากเพิ่มพูนปารมีสะสมทางบุญแก่กล้า เราเป็นม้าขี่
ก็จะได้พลอยบุญไปกับท่าน

(สร้อยสุคันธา, ๑๓๔)

จาก ๗ คำ บุญส่งตายในภูมิน้อยทำยวัด ถึงวันนี้ ๙ คำ งานศพผ่านไป
แล้ว เขาขอนางแก้วอัฏฐิเชิญเจ้าราชลงดินมาดับเดือดร้อน นางนั่งหน้าขริ่ม
อยู่บนหอยพานเพียงคิ้ว กล่าวรำคำเชิญอยู่เสียบๆ

(ดาบราชบุตร, ๑๖๔)

ผู้ที่ทำหน้าที่ม้าขี่เองก็รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือคนในหมู่บ้านในด้านต่างๆ เพราะถือเป็นการบำเพ็ญบุญอย่างหนึ่งนอกจากการเข้าวัดทำบุญเช่นชาวบ้านทั่วไป นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการเป็นม้าขี่ของผีเจ้านายด้วยความจงรักภักดีเมื่อตายไปแล้วก็จะได้ไปอยู่บนสวรรค์กับผีเจ้านายที่ตนรับใช้ ความเชื่อเรื่องม้าขี่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ดังนี้

ป่าแก้วเป็นม้าขี่หรือร่างทรงของเจ้าราชบุตรมาโดยตลอด ดูเหมือนจะเป็นมาแต่ยามสาวอายุสี่สิบ ป้าบอกว่าป่าค้นพบทางบุญ ค้นพบทางดี ไม่กลางแคลงสงสัยอันใดสักอย่าง ขอทอดตัวรับใช้อารักษ์หลวงไปจนกว่าท่านจะละวาง ...เป็นม้าขี่ดีหลายอย่าง ได้ทำบุญสองชั้นนะเอ็ง อันหนึ่งคือทำบุญเข้าวัดอย่างคนทั่วไป อันหนึ่งคือได้รับใช้เจ้าราชได้ผายผืดพี่น้องเพื่อนบ้าน เวลาเดือดร้อนขึ้นมาเวลาบ้านเมืองยุ่งยาก ไม่มีใครอัญเชิญเจ้าราชลงได้ มีแต่ม้าขี่ผู้เดียว เป็นม้าขี่นะเอ็ง หากเป็นดีๆไม่มีต่างพร้อยก็ไม่ต้องกลัวจะตกนรก ตายไปแล้วเจ้าราชท่านจะมารับเราไปอยู่สวรรค์ ไปใส่ใจกวาดแผ้วพระเจ้าแก้ว จุฬามณีบนสวรรค์อยู่ร่วมกับท่าน

(ดาบราชบุตร, ๓๙)

การช่วยเหลือชาวบ้านของม้าขี่จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการลงผีเจ้านาย หรือ การเข้าทรง ถือเป็นการติดต่อกับผีเจ้านาย เมื่อผีเจ้านายมาเข้าทรงแล้วจะผายผืด หรือ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๒: ๔๐๙๐)อธิบายขอบวนการประทับทรงในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

การประทับทรงจะเริ่มจากตั้งเข้า หรือ แม่ตั้งซึ่งเป็นผู้ช่วยเพศชายหรือหญิงจุดธูปบูชาพระพุทธรูป แล้วจุดธูปอีกจำนวนหนึ่งแสดงความเคารพต่อชั้นตั้งหรือพานครุของผีเจ้านาย แล้วจึงปักธูปไว้ที่กระถางธูป ม้าขี่หรือคนทรงในเครื่องแต่งกายดำลองจะนั่งขัดสมาธิอยู่ที่หน้าโต๊ะหรือที่วางเครื่องบูชาสักครู่หนึ่งจึงแสดงอาการว่าผีเจ้านายกำลังจะเข้าทรง โดยอาจมีอาการตัวสั่น ซึ่งอาจสั่นมากน้อยหรือสั่นแบบกระตุกก็แล้วแต่วิธีการเฉพาะของผีเจ้านายแต่ละคน บางครั้งม้าขี่อาจหาวหรือมีอาการครึ่งหลับครึ่งตื่น จากนั้นม้าขี่จะให้หัวพระแล้วเริ่มแต่งตัว โดยดึงเอาผ้าถุงซึ่งอาจเป็นโสร่งหรือกางเกงแพรมานุ่งแล้วจึงสวมเสื้อหรือโพกศีรษะด้วยผ้าแพร ซึ่งอาจมีการใส่กำไล นาฬิกา และ แวนตาเป็นการเพิ่มเติมก็ได้ เมื่อแต่งกายเสร็จแล้วก็จะไว้พระและหิ้งต่างๆอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงเริ่มทักทายและถามความประสงค์ที่ลูกเลี้ยง (ผู้รับบริการ) ไปหา โดยมีน้ำเสียง ลีลาการพูด และ คำศัพท์ที่ใช้ผิดแผกไปจากลักษณะม้าขี่เคยใช้เป็นปกติ

พิธีกรรมเข้าทรงผีเจ้านายปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** เนื่องจากในหมู่บ้าน ห้วยฟ้าร้องมีคนตายจากฝีมือของผีแม่มายวิมาลาแล้ว ๒ ศพ ทำให้ชาวบ้านเกิดความวิตกกังวลว่า ใครจะเป็นรายต่อไป จึงขอให้ป่าแก้วม้าขี่ของเจ้าราชบุตรเข้าทรง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

นางได้กลืนรูปกลืนเทียนก็ค่อยโน้มหน้าใจเข้าสู่ภาวะสงบนิ่งดังลึก
ลึกครู่ก็เริ่มสั่นน้อยๆ คนตรีค่อยคลอซอล้ออ้อเอียด ซลุ่มตาม ซึ่งตาม จึง
กับกลองสอดคล้องควมคุมจังหวะ แม่ตั้งหรือผู้ช่วยสังเกตเห็นว่าอารักษ์หลวง
ลงประทับแล้ว ก็จัดแจงแผ่นผ้าวัดตาเครื่องทรง เจ้าราชทรงแล้ว ป่าแก้วหนึ่งๆ
เย็นๆ อ่อนโยนเปลี่ยนไป กลายเป็นเจ้าราชฮึกฮักหัวหาญ หน้าอ้อมยิ้มเย็นมากมี
เมตตาก็เปลี่ยนไป กลายเป็นหน้ากร้าวแกร่งแข็งเข้ม... เจ้าราชลูกฟ้อนแล้ว
องอาจวาดวงกว้าง มือหนึ่งถือดาบอีกมือถือฝัก ก้าวย่างเดินเหินตามเสียงกลอง
วางบาทพาดเกล้าเหมาะเหม็งหมดจด

(ดาบราชบุตร, ๑๖๔-๑๖๕)

ความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งอันเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญของคนในล้านนาคือ ความเชื่อเกี่ยวกับ จาริต ซึ่ง มณี พะยอมยงค์(๒๕๒๙: ๓๖) อธิบายเกี่ยวกับจาริตของคนล้านนา ดังนี้

จาริต คือ สิ่งที่อยู่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานในครอบครัว ในสกุล หมู่บ้าน และ เผ่าพันธุ์ เป็นสิ่งดีควรประพฤติปฏิบัติก็มี ที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ก็มี คือ มีทั้งข้อห้ามและข้อยกนุญาติ เช่น การจับมือถือแขนในระหว่างชายหนุ่ม หญิงสาวสมัยโบราณเรียกว่าผิดฮีด ... คนล้านนาไทยไม่มีใครล่วงละเมิด ฮีดเมืองซึ่งถือเป็นจาริตที่สำคัญยิ่งของชาวเมือง

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องจาริตเป็นวิถีปฏิบัติภายในกฎเกณฑ์ที่ติงามของสังคมล้านนา ซึ่ง จาริตเกี่ยวกับการคบค้าสมาคมของชายหนุ่มและหญิงสาวปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ดังนี้

สืบเนื่องกันมาแต่เดิม แต่ตัวตึกตำบรพปางใดไม่รู้ ค่าคีนสาวมัก
อยู่นอกกรอหนุ่มมาหา อยู่นอกหมายถึงไม่มุดหัวอยู่ในห้องนอนอันเป็นพื้นที่หวง
ห้ามศักดิ์สิทธิ์ จะอยู่นอกตรงโถงเรือนก็ได้ ใต้ถุนก็ได้ กลางช่วงลานบ้านก็ได้ แต่

ห้ามไปอยู่นอกในที่ลับลับตา เช่นว่า โรงฟาง คอกหมู หรือหัวไร่ท้ายสวน เป็นต้น

(ดาบราชบุตร, ๑๕)

อาชีพ

การประกอบอาชีพของประชาชนในภาคเหนือ ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศเป็นสำคัญ เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา ชาวล้านนาจึงอาศัยที่ราบระหว่างภูเขาในการทำการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ อาชีพสำคัญที่กล่าวถึงในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีดังนี้

ชาวนา

อาชีพสำคัญของประชากรในภาคเหนือ คือ เกษตรกรรม มีการเพาะปลูกเป็นอาชีพหลัก มีการทำนาและทำไร่ พื้นดินของจังหวัดภาคเหนือมีที่ราบระหว่างหุบเขาที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำเพื่อการชลประทานตลอดปี อาชีพการทอผ้าเป็นอาชีพที่สำคัญของประชากรในภาคเหนือ มีการทำนาหลายแบบทั้งการทำนาแบบนาดำหรือนาเหมืองฝาย และ การทำนาแบบข้าวไร่

การทำนาดำ คือ การทำนาปกติตามฤดูกาลตามขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน การไถ การคราด การตกลำ การถอนกล้า การดำนา จนกระทั่งถึงการเกี่ยวข้าว ขั้นตอนการทำนาเหล่านี้ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราศ** ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการสะท้อนวิถีชีวิตของชาวนาอย่างละเอียดชัดเจน ดังนี้

ถึงสันนากลางทุ่ง พ่อเอาแอกเข้าเทียมควายแล้วสะบัดเชือกไล่ฮุยๆ คมไถกตลึกลงในเนื้อดิน อินทร มองเห็นแขนพ่อเกร็งจนเส้นเอ็นยก ควายลากไถ พ่อถือหางไถ บางที่ควายเหนื่อยมันก็ดิ้อ พ่อควายดิ้อพอก็โมโห บางที่พ่อเอาเชือกฟาดมันแรงๆ

(ดาบอุปราศ, ๑๗)

พ่อเอากระบะเล็กๆ โถยข้าวเชื้อจากกระบุงมากำขัด เมล็ดข้าวถูกเหวี่ยงไกลเป็นวงกว้าง ครู่หนึ่งแม่ก็หว่านบ้าง ... ทุ่งนากว้างขวางมีคน

กลั่นเกลื่อนกระจาย บ้างไถนา บ้างหว่านกล้า บ้างไถคราดรอบสองให้ดิน
แตกตัวอ่อนอยู่ยั้งยืน

(ดาบอุปราชา, ๒๔-๒๕)

การทำนาอีกแบบหนึ่งคือ การทำนาแบบข้าวไร่ หมายถึง การทำนาที่ใช้พื้นที่นาแทรกอยู่ตามป่าไม้ไผ่ที่ราบลุ่มทั่วไป การทำนาแบบนี้มักพบตามบริเวณภูเขาสูง ทั้งนี้เพราะพื้นที่ไม้ไผ่ที่ราบลุ่มที่เอื้ออำนวยให้สามารถทำนาโดยใช้พื้นที่ราบกว้างใหญ่ได้การทำข้าวไร่เป็นวิถีชีวิตการทำนาที่ปรับให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** ดังนี้

ป่ารอบบ้านเป็นป่าโปร่งที่ปลูกสร้างทำกินของชุมชนชาวบ้าน เกือบสี่ในห้า
ครัวเรือนยังอาศัยข้าวไร่อย่างเดียว ข้าวแต่ละครัวเรือนจะจัดกระจายกลมกลืน
ปนป่า

(ไพร่อำพราง, ๖๗)

เมื่อประกอบอาชีพทำนาย่อมมี “วัฒนธรรมข้าว” ที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ การลงแขก หรือเรียกเป็นภาษาคำเมืองว่า “เอามื้อ” เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน การ “เอามื้อ” ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ดังนี้

ฤดูทำนามาถึงทุกวันพ่อกับแม่จะไป เอามื้อ ช่วยเจ้าอื่นดำกล้า ดำเสร็จ
เป็นเจ้าๆ ไม่มีเว้นว่าง ไม่ว่าจะดำนาหรือเกี่ยวข้าว คนในหมู่บ้านจะเอามื้อ
ช่วยกันจนกว่าจะแล้วเสร็จ ถ้าพึ่งแรงงานในครอบครัวมักมีไม่พอ กล้าจะโต
ไม่ทันกัน ถึงวันดำนาของพ่อ เพื่อนบ้านก็มา ย้ายมื้อ หรือใช้แรงงานคืน

(ดาบอุปราชา, ๓๗)

พรานป่า

นอกจากอาชีพทำนาแล้ว ยังมีการประกอบอาชีพพรานป่าอีกด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาคเหนือเป็นภาคที่มีทรัพยากรป่าไม้ และ สัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์ การล่าสัตว์หรืออาชีพพรานป่าจึงเกิดขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อนำสัตว์ที่ล่าได้มาแลกเปลี่ยนเป็นเงิน สัตว์ป่าขนาดใหญ่หรือสัตว์ป่าที่หายากจะมีราคาสูงกว่าสัตว์ป่าทั่วไป แต่ทั้งนี้นอกจากอาชีพพรานป่าเป็นไปเพื่อการค้าขายแล้ว บางครั้งการล่าสัตว์ป่าก็เป็นไปเพื่อการยังชีพและการแบ่งปัน

อาชีพพรานป่า ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ใต้หล้าฟ้าหลัง** หนานแดงและหนานลุนยังชีพด้วยการยึดอาชีพพรานป่า และ ถือได้ว่าเป็นพรานป่าระดับสูง คือมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับอาชีพพรานป่าอย่างเคร่งครัด ดังนี้

“แต่พ่อผมก็เก่งนะครู” ดวงแก้วสอดปาก

“เข้าป่าไม่เคยพลาดเป็นได้กินแก่ง กินหมู”

“สัตว์มันชุมดอกเอ็ง” แทะหันไปลูบหัวลูกชายท้ายห้อง...

“ตกลงพี่หนานจะเข้าป่าเมื่อไหร่แน่ครับ” ราวีนหันไปคุยกับเจ้าบ้าน

“ผมขอไปด้วยคน”

“ว่ากันตามตรงนะครู ผมไม่อยากจะให้ครูไปด้วย ครูไปฆ่า แต่ฆ่าแล้วไม่กินนี่ผิดป่า”

(ใต้หล้าฟ้าหลัง, ๓๙-๔๐)

ค้ำจ้วต่าง

อาชีพที่สำคัญที่ปรากฏในนวนิยายอีกอาชีพหนึ่ง คือ ค้ำขาย ในลักษณะ “ค้ำจ้วต่าง” ซึ่งอุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๒: ๑๐๒๒) อธิบายไว้ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

การค้ำจ้วต่าง คือ การค้ำขายที่อาศัยวัชรบุรุษทุกคืนค้าจากที่หนึ่งไปขายยังอีกที่หนึ่ง แล้วซื้อสินค้าจากที่นั้นไปขายยังแหล่งถัดไป วนเวียนกันไปจนกว่าจะกลับคืนสู่บ้านเรือนในฤดูฝน ครั้นฝนซาฟ้าใสก็จะเริ่มหาสินค้าแล้ววัชรบุรุษหลังจ้วต่างหรือม้าต่างออกเดินทางกันใหม่เรื่อยไป พ่อค้ำจ้วต่างที่ไปถึงเชียงใหม่มักจะเป็นชาวจีนฮ่อและชาวไทใหญ่

อาชีพค้ำจ้วต่างปรากฏในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ที่ชาวบ้านห้วยซางคำหวังให้พ่อค้ำจ้วต่างชาวแซ่ฮ่อขนานเดินทางมาถึงหมู่บ้านของตนเพื่อจะได้นำนอแรดและเขากวางขายให้แก่พ่อค้ำจ้วต่างเพื่อจะได้นำเงินไปจ่ายค่าหลวง ดังนี้

เขาได้แต่หวังว่าแซ่ฮ่อขนานจะจะล่องม้าต่างจ้วต่างมาเมื่อราวหนาว
คล้าย มันอยากได้นอแรดและเขากวางอ่อนเอาไปขายที่เมืองของมัน ด้วยว่า

ของสองสิ่งนี้เป็นยารักษาโรคเสื่อมในชายของบ้านมันเมืองมัน แต่ทว่า นอแรด และเขากวางอ่อนที่เมืองยูนนานสูญหน้าหมดเมืองนานแล้ว เขาเลยล่องได้มาหา นอแรดทางเชียงดาว เมืองฝาง เชียงแสน เชียงรายแถบนี้

(สร้อยสุคันธา, ๑๕๔)

สภาพสังคมและการปกครอง

สภาพสังคมที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ส่วนใหญ่เป็นสภาพสังคมในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ เป็นสังคมที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่ได้ด้วยความร่วมมือเพื่อเกื้อกูลระหว่างครอบครัว สภาพสังคมเช่นนี้ปรากฏในนวนิยายแทบทุกเรื่อง โดยเฉพาะนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** ซึ่งปรากฏลักษณะแห่งความเกื้อกูล ดังนี้

พริกอยู่เรือนเหนือเกลืออยู่เรือนใต้ หมูเหลือมากมายแม่เรือนสองบ้าน
ก็ตัดแปลงเป็นแคบหมูไล่จั่ว เอาไปตอบแทนลูกพร้าวหน่วยตาลและถั่วงา
เรือนเพื่อน ชาติคนสูบ้านไร่ชายดงก็ได้มันได้นี้ติดตาคลับมา

(ดาบอุปราช, ๑๓๔)

การอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขต้องมีจารีตให้ทุกคนมีแนวทางปฏิบัติ จึงต้องมีความเชื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรม คือ ความเชื่อเรื่อง “ชืด” อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๔๒:๗๑๖) อธิบายความหมายของคำว่า ชืด ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

ชืด คือ ต้องห้าม คือห้ามประพฤติปฏิบัติซึ่งถ้าหากกระทำในสิ่งที่ต้องห้ามแล้วผู้กระทำนั้นก็จะตกชืดหรือเกิดความอัปมงคล อันเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม มีแต่ความเสื่อม เสนียดจัญไร ความพินาศฉิบหาย เกิดความทุกข์ ความกังวล ทำให้ร้อนทั้งกายและร้อนใจ คอยเฝ้าผลาญจิตใจให้ผุกร่อนด้วยความเชื่อที่หนักแน่นในเรื่อง ชืด จึงทำให้เปรียบเสมือนมีกรอบจารีตในการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง ดิงาม เป็นการใช้ความเชื่อในการควบคุมพฤติกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องเพราะกลัวผลของความชืดนั่นเอง ซึ่งผลอันเกิดขึ้นเนื่องจากความชืดมีหลายประการ ทั้งในระดับของปัจเจก ครอบครัว และ ชุมชน

ความเชื่อเรื่องซัดที่ชัดเจนปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ที่คนรุ่นก่อนส่งต่อความเชื่อเรื่องซัดแก่คนรุ่นหลัง ในลักษณะ ซัด เป็นข้อห้ามที่สำคัญมาก ทุกคนจะต้องเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตัวให้อยู่ในกรอบจารีตที่ดีงาม หลีกเลียงจากซัด เพราะหากเกิดซัดขึ้นแล้วจะแก้ไขได้ยาก ดังนี้

ซัด คือ ข้อห้าม คือการกระทำอันไม่ถูกต้องตามลู่คลองขนบนิยม ซัด คือกลุ่มความเชื่อที่สังคมสถาปนาขึ้นมาเพื่อเป็นข้อกำหนดควบคุมความประพฤติของคนทั้งหลาย หากซัดบ้านหมูบ้านอาจถึงขั้นล้มสลาย หากซัดป่า ผู้ทำซัดอาจโดนเสือขบ...ซัดป่ามีหลายอย่าง เยี่ยวลงน้ำก็ซัด เอาหม้อแกงตักน้ำก็ซัด ซี่เยี่ยวไม่บอกกล่าวขอที่ขอทางก็ซัด คนชายคนหญิงเสพก้นกลางป่าก็ซัด อันนี้ซัดบ้านด้วยนะมึง ไม่ใช่ผิวไม่ใช่เมียกัน หากเสพก้นไม่ว่าที่ไหนก็ซัดทั้งนั้น... สมมติว่าซัดป่าอันใดอันหนึ่งแล้วรู้ตัวว่าซัดมาขอพอลุงแก่ซัด หากสังจะไม่พอบารมีพอลุงไม่พอเพียงแต่ไปแก้ซัดให้เอ็ง แทนที่เอ็งจะโดนเสือขบหัว เสือกกลับมาคาบลุงไปกิน อันนี้แหละซัดทับ ไม่มีใครอยากแก้ให้ใครหรอกเอ็ง มันเสียว

(ดาบราชบุตร, ๒๔๑)

การรวมตัวเป็นกลุ่มสังคมได้ ต้องเลือกคนที่มีลักษณะโดดเด่นบางอย่างเป็นผู้นำที่ทำหน้าที่ในการปกป้องหมู่บ้าน และ ดูแลทุกข์สุขของลูกบ้าน ระบบการปกครองที่มีการเลือกผู้ปกครองหรือผู้นำเพื่อปกป้องหมู่บ้านในสมัยก่อน เป็นไปตามความพอใจของชาวบ้าน กล่าวคือ หากผู้ใดจะขึ้นเป็นผู้ใหญ่บ้านจะต้องได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเสียก่อน ทั้งนี้เพราะผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้ปกครองเขาต่อไป นอกจากเป็นผู้ปกครองชาวบ้านแล้วยังต้องเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆของหมู่บ้านด้วย การเลือกผู้ใหญ่บ้าน ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ดังนี้

กาลครั้งนั้น ผู้ใดจะได้ขึ้นเป็นท้าวหรือพญาอยู่ที่ชาวบ้านหลวงหลาย จะเอาหรือไม่เอา ผู้ใดทำคุณไว้กับหมู่บ้าน หรือผู้ใดมีอำนาจบาตรใหญ่ อยู่เหนือชาวบ้าน...ชาวบ้านเลือกขึ้นไป มหาดไทยแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่ชาวบ้านเรียกท้าวตามจริตเก่ารอยเดิม ท่านก็ไม่ซัด

(สร้อยสุคันธา, ๑๘)

อาหารการกินสุขภาพอนามัยและการรักษาโรค

อาหารการกินของชาวภาคเหนือโดยรวมแล้วเรียกว่า “ของกิน” ของกินของชาวล้านนาที่มีชื่อเสียงมีมากมาย เช่น ใ้ฉั่วว น้ำพริกหนุ่ม เป็นต้น รัตนฯ พรหมพิชัย (๒๕๔๒:๕๖๘) กล่าวถึงของกินของชาวล้านนา ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

ของกินชาวล้านนามีหลายชนิดทั้งที่ทำมาจากพืชผักและเนื้อสัตว์ และมีวิธีการปรุงหลายรูปแบบ เช่น แกง ต้ม หนึ่ง ปิ้ง จี่ แฉิบ ั่ว ตำ ยำ ฯลฯ ส่วนชนิดของของกินหรือกับข้าวล้านนาที่รู้จักกันทั่วไป เช่น แคบหมู ใ้ฉั่วว น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกอ่อน แกงฮังเล แกงแค แกงอ่อม จอผักกาด เป็นต้น

ของกินที่กล่าวมาในข้างต้นถือเป็นอาหารปกติที่เป็นอาหารในชีวิตประจำวันของชาวล้านนา โดยปกติแล้วอาหารในชีวิตประจำวันของชาวล้านนามักเป็นอาหารพื้นบ้านง่ายๆ มีน้ำพริกและผักเป็นหลัก นานๆครั้งจะมีการประกอบอาหารที่ทำมาจากสัตว์ที่ล่ามาได้ เช่น เก้ง กวาง เป็นต้น ชาวล้านนาจะกินข้าวเหนียว หรือ “ข้าวหนึ่ง” เป็นหลัก

อาหารการกินที่ปรากฏในนวนิยาย ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราศ** ที่กล่าวถึง รายละเอียดของอาหาร ดังนี้

กินข้าวกับน้ำพริก ปั่นข้าวเหนียวอุ่นๆ จิ้มน้ำพริกตามด้วยผักหนึ่งกองใหญ่ มีปลาจี่แก้มบ้าง แต่น้ำพริกกับผักหนึ่งยังเป็นหลักอยู่ กระทบอิมหน้า

(ดาบอุปราศ, ๑๕)

นอกจากอาหารที่พบปกติทั่วไปในชีวิตประจำวันแล้ว จากการสำรวจนวนิยายผู้วิจัยพบว่า มีอาหารอีกประเภทหนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น “อาหารพิเศษ” ที่มีการประกอบขึ้นในโอกาสพิเศษหรือเทศกาล หรือ ในวันพระ อาหารที่ใช้ในการทำบุญก็จะมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างออกไปจากอาหารในชีวิตประจำวันทั่วไป รัตนฯ พรหมพิชัย (๒๕๔๒: ๕๖๘) กล่าวถึงอาหารพิเศษของชาวล้านนาเหล่านี้ ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

อาหารในเทศกาลที่มีความสำคัญ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ถือว่าเป็นโอกาสพิเศษด้วยเช่นกัน และจะมีการเตรียมอาหาร สำหรับไปทำบุญที่วัดด้วยจึงมีการซื้อหาเนื้อสัตว์มาประกอบอาหารมากกว่า ในชีวิตประจำวันทั่วไป อาหารที่นิยมทำกัน คือ ห่อหนึ่ง ซันทอด ซันปิ้ง ปลาปิ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพวกเข้าหนมเข้าต้ม เช่น เข้าหนมจ๊อก(ขนมเทียน) เข้าต้มหัวหงอก เข้าต้มกะทิ (ข้าวต้มมัด) เข้าหนมปาด เข้าหนมบ้าแดง เข้าหนมเกลือ เข้าแตน เข้าแคบ เข้าหلام เป็นต้น

อาหารในเทศกาลที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ ตื่นแต่เช้าเพื่อเตรียมหุงหาอาหารไปทำบุญที่วัดในวันพระ ปรากฏรายชื่ออาหาร ดังนี้

ชาวห้วยฟ้าร้องตื่นขึ้นมากลือหมัดแล้ว ไม่ว่าจะซุ่มแก้มขาวซุ่มเฒ่าหนึ่ง เหี่ยวหรือลูกเล็กเด็กน้อย บางบ้านปิ้งปลาหอมฟุ้ง บางบ้านเอาเนื้อตากแห้งมา แกงใส่ผักหละชะอม เห็ดลม เมล็ดถั่วและผักไม้อื่นๆ เรียกว่าแกงแคชิ้นแห้ง บางบ้านหงายครกขึ้นโขลกโกกๆกากๆทำน้ำพริกน้ำปู น้ำพริกถั่วเน่าหรือน้ำพริกปลาแล้วแต่ว่าจะมีอะไรติดครัว

(ดาบราชบุตร, ๔๒)

อาหารที่กล่าวถึงในเบื้องต้นเป็นอาหารที่กล่าวได้ว่าอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนล้านนา จากการศึกษานวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ผู้วิจัยยังพบว่ายังมีอาหารอีกประเภทหนึ่งที่อาจเรียกได้ว่าเป็น“อาหารไม่ปกติ” คือ เป็นอาหารที่แตกต่างจากอาหารการกินในชีวิตประจำวันทั่วไป ผู้วิจัยพบว่าอาหารไม่ปกติเหล่านั้นมักเป็นอาหารของคนแพ่ท้อง คนเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

“อาหารไม่ปกติ” ที่ผู้วิจัยกล่าวถึง ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** ที่ปรากฏในตอนที่ คำหอมแพ่ท้อง แล้วอยากกินอาหารที่ผิดปกติ ดังนี้

เธอก็แพ่ท้องรุนแรงขึ้น อยากกินแต่ของแปลกๆ อยากกินหูลู่เลือด อยากกินแกงเหียนใส่ผลมะเดื่ออ่อน อยากกินต้มยำงูสิง อยากกินแกงอ่อม บัวนใส่ยอดเล็บครุฑ อยากกินห่อหนึ่งหนูพุก อยากเคี้ยวพริกขี้หนูสดๆสักกำ

(ดงคนดิบ, ๑๙๒)

อาหารการกินมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงโดยตรงกับสุขภาพอนามัย สภาพสังคมที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเป็นสังคมในยุคโบราณที่วิทยาการทางการแพทย์และสาธารณสุขยังไม่ค่อยเจริญมากนัก ความเจริญมักกระจุกรวมอยู่ในเมือง อาหารที่มีผลต่อสุขภาพร่างกายโดยตรงอาจมาจากการรับประทานอาหารที่สแลงกับโรคหรือร่างกาย โดยเฉพาะสตรีหลังคลอดที่ต้องดูแลสุขภาพร่างกายเป็นพิเศษ หากดูแลสุขภาพร่างกายไม่ดีอาจเกิดอาการ “ลมผิตเดือน” ขึ้นได้ ซึ่งลมผิตเดือนนี้มีผลร้ายแรงมากเพราะผู้ที่เป็นลมผิตเดือนจะมีอาการผิตปกติที่รุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น ผ่ายผอม ทрудโทรม อ่อนแอ กินไม่ได้นอนไม่หลับ เมื่อเกิดอาการเช่นนี้ย่อมส่งผลให้จิตใจหดหู่ วิตกกังวล อันมีสาเหตุมาจากอาการป่วยของตน

อาการลมผิตเดือน ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราศ** กล่าวถึงยายของอินทร ที่มีอาการลมผิตเดือน ทำให้สุขภาพร่างกายทรุดโทรม และ ขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัวทำให้เสียชีวิตในที่สุด รายละเอียดของอาการลมผิตเดือน มีดังนี้

ตอนที่คลอดแม่นั้นยายเสียเลือดเป็นถึง ยายอยู่ไฟยังไม่ได้ที่ เลือดเนาเลือดเสียยังออกไปไม่หมด ก็มาผิตกลืนขึ้นหัวบ้านไฟ แต่นั้นมากก็ปวดเปือกป้อแป้เกิดเป็นเจ็บเกล้าเมาหัว พี่น้องเพื่อนบ้านคิดอ่านแก้ไขไม่ทันการด้วยอาการหนักนัก ยายกินไม่ได้นอนไม่หลับ ผ่ายผอมทรุดโทรมลงทั้งที่ลูกน้อยคาบหัวนม น้ำนมกะปริบกะปรอยจางใส่นัก ลูกน้อยกินนมจางก็ไม่ค่อยแข็งแรง บางเฒ่าว่าเด็กน้อยไม่รอดแน่แล้ว แต่กลับรอดมาเป็นแม่...แม่เล่าว่าบางครั้งยายคลุ้มคลั่งเสียสติ นอนอยู่เรือนก็ลุกเตลิดกลางดึก บางวันมึงขวัญตกหายก็ลุกขึ้นฟ้องรำ กินอะไรก็แสดงต่อโรค เป็นอยู่สี่ห้าปีก็ตายจากไป

(ดาบอุปราศ, ๑๔๓)

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ชาวล้านนาเชื่อว่ามีผลต่อสุขภาพอนามัยเป็นอย่างมาก คือ ผี ความเจ็บไข้ได้ป่วยอันหาสาเหตุอธิบายไม่ได้ก็มักจะถูกอ้างว่าเป็นเพราะอำนาจของผี ภาวะสุขภาพร่างกายที่ไม่ปกติอันเชื่อว่าเป็นผลมาจากการกระทำของผีที่ปรากฏในนวนิยาย ได้แก่ อาการที่เรียกว่า “พรายทับ” หรือ “พรายกุม” หรือ “พรายแฝง” หรือ “พรายดิบ” ซึ่งเป็นอาการที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผี เชื่อกันว่าวิญญาณของผู้ป่วยออกจากร่างไปแล้วแต่ที่มีชีวิตสืบต่อมาได้เพราะแรงของพรายแฝงที่อยู่ในร่างกาย พรายแฝงที่อยู่ในร่างกายมักจะชอบรับประทานอาหารดิบๆ เช่น ปลาร้า ไข่ดิบ เป็นต้น

อาการพรายทัพบปรากฏในนวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** นางสีเวียงแม่ของจอมแสงป่วยหนัก หลวงลุงรักษาอย่างไรก็ไม่หาย แต่วันหนึ่งนางได้กินน้ำพริกจกจั่น ทำให้นางเกิดอาการ “รากรุ่ท้อง” คือการอาเจียนอย่างรุนแรง เช้าวันรุ่งขึ้นอาการของนางก็หายเป็นปกติทิ้ง แต่แท้ที่จริงแล้วนางไม่ได้หายขาดจากอาการป่วยแต่นางกลายเป็นพรายทัพบ ซึ่งมีอาการหลายอย่างที่ผิดปกติไปจากคนทั่วไป เช่น

บาปเคราะห์ฟ้าเป็นแท้ๆ หนอเมียเสียวกุเอ๋ย ภูนี้ลี้กใจสงสัยเหมือนกัน
แม่เอ็งนอนป่วยเป็นปี รากรุ่ท้องเป็นเกลียวเป็นล่ำอย่างนั้นมันเป็นคนลงตาย
แจ้ซัด หนักหนากว่านั้น นวลตองกล้วยขึ้นหน้า จะตายกลับไม่ตาย บทจะหายก็
หายทันตา แม่เอ็งมันผิดจากคลองธรรมดาวีสัยสัตว์โลก เฮอ เป็นว่า พรายกุ่มมัน
ไว้ จักตายไม่ตาย จักเป็นไม่เป็น

(เมืองลับแล, ๑๕๐)

พรานวงลากแขนลูกล่องเลาะ เสียงไก่อังเดือดอยู่ สองพ่อลูกหมอบมอง
ส่องตาสอดแล ประตูเฝ้าไก่อลับแลเปิดแง้ม ตาค่อยคุ่น สีตาสองคนเห็นในเฝ้า
แล้วต่างเข้าอ่อนแทบทรุดลง ในเฝ้านั้น นางสีเวียงล้วงไม้มาตอกใส่ปากดิบฏ

(เมืองลับแล, ๑๔๑)

การรักษาโรคพื้นบ้าน หมอเมืองหรือหมอพื้นบ้านจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการรักษาโดยใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นยาสำคัญในการรักษา สมุนไพรเหล่านี้ถือเป็นภูมิปัญญาสั่งสมที่เกิดจากการสังเกตธรรมชาติรอบข้างมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ยิ่งในชนบทที่ห่างไกลความเจริญทางด้านสาธารณสุข หมอเมืองและยาสมุนไพรยังมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

การรักษาโรคโดยใช้ยาสมุนไพร ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** หลวงลุงเห็นอาการของนางสีเวียงที่อาเจียนอย่างหนัก หลวงลุงจึงใช้ความรู้ทางสมุนไพรสั่งยารักษาโรคของนางสีเวียง ดังนี้

ปราดแรกที่เห็นอาการของนางสีเวียง หลวงลุงก็สั่งยาทันทีไม่มีลังเล
เอาขี้ผึ้งเท่าเมล็ดมะละกอให้นางกินก่อน เอายารากไม้เปลือกไม้มัดใหญ่
ให้เขาต้มผสมผืนดิบ สามชั่วพื้นไหนก็ให้รินยารอกปากคนป่วยหนึ่งครั้ง

(เมืองลับแล, ๕๖)

นอกจากการรักษาโดยใช้สมุนไพรแล้ววิธีการรักษาอีกวิธีหนึ่ง คือ การรักษาโดยใช้พิธีกรรมที่เรียกว่า พิธีต่ออายุ เพื่อให้ขวัญและกำลังใจของผู้ป่วยดีขึ้นอันจะส่งผลให้มีสุขภาพดีตามมาอีกด้วย

พิธีกรรมต่ออายุ ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** พ่อหมอบทำพิธีต่ออายุให้ไอ้อ่อนนเพื่อนของอินทรีที่ไม่สบายมาหลายวัน ทั้งนี้สืบเนื่องเพราะไอ้อ่อนนเป็นคนขวัญไหวอ่อนทำให้มีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เสมอ การทำพิธีต่ออายุไอ้อ่อนนในครั้งนี้เกิดเพราะไอ้อ่อนนป่วยไข้นอนยาวมาร่วมสิบวัน และมีท่าทางว่าจะไม่มีชีวิตรอดพ้นคืนนี้ รายละเอียดของพิธีกรรมต่ออายุ มีดังนี้

พ่อหมอบกำลังทำพิธีต่ออายุให้มัน พ่อหมอบจุดเทียนรายรอบขอบกระทง
เท่าอายุแล้วจุดอีกเล่มตรงกลางกระทง แก่อ่านโองการในพับหลั่นหรือหรือสมุด
โบราณเสียงแหบๆ หยุดตอนใดก็เอาก้านมะยมจุ่มน้ำมันต๊ะบัตต้องวางมันที่
หนึ่ง

(ดาบอุปราช, ๘๓)

การแต่งกายและเครื่องประดับ

การแต่งกายของชาวล้านนาโดยทั่วไปผู้หญิงมักสวมเสื้อและผ้าถุง ส่วนผู้ชายมักสวมกางเกงที่เรียกว่า เตวโย้ง หรือกางเกงขากว้าง บางครั้งไม่สวมเสื้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวล้านนาต้องการอดรอยสักที่มีอยู่ทั่วตัวอันแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความเป็นชายก็เป็นได้

ผู้วิจัยพบว่าการเลือกใช้เสื้อผ้าของชาวล้านนานั้นความเหมาะสมกับอาชีพและการทำงานที่ทำ เช่น แม่ของอินทรีเป็นชาวนา ก็จะเลือกสวมเสื้อหม้อห้อมและซิ่นสีน้ำตาลหรือสีดำ ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** ดังนี้

แม่ชอบใส่เสื้อย้อมครามอย่างที่ว่าหม้อห้อม เป็นเสื้อแขนยาวถึง
ข้อมือ ชอบใส่ซิ่นสีน้ำตาลสีดำ เสื้อผ้าของพ่อแม่มีไม่มากนัก แม่ว่าเสื้อผ้า
หายาก ไซ้เด็ดเอาได้ง่ายตามหัวไร่ปลายสวนอย่างผักไม้

(ดาบอุปราช, ๒๓)

ส่วนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของผู้ชายชาวบ้านโดยทั่วไป พบว่าผู้ประพันธ์ให้ข้อมูลเรื่องกางเกงของผู้ชายล้านนาว่า โดยทั่วไปแล้วมักเป็นกางเกงที่เรียกว่า “เต๋วโย้ง” คือกางเกงขากว้างเป้าหย่อนหรืออาจรู้จักกางเกงชนิดนี้ในนาม “เต๋ยวสะดอ” “กางเกงเล” หรือ “กางเกงขาก๊วย” ส่วนกางเกงอีกประเภทหนึ่งที่ปรากฏในนวนิยาย คือ “เต๋วหลัง” หรือ กางเกงแบบฝรั่ง แต่อย่างไรก็ตามพบว่าเต๋วหลังไม่เป็นที่นิยมมากนักเพราะเป็นของที่มีราคาแพงต้องซื้อหา ไม่สามารถผลิตได้เองในครัวเรือน ดังปรากฏข้อมูลในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ดังนี้

ข้ามน้ำห้วยเย็นในไหลเรียบ รังขากางเกงขึ้นง่ายเพราะใช้ “เต๋วโย้ง” หรือกางเกงขากว้างเป้าหย่อนกันเป็นพื้น เป็นของพื้นเมืองตัดเย็บเองได้ภายในหมู่บ้าน “เต๋วหลัง” หรือกางเกงแบบฝรั่งยังไม่แพร่หลายด้วยว่าต้องซื้อต้องหาราคาก็แพงเพราะทำขึ้นเองไม่ได้

(ดาบราชบุตร, ๖๒)

เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของชาวล้านนามักจะผลิตขึ้นใช้เองภายในครัวเรือน สืบเนื่องจากเสื้อผ้าที่ต้องซื้อจากพ่อค้าต่างมีราคาแพง และ อีกประการหนึ่งถือเป็นจารีตปฏิบัติสำคัญที่หญิงล้านนาทุกคนจะต้องทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน

การทอผ้าไว้ในครัวเรือนปรากฏในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ที่ฝ่ายคำขอแบ่งก็ทอผ้ามาจากเรือนจำบ้านเพื่อทอผ้าสำหรับตัดเสื้อผ้าให้แสงชายและอุ่นเมือง ดังนี้

ฝ่ายคำคิดอ่านตามวีรตคลองแม่หญิงคนนั้น หญิงอยู่บ้านเปล่าดายผีเรือนไม่ชอบ ดูแต่ซ่องปากแตกโดกเดกโด้งเด่งอย่างเทียมต่ายรู้จักทอผ้าเยี่ยมเพี้ยมเจียบหงิมอย่างฝ่ายคำยังไม่ควรอยู่ดายเป็นอย่างยิ่ง เมื่อทอผ้าซักชว่นทอผ้าจึงดีใจ

(สร้อยสุคันธา, ๑๔๔)

เมื่อทอผ้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำมาตัดเสื้อผ้า มักนิยมนำผ้าไปย้อมสีเพื่อให้เกิดความสวยงามและคงคนมากยิ่งขึ้น ดังที่บรรยายว่า

เอาผืนผ้าไปมุดในห้วยแหล่งน้ำที่มีน้ำฮากหรือสนิมเหล็กลอยแดง เป็นผา ใ้ให้น้ำฮากเข้าจับเนื้อผ้ายจนทั่วจะได้ผ้าสีอิฐ เอาขึ้นมาซักตากแล้วค่อย ตัดเย็บ

(สร้อยสุคันธา, ๑๖๐)

การแต่งกายที่ปรากฏข้อมูลในวรรณกรรมอีกกลุ่มหนึ่ง คือ การแต่งกายของเจ้านาย โดยเฉพาะเจ้านายผู้หญิง ซึ่งมีความแตกต่างจากชาวบ้านอย่างมาก จากการศึกษาพบว่าการแต่งกายของเจ้านายผู้หญิงด้านนาเน้นที่ความประณีต สวยงาม และ อลังการ ทั้งนี้ย่อมสืบเนื่องมาจากประเพณีนิยมในราชสำนักและแต่งกายให้เหมาะสมกับตำแหน่งและฐานะเป็นสำคัญ

การแต่งกายของเจ้านายผู้หญิงด้านนาเน้นที่ความประณีตและความละเอียดในการตัดเย็บ มักเป็นเสื้อผ้าที่มีคุณภาพดี การแต่งกายของเจ้าหญิงด้านนาปรากฏอย่างละเอียดในการแต่งกายของเจ้าจันทน์ ในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์มหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ดังนี้

เจ้านางหล้าเลิศภพทรงซึ่งแล้วผ้าแก้วภูเขา พัสตราฟ้านุ่มม่วงไหมกำ
แกมเขียว เขิงชายกรวยเกี้ยวออกดอกด้วยไหมม่วงแกมทอง คาดปล้องยกดอก
เป็นลายน้ำหยดเรียงรายหลั่นลดเป็นชั้นใหม่ค่าของสูง สมควรแต่เจ้านางยูงเจ้า
เทวีกินเมืองตวิเศษ ตนสูงศักดิ์เสมอเทศพญาหงส์ ภูเขาผ้าทรงคอดขอบใหม่
ทองเนื้อแก้ว ปักแต่งตัวแต่มีรูปแมลงภู่ออมดอก...เสื้อแพรห่อขาวนวลเหมือนดั่ง
เดือนแจ่ม เพื่อแผ่งผ้ายเสื้อตัวใหม่เป็นใหม่เรือชมพูนวมากเต้า ผ้าคล้องคอพระองค์
เจ้าขาวอ่อนเจื่อนวลตองอ่อน ผ้าท่อนทิพย์คลุมหลังเลยลงถึงองค์ข้อพระบาท
ลักษณะเสตชาติคือเสื้อคลุมเงินขาว ขาวนวลเบาฟูตั้งยวงผ้ายได้แดด

(เจ้าจันทน์มหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๕๓-๕๔)

นอกจากเครื่องแต่งกายแล้ว เครื่องประดับก็เป็นสิ่งสำคัญ ที่มาลา คำจันท์กล่าวถึงในนวนิยาย เครื่องประดับของเจ้านายผู้หญิงด้านนาที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ คือ “ดอกไม้ไหว” และ “ปิ่น” ที่ใช้เป็นเครื่องประดับมวยผมให้สวยงาม

ดอกไม้ไหว หรือ ปิ่นปักผม เป็นเครื่องประดับที่มีความสำคัญมากในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์มหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** เพราะเป็นของแทนใจราคาสูงที่พ่อเลี้ยงมอบให้แก่เจ้าจันทน์ ซึ่งเจ้าจันทน์ก็ได้ใช้ “ปิ่นมาศ” ในการประดับมวยผมในระหว่างที่เดินทางไปไหวพระธาตุ

อินทร์แขวน นอกจากนี้ปีนมาศยังมีบทบาทสำคัญอีกครั้งเมื่อเจ้าจันท์ไม่สามารถปฐมหอมลอด
พระธาตุได้ เจ้าจันท์ได้ตัดสินใจขายปีนมาศแพงค่าเพื่อนำเงินมาบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุอินทร์
แขวนให้มีความงดงาม มาลา คำจันทร์ ให้รายละเอียด “ปีนมาศ” ไว้ในนวนิยายเรื่อง
เจ้าจันท์ปฐมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ดังนี้

ผมมวยเกล้าใหญ่ค่อนอยู่ท้ายทอยยังเหลือเล็กน้อยไหล่อีกศอกเศษ
นางเอาไหย่งผมครอบรัดมวยสวยเกลี้ยง เอาดอกไม้ไหวช่อน้อย ระเบียบย่อย
พริ้วพราราวเพชรร่วงมาเคียนครอบ เอาปีนมาศคำชัดเกล้าทั้งเจ็ดเล่มมาแซม
เสียบ ปลายปีนประดับแก้วกำทับทิมแดงคู่หนึ่ง แก้วมรกตเขียวขาบคู่หนึ่ง
แก้วเหลืองสายน้ำผึ้งบุษราคัมคู่หนึ่ง ปีนเล่มกลางเป็นประธาน ประดับด้วยแก้ว
วชิระเพชรงามขาวส่อง ยามแซมเสียบถ่วงก็เสมอแพนหางแห่งนกยูงทอง
นั้นแล้ว

(เจ้าจันท์ปฐมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๔๐)

ภาษาและวรรณกรรม

วัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ภาษาถิ่นเป็นลักษณะเด่นที่ปรากฏอย่างชัดเจนและ
หลากหลายในวรรณกรรมของ มาลา คำจันทร์ จนอาจกล่าวได้ว่าปรากฏในแทบทุกย่อหน้า ทั้งใน
แง่ของการบรรยายเนื้อเรื่อง และ บทสนทนา หรือภาษาที่เป็นบทขับพื้นบ้านก็มีแทรกอยู่เป็นระยะ

บทบรรยายฉาก ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** แสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาถิ่น
ในการบรรยายฉากได้เป็นอย่างดี เช่น

คุ่มเรือนพ่อพญามีเสียงซึ่งสดใส เต็มต่องดังข้าวตอกแตก เสียงสะล้อ
อ้อแอ้ก็ม่วนเพราะหวานใสมิได้แหบเครือเหมือนคนคนเสลดพันคอ ลีลาหลีกล้อ
ระหว่างซึ่งกับสะล้อเหมือนนกเขาเหิน เสียงกล่อมหอคลอขับไต่ยินไปไกล
พ้นจากคุ่มเรือนกาแลหลังกว้างก็ยั้งไต่ยินอยู่ วงดีดสีพื้นบ้านอยู่ใกล้กับซุ้มน้ำ
ปลายชานของเรือนกาแล แสงไฟส่องพร่าง โคมไฟพื้นบ้านหลายดวงตกแต่ง
ชานเรือนดูราวโคมไฟเมื่อเดือนยี่เพ็ง คนขึ้นคนลงดูเอิกเกริก ล้วนแล้วแต่เข้าไพร่
ไทเมืองในคุ่มเรือนของพญาเชื่อนคำทั้งนั้น ท่านมีข้าคนมากมาย

(สร้อยสุคันธา, ๘)

นอกจากผู้เขียนจะใช้ภาษาถิ่นในการบรรยายฉากและเนื้อเรื่องแล้ว ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนยังแทรกภาษาถิ่นในบทสนทนา อันส่งผลให้บทสนทนามีความสมจริงและมีบรรยากาศที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่นภาคเหนืออย่างชัดเจน ดังบทสนทนาบทหนึ่งในเรื่อง **ดาบราชบุตร** ดังนี้

“มึงกับพิมพาเหมาะสมกันแท้ เทวดาปั้นมาเป็นคู่กันแท้ๆ”
 “มึงละเสี้ยว ภูวบ้างอรงามกว่าใครนะมึง”
 “มึงว่าบ้างอรงาม ไยมึงไม่ไปแอ้วหามัน บัดใส่ภูทำไม”

(ดาบราชบุตร, ๑๐)

ในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีภาษาพิเศษอีกลักษณะหนึ่งที่แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างชัดเจน นั่นคือ คำอุ้บ่าวอุ้บสาวที่เป็นความนัยซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ ดังปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** ดังนี้

“พี่น้องกินข้าวมาละยัง กินกับอะไร กินอีกไหม ดาจะยาลาบให้กิน”
 “พี่กินมาแล้ว เอ็งละสีดา กินข้าวกับอะไร”
 “ผัดง่าหอม”

สีดาบอกความนัยแต่น้อยหล้าทำเหมือนไม่รู้เรื่อง ง่าหอมผวนเป็นง่อมหา
หมายความว่าคิดถึง

(ดงคนดิบ, ๗๗)

บทขับรำเป็นบทขับพื้นบ้านที่มีจังหวะไพเราะ อาจเป็นการขับเฉพาะบทรำ หรือ บางครั้งอาจมีการใช้ซึ่งประกอบ ตามปกติบทขับรำจะมีบทบาทเมื่อชายหนุ่มเดินทางไปเกี่ยวหญิงสาว ระหว่างเดินทางก็จะขับบทรำไปเรื่อยๆ ดังเช่นบทขับรำที่ น้อยหล้า ขับระหว่างทางไปบ้านคำหอม ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** ดังนี้

เสียงซึ่งดั่งขึ้นดังอยู่แผ่วๆ
 “สาวเหยสาว ชายมาพูน้อง
 หวังเป็นคู่บ่าวจอมแพง
 ยามเดือนส่องฟ้า ดาวก็ดับแสง
 พี่เหลียวผ่าแยง เคาหาแห่งเจ้า

ที่ปรึกษา
 ในโขงชมพุ่มฟ้า “
 บทขับรำแผ่วแผ่วมาถึงหูของคำหอม

(ดงคนตีบ, ๑๕)

การอ้างถึงเรื่องในวรรณคดีเป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของ มาลา คำจันทร์ ทั้งในลักษณะของการอ้างถึงเนื้อเรื่องบางส่วน และ การอ้างถึงตัวละครในวรรณคดีที่ท้องถิ่นบางเรื่อง

การอ้างถึงเนื้อเรื่องบางส่วนของวรรณคดีปรากฏอยู่เป็นระยะโดยเฉพาะในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ที่หลายครั้งมีการเทียบเคียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวรรณคดีท้องถิ่นเรื่อง “ลังกาสิบหัว” เช่น ในช่วงแรกของการเดินทางร่วมกันระหว่างเจ้าจันทร์กับพ่อเลี้ยง ผู้เขียนก็กำหนดให้ชายขับลื้อขับลังกาสิบหัวตอนทำพรหมจักรลักพานางสีดาไป ดังนี้

หอมลมเมื่อหัวรุ่ง หมอกเหมยเผยฟุ้งแก้วกลืนคันธา ยามนั้นเสียงขับลื้อ
 ลังกาก็ดังแว่วๆ กล่าวถึงแก้วสีดาอยู่ในหอหอมไม้แก่นจันทร์ ปางเมื่อพรหมจักร
 เจ้าอาธรรมมันลักเอานางไปไว้เกาะเทศลังกากลางสาครสมุทรใหญ่
 สีดาแก้วนางงามกับมัก แพร่ผ้าสักหมิ่นล้านร่ายราพณ์ลังกา
 ยักษ์บาปใบ้ใจหนาหากหามาให้ มีทั้งแก้วเทศไ้รัตนชาติพันแสง

(เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๓๖)

การกล่าวอ้างถึงวรรณคดีท้องถิ่นในงานวรรณกรรมอีกลักษณะหนึ่ง คือ การกล่าวถึงชื่อตัวละครสำคัญในวรรณกรรมท้องถิ่น เช่น ฝ่ายคำเอ๋ยชื่นชมความงามของแสงชายโดยการเปรียบเทียบกับตัวละครชายในวรรณคดีท้องถิ่น ดังนี้

ผิวพรรณวรรณะอย่างพิ่มไซ่เชื่อถ้อยชาติข่า เห็นหน้าพี่ฝ่ายคำนี้กไปถึง
 หน้าเจ้าสุวรรณะ เจ้าสุริยวงศา เจ้าหงส์หินกุมารหน่อถ้อยพวกนั้น

(สร้อยสุคันธา, ๔๘)

ศิลปะการแสดงและการละเล่น

ศิลปะการแสดงที่สำคัญที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของภาคเหนือมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การฟ้อนเชิง ละครซอ รวมถึงเครื่องดนตรีต่างๆ เช่น สะล้อ ซอ ซึ่ง ตลอดจนทำนองเพลงต่างๆ เช่น พร้าวกว๊วโบ เพลงปราสาทไหว เป็นต้น ซึ่งการแสดงและการละเล่นเหล่านี้แสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญาสั่งสมอย่างเด่นชัด

การฟ้อนดาบ เป็นการฟ้อนประเภทหนึ่งที่น่าสนใจที่เน้นทักษะความเชี่ยวชาญในการใช้ดาบ ทั้งนี้การ ฟ้อนดาบในสมัยก่อนมิได้เป็นไปเพื่อการแสดงแต่เป็นไปในลักษณะของพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และ เชิงดาบแต่ละเชิงก็มักถ่ายทอดกันในตระกูล ดังที่ ทูนศรี บัวนุช(๒๕๔๒: ๔๔๔๕) อธิบาย เกี่ยวกับการฟ้อนดาบ ไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

นักรบไทยสมัยโบราณต่อสู้กันด้วยหอกดาบ ก่อนจะออกรบก็จะรำรำ เพลงอาวูธก่อนเพื่อเป็นการระลึกถึงครูอาจารย์ที่ได้ฝึกฝนตนมาเป็นการ เตรียมกายเตรียมใจให้พร้อมให้เกิดความคล่องแคล่ว เช่นเดียวกับนักกีฬาที่ ลงแข่งขัน จะต้องเตรียมร่างกายให้พร้อมก่อน การรำเพลงอาวูธนี้เป็นการรำ เพื่อให้เกิดความสวยงาม เกิดความฮึกเหิมปลุกใจ และ เกิดความอบอุ่นใจ แก่ประชาชน เมื่อชนะศึกกลับมาจะมีการรำรำถวายเป็นพุทธบูชาอีกด้วย

การรำดาบที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อเป็นการฟ้อน ถวายในงานดำหัวเจ้าราช ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของชาวบ้านห้วยฟ้าร้อง ถือเป็นหน้าที่ของ ชายหนุ่มในหมู่บ้านที่ต้องรำดาบถวายในวันดำหัวเจ้าราช ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ฮ่องกลองดั่งขึ้น เป็นกลองสั่งหม้องใช้ประกอบฟ้อนเชิงและฟ้อนดาบ ส่วนกลองมองเชิงมักใช้ประกอบฟ้อนลายและก้าลายก้าแลวแบบไทใหญ่ ไ้วัน เริ่มด้วยท่าไหว้บิดบัวบาน ต่อด้วยเกี่ยวเกล้าเอาดาบวนเหนือหัว

(ดาบราชบุตร, ๓๖)

ดนตรีและการฟ้อนรำถือเป็นศิลปะการแสดงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวล้านนา วงดนตรีพื้นเมืองและการฟ้อนรำเหล่านี้มักอยู่ในคุ้ม หรือ เรือนกาแลของเศรษฐีผู้มีอันจะกิน

การละเล่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราศ** คือ ปริศนาคำทาย หรือที่เรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “คำตวย” ปริศนาคำทายที่ปรากฏในนวนิยาย เช่น

“อะไรเอ๋ย บนก็ผาล่างก็ผา งูสามวาลอดเข้าลอดออก”

“ลีน”

“อะไรเอ๋ย ไก่แม่แดงแทงลงช่อง”

“น้ำหมาก”

“อะไรเอ๋ย โกงทั้งนั่งข้ามทุ่งสามแสน”

“ผีเสื้อสูง”

(ดาบอุปราศ, ๓๒)

ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ สถานที่

ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ปรากฏอยู่ใน ๒ ลักษณะ ได้แก่ บทบรรยายที่มีได้ระบุสถานที่ในภาคเหนือโดยตรง แต่อาศัยบริบทแวดล้อมในการช่วยตีความ และ บทบรรยายที่กล่าวถึงสถานที่และสิ่งแวดล้อมในภาคเหนืออย่างเฉพาะเจาะจง

ลักษณะการบรรยายธรรมชาติที่ไม่ได้ระบุสถานที่ในภาคเหนือโดยตรง มักเป็นการบรรยายฉากที่เป็นภูเขาโดยมีคำสำคัญที่สามารถตีความได้ว่าน่าจะเป็นภูมิประเทศในภาคเหนือ เช่น คำว่า ดอย ภูเขา เทือกเขา ดังปรากฏใน **สร้อยสุคันธา** ดังนี้

บ้านห้วยซางคำเมื่อปีพ.ศ.๒๔๕๗ เป็นหมู่บ้านอยู่กลางป่าใหญ่ไพโรหนา แวดล้อมห้อมแห่นด้วยดอยดงลดหลั่นเหลื่อมซ้อน เทือกซ้อนเทือก ภูซ้อนภู แต่ละเทือกแต่ละแถวแนวภูล้วนแล้วด้วยต้นไม้ใหญ่สูงยางยุงอย่างพอน

(สร้อยสุคันธา ๑๔๓)

การบรรยายฉากท้องทุ่งนา เป็นการบรรยายที่เอื้อให้สามารถตีความได้ว่าเป็นภูมิประเทศในภาคเหนือ ทั้งนี้สังเกตจากคำศัพท์ที่ใช้ เช่น คันเหมือง ล่อง ข้าว ดังปรากฏใน **ดาบอุปราศ** เช่น

แนวคันเหมืองคดโค้ง น้ำในลำเหมืองเชื่อมกรากเป็นเกลียวควะคว้ง
ลำเหมืองแยกจากลำน้ำล่องเชื่อมอีกที่หนึ่ง ลำน้ำล่องเป็นเส้นกันแบ่งเขต
แดนระหว่างทุ่งนาบ้านหนองหล่มกับบ้านน้ำลาด ไม่มีสะพานแข็งแรงทอดข้าม
มีแต่ขัว(สะพาน) ไม้ไผ่สองลำพาดทอดอ่อนโค้ง

(ดาบอุปราช, ๑๙)

การบรรยายฉากอีกลักษณะหนึ่ง คือ การระบุชื่อจังหวัดภาคเหนือในการบรรยายฉาก
สามารถทำให้ผู้อ่านทราบว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในภาคเหนือ เช่น การบรรยายฉากในนวนิยาย
เรื่อง **ดาบราชบุตร** ดังนี้

ห้วยฟ้าร้องเป็นหมู่บ้านห่างไกลในดอยดงแวดล้อม ปัจจุบันนี้อยู่ห่าง
จากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ราว ๖๐ กิโลเมตร ระยะเวลา
ขนาดนี้เมื่อปี ๒๔๘๐ อาจเท่ากับ ๒๐๐ กิโลเมตร

(ดาบราชบุตร, ๑๕๘)

ศิลปกรรม

วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือทางด้านศิลปกรรมที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา
คำจันทร์ อย่างชัดเจนได้แก่ ศิลปกรรมเกี่ยวกับบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ซึ่งมีการนำเสนอลักษณะ
บ้านเรือนหลายรูปแบบทั้งบ้านเรือนของชาวบ้านทั่วไป และ บ้านเรือนของคหบดี หรือ เจ้านายผู้มี
ฐานะร่ำรวย

บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านนั้น ส่วนใหญ่มักเป็นกระท่อมที่มีการก่อสร้างอย่างง่าย
และเหมาะกับวิถีชีวิตประจำวัน พิบูลศักดิ์ ละครพล (๒๕๔๙: ๑๔๖) กล่าวถึงเรือนชนบทใน
ภาคเหนือว่า

เรือนพักอาศัยขนาดมาตรฐานของชาวเหนือโดยทั่วไปควรมีใช้เรือนขนาด
๑ ห้องนอนเป็นเกณฑ์ เป็นเรือนของชาวไร่ชาวนายกชั้นเหนือดินชั้นมาประมาณ
๖๐ ซม. ช่างเสาแคบประมาณ ๒.๐๐ ซม. – ๒.๔๐ ซม. เสาไม้จริงตัดจากป่า
ละเมาะที่หาง่าย เส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ ๔ นิ้วขึ้นมา โครงสร้างหลังคาใช้ไม้รวก

ไม้ไผ่ มุงด้วยใบตองตึง หญ้าแฝก ส่วนผนังนั้นมักจะใช้แผงไม้ข้างสำเร็จรูปแบบต่างๆยกขึ้นตั้งได้ พื้นใช้ฟากไม้ไผ่ทาบ เนื้อที่ใช้งานภายในได้สัดส่วนลงตัว

ลักษณะบ้านเรือนในชนบทดังที่กล่าวมาแล้ว ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ซึ่งแม้จะมีได้บรรยายรายละเอียดของศิลปกรรมในการสร้างเรือนอย่างชัดเจนนัก แต่ได้แสดงให้เห็นลักษณะพื้นที่การใช้งานภายในบ้านอย่างชัดเจน ดังนี้

ตัวเรือนเป็นกระท่อมไม้ไผ่ผสมไม้จริง ยกพื้นสูงพอลอดเข้าออกได้สะดวก หลังคาบ้านมุงด้วยตองตึงเก๋นาน มีหนึ่งห้องนอนให้แม่กับจันดินอน มีโถงหน้าไว้รับแขกและไว้เป็นที่นอนของพ่อกับไอ้หูล้า มีซอกหลังเป็นที่นอนของปู่กับอินทร ถัดจากซอกหลังมีชานเล่นขนาดสองช่วงแขนแต่ไม่เต็มวาดีนัก ชานเล่นกั้นระหว่างครัวไฟกับตัวเรือน

(ดาบอุปราชา, ๑๕)

นอกจากบ้านเรือนในชนบทแล้ว ยังปรากฏว่ามีเรือนอีกลักษณะหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในวรรณกรรม และดูเหมือนจะเป็นเรือนที่เป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีของคนในภาคอื่น คือ เรือนกาแล พิบูลศักดิ์ ละครพล (๒๕๔๙: ๑๔๗) อธิบายลักษณะของเรือนกาแลว่า

เป็นที่พักอาศัยของผู้มีอันจะกินและผู้นำชุมชน ตั้งแต่ระดับชนบทถึงระดับเมือง เรือนประเภทนี้มีลักษณะพิเศษมียอดจั่วประดับกาแลไม้สลักอย่างงดงาม ใช้วัสดุก่อสร้างคุณภาพเยี่ยม การช่างฝีมือสูงประณีต แต่มีแบบแผนค่อนข้างตายตัว ส่วนใหญ่เป็นเรือนแฝด มีขนาดตั้งแต่หนึ่งห้องนอนขึ้นไป เรือนกาแลจะมีแผนผังสองแบบใหญ่ๆ คือ แบบวางบันไดขึ้นตรงติดชานนอกกับแบบวางบันไดอิงชิดแนบฝาใต้ชายคาคลุม แต่ทั้งสองแบบจะใช้ร้านน้ำตั้งเป็นหน่วยโดดๆ ที่มีโครงสร้างของตัวเอง ไม่นิยมตีฝ้าหลังคาเรือน

เรือนกาแล ซึ่งเป็นเรือนของผู้มีอันจะกินหรือผู้มีฐานะดีปรากฏในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ซึ่งเป็นเรือนของพ่อพญาเขื่อนคำพ่อแคว่นแห่งแขวงแม่เหาะ ดังนี้

พญาท่านนี้ครอบครองคัมภีร์ใหญ่กว้าง ในช่วงคัมภีร์มีเรือนหลายหลัง
ท่านเองอยู่กินที่เรือนกาแลกว้างขวาง

(สร้อยสุคันธา, ๗)

นอกจากเรือนกาแลของพ่อพญาเขื่อนคำแล้ว ยังพบว่ามีเรือนกาแลของพญาแมนผู้เป็น
เสี่ยวของพญาเขื่อนคำอีกด้วย มาลา คำจันทร์ บรรยายลักษณะเรือนกาแลของพญาแมน ดังนี้

กลับถึงเรือนหลังหลวงกว้างใหญ่เป็นเรือนกาแลตามความนิยมของผู้มี
กินมิใช่เหลือเพื่อสมัยนั้น พญาแมนต้อนรับสหายที่ชานเรือนด้านหลังว่างโล่งลม
โกรก

(สร้อยสุคันธา, ๔๐)

ศิลปกรรมอีกประเภทหนึ่งที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ คือศิลปกรรม
ที่เกี่ยวข้องกับศาสนสถาน ได้แก่ พระธาตุ หรือ เจดีย์ โดยเฉพาะ พระธาตุอินทร์แขวน ซึ่ง อุดม
รุ่งเรืองศรี(๒๕๔๒: ๔๔๘๑) กล่าวถึงพระธาตุอินทร์แขวน ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ
ดังนี้

สภาพพระธาตุเป็นก้อนหินตั้งอยู่บนชะง่อนผา องค์พระธาตุสูง
ประมาณ ๑๘ ฟุต วัดโดยรอบได้ประมาณ ๕๐ ฟุต ตั้งอยู่บนหน้าผาที่ดูเหมือน
จะตกแหล่มีตกแหล่ หน้าผานั้นสูงจากพื้นขึ้นไปราว ๘๐ ฟุต

พระธาตุในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ในขณะที่เจ้า
จันทน์เดินทางไปยังไม่ถึงมีลักษณะที่สวยงามมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศรัทธาแรงกล้าที่เจ้าจันทน์ตั้งจิต
อธิษฐานเพื่อขอให้พระธาตุเป็นที่พึ่ง จินตภาพเกี่ยวกับพระธาตุจึงมีความงดงามมาก ดังที่ มาลา
คำจันทร์ บรรยายว่า

แสงแดดยามบ่ายคล้อยขับองค์พระธาตุสุกปลั่งเป็นทอง แสงส่องต้อง
ยอดฉัตร แก้วแก้วเนาวรัตน์ก็จรัสแสง เจิดแสงขาวแข่งแดดขับเข้มเขียวส่อง
ประกายตาบาดตาฟ้าตาดิน สมมืออินทร์เนรมิต หาไหนพบได้แล้วในหล้าโลก
ชมพู พระธาตุจักฟูลอยฟ่องฟ้า อยู่เหนือเมฆผาแลยอดไม้

(เจ้าจันทน์ผอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๔๘)

แต่ภาพของพระธาตุอินทร์แขวนที่ปรากฏต่อหน้าเจ้าจันท์เมื่อเดินทางไปถึง เป็นภาพที่ห่างไกลจากภาพในความคิดคำนึงนัก ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายไว้ ดังนี้

พระธาตุแก้วหาล้าเก่าหมองเป็นแต่ก้อนหินหัวล้าน คราบโคลและตะไคร่ เกาะกินจนเนื้อหินเปื้อนแปด องค์พระธาตุก็เล็กน้อยนักปัสมีมือพระอินทร์ เจ้าฟ้า ก่อเสริมอยู่เหนือหินสูงสักสองวาเท่านั้น อัฐูปูนกะเทาะแตก ยอดฉัตร ปลายแฉกก็เศร้าหมอง บ่เหมือนดังทองต้องแดดตามที่ได้เห็น ซอรงหักเหี้ยน กาฝากและรากไม้ก็เจาะไชจนฐานพระธาตุปริ้วว

(เจ้าจันท์ผมหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๗๑)

ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ และ ตำนาน

ผู้วิจัยพบว่าในงานวรรณกรรมของ มาลา คำจันทร์ มีข้อมูลทางวัฒนธรรม ประเภท ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บุคคลสำคัญ และตำนานเฉพาะท้องถิ่น ปรากฏอยู่ทั่วไป ข้อมูลกลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจคือ แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นภาคเหนือ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นล้านนาโดยเฉพาะในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๕ ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันท์ผมหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** สรัสวดี อ๋องสกุล (๒๕๔๒: ๕๙๓๑) อธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงนี้ ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ดังนี้

การผนวกเอาดินแดนล้านนาเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของไทยนั้น เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นยุคแห่งการปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก ด้านการปกครองหัวเมืองมีการยกเลิกระบบการปกครองเมืองประเทศราช ซึ่งเคยปฏิบัติกันมาช้านานโดยจัดตั้งการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลขึ้นแทน มีข้าหลวงเทศาภิบาลซึ่งรัฐบาลกรุงเทพฯ ส่งไปปกครองและขึ้นสังกัดกระทรวงมหาดไทย ระบบมณฑลเทศาภิบาลที่จัดตั้งขึ้นจึงเป็นการสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติซึ่งมีอำนาจรวมศูนย์ที่องค์พระมหากษัตริย์

เจ้าพ่อของเจ้าจันท์ได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่ถูกข้าราชการจากส่วนกลางกดขี่ข่มเหงและความขาดอำนาจในการปกครองตนเองให้แก่เจ้าจันท์ฟังว่า

เจ้าพ่อว่าตั้งแต่ข้าหลวงเมืองได้ขึ้นมา อำนาจอาชญาทั้งหลายเขาก็ยึด ไปหมด ชวดเซกันไปหมดแล้ว...เจ้าปู่ตายคุ่มหลวงก็เหมือนสลายหายห้วง เหมือนเปล่าว่างกลายเป็นเรือนหลวงใน อาชญาชาวใต้เขารุกุมคุมเหงเมืองเรานักแท้

(เจ้าจันท์ผมหมอนิราศพระธาตุนรินทร์แขวน, ๓๒)

ประวัติศาสตร์ในช่วงการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ส่งกำลังทหารเข้ายึดเมืองเชียงตุง และ เมืองพาน จากอังกฤษ ที่เคยเป็นของชาวสยาม โดยมีความช่วยเหลือ จากญี่ปุ่น โดยใช้เหตุผลว่ามีประวัติศาสตร์ และ เชื้อชาติที่เหมือนกัน นอกจากนี้ กองทัพไทยเข้าไปโจมตีและปกครอง เมืองตองยี สิบสองปันนา แต่ไทยก็ได้ปกครองโดยตรง ญี่ปุ่นให้ดินแดนเมืองเชียงตุง และ เมืองพานเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย โดยเรียกว่าสหรัฐไทยเดิม แต่ก็อยู่ได้เพียงแค่ ๓ ปี ก็ต้องคืนกลับให้แก่อังกฤษเหมือนเดิม เพราะญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม

ข้อมูลเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงนี้ปรากฏในนวนิยายเรื่อง นางถ้ำ ว่าทหารไทยกลุ่มหนึ่งที่พ่ายแพ้สงครามจากเชียงตุง และ พลัดหลงเข้าสู่หมู่บ้านน้ำจางจนกระทั่งไปจบบ้าง ล่วงเกินนางถ้ำ ทำให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้นและมีเพียงทหารไทยคนเดียวเท่านั้นที่มีชีวิตรอดกลับไป มาลา คำจันทร์ บรรยายเหตุการณ์ในเรื่อง ดังนี้

เมื่อปี ๒๔๘๘ ทหารไทยขึ้นไปตีเชียงตุงคราวสงครามญี่ปุ่น สมัยนั้น
ญี่ปุ่นพ่นพ้านเต็มบ้านเต็มเมืองไปหมด ญี่ปุ่นชวนคนไทยไปตีเชียงตุง แต่ตีไม่
แตกก็เลยพ่ายตายพลิกף้ายลงมา ม่านไล่ฆ่าเขา เขาฝูงหนึ่งเลยพลัดมาถึง
 น้ำจางบ้านเรา เขาจ้วงจางนางถ้ำ

(นางถ้ำ, ๗๙)

นอกจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้วยังปรากฏว่ามีการอ้างถึงบุคคลสำคัญใน
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนืออีกด้วย โดยเฉพาะ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ซึ่ง ๓ เณศวรร
 เจริญเมือง (๒๕๓๖: ๒๐๙) ได้นำเสนอพระราชประวัติของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ดังนี้

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๙ เมื่อเจ้าดารารัศมีอายุได้ ๑๓ ชันษา
 เจ้าอินทวิชยานนท์ ก็นำพระธิดาไปเข้าร่วมพิธีสถาปนาเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
 พระราชโอรสองค์ใหญ่ในรัชกาลที่ ๕ เป็นสยามมกุฎราชกุมาร เจ้าดารารัศมี ได้
 เข้าเฝ้าฯและถวายตัวเป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๕ ตั้งแต่บัดนั้น เรื่องราวชีวิตของ
 เจ้าดารารัศมีมีมากมายหลายประเด็นที่น่าสนใจศึกษา เช่น การที่เจ้าดารารัศมี
 ประสบปัญหาการกลั่นแกล้งในวังหลวงจนกระทั่ง “ใคร่บิ๊กว่าวันละร้อยเตี๊อ”
 การที่ถูกมองอย่างหมิ่นแคลนว่าเป็น “ลาว” ตำแหน่งของเจ้าดารารัศมีและผู้ติดตาม
 ทั้งหมด แต่งกายแบบชาวเหนือ ไม่ได้นุ่งโจงกระเบนและห่มผ้าสไบเฉียงเหมือน
 สตรีบางกอก แต่เจ้าดารารัศมียืนหยัดเคร่งครัดในการแต่งกายตามประเพณี
 นุ่งผ้าซิ่นลายขวางตามแบบสตรีล้านนาตลอดเวลา แม้แต่ในงานพิธีที่สำคัญใน
 พระราชวัง ผมก็เกล้าไว้ตลอดเวลา ไม่เคยตัดสั้นเช่นสตรีชาวกรุง

มาลา คำจันทร์ นำเสนอเรื่องราวของของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในแง่ที่มีแต่ความ ขม
 ขื่นที่ต้องแบกรับภาระในการลงไปเป็นบาทบริจาริกาที่เมืองไต แต่ทั้งนี้ก็ต้องทำเนื่องจาก
 เป็นเจ้านายต้องนึกถึงหน้าที่เหนือสิ่งอื่นใด ดังนี้

เจ้าดาราลงไปเป็นบาทบริจาริกาพระเจ้าแผ่นดินอยู่เมืองบางกอกแคว้น
ไต ... ท่านอยู่เมืองไตมีแต่ทุกข์ ชาวไตมันข่มเหงท่านนัก ชันโตกสำหรับท่าน
 บางวันมีหนอน บางวันมีบั้ง ฝูงเงิน ฝูงทองท้องพระคลังหลวง บางทีก็มาแอบซุก

อยู่ในคัมภีร์ท่าน ผุ่่งเป็นนางในชาวใต้มันอิฉาท่าน หวังให้ท่านต้องอาชญา
แผ่นดิน โลกลักของหลวง ท่านทุกซอกทุกซอกใจมีไผ่เท่าลูกเฮย

(เจ้าจันทน์มหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๒๕-๑๒๖)

นอกจากประวัติศาสตร์และบุคคลสำคัญในท้องถิ่นแล้ว ผู้วิจัยพบว่าในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ยังได้มีการแทรกตำนานพื้นบ้าน คือ ตำนานเจ้าหลวงคำแดง ซึ่ง ถิตินัดดา จิราจันทร และ วราภา เลหาเพ็ญแสง(๒๕๔๗: ๕๗-๕๘) นักวิจัยแห่งสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นำเสนอตำนานนี้ว่า

เจ้าหลวงคำแดงเป็นบุตรชายของเจ้าผู้ครองเมืองพะเยา จังหวัด เชียงราย อยู่มาวันหนึ่ง บิดาของเจ้าหลวงคำแดงคุมทหารจำนวนหนึ่งพร้อม อาวุธทุกชนิดไปอยู่รักษาด่านชายแดน ป้องกันศัตรูจากเจ้าเมืองอื่นที่มักคุม ทหารยกมาตีเมืองพะเยา ขณะที่เจ้าหลวงคำแดงพร้อมทหารเดินทางไปนั้นเป็น เวลาที่ตะวันบ่ายคล้อยลงไปมาก ประกอบกับเจ้าหลวงคำแดงและทหารต่าง เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากการเดินทาง จึงสั่งให้ทหารหยุดและจัดทำที่พักผ่อน ณ ชายป่าทำบ้านแห่งหนึ่ง กระจวบกับเวลานั้นดวงอาทิตย์จวนจะลับเหลี่ยม ภูเขาแล้ว มีหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งมีสิริรูปร่างโฉม ผิวพรรณผุดผ่องสวยงาม หาหญิงอื่นมาเทียบมิได้ในแคว้นนั้นเดินผ่านมายังค่ายที่พักของเจ้าหลวง คำแดง เจ้าหลวงคำแดงก็เดินตามหญิงสาวไป ปรากฏว่าร่างนั้นหายวับไปกลับ เป็นกวางทองตรงพุ่มไม้ข้างหน้า แล้วกวางทองก็วิ่งกลับไปทางค่ายพักของ เจ้าหลวงคำแดง ส่วนเจ้าหลวงคำแดงพอเห็นเป็นอัศจรรย์เช่นนั้นก็จัดทหาร ออกติดตาม ก็ไล่จับกวางทองไม่ได้ พบแต่คราบของกวางทอง คือ นางกวางทองได้กลับกลายเป็นร่างจากกวางมาเป็นคนและได้ลอกคราบไว้ข้างห้วย ใกล้กับหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ... เจ้าหลวงคำแดงติดตามขึ้นไปอีก จนพบว่า กวางทองที่กลับกลายเป็นดังที่พบครั้งแรกในป่าแห่งหนึ่ง หญิงสาวเห็นดังนั้นก็ กลับกลายเป็นกวางทองอีกครั้ง เจ้าหลวงคำแดงจึงสั่งให้ทหารกระจายกำลัง โอบล้อมกวางทองไว้ แต่ในที่สุดกวางทองก็หลุดออกมาจากวงล้อมวิ่งผ่านไป ทางที่เจ้าหลวงคำแดงอยู่ เจ้าหลวงจึงออกติดตามนางกวางทองไปแต่ล้าพัง โดยมุ่งไปทางทิศตะวันตกไปสู่เขาใหญ่ลูกหนึ่ง คือเขาที่เจ้าหลวงเชียงดาวตั้งอยู่ ปัจจุบัน ขณะที่เจ้าหลวงคำแดงติดตามนางกวางทองไปอย่างกระชั้นชิด นางกวางทองก็แปลงร่างเป็นหญิงสาวแล้ววิ่งหายเข้าถ้ำไป เจ้าหลวงคำแดง

จึงได้ตามเข้าไปในถ้ำเช่นเดียวกัน ตราบเท่าทุกวันนี้ก็ไม่กลับออกมา และกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์รักษาถ้ำเชียงดาวอยู่ จนราษฎรในหมู่บ้านนี้ได้สร้างศาลไว้ชื่อว่า “ศาลเจ้าพ่อหลวงคำแดง”

ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** มาลา คำจันทร์ ได้แทรกตำนานเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดง ผู้เป็นอารักษ์แห่งดอยหลวงเชียงดาวไว้ในตอนที่แสงชายกับฝ่ายคำหลบหนีพ่อพญาเขื่อนคำและค่างคีนกลางป่า แสงชาย เชื่อว่า ตนและฝ่ายคำเดินป่ามาได้โดยปลอดภัยเป็นเพราะเจ้าหลวงคำแดงคุ้มครอง เพราะฉะนั้นแสงชายจึงตัดสินใจไม่ฆ่าตัวเนื้อตัวหนึ่งเพราะเกรง”บังไพร”ที่เจ้าหลวงคำแดงคุ้มครองอยู่จะแตก ถ้าหากบังไพรแตกก็ย่อมได้รับอันตรายจากสัตว์ร้าย ตำนานเกี่ยวกับเจ้าหลวงคำแดงในนวนิยาย มีรายละเอียด ดังนี้

เจ้าหลวงคำแดงเป็นหลานพญาจ่าเมืองแห่งเมืองพะเยาดอยดัวนไกลโพ้น...เจ้าหลวงคำแดงท่านไล่ล่ากวางทองมาแต่เมืองพะเยา กวากลั่นเข้าถ้ำเชียงดาว ท่านไล่ตามเข้าไปไม่ออกมาจนบัดนี้ ท่านสิงสู่เป็นอารักษ์ใหญ่ดอยเพียงดาวหลวงสืบมาบัดนี้

(สร้อยสุคันธา, ๙๔)

กลุ่มชาติพันธุ์

นวนิยายทุกเรื่องของ มาลา คำจันทร์ที่นำมาศึกษา ตัวละครส่วนมากเป็นคนพื้นเมืองล้านนา แต่ผู้เขียนไม่ได้บอกไว้อย่างชัดเจน ผู้อ่านต้องสังเกตจากวิถีชีวิต และ บริบทแวดล้อมต่างๆในนวนิยาย ดังที่ปรากฏตัวอย่างจำนวนมากที่กล่าวแล้วในเบื้องต้น

อย่างไรก็ตามผู้คนที่อาศัยอยู่ในแถบภาคเหนือของประเทศไทยและบริเวณใกล้เคียงเป็นผู้คนหลายชาติพันธุ์ ซึ่งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกัน แต่ก็มีลักษณะเด่นของแต่ละชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันออกไป คนชาติพันธุ์เหล่านี้มีกิจกรรมที่ต้องติดต่อซึ่งกันและกันทั้งในด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม ชาติพันธุ์สำคัญที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ได้แก่

ปะหล่องต๋องสู๋

ชาติพันธุ์สำคัญที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิทรแหวน** คือ ชาติพันธุ์ปะหล่องต๋องสู๋ มาลา คำจันทร์ (๒๕๓๘: ๒๐๓) อธิบายไว้ในภาคผนวกส่วนที่เป็นการให้ความหมายคำศัพท์ว่า

ปะหล่องต๋องสู๋ เป็นคำเรียกคนนอกวัฒนธรรมในเชิงเหยียดหยามว่าเป็นชาวป่าชาวเขาเผ่าหนึ่ง กับคำว่าต๋องสู๋ หรือต๋องสู๋ หรือต๋องสู๋ ซึ่งเป็นชาวเขาอีกเผ่าหนึ่ง

ทัศนคติของนางฟองคำ ข้าทาสของเจ้าจันทน์ที่มีต่อปะหล่องต๋องสู๋ เป็นทัศนคติที่ไม่ดี เห็นว่าชาวปะหล่องต๋องสู๋เป็นคนนอกศาสนา และสืบเชื้อสายมาจากยักษ์ ดังนี้

ชาวปะหล่องต๋องสู๋มันใจยักษ์ใจมารเหมือนกันไปหมด เจ้าจันทน์นางพี่เลี้ยงมันว่า เขาฝูงนี้สืบเชื้อสายมาจากผียักษ์ร้ายเผ่าห้วย มันบ่อยู่บ้านอยู่เมือง ชุกอยู่ภูห้วยกินซากกินศพ มันบ่ใช่คนในศาสนาพระพุทเจ้าเราเนี่ย บ่สมควรนั้กแท้ เจ้าจันทน์จะลดตัวไปเป็นเมียมัน

(เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิทรแหวน, ๕)

ไทเขินในเชียงตุง

มาลา คำจันทร์ นำเสนอภาพของคนไทนอกประเทศในรัฐฉาน ประเทศพม่า คือ เชียงตุง มาลา คำจันทร์ เปรียบเทียบเชียงตุงว่า มีสภาพเหมือนเชียงใหม่เมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว ส่วนเรื่องการแต่งกายของชาวเชียงตุงนั้น รัตนาพร เศรษฐกุล (๒๕๔๒: ๑๙๕๕) อธิบายไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ดังนี้

ผู้หญิงสวมผ้าซิ่นชายสีเขียว ตัวซิ่นสีแดง เหลือง และ เขียว ส่วนหัวซิ่นเป็นสีดำ เสื้อตัวนอกเป็นเสื้อแขนกระบอกป้ายด้านหน้า

ลักษณะการแต่งกายของคนเชียงตุง ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** เมื่อหลวงลุงและอินทรเดินทางไปทอดผ้าป่าที่เชียงตุง ลักษณะการแต่งกายของชาวเชียงตุงมีรายละเอียด ดังนี้

ไปถึงเชียงตุง หลวงลุงบอกว่าเหมือนเชียงใหม่เมื่อห้าสิบปีที่แล้ว...
พี่น้องไทเขินชาวเชียงตุงหน้าตาอึมเข้มเยือกเย็น สาวๆดูสวยกว่า อ่อนแอ่น
อรชรกว่าสาวบ้านเรามากมาย สาวๆเมืองนี้ไม่ค่อยมีคนอ้วน พวกเธอยังนุ่ง
ผ้าซิ่นกันอยู่เป็นพื้น หาสาวนุ่งกางเกงหรือกระโปรงแทบหาไม่พบ

(ดาบอุปราชา, ๒๒๒)

ชาวมะละหม่งในพม่า

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าชาติพันธุ์ยังมีความสัมพันธ์กับอาชีพอีกด้วย ดังปรากฏในนวนิยาย
เรื่อง **สร้อยสุคันธา** ที่พ่อค้าจิวต่างเป็นชาวมะละหม่งเดินทางมาค้าขายสินค้าต่างๆในหมู่บ้าน
แถบภาคเหนือ ดังนี้

สมัยนั้นไม้ขีดไฟยังเป็นของหายาก นานๆที่จะมีสินค้าจำพวกนี้มาจาก
เมืองมะละหม่ง พ่อค้าจิวต่างเอาใส่ต่างรอนแรมบนหลังจิวมา แวะขาย
วางทางจนถึงเชียงใหม่ จากนั้นสินค้าสินขายหลายหลากจึงค่อยกระจาย
สู่หมู่บ้านป่าดงห่างไกล

(สร้อยสุคันธา, ๕๘)

จากการสำรวจนวนิยาย ทั้ง ๙ เรื่องแล้วจะเห็นได้ว่า มาลา คำจันทร์ ใช้ข้อมูลวัฒนธรรม
ท้องถิ่นภาคเหนือทุกประเภทอย่างมีความหลากหลายแทรกอยู่ในส่วนต่างๆของนวนิยาย ซึ่งผู้วิจัย
จะได้วิเคราะห์ให้เห็นโดยละเอียดถึงกลวิธีที่ผู้แต่งใช้ข้อมูลวัฒนธรรมเหล่านี้ในการสร้างสรรค์
นวนิยายแต่ละส่วนในบทต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลวิธีการสร้างสรรค์นวนิยายโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ

กลวิธีการสร้างสรรค์งานเขียนนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมแต่ละเรื่องประสบความสำเร็จ มาลา คำจันทร์ ประสบความสำเร็จในแง่การสร้างเรื่องให้น่าติดตาม ในขณะที่เดียวกันก็ยิ่งสอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในทุกส่วนของนวนิยาย ทำให้นวนิยายมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์กลวิธีการสร้างสรรค์นวนิยายของมาลา คำจันทร์ เฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นบทบาทที่สำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยาย

๓.๑ กลวิธีการสร้างเนื้อเรื่อง

การวิเคราะห์กลวิธีการสร้างเนื้อเรื่อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาของนวนิยายและวิเคราะห์ลักษณะเด่นของข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่ปรากฏในการสร้างเนื้อเรื่องพบว่า มาลา คำจันทร์ ใช้กลวิธีการสร้างเนื้อเรื่องโดยอาศัยข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย เช่น ความเชื่อ วิถีชีวิตท้องถิ่น ตำนานและประวัติศาสตร์ มิใช่เป็นเพียงการเอ่ยถึงอย่างลอยๆเท่านั้น แต่ มาลา คำจันทร์ ใช้ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นผสมผสานกับจินตนาการ ทำให้เรื่องน่าสนใจและสนุกสนาน ซึ่งสามารถจัดประเภทได้ ดังนี้

๓.๑.๑ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อ

ผู้วิจัยพบว่า มาลา คำจันทร์ นำความเชื่อของคนในท้องถิ่นภาคเหนือหลายประการผสมผสานกับจินตนาการส่วนตัวเพื่อสร้างสรรค์เนื้อเรื่องนวนิยายหลายเรื่อง เช่น เรื่องผี ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ ดาบราชบุตร นางกล้า** เรื่องม้าขี่ ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร สร้อยสุคันธา** เรื่องจารีต ในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** เรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์ ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา ดาบราชบุตร** และ เรื่องการไหว้พระธาตุประจำปีเกิด ในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ในลำดับต่อไปผู้วิจัยได้คัดเลือกนวนิยายเรื่องที่สร้างจากความคิดความเชื่อที่สำคัญในท้องถิ่นภาคเหนือบางประการ โดยที่ความคิดความเชื่อนั้นมีบทบาทสำคัญต่อเนื้อเรื่องมาวิเคราะห์เป็นตัวอย่าง ดังนี้

๓.๑.๑.๑ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผี ถือเป็นความเชื่อที่สำคัญของชาวล้านนา ในระบบความเชื่อของชาวล้านนาถือว่า ผีมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็น พุงนา ภูเขา บ้านเรือน ป่า เป็นต้น โลกของผีและโลกของคนซ้อนทับกันอยู่บางครั้งจึงสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ ดังที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทที่ ๒ แล้ว นวนิยายของมาลา คำจันทร์ นำความเชื่อเรื่องผีของคนล้านนาสร้างเนื้อเรื่องนวนิยายหลายเรื่อง เช่น **สร้อยสุคันธา** ที่นำความเชื่อเรื่องผีเจ้านายมาใช้ในการดำเนินเรื่อง โดยสร้างเนื้อเรื่องให้ตัวละครเอกตกอยู่ภายใต้อำนาจบงการของผีเจ้านายตลอดจนใช้ความเชื่อเรื่องผีเจ้านายเป็นเหตุผลในการสร้างความชอบธรรมให้แก่การกระทำของตน ในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** ใช้ความเชื่อเรื่องเสือผีหรือเสือเย็นเข้ามาก่อความหวู่บ้านเมื่อคนในหมู่บ้านละเมียดจารีตอันดีงาม นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** แสดงให้เห็นบทบาทของผีอารักษ์เจ้าราชบุตร และ ผีแม่มายวิมาลา นวนิยายเรื่อง **นางถ้ำ** นำเสนอบทบาทของผีนางถ้ำ นอกจากนี้ยังมีผีในเรื่องอื่นๆที่ไม่สำคัญเช่น ผีคู่คอย ผีน้ำ ผีค้างพอน เป็นต้น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอกลวิธี การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องผีไว้ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** เพื่อแสดงให้เห็นตัวอย่างที่ชัดเจน

ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับผีกะของคนในหมู่บ้านภาคเหนืออย่างจริงจัง มาลา คำจันทร์ ใช้ความเชื่อเรื่องผีกะเป็นข้อมูลสำคัญในการดำเนินเรื่อง **ดงคนดิบ** ได้แก่ เนื้อเรื่องว่าด้วยบทบาทของผีกะต่อชุมชน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

เนื้อเรื่องว่าด้วยบทบาทของผีกะต่อชุมชน

ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** มาลา คำจันทร์ สร้างตัวละครให้เป็นผีกะ ๓ คน ได้แก่ ย่าเฒ่า นางปิ่น และ คำหอม ซึ่งมีทั้งตัวละครที่เป็นผีกะโดยตรง และ ตัวละครที่ได้รับการสืบทอดความเป็นผีกะ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงโดยละเอียด ดังนี้

ย่าเฒ่าเป็นตัวละครตัวแรกที่มาลา คำจันทร์ สร้างขึ้นให้เป็นผีกะ โดยใช้กลวิธีการสร้างบุคลิกภาพภายนอกของของย่าเฒ่าให้น่าเกลียด น่ากลัวเหมือนผีและมีพฤติกรรมที่แปลกประหลาดกว่าคนทั่วไป ดังนี้

ย่าเฒ่ายังหลับลึกหายใจรวยรินแทบสังเกตไม่เห็น ผอมแห้ง หัวล้าน เป็นหย่อม ตาข้างหนึ่งเหลือกกลมมองเหมือนผี ย่าเฒ่านอนแหว่มาร่วมปีแล้ว เร่เรียวแรงแม้จะลุกนั่ง แต่วันดีคืนดีย่าเฒ่ากลับลุกเดินเห็นได้จนพี่น้องชาวบ้าน เล่าลืออื้ออึงว่าเป็นเพราะแรงผีบงการ

(ดงคนดิบ, ๒๕)

นางป็นเป็นตัวละครที่ “สืบทอด” พฤติกรรมความเป็นผีกะชู้ครั้งชู้คราว ในขณะที่ถูก ผีกะเข้าสิง แต่เมื่อผีกะออกจากร่างแล้วจะมีพฤติกรรมเป็นปกติ ครั้งหนึ่งผีกะย่าเฒ่ามาเข้าสิง นางป็นทำให้ พฤติกรรมของนางป็นจะเปลี่ยนไปคล้ายผีกะ เช่น อาละวาดอย่างรุนแรง อยากกิน ลาบเลือด ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

คนถูกผีสิง ผมยุ่งสยายปรกหน้า รุ่ยร่ายทั้งคืนทั้งรุ่งโครมครามว่าเจ็บ ทุเจ็บ ผู้ชายแข็งแรงสามสี่คนช่วยกันยึดแขนขานางไว้ คนหนึ่งจับแขนขวา อีกคนเอาเข่ากดแขนซ้าย... เร่เรียวแรงคนถูกสิงเหมือนจะเพิ่มพูนกว่าปกติอีก หลายเท่า พาดแขนเหวี่ยงขาจนคนบ่าคนแรงทั้งหลายชวดเซ ดวงตาของนางขุ่น ขวาง มุมปากมีน้ำลายไหลเย็ด... “กูอยาก กูหิว กูจะกินลาบ ลาบเลือด”

(ดงคนดิบ, ๕-๖)

เมื่อผีเข้านางป็น คนในครอบครัวได้ไปตามพ่อหม่อมมาปราบ และก่อนที่ผีกะจะออกไปจาก ตัวของนางป็น ผีกะก็บอกว่าตนคือย่าเฒ่า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

“บอกมาก่อน มึงเป็นไผ่”

“กูบ่บอก”

บ่บอก กูจะเอามัดควกัตามึง”

พ่อหม่อมไม่พูดเล่น ล้วงมิดด้ามงาออกจากย่ามจ่อจ้องจะตีมตา นางป็น ตาเหลือก รับอ้าปากพูดทันที

“อย่า กูเจ็บ กู... อีย่าเฒ่า”

“ย่าเฒ่า” เสียงพึมพำดังขึ้น “ย่าเฒ่าจริงๆ”

(ดงคนดิบ, ๑๑)

การเข้าสิงนางปันและการออกปากบอกของผีกะเฒ่าเป็นการยืนยันอย่างหนักแน่นว่า ผีกะ ก็คือเฒ่าเฒ่านั่นเอง ส่วนนางปันมีฐานะเป็นเพียง “ผู้สืบทอด” ความเป็นผีกะชั่วครึ่งชั่วครว เท่านั้น

คำหอม เป็นตัวละครที่มาลา คำจันทร์ สร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็น “ผู้สืบทอด” ความเป็นผีกะ ต่อจากเฒ่าเฒ่า ด้วยความเชื่อที่ว่าผีกะจะสืบทอดผ่านทางเชื้อสายที่เป็นผู้หญิงเท่านั้น โดยสืบทอดผ่านเครื่องรางของขลังที่ห้อยคอเฒ่าเฒ่า ถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของผีกะ เมื่อคำหอมยอมรับเอา เครื่องรางของขลังที่เฒ่าเฒ่ามอบให้ นั่นมาไว้กับตัว ก็เท่ากับว่าคำหอมเป็นผู้สืบทอดความเป็นผีกะ อย่างเต็มตัวตามการรับรู้ของชาวบ้าน ดังนี้

“ข้าจะรับไว้พี่อ้ายบุญทา...ของออกคอไม่ได้ เฒ่าเฒ่าก็ตายไม่ได้
ข้าเวทนาเฒ่าเฒ่านี้”

“เฒ่าเฒ่าพ้นแล้ว กุพินแล้ว...เฒ่าเฒ่าจะไปแล้วลูกหลานรักษาเนื้อรักษาตัวไว้เนื้อ”

(ดงคนดิบ, ๑๒๗)

แมวดำ ถือเป็นตัวแทนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของ ผีกะ ผู้เขียนทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเมื่อเฒ่าเฒ่าตายไปแล้ววิญญาณของเฒ่าเฒ่าคงไปสิงอยู่ในแมวดำเพื่อกลับมาปกป้องรักษาคำหอมให้แคล้วคลาดจากอันตรายทั้งปวง เพราะแมวดำตัวนี้ปกติมีนิสัยดุร้ายมากขนาดสู้หมาสามสี่ตัวตัวได้อย่างสบาย แต่แมวดำตัวนี้จะภักดีต่อคำหอมเพียงคนเดียว หลายครั้งที่แมวดำปกป้องคำหอมให้พ้นจากอันตราย และบทบาทที่สำคัญที่สุดของแมวดำปรากฏในตอนจบเรื่อง เมื่อคำหอมตายไปแล้วและ สีดาดดีตีภรรยาบ่อยหลายเข้ามาตีสนิทกับบ่อยหลายอีกครั้งในวันทำบุญครบรอบการตายหนึ่งเดือนของคำหอม ในระหว่างที่บ่อยหลายกับสีดาดดีกำลังเกี่ยวพาราสีกันนั้น แมวดำก็ได้แสดงบทบาทในการปกป้องคำหอม ดังนี้

ฉับพลันเสียงชู้ฟอดังขึ้น แมวดำดีดตัวออกจากกรากไฟ สีดาร้องหวีดยก
มือป้องหน้า แต่เข้าไปเสียแล้ว แมวดำเกาะหมับที่ไหล่เธอ อ้าเขี้ยวขวับฉับลง

มา

(ดงคนดิบ, ๒๙๖)

ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** มาลา คำจันทร์ นำเสนอปฏิกิริยาของคนในสังคมที่มีต่อผีกะ และคนในครอบครัว ซึ่งมีหลากหลายความรู้สึกที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ ความกลัว และ ความรังเกียจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ปฏิกิริยาของชาวบ้านที่มีต่อย่าเฒ่า คือ กลัว เพราะทุกคนเชื่อว่าย่าเฒ่าเป็นผีกะตัวแก่กล้า แต่หากไม่มีเหตุการณ์ผีเข้า คนในหมู่บ้านก็ไม่ค่อยกลัวย่าเฒ่ามากนักเพราะย่าเฒ่าไม่สามารถเดินหนีไปไหนมาไหนได้ คนในหมู่บ้านจะแสดงอาการหวาดกลัวอย่างชัดเจนเมื่อเห็นตัวตนที่แท้จริงของย่าเฒ่า แม้กระทั่งคำมาซึ่งเป็นนักเลงประจำหมู่บ้าน ยังตกใจกลัวเมื่อเจอย่าเฒ่า ดังที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายความรู้สึกของคำมาที่พบเจอย่าเฒ่าว่า

คนตัวโตเหมือนหมี ตะลึงพริ้งเพริด พรันพริ้งหนาวเย็นที่ท้ายทอย จนขนหัวลุก นี่คนหรือ ผีชัดๆ แห่งกริ่งเหมือนศพตายซาก ตาขุนขาวข้างหนึ่งนั้น เบิกกว้าง ตาข้างดีหุบหุบ หย่อมเล็ก ริมฝีปากเหี่ยวจิบผมยาวรุ่มร่าย กระเซอะกระเซิง... “ผี” หนุ่มใหญ่เอะอะไว้วายและผลุนผลันหนีลงเรือนหนี

(ดงคนดิบ, ๕๗)

นอกจากนั้นเมื่อชาวบ้านเห็นนางปันถูกผีกะเข้าสิง ปฏิกิริยาของชาวบ้านที่มีต่อนางปัน เมื่อถูกผีกะเข้า คือ กลัว เพราะนางปันแสดงกิริยาที่แตกต่างไปจากเดิม ความกลัวนางปันของชาวบ้านแสดงออกโดยการจำกัดให้มีพิธีกรรมไล่ผีกะให้ออกจากร่างของนางโดยเร็วที่สุด เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าผีกะจะอยู่ในร่างของย่าเฒ่า นางปัน หรือแมวดำ ความรู้สึกของชาวบ้านก็อยู่ในทำนองเดียวกัน คือ กลัว

ความรู้สึกอีกประการหนึ่งที่ชาวบ้านมีต่อผีกะ คือ รังเกียจผีกะและคนในครอบครัวผีกะ ชาวบ้านไม่ได้รังเกียจเฉพาะคนที่เป็นผีกะเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงคนในครอบครัวของผีกะด้วย เช่น คำหอม หลานสาวของย่าเฒ่าถูกรังเกียจจากนางอินปากเปียกแม่ของน้อยหล้า ชายคนรักที่กล่าว แสดงความรังเกียจคำหอมอย่างเด่นชัด เพราะนางมีความเชื่ออย่างหนักแน่นว่า คำหอมเป็นเชื้อสายผีกะ และ ผีกะจะทำร้ายลูกชายของนาง ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

มึงมันตาบอดใส อีหอมมันดีตรงไหนวะ ผอมแห้งออกปานนั้น... อีหอม
มันลูกหลานผีกะนะมึง ได้มันมามันจะกินหัวมึง

(ดงคนดิบ, ๓๙)

อีหอมมันใส่ฝีใส่สางเล่นงานไอ้ห้ำแ่นๆ...มันเองมีเชื้อผืออยู่กับตัว หนุ่ม
แก้ทั้งบ้านเกลียดกลัวมัน แต่ไอ้ห้ำลูกเรากลับปักหลักหลงรักอยู่แต่มัน มันเอา
 ผีมาเข้าผูกใจไอ้ห้ำไว้แ่นๆลูกเราโดนผีเข้ากุมใจเลยถอนใจออกจากมันไม่ได้

(ดงคนตีบ, ๑๐๘)

๓.๑.๑.๒ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องม้าขี่

ความเชื่อเรื่องม้าขี่หรือคนทรงเจ้า ซึ่งมีอยู่ในวิถีของคนล้านนาทั่วไป
 ตั้งแต่ในอดีตจวบจนปัจจุบัน จึงทำให้ มาลา คำจันทร์ นำมาสร้างเป็นเนื้อเรื่องส่วนสำคัญใน
 นวนิยาย ๒ เรื่อง คือนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ฝ่ายคำทำหน้าที่ม้าขี่ในการติดต่อสื่อสารกับ
 ผีเจ้านายเพื่อชี้ช่องบ่วงทางแก่ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน ส่วนในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร**
 มาลา คำจันทร์ ใช้ความเชื่อเรื่องการเป็นม้าขี่เป็นแกนหลักในการดำเนินเรื่องด้วยการสร้าง
 เนื้อเรื่องว่าด้วยบทบาทของม้าขี่ต่อชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เนื้อเรื่องว่าด้วยบทบาทของม้าขี่ต่อชุมชน

บทบาทของม้าขี่เป็นประเด็นสำคัญที่ มาลา คำจันทร์ นำมา
 สร้างสรรค์เป็นเนื้อเรื่องนวนิยายด้วยการกำหนดให้ตัวละครบางตัวทำหน้าที่ม้าขี่ เช่น บัวแก้ว ใน
 นวนิยายเรื่อง**ดาบราชบุตร** ซึ่งบัวแก้วมีบุคลิกภาพที่สอดคล้องกับความเป็นม้าขี่ กล่าวคือ
 มีคุณธรรม อ่อนโยน มีเมตตา และสามารถให้ความอบอุ่นใจแก่ชาวบ้านได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ยามเด็กน้อยร้องไห้กลางดึก เขามักอุ้มลูกมาขอป่าอู่ม ป่าอู่มนั่งอุ้มเดิน
คู่เดียวเด็กน้อยโยเยก็หลับกับบอก

(ดาบราชบุตร, ๓๘-๓๙)

บทบาทที่สำคัญที่สุดของม้าขี่ คือ การเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารกับเจ้าราชบุตรเพื่อ
 สื่อสารความคิดของเจ้าราชบุตรมาแก้ปัญหาให้แก่ชาวบ้าน ในการติดต่อผีเจ้าราชบุตรจะต้องมี
 พิธีกรรมเข้าทรง เมื่อมีการเข้าทรงบุคลิกภาพของบัวแก้วจะเปลี่ยนแปลงไปคล้ายเจ้าราชบุตร เช่น

เจ้าราชประกาศเสียงดัง

“จ้กก้าราบปราบริมาลาลงได้เด็ดขาด ต้องใช้ไอ้เฮล่านี่เท่านั้น”

ดาบซี้ทีละคน ซี้เอาแสงเมือง ทองอินทร์ พิมพา บังอร คำหอมหลับตาลงเสีย ปิติ ลีกล้า เจ้าราชตัดแต่งแล้ว ความเดือดไหม้ร้อนร้ายคลีคลายลงแล้ว ได้ยินแต่เสียงเจ้าราชประกาศก้องว่าต้องซี้ไถ้อีเหล่านี้

(ดาบราชบุตร, ๑๖๕-๑๖๖)

เนื่องจากม้าซี้มีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารกับผีเจ้านายเพื่อแก้ปัญหาแก่คนในหมู่บ้าน ทำให้ม้าซี้มีสถานภาพพิเศษเหนือกว่าคนในหมู่บ้านทั่วไป ดังที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

บัวแก้วหรือป่าแก้วของหนุ่มสาวทั้งหลายอายุ ๔๕ แล้ว อยู่เป็นสาว ยาวนานเพราะติดภาระเป็นม้าซี้ธัญเจียรราชบุตร ไม่มีใครขึ้นมาเป็นแทนก็กลางไม่ได้ ... แม่ช่างกับม้าซี้เป็นผู้หญิงพิเศษของห้วยฟ้าร้อง มีหญิงสองคนนี้เท่าันที่ทัดหน้าเทียมตาพอบ้านพอหลวง

(ดาบราชบุตร, ๕๔)

ค่านิยมที่ดั่งามเกี่ยวกับความเป็นม้าซี้ สะท้อนผ่านนวนิยายเรื่อง ดาบราชบุตร อยู่เสมอ ในทางหนึ่งคือสะท้อนผ่านการกระทำของบัวแก้วที่มีบทบาทของความเป็นม้าซี้ที่หลากหลายดังที่ได้กล่าวแล้ว อีกทางหนึ่งสะท้อนผ่านคำพูดของบัวแก้วที่ถ่ายทอดสู่คำหอม สาวที่หมายจะเป็นม้าซี้ในอนาคต คตินิยมเกี่ยวกับม้าซี้ที่สำคัญคือ การเป็นม้าซี้เป็นการทำบุญสองทาง ซึ่งผู้ที่จะเป็นม้าซี้ได้นั้นจะต้องเป็นคนดีและมีจิตใจที่มั่นคงในการรับใช้ผีเจ้านาย ดังนี้

เป็นม้าซี้ดีหลายอย่าง ได้ทำบุญสองชั้นนะเอ็ง อันหนึ่งคือทำบุญเข้าวัด อย่างคนทั่วไป อันหนึ่งคือได้รับใช้เจ้าราชได้ผายโผดพี่น้องเพื่อนบ้าน เวลาเดือดร้อนขึ้นมาเวลาบ้านเมืองยุ่งยาก ไม่มีใครธัญเจียรราชหลงได้ มีแต่ม้าซี้ผู้เดียว เป็นม้าซี้นะเอ็ง หากเป็นดีๆไม่มีด่างพร้อยก็ไม่ต้องกลัวจะตกนรก ตายไปแล้วเจ้าราชท่านจะมารับเราไปอยู่สวรรค์ ไปใส่ใจกวาดแผ้วพระเจ้าแก้วจุฬามณี บนสวรรค์อยู่ร่วมกับท่าน

(ดาบราชบุตร, ๓๙๙)

ด้วยคตินิยมที่ดั่งามเกี่ยวกับการเป็นม้าซี้ ประกอบกับวิถีปฏิบัติของม้าซี้ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมส่งผลสำคัญต่อคนในรุ่นหลังในฐานะแรงบันดาลใจที่จะเป็นม้าซี้เพราะความ

ศรัทธาในวิถีปฏิบัติ ป้าแก้วเป็นแม่ชีผู้มีวิถีปฏิบัติที่งดงามและเพียบพร้อม พร้อมเสมอที่จะช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์ การปฏิบัติตนในวิถีแห่งแม่ชีที่ดีนี้เป็นแรงบันดาลใจแก่สาวรุ่นหลาน คือ คำหอม ซึ่งตั้งใจจริงที่จะเป็นแม่ชีที่ดีเหมือนป้าแก้วให้ได้แม้จะมีอุปสรรคคือการหลอกล่อของผีแม่มายวิมาลาก็ตาม มาลา คำจันทร์ บรรยายความรู้สึกของคำหอมที่มีต่อป้าแก้วในฐานะแรงบันดาลใจ ว่า

“เอ็งตอบคำป้าได้ละยัง ใครเป็นแม่ชีหรือใครเป็นคนงาม”

คำหอมทำปากแทนคำพูด นางแก้วอ่านได้ว่าใครเป็นแม่ชี

“จะเป็นแม่ชีต้องเป็นคนดี เจ้าราชทานเลือกเอาแต่คนดีเป็นแม่ชี คนไม่ดีท่านไม่เอา”

“หอมจะเป็นคนดี”

“เอ็งอาจอยู่เป็นสาวจนแฉ่อย่างป้า”

ผงกหัว มีถ้อยคำมากหลายอยากบอกป้า ทำแต่ปากปะงาบๆอย่างเดียวคงสื่อความได้ไม่ครบ อ่านสายตาป้า อ่านสีหน้าท่าทางป้า ป้ายังเป็นป้าแก้วเหมือนเก่า มากมีเมตตา อบอุ่นอ่อนโยน ยามร้อนหากเข้าหากก็เย็น ยามหนาวหากเข้าหากก็อุ่น ภูอยากจะเป็นให้ได้แบบนี้

(ดาบราชบุตร, ๑๖๘)

๓.๑.๑.๓ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อเรื่องจาริต

จาริต เป็นข้อกำหนดของท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ด้วยเหตุนี้จาริตจึงมีความสำคัญต่อคนในชุมชนในฐานะกรอบปฏิบัติสำหรับคนทุกสถานภาพที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน นวนิยายหลายเรื่องของมาลา คำจันทร์ นำเสนอเนื้อหาที่แสดงให้เห็นความสำคัญของจาริตต่อคนในท้องถิ่น เช่น จาริตเกี่ยวกับการคบหาสมาคมระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** จาริตเกี่ยวกับความประพฤติที่ติงามของหญิงสาว ในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** จาริตเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของเจ้านายในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** หากมีการฝ่าฝืนจาริตย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่สังคมส่วนรวม ความเชื่อเรื่องการฝ่าฝืนจาริตเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อเรื่องสำคัญในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** ซึ่งนำเสนอผลแห่งการที่คนในหมู่บ้านฝ่าฝืนจาริตทำให้เสียเย็นเข้ามาวังควานคนในหมู่บ้าน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

พ่อเลี้ยงอุ้มใจดวงอีหลงและแสงคำไปเสพ ถือเป็นการทำผิดจารีตที่ร้ายแรงทำให้เสือเย็นเข้ารังความหมู่บ้าน ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านอย่างยิ่ง เสือเย็น เป็นเสือที่มีวิญญาณของคนสิงอยู่จึงมีความฉลาดกว่าปกติ มีอำนาจ ปรายยาก มีความลึกลับเพราะบางครั้งคนบางคนเห็นเป็นร่างเสือแต่บางคนเห็นเป็นคนแก่ในสถานการณ์เดียวกัน และบางครั้งเมื่อลากคนไปกินแล้วก็มักจะทิ้งรอยเท้าคนไว้ให้เห็นเมื่อลูกจากซากศพที่ลากมากิน ดังเช่นเมื่อครั้งเสือลากป่าไฟไปกินดังนี้

เสือลากป่าไฟไปกินเสียแล้ว... ไม่พบหย่อมดินเสือ แต่พบรอยคล้ายดินคนลากเดินจากซาก คำเหมยไม่สบายใจนัก ขอให้กูเห็นผิเดิด อย่าเป็นจริงเลย มันน่ากลัวเกินไป

(ไพรอำพราง, ๕๙-๖๑)

นวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** เสือเย็นมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนในหมู่บ้านห้วยข้าวท่า โดยมาลากคนในหมู่บ้านไปกินบ่อยครั้ง ครั้งสำคัญคือ เสือเข้าวัดลากครูบาไปกิน คนในหมู่บ้านจึงหวาดกลัวเสือมากขึ้น และรู้สึกว่เสือเย็นมีขนาดใหญ่และมีมากกว่าหนึ่งตัว ดังนี้

“เสือดัวนั้นใหญ่มากหรือ เอ็งถึงหน้าตาแตกตื่นเหมือนเห็นผีลูกจากหลุม” “ใหญ่มากพ่อ ใหญ่กว่าเสือกินคนเราล่าได้ด้วยซ้ำ อั้งดินมันเท่าสามแกงข้าวว่า” ... ทองวันกับคำเหมยมองหน้ากัน ไม่ได้พูดออกปาก แต่สายตาเหมือนถามตอบแก่กันอย่างนั้น เสือดิวี่สองตัวจริง ๆ ตัวที่ตายไปแล้วลงกินนางไฟ ตัวมาใหม่วันนี่ลงกินครูบา

(ไพรอำพราง, ๔๙๘)

ผลที่ตามมาจากการที่เสือเข้ามาก่อวณหมู่บ้าน คือ ให้ชาวบ้านหวาดกลัวว่าวันใดวันหนึ่งตนอาจจะกลายเป็นเหยื่อของเสือ และเมื่อเสือมาคาบครูบาไปกินแล้วทำให้ไม่มีพระกล้ามาจำพรรษาที่วัดเพราะกลัวเสือจะคาบไปกิน เมื่อถึงวันพระหรือประเพณีต่างๆ ชาวบ้านจึงไม่มีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เมื่อมาถึงขั้นนี้ชาวบ้านส่วนมากเชื่อว่าหมู่บ้าน"ต้องขีด" เพราะมีคนละวี่ต เสือดิวี่เข้าก่อวณหมู่บ้าน เมื่อแก้ไขปัญหาวเรื่องเสือเย็นไม่ได้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งจึงย้ายหมู่บ้านไปอยู่ที่ห้วยดอกคูณเพื่อหนีขีดใหญ่อุบาทว์หลวงที่เสือเย็นเข้าก่อวณหมู่บ้าน

จากการวิเคราะห์ตัวละครเสือเย็นพบว่า เสือเย็นมีบทบาทสำคัญในเรื่องคือ เข้ามาสร้างความเดือดร้อนวุ่นวายให้แก่คนในหมู่บ้านเพื่อเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าหมู่บ้าน “ต้องขีด” เพราะคนในหมู่บ้านผิดวิธี เมื่อชาวบ้านไม่อาจปราบเสือเย็นได้จึงต้องย้ายหมู่บ้านหนีไป จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ในอีกแง่หนึ่งตัวละครเสือเย็นเป็นตัวละครเชิงสัญลักษณ์แทนความชั่วร้ายของมนุษย์ เพราะ มาลา คำจันทร์ ไม่ได้เฉลยว่าที่แท้แล้วคนในหมู่บ้านใครกันแน่ที่เป็นเสือเย็น ทั้งที่มีผู้ต้องสงสัยหลายคน แต่ในตอนท้ายเรื่องเมื่อพ่อเลี้ยงอุ๋นใจ ผู้เป็นต้นเหตุแห่งการทำผิดวิธีหมู่บ้านจนทำให้ต้องขีดเสียชีวิต พรหมลือลูกชายพ่อเลี้ยงได้ไขปริศนาว่า แท้ที่จริงแล้ว เสือเย็น คือ พฤติกรรมอันเลวร้ายของพ่อเลี้ยงอุ๋นใจ เมื่อพ่อเลี้ยงอุ๋นใจตายความเลวร้ายก็ยอมหายไปด้วย ดังนี้

“เราว่าเสือตัวนั้นไปแล้ว ไม่มาอีกแล้ว นับแต่นี้ไม่มีเสือตัวใดบ้านเข้านเข้ามาอีกแล้ว”

(ไพร่อำพราง, ๕๔๕)

๓.๑.๑.๔ การสร้างเนื้อเรื่องจากจากความเชื่อเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์

ดาบ ถือเป็นอาวุธคู่มือของชายชาวล้านนาในสมัยก่อนแทบทุกคน พ่อเรือนทุกเรือนจะมีดาบคู่มือเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันทั้งการเข้าป่าเพื่อหาอาหาร การป้องกันภัยแก่คนในครัวเรือน เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวล้านนาก็เปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ความจำเป็นที่จะต้องใช้ดาบได้ลดลงและหายไปในที่สุด ผู้ที่ยังมีดาบอยู่ในครอบครองมักจะกลายเป็นโบราณวัตถุ หรือกลายเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงฟ้อนดาบเท่านั้น

จากการศึกษานวนิยายของมาลา คำจันทร์ ผู้วิจัยพบว่า มาลา คำจันทร์มิได้กล่าวถึงดาบในแง่การใช้สอย แต่สร้างสรรคเนื้อเรื่องเกี่ยวกับดาบศักดิ์สิทธิ์ขึ้นจากจินตนาการโดยอาศัยเค้าเรื่องจากในท้องถิ่น ดังนี้

เนื้อเรื่องว่าด้วยความเป็นมาของดาบศักดิ์สิทธิ์

ดาบราชบุตร และ ดาบอุปราช มีความเป็นมาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีความศักดิ์สิทธิ์ของดาบในฐานะดาบคู่มือของเจ้านาย มาลา คำจันทร์ ใช้กลวิธีการสร้างตำนานให้ผู้อ่านเชื่อว่าดาบมีความศักดิ์สิทธิ์จริง โดยแสดงให้เห็นความสำคัญของดาบอุปราชในฐานะที่เป็นดาบคู่มือของเจ้าอุปราชที่เจ้าอุปราชได้พระราชทานให้หนานไฉยะ เพราะหนาน

ไฉยะทำความดีความชอบที่แก้ไขเจ้าอุปราชออกมาจากศึกเงี้ยวได้ ดาบอุปราชเป็นดาบสำคัญ สูงส่งผ่านการร่ำศึกมานับครั้งไม่ถ้วน ในส่วนของดาบราชบุตร มาลา คำจันทร์ เน้นให้เห็นความ สูงส่งและความสำคัญของดาบราชบุตร ในฐานะที่เป็นดาบคู่มือของเจ้าราชบุตรที่ใช้ในการต่อสู้กับ ข้าศึกศัตรูจนสามารถตีฝ่าออกมาตั้งบ้านห้วยฟ้าร้องได้ การสร้างตำนานเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความ มีอยู่จริงและมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดของดาบในอดีต มาลา คำจันทร์ บรรยายประวัติความเป็น มาของดาบราชบุตร ดังนี้

คนแก่คนเฒ่าเล่าสืบต่อกันมา เขาว่าเมื่อนานมาแล้ว สมัยศึกม่านศึก เม็งเข้าทุบทำลายล้านนาเชียงใหม่ ครั้งกระนั้นม่านเม็งจุกล้อมห้อมแห่นแน่น หนา กักขังผู้คนให้อดอยากอ่อนแรงแล้วค่อยคุมพลเข้ารุกย่ำ ศึกครั้งกระนั้น หัวเมืองต่างๆยกมาช่วยไม่ทัน เมืองเชียงใหม่ถูกตีจนแตก เจ้าราชบุตรเห็นท่า ไม่ดี จึงคุมคนหมู่หนึ่งตีฝ่าวงล้อมทัพม่านออกไป เจ้าราชบุตรเป็นลูกของเจ้านั่ง ช้างล้านนาเชียงใหม่ ท่านถือดาบนำหน้าดาบกล้าแหวกทางจนเลือดชุ่มดาบ ท่านพาคนหมู่หนึ่งหนีรอดมาได้

(ดาบราชบุตร, ๒๖)

ดาบราชบุตรมีอิทธิฤทธิ์ที่สูงส่ง มาลา คำจันทร์ ได้สร้างความเข้มขลังให้แก่ดาบราชบุตร โดยผูกเรื่องต่อไปว่า เมื่อเจ้าราชบุตรพาคนหนีมาถึงสถานที่แห่งหนึ่งได้ใช้ดาบในการเสียดแทงเพื่อ ตั้งหมู่บ้าน ดาบก็ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ให้เห็น ดังที่มาลา คำจันทร์บรรยายว่า

มายังที่ลี้ลับซับซ้อนแห่งหนึ่งจึงนอนน้อมค้อมไหว้ผีเจ้าที่เจ้าแดน ขอแดน พอกินดินพอกอยู่ หากอยู่ได้ขอให้ผีหลวงผีแรงทั้งหลาย ทั้งผีกายบนภายลุ่มจง สำแดงนิมิตให้เห็นแจ้ง เจ้าราชบุตรชูดาบสู้ฟ้า ฟ้าก็ร้องครางครืนเป็นอัศจรรย์ หมู่บ้านแห่งนั้นจึงได้ชื่อว่าห้วยฟ้าร้อง

(ดาบราชบุตร, ๒๖)

การสืบทอดศักดิ์สิทธิ์เป็นประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การสืบทอดดาบ ศักดิ์สิทธิ์ทั้งดาบราชบุตรและดาบอุปราชจะต้องสืบทอดต่อมาภายในตระกูลเท่านั้น ดาบราชบุตร จะต้องสืบทอดแก่คนในตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าราชบุตรเท่านั้นซึ่งในปัจจุบันได้แก่นายบ้าน ของบ้านห้วยฟ้าร้อง ส่วนดาบอุปราช มาลา คำจันทร์ แสดงให้เห็นความสำคัญของการสืบทอด ดาบในตระกูล ผ่านคำพูดของตุ้ลุง ดังนี้

หลวงลุงพูดภายหลังเหตุการณ์ผ่านไปเนิ่นนานว่านี่คืออาถรรพ์อย่างหนึ่ง ดาบเก่าต้องอยู่กับเจ้าของที่แท้จริงของมันเท่านั้น ปลัดไม่ใช่เชื้อสายพญาไชย ใครๆที่ได้ครอบครองแต่ไม่ใช่สายเลือดพญาไชยมักมีอันเป็นไปต่างๆ ดาบอุปราชเป็นดาบป้องกันบ้านเมือง ฆ่าคนตายมาแล้วเท่าไรไม่รู้ ดาบอุปราชไม่ใช่เพียงเหล็กมีคมเช่นดาบทั่วไปเท่านั้น แต่มันเป็นดาบอาถรรพ์ มีแต่ ลูกหลานเหลนโหลนพญาไชยเท่านั้นถึงจะครอบครองได้โดยไม่พบวิบัติอาถรรพ์

(ดาบอุปราช, ๒๓๒)

การนำเสนอความสำคัญของดาบศักดิ์สิทธิ์ทั้งดาบอุปราชและดาบราชบุตรต่างก็มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีความสำคัญในฐานะการสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ครอบครอง ในนวนิยายเรื่อง ดาบอุปราช อินทรไม่กลัวผีเนื่องจากเชื่อในอำนาจของดาบอุปราช ส่วนดาบราชบุตรมีความสำคัญที่โดดเด่นมาก เพราะชาวบ้านห้วยฟ้าร้องเชื่อว่า ดาบราชบุตรเป็นดาบศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจในการป้องกันผีแม่มายวิมาลา ที่จะฟันมารังควานหมู่บ้านทุก ๖๐ ปีได้ ดังนี้

ด้วยดาบเล่มนี้ ผีแม่มายวิมาลาแม้จะปองร้ายรังควาน แต่มันกระทำอัน
โหดต่อลูกหลานบ้านห้วยฟ้าร้องไม่ได้ถนัดนัก

(ดาบราชบุตร, ๘)

ดาบราชบุตรมีความสำคัญอย่างเด่นชัดในนวนิยายเรื่อง ดาบราชบุตร ทั้งนี้เพราะเป็นของวิเศษที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาหลักของเรื่อง โดย มาลา คำจันทร์ นำความเชื่อเรื่องผีแม่มายเข้ามาสร้างเป็นปมขัดแย้งสำคัญในเรื่อง ซึ่งผีแม่มายวิมาลาจะลูกมารังควานชาวบ้านทุก ๖๐ ปี ทรายไต่ที่ดาบยังอยู่ในหมู่บ้านห้วยฟ้าร้อง ผีแม่มายวิมาลาที่จะไม่สามารถทำอันตรายแก่คนในหมู่บ้านได้ แต่หากดำเนินเรื่องไปในลักษณะดังกล่าว ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์ก็ดูจะเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ มาลา คำจันทร์ จึงสร้างเนื้อเรื่องให้ดาบหายไปจากหมู่บ้านเมื่อถึงกำหนดเวลาการตื่นพื้นของผีแม่มายวิมาลา มาลา คำจันทร์ สร้างภาพความหวาดกลัวและความกังวลของคนในหมู่บ้านที่ดาบหายไป นับเป็นการเน้นให้เห็นถึงความเชื่อในอำนาจของดาบราชบุตรได้เป็นอย่างดี เมื่อดาบหายไป ความทุกข์กังวลจึงเข้าครอบคลุมหมู่บ้านห้วยฟ้าร้องอย่างหนัก ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

“สูคิดอ่านอันใดไว้หรือไม่พอบ้าน เรื่องวิมาลา”

“วิมาลา มันกลัวดาบราชบุตร”

“แต่บัดนี้ดาบหายไป” ...

“หกสิบปีครบรอบมาแล้วพอบ้าน ชาวบ้านสะท้านพรันกลัว ฉันทิดจักดีเร่งคิดเร่ง
ทำเกิด ห้วยฟ้าร้องเราเคยหนีท่าลงมา หนีท่าหนีได้เพราะหามันอยู่ที่เดิม แต่หนี
วิมาลา เราจะหนีไปไหน กองคำเอ๋ย

(ดาบราชบุตร, ๑๐๓)

เหตุการณ์ความตึงเครียดเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อทองวัน และ บุญส่ง ชายหนุ่มใน
หมู่บ้านถูกผีแม่มายวิมาลาลงไปเสพและตายไป นายบ้านพร้อมคนในหมู่บ้านจำนวนหนึ่งจึงออก
ติดตามหาดาบราชบุตรในทันที เพื่อให้อาณาภาพของดาบราชบุตรปกป้องคุ้มครองคนในหมู่บ้านให้
รอดพ้นจากภัยของวิมาลา การติดตามหาดาบราชบุตร เน้นย้ำให้เห็นถึงความเชื่อที่หนักแน่น
ในอาณาภาพของดาบราชบุตร

ทุกคนในขบวนที่ออกติดตามหาดาบราชบุตรในห้วงซางดำต่างอาศัยความเชื่อเป็นเครื่อง
หล่อเลี้ยงจิตใจว่า หากตามหาดาบราชบุตรพบก็จะสามารถป้องกันอันตรายจากผีแม่มายวิมาลา
แก่คนในหมู่บ้านได้ ทุกคนในขบวนเดินทาง จึงมีความตั้งใจจริงในการตามหาดาบราชบุตรไม่ว่า
หญิงหรือชายก็ยอมสละชีวิตเพื่อความอยู่รอดของชุมชน และในตอนท้ายของเรื่องดาบราชบุตรก็ได้
แสดงอิทธิฤทธิ์ในการปราบผีแม่มายวิมาลาได้สำเร็จ

เนื้อเรื่องว่าด้วยบทบาทของดาบศักดิ์สิทธิ์

บทบาทของดาบศักดิ์สิทธิ์ปรากฏใน ๒ ลักษณะ คือ
ดาบศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอาณาภาพในการปกป้องรักษาหมู่บ้าน ใน
นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** และ ดาบศักดิ์สิทธิ์ในฐานะดาบประจำตระกูลที่ช่วยให้ความอบอุ่นใจ
แก่คนในครอบครัว ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทบาทที่สำคัญที่สุดของดาบอุปราชาคือการใช้ดาบในการปราบผีเมื่อครั้งที่ครอบครัวของ
อินทรย้ายไปอยู่ที่บ้านห้วยซึ่งเป็นความสำคัญของดาบที่มีต่อครอบครัวของอินทรเท่านั้น ดัง
รายละเอียดต่อไปนี้

ในแสงโคมส่องเห็นแม่ชุกออยู่มุมห้อง ตาปลิ้นปลิ้นแลบ จันดีที่สาวกำลัง บีบคอแม่“อิตีปล่อยแม่มึงเดี๋ยวนี้” พ่อถีบประตูผางพร้อมตวาด ถอดดาบปราด กวาดแกว่งวีตวาด พี่สาวคล้ายจะกลัวจึงปล่อยมือจากคอแม่ แล้วเดินทื่อเข้าหา พ่อ พ่อไม่ถอยพ่อกระต๊อบทำข่มขู่ลำทับ โดยไม่มีใครคาดคิด พี่สาวผู้เงียบหงิม เก็บปากจำความมาตลอดกลับคว้าคอพ่อ พ่อไม่กลัวผี แต่กลัวดาบจะป้าย หัวมันหลุดจากบ่า อิตีบีบคอพ่อจนมือเกร็ง พ่อเงอะงะทำอะไรไม่ถูก ดาบหลุดมือ แม่หวีดแล้วโผนเข้าช่วยพ่อ อิตีเหวี่ยงแม่โดนมุ้งจนสายขาดพันตัว อินทรเอง ทำอะไรไม่ถูกเหมือนกัน เหลืออยู่แต่ไอ้หล้า ไอน้องเล็กหัวหาญกว่าพี่ชายมากนัก คว้าดาบได้ก็กรากเข้าฟันพี่สาวของมันทันที จันดีหวีดร้องสุดเสียง ล้มฮวบ ลงชักดิ้นชักงอ

“อีพ่อ อิตีมันเป็นอะไร”

“ผีเข้ามัน”

(ดาบอุปราชา, ๑๓๔-๑๓๕)

ส่วนบทบาทของดาบราชบุตรมีความสำคัญมากเพราะบทบาทของดาบราชบุตร คือ การใช้ดาบราชบุตรในการปราบผีแม่มายวิมาลาที่ตามจองเวรเจ้าราชบุตร ซึ่งมีความสำคัญ ต่อชาวบ้าน ห้วยฟ้าร้องทั้งหมด เพราะเมื่อปราบผีแม่มายวิมาลาได้แล้วจะทำให้หมู่บ้านกลับเข้าสู่ความสงบสุข อีกครั้ง บทบาทที่สำคัญของดาบราชบุตรถ่ายทอดผ่านคำบอกเล่าของพ่อบ้านผู้ถ่ายทอดเหตุการณ์สู่ลูกบ้าน ดังนี้

พลันที่คำหอมหายไ้ แล้วร้องบอกว่าดาบราชบุตรอยู่ในมือมัน พอ วิมาลาก้มลงจะหยิบดาบจากมือมัน มันกลับพลันพลิกตัวแล้วฟันวาบเหมือนฟ้า แลบ พอคมดาบวาบปลาบเลือดก็ฟุ้งกระจาย วิมาลากรี๊ดร้องสุดเสียงแล้วล้มลง

(ดาบราชบุตร, ๓๐๒)

นอกจากดาบศักดิ์สิทธิ์จะมีความสำคัญในแง่ของการเป็นความเชื่อสำคัญในการสร้างเนื้อเรื่องแล้ว ผู้วิจัยพบว่าการวิเคราะห์ความหมายของดาบศักดิ์สิทธิ์ในเชิงสัญลักษณ์ น่าจะมีส่วนช่วยให้เข้าใจบทบาทสำคัญของดาบต่อเนื้อเรื่องมากยิ่งขึ้น ในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์สัญลักษณ์ของดาบราชบุตร และ ดาบอุปราชา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ดาบราชบุตร เป็นสัญลักษณ์ของ การมีเจ้านายปกครองบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็น ดาบราชบุตร จึงเป็นสัญลักษณ์การปกครองของเจ้าราชบุตรผู้เป็นเจ้าของดาบ ผู้คนจึงปฏิบัติต่อดาบราชบุตรเสมือนปฏิบัติต่อเจ้าราชบุตร เช่น การยกดาบขึ้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน การพ้องดาบเพื่อบูชาเจ้าราชบุตร เป็นต้น เมื่อดาบหายไปจากหมู่บ้านจึงเท่ากับว่าหมู่บ้านขาดผู้ปกครองที่เข้มแข็ง ทำให้ความชั่วร้ายสามารถเข้ามาทำร้ายคนในหมู่บ้านได้ ซึ่งความเลวร้ายดังกล่าวก็สื่อผ่านผีแม่มายวิมาลานั้นเอง

ดาบอุปราศ เป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดั่งงามของชาวล้านนา สังเกตได้จากดาบอุปราศมีความสำคัญต่อครอบครัวของหนานแก้วซึ่งสืบทอดวิถีชีวิตที่ดั่งงามดั้งเดิมของชาวล้านนาไว้ได้ และขบเน้นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิตที่ที่ดั่งงามของชาวล้านนาได้อย่างดียิ่งเมื่อมีการส่งมอบดาบจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก เมื่อหนานแก้วเป็นผู้เป็นพ่อตัดสินใจมอบดาบให้แก่ไอ้ห้ำล่า น้องชายคนเล็กที่เป็นผู้ยึดอาชีพชาวนาและสืบทอดวิถีชีวิตที่ดั่งงามของชาวล้านนาไว้ได้ แทนที่จะมอบแก่อินทรลูกชายคนโตผู้ซัดเกล้าตัวเองให้กลายเป็นคนเมือง

๓.๑.๒ การสร้างเนื้อเรื่องจากวิถีชีวิตท้องถิ่น

วิถีชีวิตท้องถิ่นเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ จากการศึกษาพบว่ามิกลวิธีการสร้างเนื้อเรื่องจากวิถีชีวิตท้องถิ่นหลายลักษณะ เช่น วิถีชีวิตของชาวบ้านทั่วไป วิถีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และ วิถีชีวิตของชาวนา เป็นต้น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่าง การสร้างเนื้อเรื่องจากวิถีชีวิตของชาวนาเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะพิจารณาเห็นว่ามีความสำคัญต่อเนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ และ ถือได้ว่าเป็นแกนหลักในการดำเนินเรื่องในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราศ**

นวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราศ** มุ่งนำเสนอวิถีชีวิตของชาวนาภาคเหนือ เพราะฉะนั้นจึงพบว่ามี การนำวิถีชีวิตของชาวนามาใช้ในการสร้างสรรค์เรื่องในหลายลักษณะ ได้แก่ เนื้อเรื่องว่าด้วยขั้นตอนการทำงานและความสุขของชีวิตชาวนา เนื้อเรื่องว่าด้วยการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของชาวนา และ เนื้อเรื่องว่าด้วยความสำคัญของที่นา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เนื้อเรื่องว่าด้วยขั้นตอนการทำนาและความสุขของชีวิตชาวนา

นวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** มีเนื้อหาสำคัญในการนำเสนอวิถีชีวิตของชาวนาในแง่ที่เกี่ยวกับการทำนา เพราะฉะนั้นจึงปรากฏว่ามีการบรรยายขั้นตอนในการทำนาแต่ละขั้นโดยละเอียด ซึ่งสอดคล้องไปกับพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความผูกพันต่อที่นาของชาวนา ตลอดจนความสุขของชาวนาอันเกิดจากการได้รับผลผลิตจากความเหนียวเ็นของตนในขั้นสุดท้าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเช่นผีนา เป็นขั้นตอนแรกในการทำนา โดยจุดประสงค์ของพิธีกรรมเช่นผีนาเป็นไปเพื่อบอกกล่าวให้ผีนาทราบว่าจะมีการเริ่มต้นทำนาในไม่ช้า การเช่นผีนาเป็นการขอให้ผีนาช่วยดูแลให้มีผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งการเช่นผีนามีรายละเอียด ดังนี้

ที่ตรงนี้เป็นแปลงหวานกล้า มมนาด้านนั้นปักเฉลวเห็นดอกด้าย
ดอกคำ พอลงหาลงหัวนาแล้วนั่งยองๆ เอาข้าวเชื้อกำหนึ่งใส่ถาด เอาดอกไม้
รูปเทียนใส่ถาด พร้อมเหล้าจอก ข้าวปั้น ไก่จิ้น แล้วก็ยกถาดขึ้นเพียงคิ้ว
“อิพ้อจะทำอะไร” “เช่นผีนา”

(ดาบอุปราช, ๒๔)

การไถคราดเพื่อเตรียมดินและการหวานกล้าเป็นขั้นตอนการทำนาขั้นแรก ในระหว่างข้าวเชื้อที่นำไปหวานยังไม่ออกเป็นต้นกล้า จะต้องมีผู้รับหน้าที่ไล่นกไม่ให้ลงมาจิกข้าวเชื้อนั้น ซึ่งหน้าที่ในการเฝ้านกไม่ให้กินข้าวเชื้อก็มักเป็นหน้าที่ของเด็กๆ ดังนี้

“ไต้ทร เฝ้านกไว้”

กั้งหรือหนังสือติดกับกระสุนดินเหนียวเป็นของคู่มือของเด็กชายชาวนาสมัยนั้น มักจะมีติดตัวกันทุกคน ข้าวเพ็งหวาน ยังไม่ทันงอก นกมากมายทั้งนกวัดและนกป่าจะมากินข้าวเชื้อ...พ้อแม่หวานข้าวไว้ เด็กชายชาวนาจึงมีหน้าที่เฝ้าข้าว คอยตะเพิดคอยไล่ คอยยิงชุนกไม่ให้มันลงนา

(ดาบอุปราช, ๒๕)

การลงแขกดำนา หรือภาษาคำเมืองเรียกว่า “เอามือ” เป็นขั้นตอนการทำนาที่สืบเนื่องมาจากหวานกล้าได้ประมาณหนึ่งเดือน ซึ่งกล้าโตพอที่จะถอนมาปักดำได้ การดำนาแบบลงแขก

หรือ “เอามือ” เพื่อให้งานเสร็จเร็วและข้าวจะได้เจริญเติบโตพร้อมๆกันทั้งทุ่งนา การเอามือ มีรายละเอียด ดังนี้

ฤดูทำนามาถึงทุกวันพ่อกับแม่จะไปเอามือช่วยเจ้าอื่นดักล่า ดำเสร็จ เป็นเจ้าๆไม่มีเว้นว่าง ไม่ว่าจะการดำนาหรือเกี่ยวข้าว คนในหมู่บ้านจะเอามือ ช่วยกันจนกว่าจะแล้วเสร็จ ถ้าพึ่งแรงงานในครอบครัวมักมีไม่พอ กล้าจะโตไม่ทันกัน ถึงวันดำนาของพ่อ เพื่อนบ้านก็มาส่ายมือหรือใช้แรงงานคืนพร้อมหน้า

(ดาบอุปราช, ๓๙)

การกำจัดแมลงศัตรูพืช จะต้องทำไปควบคู่กับการกำจัดวัชพืชซึ่งเป็นศัตรูที่สำคัญของต้นข้าว แมลงศัตรูพืชที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ดาบอุปราช คือ ควายพระอินทร์ ซึ่งหากไม่รีบกำจัดจะทำให้เสียผลผลิตไปเป็นจำนวนมาก ลักษณะการทำลายต้นข้าวของควายพระอินทร์มีรายละเอียด ดังนี้

ทุ่งข้าวเจียบกริบ กลางวันควายพระอินทร์เร้นหาย เหมือนมันบินขึ้นฟ้า ไปหาพระอินทร์กันหมด แต่พอกกลางคืนก็ดำพืดเต็มนาอีกแล้ว ส่งเสียงสวบสวบเหมือนปูนับพันไต่ฟางแห้ง ยัวเยี้ยยี้กยือชวนชนลูก

(ดาบอุปราช, ๖๓)

วิธีการกำจัดควายพระอินทร์ คือ การทำพิธีกรรมเพื่อส่งพระอินทร์เพราะชาวบ้านเชื่อว่าควายพระอินทร์ลงมากินข้าวเกิดขึ้นเพราะอุบาทว์พระอินทร์ รวมทั้งใช้วิธีการสมัยใหม่ด้วย คือ การพ่นยา ซึ่งมีรายละเอียดพิธีกรรมส่งอุบาทว์พระอินทร์ ดังนี้

ผู้เฒ่าผู้แก่จัดทำพิธีปลีกรรมตามความเชื่อที่หัวลานหมู่บ้านใกล้ลำน้ำล่อง นิมนต์พระมาสวดบั้งควาน บทสวดศักดิ์สิทธิ์จะโตไปตามสายสัญญาณไปเข้าเชือกหญ้าคาที่คาคดล้อมหมู่บ้าน พระสวดเสร็จก็เลี้ยงเพลแล้วเริ่มพิธีนอกศาสนาอีกครั้ง พ่อเฒ่าผู้หนึ่งเอากะทิงบั้งพลีมาโอบอ่านโองการขอขมาลาโทษต่อพระอินทร์

(ดาบอุปราช, ๖๔)

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการทำนาแต่ละขั้นมีความยุ่งยากมาก แต่ผู้แต่งก็ได้นำเสนอให้เห็นว่าชาวนาต่างก็มีชีวิตที่มีความสุขจากการที่ได้ทำนา เพราะชาวนามีความหวังว่าท้ายสุดแล้วผลผลิต

แห่งความเหนื่อยยากที่พวกเขาตราคราบน้ำมาตลอดช่วงทำงานจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การนวดข้าวถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำนา ในขั้นตอนนี้ถือเป็นช่วงเวลาแห่งความสุขที่ได้ชื่นชมผลผลิตจากการตราคราบน้ำทำงานหนักมาโดยตลอด บรรยากาศแห่งความสุขดังกล่าว มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

ถึงวันนวดข้าว เขากะการว่าจะนวดข้าวพอตอนหัวค่ำ ลานนวดข้าวใช้เสื่อผืนกว้างปูรองกันเมล็ดข้าวเข้าหลืบรูลา เพื่อนบ้านมากหลายมาล้อมมือหรือใช้มือคั้นพอ ฌ ที่ตรงนั้น ลานนวดข้าวเด่นขาวกลางแสงเดือนและแสงตะเกียง เรื่องเล่า เรื่องตลก นิทาน ตำนาน ข้อห้ามและเคล็ดต่าง ๆ เขาถ่ายทอดสู่กัน อินทรีวันเป็ยนคอยรับใช้เขา วิ่งไปเอาหมากเมียงพลยูมาให้พ่อน้อยพ่อนานทั้งหลาย

(ดาบอุปราช, ๘๗)

เนื้อเรื่องว่าด้วยการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของชาวนา

การดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของชาวนาที่นอกเหนือจากภาระการทำนาซึ่งเป็นงานหลักโดยปกติแล้ว ในระหว่างขั้นตอนการทํานาก็จะมีช่วงเวลาว่างเป็นระยะๆ และช่วงเวลาว่างนั้นชาวนาก็ไม่ได้อยู่ว่างๆ ชาวนาจะหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในทุ่งนา กิจกรรมการดำเนินชีวิตในช่วงนี้มีหลายอย่างเช่น การวางเบ็ดตกปลา การดักต่องเต็น การดักไขกุ้งไว้ทำกะปิพื้นบ้าน เป็นต้น ดังจะยกตัวอย่างวิธีการวางเบ็ดตกปลาของชาวนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกินในฤดูทำนา ดังนี้

หน้าก่องเบ็ดมาถึง พอปลดเบ็ดก่องลงมาจากช่อในคร้วไฟ...เอาเบ็ด
ก่องไปปักทิ้งไว้ในนา ดึกๆหรือเช้าๆออกไปดูไม่ต้องนั่งเฝ้าเหมือนเบ็ดอื่นให้
เสียเวลา...

“ปักเบ็ดละไว้ ไม่กลัวเพื่อนลักปลาหรือพ่อ”

“ไม่ลัก ปลาเต็มทุ่งเต็มหนอง คนลักปลาเป็นคนสิ้นคิด”

(ดาบราชบุตร, ๕๘-๕๙)

กระทั่งกลางเดือนกันยายนฝนทิ้งช่วงน้ำในนาลดลงแต่ต้นข้าวก็ตั้งกอ
เขียวงามแล้ว เดือนนี้ปู่ปลาตัวโตเต็มที คนหาปลากับคนเก็บปูกลุ่มเกลื่อน
กระจายกลางทุ่งบ่อยๆ... ลูกทุ่งลुकนาทั้งไ้และอีสะพายข้องออกไปนอกทุ่ง

(ดาบอุปราชา, ๔๑)

การดำเนินชีวิตของชาวนาเมื่อหมดฤดูทำนา ชาวนาก็ไม่ได้อยู่นิ่งเฉย ต่างหางานอื่นทำเพื่อ
รอเวลาที่จะถึงหน้าลงนาอีกในครั้งต่อไป ตัวอย่างการดำเนินวิถีชีวิตในช่วงว่างเว้นจากการทำนา
เช่น

ความแล้งเริ่มมาเยือนบ้านทุ่ง แดดร้อนจัดขึ้นทุกวัน คนเริ่มลงบึงหรือ
แผ่นดินลอยน้ำกันแล้ว พอไปเรื่อยไม่กับลงหนานมา แม่ไปรับจ้างหยอด
เมล็ดยาสูบทางบ้านแม่วาก ทางนั้นน้ำดีดินดีกว่าบ้านเรา

(ดาบอุปราชา, ๘๗)

วิถีชีวิตของชาวนาในฤดูว่างเว้นจากการทำนาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การทำบุญ
ผลผลิตจากการทำนาส่วนหนึ่งชาวนาจะทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ดังนี้

ถึงวันยี่เป็ง...พอเอาถาดข้าวเข้าไปประเคนอุทิศส่วนกุศลอุทิศส่วนบุญ
ให้ปู่ย่าตายายลับหมดแล้ว...กลิ่นธูปหอม แพรวเทียนหน้าพระสองงามนักษณา
พระประธานหน้าตาอ่อนโยน

(ดาบอุปราชา, ๗๖)

เนื้อเรื่องว่าด้วยความสำคัญของที่นา

ชาวนาต้องมีที่ดินทำกิน ที่ทำกินหรือที่นานั้นต้องมีความอุดม
สมบูรณ์มีทำเลดี และที่สำคัญต้องพร้อมที่จะสามารถลงมือทำนาได้เมื่อถึงฤดูกาลทำนา การได้
ครอบครองที่ดินทำกินถือเป็นความภูมิใจประการหนึ่งที่เป็นหลักฐานรับรองว่าเมื่อถึงฤดูลงนาครั้ง
ต่อไปชาวนาจะมีที่ดินทำกินอีกครั้งไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการเป็นเจ้าของที่ดินเองหรือเช่าที่
ทำนา มาลา คำจันทร์ สร้างเรื่องราวให้ตัวละครเอก คือ หนานแก้ว และ ครอบครัว ไม่มีที่นาเป็น
ของตนเอง ต้องเช่านาของลุงสีทาแต่ก็ยังคงมีวิถีชีวิตที่มีความสุข ดังนี้

นาที่เราทำไม่ไช้เนาของเรา แต่เป็นของลุงสีทา แกมีนาร่วมยี่สิบไร่ เขาให้พ่อเช่าทำห้าไร่ ให้ลุงหนานมาพ่อไถ่อ่อนไถ่โผดและอีแอเช่าทำอีกห้าไร่ ที่เหลือสิบไร่แก่ให้ลูกเขยแก่ทำ

(ดาบอุปราช, ๑๘)

เมื่อลุงสีทาบอกเลิกเช่าที่นา เพราะลูกชายของลุงสีทาลาสิกขา หนานแก้วมีวิถีชีวิตที่ลำบากมากขึ้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

พ่อกลายเป็นคนรับจ้างรายวัน รับจ้างขุดลอกท้องร่องท้องคู รับจ้างขึ้นพร้าวปาดตาล รับจ้างไถนา รับจ้างเกี่ยวข้าว รับจ้างเกี่ยวข้าว รับจ้างนวดข้าว

(ดาบอุปราช, ๙๑)

การกลายเป็นคนรับจ้างรายวันถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดในชีวิตของหนานแก้ว เพราะตลอดมาหนานแก้วมีความสุขจากการเป็นชาวนามาโดยตลอดแม้จะไม่มีที่นาเป็นของตนเอง แต่การได้เช่านาทำก็ยังเป็นความสุขมากกว่าการกลายเป็นคนรับจ้าง จุดเปลี่ยนที่สำคัญนี้เองที่ทำให้หนานแก้วตั้งความหวังว่าในชีวิตนี้จะต้องมีที่นาเป็นของตนเองให้ได้ หนานแก้วจึงอพยพครอบครัวไปหักร้างถางพงที่ห้วยดินดำ

เมื่อหนานแก้วพาครอบครัวย้ายมาอยู่ที่ห้วยดินดำ และบุกเบิกที่ดินเพื่อทำข้าวไร่ในปีแรกนั้นข้าวไร่มีผลผลิตที่ดีมากทำให้หนานแก้วคิดจะลงหลักปักฐานอยู่ที่ห้วยดินดำ ด้วยความหวังว่าสักวันหนึ่งจะมีที่นาครอบครองเป็นของตนเอง แต่มาลา คำจันทร์ สร้างความขัดแย้งของเรื่องอย่างรุนแรงเมื่อที่นาที่หนานแก้วบุกเบิกมาด้วยความเหน็ดเหนื่อยจนเรียกได้ว่า “นาเลือดนาเนื้อ” นั้นทับซ้อนอยู่กับพื้นที่ป่าสงวนทำให้หนานแก้วต้องอพยพไปอยู่นิคมห้วยทรายขาว ดังนี้

“พ่อน้อยอกหมองใจเรื่องใดหรือ”...

“บ้านเรากลายเป็นเขตป่าสงวนไปแล้ว”

“ป่าสงวน” มั่นง สับสน เหมือนจู่ๆก็เห็นผีโผล่กลางวัน หมุ่มใหญ่เลยพูดเสียงดัง

“เป็นไปได้อย่างไรใด อีแม่”

“เป็นไปแล้ว บ้านห้วยทั้งหมดปลูกทับป่าสงวน หมูเฮาต้องย้ายกันออกไปแล้ว”

(ดาบอุปราช, ๑๘๙-๑๙๐)

“เขาให้ไปอยู่ที่ไหนล่ะพ่อ”

“พุ้น บ้านห้วยทรายขาว”

(ดาบอุปราชา, ๑๙๒)

การที่หนานแก้วถูกย้ายให้มาอยู่ที่นิคมห้วยทรายขาว เน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของที่ดินทำกินต่อชาวนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะนิคมห้วยทรายขาวแห่งนี้เป็นสถานที่ซึ่งไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการทำนาได้ ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

นิคมคูโล่งๆ ล้วนๆ เลียนเทียนแทบปราศจากต้นไม้ ดินขาวดูยิบๆ แสบตา...คูกว้างเหลือเกินแห้งแล้งเหลือเกิน เนื้อดินดูคอดอยากขาดแคลนเหลือเกิน

(ดาบอุปราชา, ๑๙๕)

นับได้ว่าวิถีชีวิตชาวนาที่หนานแก้วรักและมีความสุขที่ได้เป็นชาวนาก็สิ้นสุดลงนับตั้งแต่นั้น ฉะนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าที่นาที่มีความสำคัญต่อชาวนาเป็นอย่างยิ่ง มาลา คำจันทร์ จึงสร้างความขัดแย้งของเรื่องด้วยประเด็นนี้ เพื่อขับเน้นให้ผู้อ่านเห็นถึงความสุขในวิถีชีวิตของชาวนา และเมื่อวิถีแห่งความสุขของชาวนานั้นสิ้นสุดลง หนานแก้วชาวนาผู้บอบช้ำจากการถูกยึดที่นาก็ปิดฉากชีวิตของตนลงในเวลาไม่นานหลังเหตุการณ์นั้น

๓.๑.๓ การสร้างเนื้อเรื่องจากเรื่องเล่า ตำนาน และ ประวัติศาสตร์

ภาคเหนือเป็นภาคที่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มากความเป็นมายาวนาน และมีตำนานท้องถิ่นจำนวนมากทั้งตำนานเมือง ตำนานสถานที่ ตำนานบุคคลสำคัญ มีทั้งตำนานที่เล่าสืบต่อกันมายืนยันความจริงไม่ได้ในรูปแบบมุขปาฐะและตำนานที่เป็นลายลักษณ์ ตำนานเหล่านี้ได้รับการเล่าขานและสืบทอดเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน มาลา คำจันทร์ อยู่ในสังคมภาคเหนือทำให้ได้รับรู้และซึมซับตำนานและเรื่องเล่าต่างๆเหล่านี้ จึงนำตำนานและเรื่องเล่าบางเรื่องมาใช้นวนิยาย โดยบางเรื่องอาจมีการปรับแก้บ้าง ตำนานและเรื่องเล่าเหล่านี้มักจะเล่าแทรกเพื่อเชื่อมโยงกับสถานที่ หรือ เหตุการณ์ในนวนิยาย เช่น ตำนานย่าบา ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ตำนานน้ำเจ็ดเคี้ยว ในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิทร์แขวน** ตำนานนางถ้ำ ในนวนิยายเรื่อง **นางถ้ำ**

นวนิยายบางเรื่อง ของมาลา คำจันทร์ อาศัยการสร้างเนื้อเรื่องจากตำนานเป็นสำคัญ กลวิธีที่ใช้ คือ การสร้างตำนานขึ้นมาใหม่โดยการผสมผสานจากตำนานหลายเรื่อง ดังที่ มาลา คำจันทร์ ให้สัมภาษณ์ว่า

ผมศึกษาตำนานเยอะมากทั้งในสายวิชาที่เรียนแล้วเมื่อตำนานเท่าที่มี อยู่ จึงสร้างตำนานเอง ส่วนหนึ่งอยากจะโชว์ว่าตำนานเป็นสิ่งที่สร้างได้ แต่เรา สร้างตำนานเราไม่ต้องการใช้ตำนานรับใช้อะไร...การสร้างไม่ได้สร้างมาจากการที่ไม่มีอะไร สร้างมาจากพื้นฐานที่กระจัดกระจาย อยู่เชียงใหม่ เชียงราย สิบสองปันนา อาหม

(มาลา คำจันทร์, สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐)

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ หลายเรื่องอาศัยตำนานเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้าง เนื้อเรื่องให้น่าสนใจด้วยวิธีการต่างๆ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างตำนานที่มีความสำคัญต่อ เนื้อเรื่อง คือ ตำนานเจ้าสร้อยสุคันธา ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** และ ตำนานเมืองลับแล ในนวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล**

เนื้อเรื่องว่าด้วยเจ้าสร้อยสุคันธา

นวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** สร้างขึ้นมาด้วยการอาศัยพื้นฐาน จากเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับเจ้าสร้อยสุคันธา ซึ่งมาลา คำจันทร์ ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับกลวิธีการสร้าง ตำนานเจ้าสร้อยสุคันธา ดังนี้

ตัวละครไม่มี แต่มีเจ้าหญิงเจ้าเชียงใหม่ที่พบรักกับแม่ทัพนายกองพม่า แล้วอพยพร่อนเร่ไปแล้วไปตายระหว่างทางมีแต่ไม่ปรากฏชื่อ โครงเรื่องการเดินทางการรบทัพจับศึกมี แต่ไม่รู้ชื่อ เลยกี่ชื่อและรายละเอียดให้

(มาลา คำจันทร์, สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐)

มาลา คำจันทร์ สร้างตำนานเจ้าสร้อยสุคันธาจนกระทั่งดูเหมือนตำนานจริงๆ และมี ลักษณะขัดแย้งกันไว้สองสำนวน ตำนานสำนวนแรกแรกกล่าวไว้ในตอนกลางเรื่องเป็นตำนานที่เล่า กันในหมู่บ้านห้วยซางคำ ดังนี้

“เจ้าสร้อยสุคันธามาแต่เชียงใหม่ มาตายตรงนั้น เขาเลยสร้างศาลไว้ สืบมา”... เจ้าผู้้นั้นเป็นนางงามวิเศษ งามปราบได้ลุ่มฟ้าขึ้นชื่อลือชา อยู่มาวันหนึ่งฟ้าอั้งวงสาอันเป็นเจ้าฝ่ายฟ้าเมืองม่านส่งทัพมามาฆ่าเชียงใหม่ราย นายทัพนำพลชื่อว่าไปหน้าเกลี้ยง “ไปหน้าเกลี้ยงฆ่าเชียงใหม่แตกแล้วก็คุม เพลยล่องมาทางนี้ ลำสาวชาวเชียงใหม่หลงโดนข่มเหงทาบ ไปหน้า เกลี้ยงเองมีใจใคร่ได้เจ้าสร้อยเป็นบาทบ่าเธอ ทว่าเจ้าสร้อยไม่ยอมได้มัน อยู่มาวันหนึ่งเจ้าสร้อยสงสารลำสาวเชียงใหม่หลง เจ้าสร้อยขอไปกับไปหน้า เกลี้ยงว่าอย่าให้ไพร่เถื่อนพม่าข่มขืนเพลย หัวไปนายทัพผู้้นั้นตกลง หากแต่มี ข้อแม้ว่าเจ้าสร้อยต้องยอมเป็นเมียของไปหน้าเกลี้ยง ... เจ้าสร้อยตกลง คืนนั้น เจ้าสร้อยยอมตัวเป็นเมียบาทของไปหน้าเกลี้ยง รุ่งเช้าเจ้าสร้อยก็เอามีดแทง ท้องตนตาย ตายอยู่ที่ศาลเจ้าสร้อยนอกบ้านเราที่แหละเอ็ง เพลยเชียงใหม่เขา ฝังเจ้าสร้อยไว้ สร้างศาลเจ้าสร้อยไว้ ก็เลยกลายเป็นวีรกรรมสืบมา อันนี้รู้รึมา จากคนเฒ่าคนแก่ เขาเล่าสืบกันมาอย่างนี้”

(สร้อยสุคันธา, ๑๒๙-๑๓๐)

ตำนานเจ้าสร้อยสุคันธาสำนวนแรกนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ มาลา คำจันทร์ นำไป สร้างสรรค์เป็นเนื้อเรื่องในยุคปัจจุบัน โดยสร้างตัวละครสำคัญสามตัว ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเจ้า สร้อยสุคันธา ได้แก่ ฝ่ายคำ แสงชาย และ อุ่นเมือง เป็นตัวละครในตำนานที่กลับชาติมาเกิด เจ้า สร้อยสุคันธา กลับชาติมาเกิดเป็น ฝ่ายคำ ไปหน้าเกลี้ยง ศัตรูของเจ้าสร้อยสุคันธาตามตำนาน เล่าขาน กลับชาติมาเกิดเป็น แสงชาย และ เจ้าหน่ออินทร์ ชายคนรักของเจ้าสร้อยสุคันธาใน อดีตชาติ กลับชาติมาเกิดเป็นอุ่นเมือง เมื่อมีการกลับชาติมาเกิด ความสัมพันธ์ของบุคคลน่าจะ คล้ายกับเหตุการณ์ในอดีต แต่เหตุการณ์ปัจจุบันที่สร้างขึ้นใหม่นี้กลับขัดแย้งกับตำนานในอดีตโดย สิ้นเชิง กล่าวคือ ฝ่ายคำตกเป็นเมียของแสงชายในทำนองตกกระไดพลอยโจน มาลา คำจันทร์ จึง ปรับโครงสร้างของเหตุการณ์ปัจจุบันให้สอดคล้องกับตำนานด้วยการอ้างถึงเหตุการณ์ในตำนาน ทำให้ไปหน้าเกลี้ยงกลายเป็นศัตรูของเจ้าสร้อยสุคันธา เจ้าสร้อยสุคันธาจึงลงสิงฝ่ายคำเพื่อไล่ แสงชายให้หนีไปจากฝ่ายคำเป็นการจบความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายคำกับแสงชาย ทำให้ ความสัมพันธ์ของตัวละครในปัจจุบันสอดคล้องกับตำนาน ดังนี้

ฝ่ายคำยกมือชี้ๆชี้หน้าดำผัว “เพราะมึงทั้งนั้น ไล่ไปหน้าเกลี้ยง”
แสงชายสะดุ้ง ผงะหน้าตกใจกับลุ่มเสียงเปลี่ยนไปของฝ่ายคำ “พินี่หรือไปหน้า เกลี้ยง” “ใช่แล้ว มึงคือไปหน้าเกลี้ยงกลับชาติมาเกิด มึงไปเสีย หลีกหนีไกล

ร้อยห่วยพันธุ” ว่าแล้วคนชมใช้สูงกลับลุกขึ้นพ็อน...ปากขับลำนามุ่งร้ายเช่นฆ่า ... เสียงนี้ไม่ใช่เสียงฝ้ายคำ ลำน่าอย่างนี้ฝ้ายคำขับไม่เป็น “เจ้าสร้อยสุคันธา” “เออ ภูนี้แหละเจ้าสร้อยสุคันธาแพงมาศ ไปเสียไปหน้าเกลี้ยงชายร้าย สุกกับกู ไม่ใช่คู่กัน เห็นแก่สุพากูมาสู่เจ้าพี่ให้หน่ออินทรลอบโลก กูเจ้ามีขามิพินมิ่ง มิ่งไปเสีย มิไปจากกันไม่ใช่ผู้นี้ตาย ก็คือมิ่งตาย ไปเสียเทอะ มันทันมิได้รักกู มันทันรักกัน อยู่กับเจ้าหน่ออินทร” “เจ้าสร้อยสุคันธาข้าขอถาม ... เจ้าหน่ออินทรเป็นใคร” “เจ้าหน่ออินทรกลับมาเกิดแล้ว เขารักกัน สูอย่าขวาง สูขวางไม่ได้ สูฆ่าเจ้าหน่ออินทรชาติก่อน ชาตินี้เจ้าหน่ออินทรจักมาฆ่าสู กรรมเวรสุผูกพันกันมาอย่างนี้ เห็นแก่สุพากูมาหาเจ้าหน่ออินทร สูไปเสีย ไม่ไปกูจักให้เจ้าหน่ออินทรฆ่าสู” “เจ้าหน่ออินทรเป็นคูนเมืองเสียวข้าใช้ไหม” “เออ”

(สร้อยสุคันธา, ๒๓๙-๒๔๑)

แสงชายหนีไปจากห่วยซางคำจึงทำให้ความสัมพันธ์ของตัวละครลงตัว คือฝ้ายคำได้อยู่กินกับคูนเมือง เช่นเดียวกับเจ้าสร้อยสุคันธากับเจ้าหน่ออินทรในตำนาน แสงชายหรือไปหน้าเกลี้ยงเป็นตัวละครส่วนเกินของตำนานเจ้าสร้อยสำนวนแรกเพราะเป็นปฏิกิริยากับเจ้าสร้อย แต่ มาลา คำจันทร์ ได้สร้างตำนานเจ้าสร้อยสุคันธาขึ้นอีกสำนวนหนึ่ง ซึ่งตำนานนั้นกลับริบรอยส่วนเกินจากตำนานแรก คือ รอคอยไปหน้าเกลี้ยง ตำนานเจ้าสร้อยสุคันธาอีกสำนวนหนึ่งมีดังนี้

เจ้าสร้อยไม่ได้ตายที่ห่วยซางคำ เจ้าสร้อยมาตายที่นี้ หลุมศพเจ้าสร้อยก็ยังมีอยู่ หนีบทองไปหน้าเกลี้ยงก็ยังมีอยู่” ... สมัยฟ้าอั้งวะหงสาตีเมืองเชียงใหม่ ไปหน้าเกลี้ยงเป็นนายทัพไปตีเชียงแสนหลวง กวาดเอาครัวเรือนชาวเชียงแสนหลวงล่องมาทางนี้ ไปหน้าเกลี้ยงเป็นชายงามสะอาด เขากับเจ้าสร้อยสุคันธารักกัน เจ้าสร้อยได้สอนนายทัพพม่าผู้นั้นให้ตีเชียงไปหน้าเกลี้ยงแม้เป็นแม่ทัพพม่าแต่กลับตีตีซึ่งได้ตีพิเศษ หัวไปนายทัพผู้นั้นจะพาเจ้าสร้อยสุคันธาไปร่วมหมอนนอนอุ่นที่เมืองอั้งวะหงสา แต่เจ้าสร้อยมาใช้ตายเสียที่นี้ ไปหน้าเกลี้ยงเสียใจจึงฝังนางพร้อมทองหนีบหนึ่ง แล้วไว้เซलयเชียงแสนหลวงแก้ครัวเรือนให้อยู่เฝ้ารักษา อั้งอ้านาจนายทัพและนายเหนือชีวิต สบประจักษ์ว่าวันใดท่านยังไม่กลับมา วันนั้นเซलयเชียงแสนหลวงจะต้องเฝ้าทองไว้อย่าให้เป็นอันตราย... หมู่เฮาชาวเชียงแสนหลวงไม่อยากเป็นทุกข์เพราะทองหนีบนั้น หมู่เฮารอไปหน้าเกลี้ยงมาปลดคำสบ รอคอยเจ้าสร้อยกลับมาเกิด กระทั่งสิบกว่าปีก่อน หมู่เฮารู้ได้แน่นอนแก่้นแท้ว่าเจ้าสร้อยมาเกิดเป็นเคื้อยจันทร์ ข้าก็เลยออกไปล่อไปหน้าเกลี้ยงถึง

นอกเขตนอกแดนหวังให้ท่านกับเจ้าสร้อยได้พบกันเร็วๆ บัดนี้สูก็มาแล้ว สูเป็น
ไปหน้าเกลี้ยงกลับชาติมาปลดคำสาปผู้ฆ่าทั้งหลาย สูเป็นแสงชาย แต่สูก็เป็น
ไปหน้าเกลี้ยงพร้อมกัน”

(สร้อยสุคันธา, ๓๒๔ – ๓๒๕)

ตำนานเจ้าสร้อยสุคันธาสำนวนที่สองรอบไปหน้าเกลี้ยงเพื่อมาปรับความสัมพันธ์ของตัว
 ละครให้คล้ายตำนาน มาลา คำจันทร์ ใช้วิธีปรับความสัมพันธ์ของคนในตำนานโดยให้ตัวละครใน
 ตำนานกลับชาติมาเกิด ได้แก่ เจ้าสร้อยสุคันธา กลับชาติมาเกิดเป็น เอื้อยจันทร์ ไปหน้าเกลี้ยง
 กลับชาติมาเกิดเป็น แสงชาย การทดสอบความเป็นไปหน้าเกลี้ยง คือ ผู้ใดสามารถตีตี่ซึ่งทำนอง
 พร้าวกวไปได้นั้นคือ ไปหน้าเกลี้ยง แสงชายหรือไปหน้าเกลี้ยงในตำนานก็สามารถทำได้ ดังที่
 มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

เพลงพร้าวกวไปแต่ต้นจนปลายไหลออกจากปลายนิ้ว พลั่วพลิกกริก
ไหว ปรายตามองเห็นเฒ่าจ๋วนกับเฒ่าไผ่ผิงเหลียวมองหน้ากัน สีหน้าสองเขา
เหมือนยินดี ชุมชาวทั้งหลายเขาให้ร้องปี่ตียินดี “พอแล้ว ไซ้แล้ว สูไปพบเจ้า
สร้อยสุคันธาได้แล้ว”

(สร้อยสุคันธา, ๓๑๖-๓๑๗)

เมื่อแสงชายตีตี่ซึ่งทำนองเพลงพร้าวกวไปได้ก็เท่ากับว่าปรับความสัมพันธ์ของตัวละครให้
 ลงตัวเหมือนตำนาน ในตำนานนี้แสงชายจึงเปลี่ยนจาก “ผู้ร้าย” กลายเป็น “พระเอก” จึงเป็นการ
 จบเรื่องอย่างสมบูรณ์

กล่าวโดยสรุปจะพบว่ากลวิธีในการสร้างตำนานสร้อยสุคันธาทั้งสองสำนวน มาลา
 คำจันทร์ สร้างตำนานขึ้นจากพื้นฐานวัฒนธรรมภาคเหนือด้วยการเก็บเล็กผสมน้อยรายละเอียด
 ต่างๆของวัฒนธรรม เช่น ชื่อตัวละคร ตำแหน่งตัวละคร ชื่อเมือง ข้อมูลเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึง
 ภูมิรู้ทางวัฒนธรรมนอกจากนี้ มาลา คำจันทร์ ยังอาศัยธรรมชาติของตำนาน คือ ตำนานในแต่ละ
 แห่งจะเล่าแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง มาลา คำจันทร์ อาศัยธรรมชาติลักษณะนี้ของตำนานเป็น
 ส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งในการสร้างสรรค์นวนิยายเรื่องนี้ร่วมกับกลวิธีการปรับโครงสร้างเหตุการณ์
 ปัจจุบันให้คล้ายคลึงกับตำนานหลายวิธี เช่น การกลับชาติมาเกิด การเข้าทรง เป็นต้น ซึ่งเมื่อปรับ
 เหตุการณ์ปัจจุบันให้คล้ายคลึงกับตำนานทั้งสองตำนานแล้วเรื่องจึงจบลงอย่างสมบูรณ์

เนื้อเรื่องว่าด้วยเมืองลับแล

เมื่อเอ่ยคำว่า “เมืองลับแล” เนื้อหาสำคัญ ๓ ประการที่คนทั่วไปรู้จัก คือ ประการแรกเมืองลับแลเป็นเมืองลึกลับที่น่ากลัว ประการต่อมา คือ เมืองลับแลมีผู้หญิงเป็นใหญ่ทำหน้าที่ในการปกครองบ้านเมือง อีกประการหนึ่งคือ มีชายพลัดหลงเข้าไปสู่เมืองลับแล และมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงในเมืองลับแล ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ อาจแตกต่างกันไปในแต่ละท้องที่ ดังที่มาลา คำจันทร์ ให้สัมภาษณ์ว่า

เรื่องเมืองลับแลของผมนี้ โครงเรื่องใหญ่ๆมันก็เอามาจากตำนานทั่วไป คือการที่คนพลัดหลงเข้าไปอีกมิติหนึ่ง เจอเมืองอีกเมืองหนึ่ง ที่มีแต่พวกผู้หญิง หรือผู้หญิงเป็นใหญ่ ลับแลที่อุตรดิตถ์ก็มี ตะกั่วทุ่งตะกั่วป่าทางภาคใต้ก็มี แถวภาคเหนือก็มี แม่แจ่มก็มี โครงใหญ่ๆเป็นของที่มีจริงแทบทั่วทุกถิ่น แต่รายละเอียดผมแต่งขึ้น พวกนางรองเมือง นางรั้งเมือง ผมแต่งขึ้น

(มาลา คำจันทร์, สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐)

มาลา คำจันทร์ สร้างตำนานเมืองลับแลขึ้นจากเนื้อหาสำคัญในข้างต้นทั้งสามประการ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ได้แก่ ภาวลักษณะของเมืองลับแล ที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายผ่านการรับรู้ของชาวบ้าน เช่น นางสีเวียง แม่ของจอมแสงฝันถึงเมืองลับแล ตามการรับรู้ของนางสีเวียง เมืองลับแลเป็นเมืองที่น่ากลัว ไม่สมควรเข้าไป ส่วนการรับรู้ของหลวงลุงนั้น เมืองลับแลเป็นเมืองที่น่ากลัวเพราะมีหญิงร้าย ดังนี้

“นอนคืนนอนวันข้าก็ฝันเห็น ... เห็นแต่ไอน้ำเข้าป่าเข้าดงไปไหนไม่รู้ ... บางทีข้าก็เห็นแม่ย่าแม่หญิงกอดพันพันเพื่อมัน ไม่ใช่หน้าคนเมืองเรา เป็นคนเมืองใดไม่รู้ ฮุย ข้าชนลูก ข้ากลัวมันพลัดหลงเข้าเมืองลับแล”

(เมืองลับแล, ๒๖-๒๗)

“หลวงลุงข้าขอถาม หลวงลุงได้รู้ได้เห็นเรื่องเมืองลับแลไหม” ... “เขาว่าลับแลเป็นเมืองแม่มาย เมืองร้อนร้ายผียักษ์ผีเย็น”

(เมืองลับแล, ๑๐๗)

การพลัดหลงเข้าสู่เมืองลับแลเกิดขึ้นเมื่อ จอมแสง กับ มิ่ง ออกติดตามหาหลวงปู่ผู้ถูกต้อง อยู่ในป่าเพื่อให้กลับมารักษาอาการพรายทับของนางสีเวียงผู้เป็นแม่ แต่แล้วทั้งคู่ก็พลัดหลงเข้าสู่เมืองลับแล ภาพเมืองลับแลตามที่จอมแสงและมิ่งประสบด้วยประสบการณ์จริง คือธรรมชาติรอบข้างแปลกประหลาดไป ดังนี้

เหม็นกลิ่นใบไม้หมักเน่า เห็นหอนขนใหญ่ก็ดูแปลกๆ ไม่เคยพบเคยเห็นบุงขนยาวตัวเท่าหัวแม่มือตีนโตกินดอกเห็ดก็ดูใหญ่นัก และขึ้นเอ็นเนื้อหนาวตัวเหมือนจะเป็นไข หมอกอวลลอยเรียกพื้นเป็นแสงเป็นสี “แปลก” จอมแสงว่า “มิ่งเคยเห็นไหมมิ่ง หมอกมันเป็นสีม่วงสีฟ้า” ... หรือว่าภูหลงเข้าเมืองลับแลมาแล้ว

(เมืองลับแล, ๑๙๙๙)

เมืองลับแลเป็นเมืองที่ปกครองโดยผู้หญิง เมื่อพลัดหลงเข้าสู่เมืองลับแล ทำให้มิ่งและจอมแสงได้ทราบความจริงประเด็นนี้ ผู้ปกครองบ้านเมืองและผู้มีตำแหน่งที่สำคัญในเมืองลับแลล้วนแล้วแต่เป็นผู้หญิง เช่น นางมิ่งเมือง ซึ่งเป็นผู้ปกครองสูงสุด นางรังเมือง นางสร้างเมือง นางแต่งเมือง เป็นต้น กิจการภายในเมืองลับแลล้วนแล้วแต่ได้รับการบริหารจัดการโดยนางผู้มีตำแหน่งเหล่านี้ ดังที่นางแต่งเมืองมีหน้าที่ในการเบิกจ่ายและควบคุมผีเย็นอันเกิดจากการหยอดระดูดำของนางมิ่งเมืองใส่ปากของชายชาวบ้าน ดังนี้

นางแต่งเมืองชุดเขียวเอาหวิดเงินห้อยคอออกมาเป่า เป่าสั้นเป่ายาว
สลับสามชุด ผีเย็นหลวงหลายหากลูกขึ้นนั่งกลางโถง ตัวเขาแข็ง ตาเขาค้าง

(เมืองลับแล, ๒๒๒)

การพลัดหลงเข้าสู่เมืองลับแลในนวนิยายเรื่องนี้ มีผู้พลัดหลงเข้าไปสองคน คือ จอมแสง และ มิ่ง ทั้งคู่ต่างมีความสัมพันธ์กับหญิงชาวเมืองลับแล เนื่องจากจอมแสงเป็นคนที่มิชฌวัณดิบทำให้หลวงปู่ที่เขาตามหามาบอกจอมแสงในความฝันว่าให้รีบกลับหมู่บ้านเพราะตอนนี้หลวงปู่ที่จอมแสงตามหากลับถึงหมู่บ้านแล้ว ประกอบกับจอมแสงมีจิตใจมั่นคงต่อบัวเรือนสาวคนรักเป็นอย่างยิ่ง ทำให้จอมแสงสามารถเอาชนะกิเลสในเมืองลับแลได้ และสามารถกลับออกมาจากเมืองลับแลได้อย่างปลอดภัย ดังนี้

คนตัวใหญ่ นั่งกุมใจไม่ให้เพื่อนฟัง รอเวลา ตีกล้อยลงคนหลับมา
หลับก็จะลักหนี ภูไม่อยู่แล้วสี่ค่ำใกล้คืนเพ็ญเข้ามาทุกขณะ ขึ้นอยู่ไปกลายเป็น
เป็นเขยเมืองซ็อนแทนนางแก้ว นางแก้วผู้นี้ตัวดีตัวงามพึงรัก ภูกลัวภูจะกำตัวกำ
ใจเอาไว้ไม่ได้ บัวเรือนรออยู่ ... ขึ้นอยู่ยาวยี่ดื่นอกกลายเป็นผัวนางแก้วไปแล้ว
จะผลาญใจบัวเรือนนัก

(เมืองลับแล, ๓๖๘)

เนื้อเรื่องที่อิงประวัติศาสตร์ล้านนาในยุคสยามปกครอง

การสร้างเนื้อเรื่องจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เป็นกลวิธีสำคัญ
ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์มหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ใน
เรื่องเป็นช่วงเวลาที่ผ่านมาถูกผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยาม ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะ
เป็น “นวนิยายอิงประวัติศาสตร์” และที่สำคัญผู้วิจัยพบว่าเป็น “นวนิยาย อิง
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมล้านนา ผู้เขียนแสดง
ความรู้สึกและผูกเรื่องราวในมุมมองของผู้ชายแท้ เหตุการณ์ในเรื่องเป็นช่วงปลายรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เหตุการณ์ในล้านนาช่วงนั้นเป็นช่วงที่รัฐบาลสยามได้เข้าไปครอบครองและควบคุมอำนาจใน
เชียงใหม่ได้อย่างมั่นคงแล้ว อาณาจักรล้านนามีฐานะเป็นเพียงหัวเมืองหนึ่งของสยามประเทศ
เท่านั้น ในระยะเวลานั้นเจ้าหลวงเชียงใหม่ไม่มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองเหมือนแต่ก่อน
มาลา คำจันทร์ อาศัยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ช่วงนี้สร้างสรรค์เนื้อเรื่องโดย การสร้างความ
ขัดแย้งทางความคิดของคนสองกลุ่ม อันเนื่องมาจากการเข้าครอบงำล้านนาของสยาม

มาลา คำจันทร์ ใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงการครอบงำอำนาจในหัวเมือง
ล้านนาของรัฐบาลสยาม ผู้เป็นเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของคนล้านนาในยุค
นั้น ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มเจ้านายที่มีความขมขื่นเพราะถูกยึดอำนาจและลดฐานะ
จากเจ้าลงสู่สามัญชนจึงปฏิเสธอำนาจของชาวสยาม ส่วนกลุ่มที่สองคือเจ้าชั้นรองที่ห่างไกลจาก
เจ้าหลวง และประชาชนบางส่วนเป็นกลุ่มที่ยอมรับอำนาจของชาวสยาม และพร้อมจะปรับตัวให้
เข้ากับสถานการณ์บ้านเมือง มาลา คำจันทร์ อาศัยการขัดแย้งทางความคิดนี้เองเป็นความขัดแย้ง
หลักในการดำเนินเรื่อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ที่ปฏิเสธอำนาจของสยามและเกลียดชังชาวสยาม คือ เจ้าพ่อของเจ้าจันท์เพราะเจ้าพ่อของเจ้าจันท์เป็นเจ้าที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าหลวง จึงรู้สึกว่าคุณชาวสยามรังแกและแย่งอำนาจที่เคยมีไป เจ้าพ่อของเจ้าจันท์จึงมีความขมขื่นใจยิ่งนัก เหตุการณ์สำคัญที่ยืนยันความไม่พอใจชาวสยามของชาวล้านนาที่สำคัญที่สุด คือ เหตุการณ์กบฏพญาผาบ พ.ศ. ๒๔๓๒ ส่วนกลุ่มที่ยอมรับอำนาจชาวสยามมีตัวแทนคือ เจ้าหล้าอินทะ ที่พร้อมปรับตัวให้สอดคล้องกับเหตุการณ์บ้านเมืองในยุคสมัยนั้น

ฝ่ายเกลียดชังสยาม คือ พ่อของเจ้าจันท์ เพราะเจ้าพ่อของเจ้าจันท์เป็นเจ้าระดับสูงที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าหลวง เมื่อล้านนาพ้นจากการปกครองของพม่าก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาวสยาม อำนาจของข้าราชการสยามมีมากทำให้เจ้าพ่อของเจ้าจันท์รู้สึกว่ากลุ่มเจ้าถูกแย่งอำนาจทั้งหมดไป มาลา คำจันทร์ บรรยายความรู้สึกของเจ้าพ่อของเจ้าจันท์ว่า

“เราข่มเหงเถกทับเรานักลูกเอ๋ย พ่อนี้เสียดายเชื้อสายเจ้าเจ็ดตน
ตระกูลใหญ่ยศมาตกต่ำเข้าดินเข้าหญ้ากันไปหมดแล้ว อำนาจก็มี เงินทอง
ก็พร่องกันไปหมดแล้ว เจ้าเจ็ดตนขอกำลังเมืองกอกขบมาน ตกลงกันว่าขบมาน
พื้นเมืองเราจะน้อมเข้าสู่โพธิสมภารถวายบรรณาการดอกไม้เงินดอกไม้ทอง
บัดนี้ชาวใต้เขาบรักษาสัญญา เข้ามายึดกุมเมืองเราไปหมดแล้ว เจ้าปู่ของลูก
ตกตายเจ้าพี่เจ้าน้องของเจ้าปู่ก็ตายหลาย พ่อถึงพื้นการใหญ่ขึ้นมาดอก”

(เจ้าจันท์มหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๙๕-๙๖)

ความขมขื่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เจ้าพ่อของเจ้าจันท์ติดต่อผู้เพื่อให้ได้อำนาจกลับคืนมา เจ้าพ่อของเจ้าจันท์ทนต่อสภาวะการยึดครองอำนาจของชาวสยามไม่ได้จึงคิดการใหญ่ โดยมีเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ คือ กำลังคนและกำลังเงิน เจ้าพ่อจึงหันไปคบค้าสมาคมกับพ่อเลี้ยงชาวพม่าผู้มีทรัพย์และข้าทาสจำนวนมาก เพื่อนำมาต่อสู้ให้ได้อำนาจกลับคืนมา

ในส่วนของเจ้าหล้าอินทะเป็นตัวแทนของคนกลุ่มหลัง ซึ่งเป็นเจ้าชั้นรอง หรือ “เจ้าปลายเชื้อ แดงปลายเถา” และเป็นชายคนรักของเจ้าจันท์ก็กลับยอมโอนอ่อน และพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์บ้านเมือง เพราะเจ้าหล้าเห็นว่าในสภาวะการณ์เช่นนี้การยอมรับปรับตัวจะเป็นทางออกที่เหมาะสมที่สุด จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้เจ้าหล้าตัดสินใจไปเป็นเสมียนตีตราไม้ของชาวสยาม ดังนี้

ลมใต้พัดแรงนักเจ้าจันท...สุดแต่หอคำองค์เจ้าหลวงก็ยังชวดเซ...
 ป้องกันกับได้ ชับไล่กับผันแล้วน้องพี่ ลมใต้เข้าเมืองเรามาแล้ว บิไซเพิงพัด
 มาตะวันออกวันนี้ ได้แต่ผ่อนหนักเป็นเบาเท่านั้น เจ้าจันทน้องพี่

(เจ้าจันทน์ผมหมอม นิราศพระธาตุนิทรไชยวง, ๘๑-๘๒)

การดำเนินเรื่องในนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นความขัดแย้งของตัวละครอย่าง
 ชัดเจน กล่าวคือ เจ้าพ่อไม่พอใจเจ้าหล้าชายคนรักของเจ้าจันทน์เพราะเห็นว่าเจ้าหล้าลดตัวลงไป
 ทำงานที่ต่ำต้อยและไปเข้ากับไทยได้ ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

นึกไปถึงวันนั้น วันเมื่อเจ้าพี่หล้าอินทะตัดสินใจไปเป็นเสมียนป่าไม้
เจ้าพ่อกริ้วโกรธ หาวว่าเจ้าพี่ถอยยศลดศักดิ์ใครเป็นไทยได้

(เจ้าจันทน์ผมหมอม นิราศพระธาตุนิทรไชยวง, ๙๒)

ความขัดแย้งของเจ้าพ่อกับเจ้าหล้าชายคนรักนำไปสู่การกีดกันไม่ให้เจ้าหล้าคบหากับเจ้า
 จันทน์อีกต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ช่วงนี้ก่อให้เกิดความ
 ขัดแย้งทั้งในวิถีชีวิตปกติ และ ชีวิตรัก เมื่อเจ้าพ่อกีดกันเจ้าหล้า แต่เจ้าพ่อสนับสนุนให้เจ้าจันทน์
 แต่งงานกับพ่อเลี้ยง มาลา คำจันทร์ บรรยายเหตุผลและความคิดเจ้าพ่อของเจ้าจันทน์ว่า

เงินทองพ้อมีเท่าใดก็หมดแล้ว มันหมดไปเมื่อนานนักแล้ว พ่อตั้งหลัง
แข็งอยู่ได้ก็เพราะพ่อเลี้ยงมันค้ำหลังพ่ออยู่ มันรักลูก รักแท้รักหนา มันค้ำหนุน
 เราไว้ทุกอย่าง คุ้มใหญ่เรือนหลวงของเรา ผ่ายหลายปีนานนักแล้วมอดปลวก
 เจาะกินเนื้อในเหลือแต่โครงนอกดอกลูก บิได้พ่อเลี้ยงมันค้ำยันไว้คุ้มหลวงเรือน
เราก็พังทลายลงแล้ว

(เจ้าจันทน์ผมหมอม นิราศพระธาตุนิทรไชยวง, ๑๒๙)

การหาทางออกของคนที่ขัดแย้งกันทั้งสองกลุ่มคือเจ้าพ่อ และ เจ้าหล้าอินทะ ต่างก็เป็นไป
 เพื่อความอยู่รอดของตน ความขัดแย้งของเจ้าพ่อกับเจ้าหล้าอินทะมีสาเหตุสำคัญมาจากเหตุการณ์
 ทางประวัติศาสตร์ ผู้ที่ลำบากใจที่สุด คือ เจ้าจันทน์ ผู้เป็นคนกลางระหว่างความขัดแย้งของคนสอง
 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือเจ้าพ่อผู้มีพระคุณ อีกฝ่ายหนึ่งคือ คนรัก ถึงแม้เจ้าจันทน์จะมีความมั่นคงในความ
 รักเพียงใดก็ตาม แต่เจ้าจันทน์ก็มีหน้าที่ในการ “ค้ำจุน” คุ้มหลวงกว้างใหญ่ของเจ้าพ่อให้คงอยู่ต่อไป
 ระหว่างความรัก และ หน้าที่ จึงเป็นความขัดแย้งภายในตัวละครที่สำคัญมาก เจ้าจันทน์ไม่สามารถ

ตัดสินใจได้ว่าจะเลือกฝ่ายไหน จึงตัดสินใจเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมโดยตั้งสัตย์อธิษฐานว่าหากจะได้สมรกับเจ้าหล้าขอให้ปฐมหอมลอดพระธาตุอินทร์แขวนได้ แต่เมื่อเจ้าจันท์ไม่สามารถปฐมหอมลอดพระธาตุได้ การณ์ทุกอย่างจึงเป็นไปตามที่เจ้าพ่อกำหนด นั่นคือ เจ้าจันท์ตัดสินใจแต่งงานกับพ่อเลี้ยง

กลวิธีการสร้างเนื้อเรื่องจากประวัติศาสตร์ในนวนิยายเรื่อง เจ้าจันท์ปฐมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน เป็นการใช้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ช่วงสำคัญที่สยามเข้าปกครองล้านนาอย่างเด็ดขาดแล้วสร้างความขัดแย้งให้แก่ตัวละครเอก ซึ่งเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ทำให้นวนิยายเรื่องนีกลายเป็น “นิยายรัก” ที่มีปมขัดแย้งมาจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นสำคัญ การแต่งเติมตัวละครเข้าไปในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ทำให้นวนิยายเรื่องนี้มีความสมจริงในแง่ประวัติศาสตร์และให้ความบันเทิงด้วยพฤติกรรมของตัวละครไปพร้อมๆกัน

มาลา คำจันทร์ สร้างเนื้อเรื่องส่วนสำคัญของนวนิยายขึ้นจากข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างหลากหลาย ทั้งเรื่องความคิดความเชื่อ เรื่องผี ม้าขี่ วิถีชีวิตชาวนา ตำนาน และประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะวัตถุดิบสำคัญในการสร้างสรรค์นวนิยายให้มีความสนุก น่าสนใจ และ แสดงความเป็นท้องถิ่นภาคเหนืออย่างชัดเจน ซึ่งเนื้อเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ทำให้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ส่งเสริมจินตนาการ และ สร้างความบันเทิงแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

๓.๒ กลวิธีการสร้างตัวละคร

การวิเคราะห์ตัวละครในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ที่ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้ เป็นการวิเคราะห์กลวิธีการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างตัวละคร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นวนิยายมีลักษณะเฉพาะและมีกลิ่นอายของท้องถิ่นภาคเหนือ ผู้วิจัยพบว่า มาลา คำจันทร์ มีกลวิธีการสร้างตัวละครโดยอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือหลายลักษณะ ได้แก่ การเรียกชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่น และการสร้างวิถีชีวิตตัวละครที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๒.๑ การเรียกชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่น

การเรียกชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่น เป็นกลวิธีสำคัญที่ มาลา คำจันทร์ ใช้ในการสร้างตัวละคร ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้ง่ายแต่เป็นกลวิธีที่สำคัญยิ่ง เพราะสามารถสื่อแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะในแง่ภาษา การเรียกชื่อเฉพาะของตัวละครด้วยภาษาและสมญานามท้องถิ่นในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีประเด็นที่ควรพิจารณาได้แก่ การตั้งชื่อเฉพาะของตัวละครและสมญานามด้วยภาษาและสำนวนท้องถิ่น และ การเรียกชื่อตัวละครด้วยคำเรียกขานท้องถิ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การเรียกชื่อเฉพาะและสมญานามของตัวละครด้วยภาษาและสำนวนท้องถิ่น

ค่านิยมเรื่องการตั้งชื่อของคนล้านนา นิยมนำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาตั้งเป็นชื่อ ได้แก่ ธรรมชาติ เช่น อุ่น เย็น แสง สิ่งที่อยู่สูง เช่น จันท์ ดาว พรหม ฟ้า อวัยวะ เช่น ใจ ผิว ดี มูล ตา สี เช่น ฟ้า เหลือง อัญมณี เช่น คำ แก้ว และ การตั้งชื่อโดยสร้างคำผสม โดยใช้คำที่เป็นมงคลนำหน้าคำอื่น เช่น แก้วคำ บุญมี บุญมา ทองใบ คำน้อย บัวผาย เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีการตั้งชื่อตัวละครของมาลา คำจันทร์ เกิดจากการผสมคำ ทำให้เกิดเป็นชื่อที่แสดงความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือ

กลวิธีการตั้งชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ เป็นกลวิธีที่ มาลา คำจันทร์ ใช้สร้างตัวละครในนวนิยายทุกเรื่อง คำภาษาท้องถิ่นที่ มาลา คำจันทร์ นิยมนำมาตั้งชื่อตัวละคร เช่น

คำ	หมายถึง	ทองคำ สิ่งที่มีค่าเสมอทอง
แสง	หมายถึง	แก้วมณี เพชร พลอย
เวียง	หมายถึง	ชื่อที่ใช้เรียกแหล่งที่มีคนหนาแน่นหรือแหล่งความเจริญ
มอน	หมายถึง	ใจกลาง ส่วนที่สำคัญ
มอน	หมายถึง	สีชมพู

ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างและวิเคราะห์ให้เห็นโดยคัดเลือกชื่อตัวละคร จากนวนิยายบางเรื่องที่เป็นชื่อภาษาท้องถิ่นอย่างชัดเจน ดังนี้

นวนิยายเรื่องดาบอุปราชา	อินคำ	แสงเอียด	อินทร	
นวนิยายเรื่องดาบราชบุตร	ทองคำ	คำผาย	แสงเมือง	
นวนิยายเรื่องดงคนดิบ	ตุ่นคำ	คำวง	คำหอม	
นวนิยายเรื่องเมืองลับแล	สีเวียง	สีออน		
นวนิยายเรื่องสร้อยสุคันธา	อุ้มเมือง	กาบคำ	แสงชาย	ฝ้ายคำ
นวนิยายเรื่องนางถ้ำ	คำฝัน	คำแก้ว	คำมอน	
นวนิยายเรื่องไพรอำพราง	คำเหมย	มอนคำ	แสงคำ	พรหมลือ

ในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีตัวละครที่มาจากท้องถิ่นอื่น เมื่อเปรียบเทียบชื่อตัวละครแล้วจะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ตัวละครที่มาจากท้องถิ่นอื่นในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ นิยมใช้คำทั่วไปที่ไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นภาษาเหนือ หรือคำบาลีสันสกฤต รวมถึงคำที่มาจากภาษาตะวันตก เช่น นวนิยายเรื่องนางถ้ำ มีตัวละครชื่อ อุดม อรวิภา ยุทธภูมิ เอกชัย ที่น่า และ ไศศุรย์ นวนิยายเรื่อง ไต้หล้าฟ้าหลัง มีตัวละครชื่อ ราวี วิภาดา การเปรียบเทียบชื่อตัวละครทั้งสองกลุ่มข้างต้นยังสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ชื่อที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างในเบื้องต้น เป็นชื่อที่ใช้ในท้องถิ่นภาคเหนืออย่างแท้จริง อันแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยาย

นอกจากการเรียกชื่อตัวละครด้วยชื่อเฉพาะท้องถิ่นดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบว่าในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ยังมีกลวิธีการเรียกชื่อตัวละครแล้วตามด้วยสมญานามที่เป็นภาษาและสำนวนภาคเหนือ สมญานามดังกล่าวมักได้มาจากลักษณะที่โดดเด่นแตกต่างจากคนทั่วไปอย่างชัดเจน สมญานามนี้จะเพิ่มเติมเข้าไปจากชื่อเฉพาะและเรียกต่อจากชื่อเฉพาะของตัวละครดังนี้

ชุ่มหมื่น	มีอาการเฉยชากับทุกเรื่อง(ดงคนดิบ)
อินปากเปือก	พูดมาก (ดงคนดิบ)
สีदानมหลวง	มีหน้าอกที่ใหญ่โต (ดงคนดิบ)

การเรียกชื่อตัวละครด้วยคำเรียกขานท้องถิ่น

การเรียกชื่อตัวละครด้วยคำเรียกขานท้องถิ่น มีลักษณะที่หลากหลายซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ซึ่งมีทั้ง การใช้คำเรียกขานด้วยตำแหน่ง และการใช้คำเรียกขานด้วยสถานภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้คำเรียกขานด้วยตำแหน่ง

นางมิ่งเมือง คำว่า มิ่ง แปลว่า สิ่งที่เป็นสิริมงคล คำว่านางมิ่งเมืองจึงแปลว่านางผู้เป็นสิริมงคลแห่งเมือง คือ เป็นนางกษัตริย์ของเมืองลับแล

นางรั้งเมือง คำว่า รั้ง แปลว่า แต่ง สร้าง ตั้ง ตำแหน่งนางรั้งเมืองจึงมีอำนาจรองจากนางมิ่งเมืองมีหน้าที่ในการดูแลกิจการภายในเมืองทั้งปวง

นางสร้างเมือง คำว่า สร้าง แปลว่า ทำให้มี ทำให้เป็นขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ ตำแหน่งนางสร้างเมือง มีหน้าที่ในการดูแลกิจการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการใช้แรงงานทั้งปวง โดยเฉพาะการควบคุมและจัดระเบียบฝึยีน

ตัวละครทั้งสามตัวดังกล่าวอยู่ในนวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** ตำแหน่งทางการปกครองของตัวละครดังกล่าวเป็นตำแหน่งสำคัญในเมืองลับแล ที่จริงแล้วตำแหน่งเหล่านี้อาจไม่มีอยู่จริงในสังคม แต่ผู้เขียนพยายามสร้างตำแหน่งเหล่านี้ให้สื่อความโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับหน้าที่ของตัวละครแต่ละตัว

พญาฟ้าหลัง คำว่า พญา แปลว่า เจ้าแผ่นดิน ผู้เป็นใหญ่ ผู้เป็นหัวหน้า ฉะนั้นคำว่าพญาจึงมักใช้เป็นคำเรียกขานกษัตริย์ เช่น พญามังราย เป็นต้น ในนวนิยายเรื่อง **ใต้หล้าฟ้าหลัง** ปราภภูษิต พญาฟ้าหลัง ซึ่งเป็นกษัตริย์ในตำนานของเมืองใต้หล้าฟ้าหลังที่ชาวบ้านฟ้าหลังนับถือ ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

ไปหน้าเกลี้ยง คำว่า ไป แปลว่า หัวหน้า ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** กล่าวถึงไปหน้าเกลี้ยง ซึ่งเป็นแม่ทัพพม่าที่ยกมาตีเชียงใหม่

พ่อบ้าน **จำบ้าน** คำว่า จำ หมายถึง หัวหน้า เป็นการเรียกขานด้วยตำแหน่งเทียบเท่าผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน คำว่าพ่อบ้านหรือจำบ้านปรากฏอยู่ในนวนิยายหลายเรื่อง เช่น

ไพเราะอำพราง ดาบราชบุตร บางครั้งการเรียกจำบ้านมักตามมาด้วยชื่อเฉพาะ เช่น จำบ้านทองคำ ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร**

การใช้คำเรียกขานด้วยสถานภาพ

เจ้า เจ้า เป็นคำเรียกขานเจ้านายทุกระดับชั้นของทางภาคเหนือ เจ้าทางภาคเหนือที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป เช่น เจ้าดารารัศมี เป็นต้น ตัวละครเจ้าในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ เช่น เจ้าจันทน์ เจ้าหล้าอินทะ ในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์มหม่อม นิราศพระธาตุนิรันธร์แขวน** เจ้าสร้อยสุคันธา ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา**

ตุ้ ตุ้ เป็นคำเรียกพระภิกษุในภาษาคำเมือง บางครั้งก็เรียกว่า เช่น ตุ้เจ้า ตุ้พระนโม โดยปกติมักใช้คำบอกเครือญาติกำกับหลังคำว่าตุ้ เช่น ตุ้ลุง ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** หากเทียบกับศัพท์ภาษากลาง คือ หลวงลุง และ ตุ้ปู่ ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** หากเทียบกับศัพท์ภาษากลาง คือ หลวงปู่ เป็นต้น

หนาน หนาน ใช้เรียกบุคคลผู้ลาสิกขาจากการเป็นพระภิกษุ คำว่า หนาน เทียบได้กับคำว่าทิดในภาษาไทยกลางและภาษาอีสาน โดยปกติมักใช้ชื่อตัวกำกับหลังคำว่าหนาน เช่น หนานแก้ว และ หนานมา ในนวนิยายหลายเรื่อง **ดาบอุปราช** หนานลุน และ หนานแดง ในนวนิยายเรื่อง **ใต้หล้าฟ้าหลัง** เป็นต้น

น้อย น้อย ใช้เรียกบุคคลที่ลาสิกขาจากสามเณร เทียบได้กับคำว่า เชียง ในภาษาอีสาน เช่น เพลงน้อยไฉยา ซึ่งเป็นเพลงคำเมืองที่มีชื่อเสียงมาก คำว่า น้อย ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** ซึ่งตัวละครเอกฝ่ายชายชื่อ น้อยหล้า

ไอ้ ไอ้ หรือ ไอ เป็นคำที่ผู้อาวุโสเรียกเด็กผู้ชาย ส่วนคำว่าหล้า หมายถึงลูกคนสุดท้ายของตัวละคร ไอ้หล้า ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช**

๓.๒.๒ การสร้างวิถีชีวิตตัวละครที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น

การสร้างตัวละครให้มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตท้องถิ่น เป็นกลวิธีสำคัญที่ทำให้ตัวละครมีความสมจริง และแสดงให้เห็นความเป็นท้องถิ่นอย่างแท้จริง ผู้วิจัยพบว่า มาลา คำจันทร์ สร้างวิถีชีวิตตัวละครที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีที่หลากหลาย โดยสื่อ

ผ่านตัวละครหลายกลุ่ม เช่น ตัวละครที่มีบทบาทหรือหน้าที่สำคัญในสังคม ตัวละครมนุษย์ และ ตัวละครที่เป็นชาวบ้านทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

ตัวละครที่มีบทบาทหรือหน้าที่สำคัญในสังคม

การดำเนินเรื่องในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ เหตุการณ์มักเกิดในชนบทภาคเหนือ ตัวละครในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ จึงมีหลากหลายสถานภาพ เช่น ผู้นำหมู่บ้าน ม้าขี่ หมอผี ด้วยสถานภาพที่แตกต่างกันจึงทำให้มีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป ด้วย ผู้วิจัยพบว่าการปฏิบัติตามบทบาทหรือหน้าที่ของตัวละครมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับคติความเชื่อ และ จารีตของสังคม อันเป็นเครื่องกำกับให้ตัวละครแสดงบทบาทและหน้าที่ได้สอดคล้องกับสถานภาพของตน ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างบทบาทหน้าที่ของตัวละครแต่ละสถานภาพ ดังนี้

เจ้า

เจ้านายภาคเหนือมีวิถีปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์โดยมีจารีตและโลกทัศน์ที่กำหนดวิถีปฏิบัติของเจ้านายโดยเฉพาะ เจ้าจันทร์เป็นตัวแทนของเจ้าล้านนาที่เริ่มมีสถานภาพตกต่ำลงไปมาก แต่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ในอดีตเจ้าต้องแต่งงานกับเจ้าเพื่อรักษาสถานภาพ แต่เมื่อเหตุการณ์ดำเนินมาถึงช่วงเวลาที่สถานภาพของเจ้าตกต่ำ เจ้าพ่อของเจ้าจันทร์จำเป็นที่จะต้องรักษาสถานภาพเจ้าไว้ เจ้าพ่อจึงเลือกที่จะให้เจ้าจันทร์แต่งงานกับพ่อเลี้ยงซึ่งถึงแม้จะไม่มีเชื้อเจ้าแต่พ่อเลี้ยงมีเงิน และมีอำนาจ

บทบาทที่สำคัญที่สุดของเจ้าจันทร์ คือ การรับผิดชอบต่อหน้าที่ของเจ้านายด้วยการตัดสินใจแต่งงานกับพ่อเลี้ยงเพื่อค้ำจุนคุ่ม และรักษาสถานภาพของเจ้าพ่อและตนเอง อาจกล่าวได้ว่าการคิดถึงหน้าที่เหนือสิ่งอื่นใด ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของเจ้า ดังที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายผ่านคำพูดเจ้าแม่ของเจ้าจันทร์ ดังนี้

เราเกิดเป็นเจ้าเรามีหน้าที่ทำหน้าที่เสียก่อน หน้าที่สำคัญกว่าความรัก
หน้าที่มาก่อนความรัก... ลูกก็รู้อยู่แกล้งคืออยู่ เกิดเป็นเจ้าหญิง ชัตติยะนารีชาติ
เชื่อ หน้าที่หนึ่งคือรักษาเค้าชาติบ่ให้ตกต่ำ เจ้านางแก้วประเสริฐ ในตำนาน
ต่างต้องทำหน้าที่ทั้งนั้น บ่อยากแต่งก็จำเป็นแต่งเพราะมันเป็นหน้าที่ลูกรักแม่

เฮย ลูกค้อยฟังคำแม่ ชัตติยะเจ้าหญิงมีหน้าที่ ความรักนั้นเป็นเรื่องส่วนตัว
แต่หน้าที่เป็นเรื่องของตระกูลเชื้อชาติ ลูกแม่จำใส่ใจไว้มันคงเถอะ

(เจ้าจันทมหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๒๕)

นายบ้าน

สถานภาพนายบ้านมาพร้อมกับภาระหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ต่อชุมชนที่ตนเป็นผู้นำ นายบ้านมีหน้าที่ในการดูแลลูกบ้านให้อยู่อย่างสงบสุข เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนก็มักจะมาขอความช่วยเหลือจากนายบ้านเสมอ มาลา คำจันทร์ ได้นำเสนอหน้าที่ของนายบ้านองค์ที่สำคัญที่สุดของ คือ การเป็นผู้นำชาวบ้านในการออกติดตามหาดาบราชบุตร ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** นอกจากนั้นหน้าที่สำคัญของนายบ้านโดยทั่วไปคือการดูแลปกป้องหมู่บ้านให้อยู่ในความสงบสุข ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

การเป็นนายบ้านเป็นภาระอันหนัก ดึกตื่นเที่ยงคืน ใครเจ็บท้องร้อง
เดือดอันใดก็เล่นมาหา ผัวผิดเมีย พี่ผิดน้อง เพื่อนกับเพื่อนกระทบกระทั่งกันเขา
ก็เล่นมาหา นายบ้านต้องแล่งความด้วยความซื่อ ไม่เห็นแก่หน้าใครเวลาคน
หาย จ้วควายหาย หรือเกิดเหตุเภทภัยอันใด นายบ้านจะต้องดับภัยอันนั้นให้ได้

(ดาบราชบุตร, ๒๘)

นายบ้านทองวัน ในนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่ง que แสดงให้เห็น
ความเป็นผู้นำอย่างชัดเจน และปฏิบัติตามบทบาทได้อย่างดียิ่ง บทบาทที่สำคัญของนายบ้าน
ทองวันมีหลายตอน เช่น การเป็นผู้นำออกค้นหาตัวคำสิงห์เมื่อผีแม่มายลวงไปเสพตลอดจนการ
เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมช้อนขวัญคำสิงห์หลังจากหาตัวพบแล้ว

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของนายบ้านทองวัน คือ การนำชาวบ้านออกไล่ล่าเสือที่
เข้ามาก่อวณหมู่บ้านหลายครั้งหลายครา ทั้งนี้เพราะเมื่อเสือเข้ามาก่อวณในหมู่บ้านทำให้
ชาวบ้านออกสิ้นขวัญแขวน เป็นหน้าที่ของนายบ้านที่ต้องปิดเป่าทุกซกัษย์นั้นให้พ้นจากหมู่บ้าน เสือ
เข้าหมู่บ้านครั้งแรกลากเอาตัวนางไฟไปกิน นายบ้านทองวันจึงพาชาวบ้านออกติดตามล่าเสือการ
เป็นผู้นำชาวบ้านออกล่าเสือในแต่ละครั้งแสดงให้เห็นลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีอย่างชัดเจน ทั้ง
ความรอบคอบ ความเป็นห่วงเป็นใยลูกบ้าน ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายพฤติกรรมของนายบ้าน
ทองวันว่า

เกราะแกร่งเงียบเสียงลงสิ้น ผู้ชายเกือบสับสนได้ถือคบตามรอยเท้าเสื้อ
เข้าไปในป่าโปร่ง... ทองวันนับคนว่ามีใครบ้าง จุกละหุก สับสน เข้าป่าหาเสื้อ
หากไม่รู้ใครอยู่ใครไปชัดเจนอาจยุ่งยากภายหลัง

(ไพเราะพราง, ๒๕๘)

การออกติดตามล่าเสื้อแสดงให้เห็นลักษณะที่สำคัญของนายบ้านหลายประการ เช่น
ความรอบคอบ ความเด็ดขาด การมองการณ์ไกล ความกล้าตัดสินใจ สังกัดได้จากการบรรยาย
ลักษณะของนายบ้าน ดังนี้

“อย่ามุ่มปาม อย่าวู่วาม” จำบ้านสั่งการ “ระวังทางปืน อย่ายิงถูกหมู่
เดียวกัน”

(ไพเราะพราง, ๒๖๓)

ความรอบคอบ และ มองการณ์ไกล เป็นคุณลักษณะประการสำคัญที่นายบ้านจะต้องมี
โดยเฉพาะในยามหน้าสิ่วหน้าขวาน นายบ้านทองวันแสดงคุณลักษณะนี้อย่างชัดเจนในตอนออก
ติดตามล่าเสื้อ ดังบทบรรยายต่อไปนี้

“ตีป่าดีไหม เอาให้ตื่นก้องมันแตกออกมา”
“คนแค่นี้ไม่พอตีป่า” ผู้นำหมู่บ้านเขม็งตาไปมารอบด้าน...เสื้อกินซากทิ้งไว้
ไม่ทันชุกซ่อน แก่อ่านเหตุการณ์ได้แน่นอนว่ามันลุดโดยจำเป็น โอกาสที่มัน
จะลงกินเกือบแก้วส่วนในสิบส่วน “กลับกันเถอะ” “ไม่เฝ้าหรือจำบ้าน” “มัน
อันตราย...รู้ว่าหมู่สูคิดอ่านอย่างไร มันลงกินแน่ๆ แต่มันอันตรายเกินไป จะขัด
ห้างนั่งไม้ก็ขัดไม้ทัน...จงฟังหมู่สูทั้งหลาย กูจำบ้านสั่งให้กลับจงกลับเดี๋ยวนี้
ใครเหลือคำกู กูจำบ้านจะปรับไหมเป็นเงินเป็นทอง”

(ไพเราะพราง, ๒๖๓-๒๖๔)

ม้าขี่

ม้าขี่เป็นคนทรงของผีเจ้านาย ในวัฒนธรรมล้านนาถือว่าม้าขี่เป็นผู้มีสถานภาพพิเศษ เพราะสามารถติดต่อสื่อสารกับผีเจ้านายได้ หน้าที่สำคัญของม้าขี่คือการติดต่อสื่อสารระหว่างผีเจ้านายด้วยการเข้าทรงเพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ป่าแก้วเป็นม้าขี่หรือร่างทรงของเจ้าราชบุตรมาโดยตลอด ดูเหมือนจะเป็นมาแต่ยามสาวอายุยี่สิบ ป้าบอกว่าป่าค้นพบทางบุญ ค้นพบทางดี ไม่กลางแคลงสงสัยอันใดสักอย่าง ขอทอดตัวรับใช้อารักษ์หลวงไปจนกว่าท่านจะละวาง ... เวลาเด็กร้อนขึ้นมาเวลาบ้านเมืองยุ่งยาก ไม่มีใครอัญเชิญเจ้าราชลงได้ มีแต่ม้าขี่ผู้เดียว

(ดาบราชบุตร, ๓๙)

บทบาทสำคัญที่สุดของม้าขี่บัวแก้ว คือ การเข้าทรงติดต่อกับเจ้าราชบุตร แล้วนำความมาบอกชาวบ้านให้ออกติดตามหาดาบราชบุตรที่ห้วยซางดำ โดยการกำหนดว่าใครบ้างที่จะต้องเป็นผู้ออกติดตามหาดาบ ดังนี้

เจ้าราชลูกฟ้อน สะล้อคลอขลุ่ยพร้อมซึ่งฉิ่งกลองทำเพลงสอดรับ เจ้าราชฟ้อนลงจากหอ ปากขับรำทำนองใสร้อย ดุราเหลนน้อย มนุษย์ทั้งหลาย ... เจ้าราชประกาศเสียงดัง “จักกำราบปราบวิมาลาลงได้เด็ดขาด ต้องใช้ไอ้อี เหล่านี้เท่านั้น”

(ดาบราชบุตร, ๑๖๕)

ในตอนท้ายเรื่อง บทบาทของม้าขี่บัวแก้วปรากฏอีกครั้งหนึ่งในตอนที่บัวแก้วช่วยรักษาคำหอมให้หลุดจากอาการบาดเจ็บเพื่อให้คำหอมได้มีโอกาสช่วยเหลือแสงเมืองในการออกติดตามหาดาบต่อไป การรักษาอาการบาดเจ็บของคำหอมบัวแก้วได้พลังส่วนหนึ่งมาจากเจ้าราชบุตร ดังที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

หญิงร่างทรงของอารักษ์หลวงไม่ได้หวั่นไหว ปากยังคงพร่ำเพรียกเรียกชื่อคำหอม มือทาบปากแผลที่หัวไหล่ มือมากมีเมตตา ... มือไม่อาจปิดปากแผล แต่กระแสพลังลึกลับบางอย่างคล้ายถ่ายทอดผ่านมือคู่นั้นเข้าสู่ร่าง

ผมบางที่นอนพบกับฝัน ... คำหอมเจิบปอดสุดที่คนทั่วไปจะทนทานได้ ...
 ในใจกลับมีเสียงเรียกร้องปลอบโยนดังจากเจ้าราชบุตร ท่านว่าเอ็งทนเอาอีกนิด
 นิดเดียวลูกพ่อ

(ดาบราชบุตร, ๒๙๔)

ตัวละครทั่วไป

ตัวละครทั่วไปในนวนิยายทุกเรื่องของ มาลา คำจันทร์ เป็น ส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ นวนิยายมีบรรยากาศความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือ ตัวละครเหล่านี้จะ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนภาคเหนือในด้านต่างๆ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างตัวละครทั่วไปที่ แสดงวิถีชีวิตของภาคเหนือในหลายด้าน เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อาหารการกิน ความคิดความเชื่อ เป็นต้น ได้แก่ บัวเรือน ในนวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** นางอินคำ และ ปู่ ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ดังนี้

บัวเรือน

บัวเรือน เป็นตัวละครชาวบ้านล้านนาทั่วไปที่มีวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมภาคเหนือ ในหลายด้าน เช่น การทอผ้า วิธีการต้อนรับเมื่อมีชายหนุ่มมาเยือน และ ความเชื่อเรื่องขวัญและ แนวปฏิบัติเรื่องกำ เป็นต้น

การทอผ้าถือเป็นงานของผู้หญิงชาวล้านนาทุกคน หญิงชาวล้านนาถือว่าการทอผ้าเป็น หน้าที่สำคัญที่ต้องฝึกฝนเพื่อให้ได้ผลผลิตมาใช้ในครัวเรือน บัวเรือนก็ทอผ้าเช่นเดียวกับหญิง ชาวบ้านทั่วไป ดังนี้

กินข้าวแล้ว บัวเรือนลงล้าง ผืนผ้าทอค้างเกือบเสร็จ ผ้าขาวขอบแดง ยาวเกือบวา เนื้อผ้าปลอดเกลี้ยงปราศดอกปลอดลาย เชิงชายลายผ้าทอไว้แล้ว ต่อสองหัวท้ายจะได้ผ้าโพกผืนงามลบลโลก

(เมืองลับแล, ๑๔๖)

บทบาทของบัวเรือนที่เน้นย้ำความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวภาคเหนือคือ “การอยู่กำ” ซึ่ง หมายถึงวิถีปฏิบัติพิเศษเคร่งครัดที่แตกต่างจากคนทั่วไป อันเนื่องมาจากความเชื่อส่วนบุคคล

บัวเรือนถือกำเฟงไฟในถ้ำอย่างเคร่งครัดตามคำแนะนำของแม่หมอบ เพราะเธอรอดตายจาก ความป่วยไข้ด้วยความช่วยเหลือของแม่หมอบ ดังนี้

แม่หมอบปรากฏครั้งแรกในนิมิตความฝันของแม่ ครั้นนั้นเธอป่วยหนัก ... ประจำเดือนเพิ่งจะมาเป็นครั้งแรก ตกใจด้วยเลือดไหลออกจากตัวยังไม่ทันหาย ก็มีไข้ทับ เป็นไข้อยู่เพียงสามวันก็เกิดจ้ำม่วงจ้ำดำทั่วตัว ถัดแต่นั้นเนื้อตัวก็ แดงเกล็ดเหมือนเกล็ดงู... อยู่มาวันหนึ่งแม็กก็ฝัน ฝันว่าแม่เต่าหน้าอิมผู้หญิงนุ่ง ขาวห่มขาวเข้ามาบอกแม่ บอกให้ห้ามเธอเข้าไปทิ้งไว้ในถ้ำสามวัน ... พ่อแม่ทำ ตามความฝันระบุบอก ครบสามวันแผลเกล็ดงูก็ร่วงหลุด รอยจ้ำเขียวจ้ำดำก็ หายไป ในถ้ำช่วงขณะสลบไสลด้วยพิษไข้แปลกประหลาดนั้น เหมือนแม่หมอบ จะมาอยู่เฝ้า เอาใบไม้มีเมือกเย็นมาชุบถูตัว แม่หมอบสั่งว่าแต่นี้ไปทุกแปดค่ำ สิบห้าค่ำให้เข้าถ้ำตามไฟ เธอเองปฏิบัติตามเคร่งครัด

(เมืองลับแล, ๙๓-๙๔)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ความเชื่อของชาวล้านนาที่สะท้อนผ่านตัวละครบัวเรือน คือ ความเชื่อเรื่องขวัญ ชาวล้านนาเชื่อว่าในร่างกายมนุษย์มีขวัญประจำอยู่เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ สร้างความตกใจ หรือ เหตุการณ์อันตราย ขวัญมักจะไม่อยู่กับเนื้อกับตัวทำให้เจ้าตัวป่วยไข้ไม่ สบาย หรือ ร่างกายอ่อนแอ เป็นต้น บัวเรือนฝันร้ายและตกใจมากทำให้ขวัญของเธอออกจากร่าง และหลับลึกอย่างไร้สติยาวนานนับตั้งแต่วันที่จอมแสงพลัดหลงเข้าสู่เมืองลับแลจนกระทั่งจอมแสง ออกจากเมืองลับแลเพื่อเดินทางกลับหมู่บ้านเธอจึงฟื้นตื่นได้สติ ดังนี้

บัวเรือนหลับซุกผ้าห่ม ในความหลับนั้นเธอเห็นจอมแสงโดนเขาผ่าอก เลือดแดงไหลย่อยยับได้ฟังปลิ้นย่อยย สาวคนงามเกล้าข้อมห้วยหวีดรวง สุดเสียง ... บัวเรือนหลับลึกไปเสียแล้ว ขวัญหัวแห่งเธอล่าบินถิ่นถ้อง ขวัญหัว นางน้องตามหาพี่อ้ายชายรักเข้าถ้ำเข้าเถื่อนไปเสียแล้ว

(เมืองลับแล, ๒๐๖)

อินคำ

อินคำเป็นหญิงสาวนาในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** บทบาทของอินคำมีหลายอย่างซึ่งล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับวัฒนธรรมภาคเหนือ เช่น การแต่งกาย การทำงาน การทำอาหาร ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ดังนี้

มาลา คำจันทร์ สร้างตัวละครอินคำด้วยการบรรยายลักษณะการแต่งกายและทรงผมที่แสดงให้เห็นพื้นฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ดังนี้

แม่ชอบเกล้าผมเป็นมวยใหญ่ที่ท้ายทอยแล้วเอาหวีเขาควยสับคาไว้
แม่ชอบเห็นดอกแก้ว ดอกจำปา ดอกมะลิ หรือดอกอะไรก็ได้ที่มันหอม เห็น
ไว้ที่มวย ไม่ได้เห็นบออยู่ที่หูอย่างภาคกลาง แม่ชอบใส่เสื้อย้อมครามอย่างที่
เรียกว่าผ้าหม้อห้อม ... ชอบใส่ชินสีน้ำตาล สีดำ

(ดาบอุปราชา, ๒๓)

นอกจากลักษณะภายนอกที่ผู้เขียนบรรยายแล้ว มาลา คำจันทร์ ยังสร้างวิถีชีวิตของอินคำให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น อินคำมีอาชีพชานนางานหลักของอินคำ คือ ทำนา อินคำสามารถทำงานในท้องนาได้ทุกอย่างทั้งการหว่านข้าว ดำนา เกี่ยวข้าว และเมื่อวันที่เพื่อนบ้านมาช่วยลงแขกดำนาอินคำก็ทำอาหารออกมาเลี้ยงเพื่อนบ้าน มาลา คำจันทร์ บรรยายถึงการทำงานของนางอินคำไว้ ดังนี้

ฤดูทำนามาถึง ทุกวันพอกับแม่จะไปเอามือช่วยเจ้าอินดำกล้า ดำเสร็จ
เป็นเจ้าของไม่มีเว้นว่าง ไม่ว่าดำนาหรือเกี่ยวข้าว ...กระทั่งใกล้เที่ยง แม่กับจันดีก็
หาบหม้อหาบไหเอาข้าวมาเลี้ยงเพื่อนบ้าน

(ดาบอุปราชา, ๓๙-๔๐)

การทำงานในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนาก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ เช่น การทำน้ำปู การทำปลาหมักเกลือ เป็นต้น อินคำ สามารถทำงานเหล่านี้ได้อย่างคล่องแคล่ว แสดงให้เห็นถึงความชำนาญที่ได้รับการสั่งสมมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ดังนี้

แม่บ้านแม่เรือนมักจะเคี้ยวน้ำปูกันทุกเรือนเอาเก็บไว้กินยามแล้ง...แม่
รับตะข่องจากลูกชายแล้วเอาปูไปล้างน้ำให้หมดโคลน เอาขึ้นพักให้ปูคายน้ำ
แล้วเอาใส่ครกไม้ใบโตโพลกฉะฉะ

(ดาบอุปราช, ๔๒)

แม่กับจันตีช่วยกันแลปลาหมักเกลือ ... ช่วงนั้นไม่ว่าเรือนใดต่างมีแต่
กลิ่นเน่าคาวปลาหึ่งคุ้ง วันใดเมฆมากหรือฝนทำท่าจะตก วันนั้นยิ่งเหม็นมาก
ต้องเอาปลาอย่างไฟกลายเป็นปลาแห้งหรือปลาอย่าง ไม่ใช่ปลาเกลือแล้ว

(ดาบอุปราช, ๖๗)

ความยึดมั่นในคำสอนทางศาสนาและการเข้าถึงพุทธศาสนาเป็นที่พึงทางใจ ปราภ
ชัดเจนในตัวอื่นคำ วิถีชีวิตหลายอย่างเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าอื่นเป็นผู้ยึดมั่นในคำสอนของ
ศาสนา เช่น การบูชาก้อนข้าว ความต้องการไปทำบุญที่วัดเพื่อลดความกังวลเนื่องจากการฆ่าสัตว์
ตัดชีวิต และ ความต้องการสร้างพระพุทธรูป ดังนี้

“ศีลนี้มึงไปวัดกับอี่แม่ นะมิ่งนะ” “ไปทำไม” “มิ่งกับแม่ช่าปูเป็นหมื่น
เป็นแสน บาปปูเปื้อนมือ ไม่ล้างออกเสียบ้างจะไม่สุดติคมนะ” แม้ว่า เป็นคำที่
เขาไม่เข้าใจ แต่เด็กชายก็หือหาอืออรับคำ

(ดาบอุปราช, ๔๓)

ฐานพระพุทธรูปมีตัวอักษรงดงามปรากฏอยู่ ข้อความมีว่า ศรัทธานาง
อื่นคำ ไจยะ พร้อมด้วยลูกหลาน อุทิศไปหา นายหนานแก้ว ไจยะ ... แม่ยกมือ
ไหว้สา แม่อื่นคำกระตุกรับรูปเทียนจากมือลูกแล้วหลับตาขมขมิบ พุทธบูชา
ธัมมบูชา สังฆบูชา ปุชาทานัง นิพพานัง ปรมัง สุขัง

(ดาบอุปราช, ๒๓๙)

ปู

ปู เป็นตัวละครในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** เป็นชายสูงอายุเป็นปูของอินทรพ้อของหนาน
แก้ว เป็นตัวละครที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างชัดเจน บทบาทของปูปรากฏครั้งแรก คือ การ
เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในการไหว้ผีนา เพราะเป็นหัวหน้าครอบครัว ดังนี้

ถึงวันดำเนินาของพ่อ ... ปู่เป็นหัวหน้าครอบครัว ปู่เชือดคอไก่ตัวแรกแล้ว
รองเอาเลือดกับเหล้าจอกหนึ่งไปไหว้ผีปู่ย่า หอผีปู่ย่าตั้งอยู่ทางทิศหัวนอน ปู่นั่ง
 ยองๆ เอาเลือดไก่กับเหล้าวางให้ผีกิน ... พ่อเพื่อนบ้านมาพร้อมเขาก็บอกให้ปู่
แสกก้าว ปู่เป็นหัวหน้าครอบครัว ปู่จึงเป็นคนแรกที่ปักกล้าลงนา

(ดาบอุปราช, ๓๙-๔๐)

เมื่อดำเนินาเสร็จปู่ไปทุ่งนาเพื่อไปเหยียบหญ้าที่ขึ้นแซมข้าว ปู่เหยียบหญ้าแต่พลาดไป
 เหยียบหนามชนิดหนึ่งทำให้เป็นแผลที่เท้า ผู้ที่รักษาปู่คือหมอพื้นบ้าน และ การสมานแผลของปู่ทำ
 โดยวิธีการพื้นบ้านคือใช้เวทมนต์และยาสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น ดังนี้

ปู่เปลี่ยนยาหลายขนาน จากเปลือกน้อยหน่ามาเป็นเปลือกไม้สะหลี
มาเป็นยอดกุหลาบดินโคลงกับข้าวสาร กระนั้นแผลก็ยังคือด้านไม่ยอมหาย...
 พ่อหมอว่าไม่เป็นไร แกจะรักษาปู่เอง แล้วแกก็ว่าคาถาข่มพิษเป่าพรอดที่ปาก
แผล เอน้ำมาทำน้ำมันต์ เอาจาย์แห่งคำๆกลมๆออกมาจากย่าม บอกว่า “อันนี้
 เป็นยาดูดพิษ ฮาได้ตำรามาจากครูบาทหลวงวัดหัวข่วงเชียงตุง เอาฝนทาเข้าเย็น
ยาหมดพิษก็หมด”

(ดาบอุปราช, ๕๗-๕๘)

ผีแม่มายวิมาลา

ผีแม่มายวิมาลาเป็นตัวละครอมมนุษย์ เป็นวิญญาณร้าย ที่มักจะลวงชายไปเสพด้วยตนเอง
 หรือเข้าสิงหญิงสาวเพื่อเป็นสื่อลวงชายไปเสพได้ง่ายขึ้น ดังที่เธอเลือกคำหอม เป็นร่างสิงแต่ไม่
 ประสบความสำเร็จ ดังนี้

ผีแม่มายขยับตัว สาวผู้เกิดพร้อมดอกคำบานหอมถอยหลังกรูดๆ ใจหด
 ใจหายอีกแล้ว เนื้อตัวขยับไม่ได้ “มึงอยากงามไม่ใช่หรือ ภูให้มึงได้ มึงรับภูเข้า
ไปไว้ในตัวมึงเสีย จะงามกว่าพิมพาภูก็ให้มึงได้” ได้ยินดังนั้น ดวงแมงในใจก็ตื่น
ริกพลิกพลาญ

(ดาบราชบุตร, ๘๗)

เมื่อผีแม่มาয়วิมาลาใช้คำหอมเป็นร่างสิงไม่สำเร็จ เธอจึงต้องลงมือลงชಾಯไปเสพด้วยตนเอง ซึ่งชายที่ถูกลงมักจะเคลิบเคลิ้มหลงใหลในรสกามเมื่อตกอยู่ภายใต้อำนาจของวิมาลา ดังที่นางมาลงทองวันและบุญส่งไปเสพหลังจากนั้นพบว่าคนทั้งคู่ตาย ดังนี้

เขาเห็นคนตายนอนตายผิดแผกกว่าใคร นอนคว่ำคร่อมหมอน สีหน้าแววตายังแยมยิ้มอึมสุข เหมือนยังไม่ตาย เมื่อเงินวิบวับยังเคลือบคลุมอยู่ทางตา ทองวันตายคว่ำไม่ไช้ตายหงายอย่างคนทั่วไป เขาชักหมอนออกปลอกหมอนมีคราบเมือกเปียกเปื้อน

(ดาบราชบุตร, ๑๑๗)

เมื่อมีชายหนุ่มในหมู่บ้านตายถึงสองคน ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนมากจึงจำเป็นต้องหาวิธีแก้ไข คือ การใช้ดาบราชบุตรเป็นอาวุธในการปราบผีแม่มาয় เพราะดาบราชบุตรเป็นอาวุธเพียงสิ่งเดียวที่ผีแม่มาয়กลัว ในที่สุดผีแม่มาয়วิมาลาในร่างสิงของบังอรก็ถูกดาบราชบุตรฟัน เป็นการปราบผีแม่มาয়วิมาลาลงได้อย่างเด็ดขาด ดังนี้

ก้าวฉับๆ ก้มลงหมายคว่ดาบบนพื้น จับปล้นนั้น คมดาบวาวขึ้น
จากพื้น วิมาลากรีดร้องโหยหวน

(ดาบราชบุตร, ๒๙๗)

ผีแม่มาয়วิมาลามีบทบาทต่อนวนิยายเรื่อง ดาบราชบุตร อย่างมาก เพราะเป็นตัวละครที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ในเรื่องทั้งหมด กล่าวคือ เป็นต้นเหตุให้ชาวบ้านติดตามหาดาบราชบุตรเพื่อนำมาปราบผีแม่มาয়วิมาลา เมื่อใช้ดาบปราบผีแม่มาয়วิมาลาได้แล้วเรื่องจึงจบลงอย่างสมบูรณ์

ตัวละครทั่วไปเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้นวนิยายแต่ละเรื่องมีความสมบูรณ์ ช่วยสร้างความสมจริง และ เสริมบรรยากาศท้องถิ่นภาคเหนือให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์ทฤษฎีการสร้างตัวละครในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ พบว่าผู้แต่งใช้ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างหลากหลาย ตั้งแต่ การตั้งชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่นที่พบได้ทั่วไปในภาคเหนือ รวมถึงการใช้คำเรียกขานท้องถิ่นที่ใช้กันทั่วไปในภาคเหนือ ตลอดจนการเสริมความสมจริงของตัวละครท้องถิ่นด้วยวิถีปฏิบัติของคนในภาคเหนือ ทำให้ตัวละครทั้งหมดในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีชีวิตชีวาและความสมจริง คล้ายจำลองภาพการดำเนินชีวิตของ

ผู้คนในท้องถิ่นภาคเหนือ ซึ่งตัวละครที่ผู้แต่งสร้างสรรค์ขึ้นอย่างหลากหลายสถานภาพนี้ล้วนแล้วแต่มีความสอดคล้องอย่างดีกับเนื้อเรื่องนวนิยาย

๓.๓ กลวิธีการนำเสนอแนวคิด

แนวคิดในนวนิยายเป็นส่วนสำคัญที่ผู้เขียนต้องการ “ส่งสารสำคัญ” สู่ผู้อ่าน แนวคิดในนวนิยายมีทั้งแนวคิดหลักที่ร้อยเรียงเรื่องราวทั้งเรื่องเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีเอกภาพ และ แนวคิดรองหรือแนวคิดย่อยที่แทรกอยู่ในนวนิยาย ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาเฉพาะแนวคิดที่ปรากฏวัฒนธรรมภาคเหนือ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ในนวนิยายทุกเรื่องที่น่าสนใจ เพราะนวนิยายทุกเรื่องล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในภาคเหนือ ในที่นี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างให้เห็นจากนวนิยาย ๓ เรื่อง ได้แก่ **ไพรอำพราง ดาบราชบุตร** และ **ดาบอุปราษ**

แนวคิดเรื่อง “การฝ่าฝืนจารีตที่ดั้งเดิมดั้งเดิมของหมู่บ้านก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อส่วนรวม”

ในสังคมภาคเหนือ มีข้อยึดถือที่ดั้งเดิมเรียกว่า “จารีต” หากมีคนในหมู่บ้านประพฤติผิดไปจากจารีตที่ดั้งเดิม ละเมิดบ้าน จะทำให้ “ชืด” และก่อให้เกิดความเดือดร้อนที่ยิ่งใหญ่ตามมา แนวคิดเรื่องชืดถือเป็นการเชื่อที่สำคัญยิ่งของชาวล้านนา แนวคิดเรื่องชืด ปรากฏอยู่ในนวนิยายหลายเรื่อง เช่น นวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราษ** เมื่อเกิดฝนแล้ง ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็น ชืด ต้องหาสาเหตุแห่งความชืดนั้นแล้วพบว่า สาเหตุแห่งความชืด คือ เณรหนุ่มเสพเมถุนกับแม่มาลัย นวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** เมื่อเสือเข้ามาก่อความหมู่บ้านชาวบ้านเชื่อว่าชืด โดยมีสาเหตุคือ คนละริตรรอยที่ดั้งเดิมของหมู่บ้าน เป็นต้น

กล่าวเฉพาะในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** มาลา คำจันทร์ ใช้ความเชื่อเรื่องชืดเป็นแนวคิดสำคัญของเรื่อง โดยผู้เขียนนำเสนอแนวคิดว่า “การฝ่าฝืนจารีตที่ดั้งเดิมดั้งเดิมของหมู่บ้านก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อส่วนรวมโดยเฉพาะการทำลายสิริมงคลของหมู่บ้าน จนอาจถึงขั้นต้องอพยพย้ายหมู่บ้านหากแก้ปัญหาไม่ตก” ในนวนิยายเรื่องนี้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ชืดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านห้วยข้าวก่าเป็นชืดใหญ่อุบาทว์หลวง อันสืบเนื่องมาจากอิหลองหญิงสาวในหมู่บ้านท้องไม่มีพ่อ ซึ่งถือเป็นการฝ่าฝืนจารีตที่ร้ายแรงทำให้ “ชืด” ผลที่ตามมาคือเสือเข้ารังควานหมู่บ้านก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านโดยทั่วไป ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าการที่เสือเข้ารังควานหมู่บ้านเช่นนี้มีสาเหตุมาจากอิหลองท้องไม่มีพ่อนั่นเอง ดังที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

เสื่อลากป่าไฟไปกินเสียแล้ว “เวทนาป่าไฟ ตะเข้ยังเป็นคนเดินได้ดุ่มๆ ตกบ่ากลายเป็นซากเสื่อไปเสียแล้ว” “ขี้ดใหญ่อุบาทว์หลงไปแล้วหรือไรบ้านเรา เหตุกลางร้ายๆถึงได้บังเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าอย่างนี้”

(ไพร่อำพราง, ๖๑)

การที่เสื่อเข้ารังความหมูบ้านทำให้ชาวบ้านวิตกกังวลเพราะนั่นเป็นเหมือนสัญญาณเตือนว่าหมูบ้านต้องขี้ด ที่ร้ายแรงกว่านั้นชาวบ้านเชื่อว่าเสื่อตัวที่เข้าหมู่บ้านมาลากป่าไฟไปกินอาจจะ เป็น “เสื่อเย็น” ที่มีวิญญาณสิงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมากเพราะหากเป็นเช่นนั้นอาจไม่สามารถ แก้ปัญหาได้จนอาจถึงขั้นต้องอพยพโยกย้ายหมู่บ้านก็เป็นได้ มาลา คำจันทร์ บรรยายภาพหน้าลง เมืองอันเนื่องมาจากขี้ดจนชาวบ้านต้องอพยพจากห้วยปลาเก๋บ้านเดิมมาอยู่ที่ห้วยข้าวก่ำปัจจุบัน ว่า

“ทำไมห้าถึงลงเมืองละพ่อ” “เพราะมันขี้ด”... ขี้ดหมายถึงความวิบัติอัน เนื่องมาจากคนละเมิดข้อห้ามชุมชน “ชะตาบ้านห้วยปลาเก๋ขาดลงเสียแล้ว ปู่เฒ่ากับครุบาจึงพาคนม้างบ้านแยกมา”... “ห้าลงเมือง... คนตายเหมือนใบไม้ ร่วงอย่างทันท่วงที ร่วงผล็อยๆ ไบก่อนยังไม่ถึงดิน ไบใหม่ทยอยร่วงถึๆ วันหนึ่ง สองศพสามศพก็มีเฒ่าเฒ่าหามผีผ้าไปไม่ถึงป่าช้า เมียอยู่หลังขาดใจตายตาม ก็มี อันนี้ละห้าลงเมือง ร้ายแรงนัก ไม่รีบหนีอาจพากันตายหมด

(ไพร่อำพราง, ๑๗)

จากประสบการณ์การพบขี้ดใหญ่ที่ห้วยปลาเก๋นายบ้านจะต้องปิดเป่าทุกซกัษยันเกิด จากขี้ดโดยเร็วที่สุด ที่ห้วยข้าวก่ำเสื่อเข้าหมู่บ้านเป็นสัญญาณเตือนแรกหากไม่รีบแก้ไขให้เรียบร้อย เหตุการณ์อาจซ้ำรอยกับบ้านห้วยปลาเก๋ได้ นายบ้านเรียกชาวบ้านประชุม การเสนอความเห็นในที่ประชุมเพื่อแก้ปัญหาเรื่อง ขี้ด สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของจารีตมาก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เขายกเอาเรื่องรึตบ้านคลองเมืองถูกละเลยมาพูด การปฏิบัติเสื่อมถอย จึงเป็นเหตุให้เสื่อเข้าขบหัวนางไฟ ไม่หน้าใจยังขบกินครุบาควัด หากไม่เร่งคิด อ่านแก้ไขให้ถูกต้องหมู่บ้านจะประสบภัยพิบัติเป็นมั่นคง เขาพาดพิงถึงผีอิหลอง ท้องไม่มีพ่อ เขาย้ำน้ำหนักเรื่องหนุ่มสาวลวงล้าก้าเกินกัน ... “หมูเฮาควรรยกยอ เสื่อบ้านขึ้นมาใหม่ ... อย่าลืมเสีย สงกรานตปีใหม่ดำหัวเสื่อบ้านควรเป็นงาน ใหญ่ ขอขมาควรวะท้านเสีย สมโภชกล่อมหอยจ้อยชอเอิกเกริก กระทำให้ท่าน

พอใจ อันที่ล่วงแล้วขอท่านอภัย อันที่มาใหม่ไม่ให้ผิดหลง ตั้งแต่นี้ไปหน้าจงใส่
ใจอยู่ในรีตคลอง จักจำเวญวุฒิปากายหน้าเที่ยงแท้ ฝ่ารีตผืนรอยก็จักฉิบจักษหาย
เที่ยงแท้

(ไพรอำพราง, ๓๖๒)

เมื่อชาวบ้านล่าเสือดัวที่ลากนางไฟไปกินได้แล้ว ชาวบ้านมั่นใจว่าซิดใหญ่อุบาทว์หลวงจะ
หายไประกอบบ้าน แต่ต่อมาแสงคำก็ผิดผีอีกกลายเป็นเมียของพ่อเลี้ยงอุ้งใจและพรหมลือพร้อม
กันยังเป็นการตอกย้ำความรุนแรงเรื่องการผิดผี นอกจากนี้ยังมีบางบอกเหตุที่สำคัญอีกประการ
หนึ่ง คือ ผีเชื้อแม่ด้มาเข้าผืนนางมอนคำหญิงตาบอดที่มีสัมผัสพิเศษ เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวว่า
สิริมงคลของหมู่บ้านเสื่อมเสียแล้ว คือ “เสือบ้าน” ถูก “เสือชนไฟ” กัดหัว “เสือบ้าน” เป็นสัญลักษณ์
ของสิริมงคลของหมู่บ้าน “เสือชนไฟ” เป็นสัญลักษณ์ของ ซิดใหญ่อุบาทว์หลวง ดังนี้

“มอนคำมิ่งดู” แม่ด้มาชีมือชาวๆ เลื่อนๆ ไปร้องบางไปที่หอคำปราสาทแก้ว
นางเห็นเฒ่าคนชายผู้หนึ่งตัวอ้วนหัวล้านกำหอกคันยาว เฒ่าผู้นี้คุ้นเคย คือใคร
หนอ ไม่นุ่งเสื่อ นุ่งแต่ผ้าผืนใหญ่โคร่งคร่างพื้นแดงลายดาว ... ดูไปดูมาเฒ่าพุง
พลุ่ยคล้ายพ่ออุ้ยพ่อหมอนทวดเฒ่า ถือหอกใบข้าวแหลมคมด้ามใหญ่ ทันใดนั้น
มีเสือชนไฟกระโจนใส่เฒ่า ชนทั้งตัวมันถูกเป็นไฟ เขี้ยวมันคม เล็บมันแหลม พ่อ
เฒ่าผ้าดาวตวัดหอกปะทะ ปลายหอกที่มอกเสื่อแต่แทงไม่เข้า เสือตกดิน เฒ่า
หอกไฟล้มกั้นกระแทกพื้น เสือกระโจนเข้าหาใหม่ เสือขบหัวพ่อเฒ่าดังกร๊วม

(ไพรอำพราง, ๑๗๕)

... แม่เชื้อลงบอกข้า แม่เชื้อบอกหลายอย่าง คนเฒ่าหัวล้านนุ่งผ้าลาย
ดาวอันนั้นหากเป็นเสือบ้านสัจจริง เสือชนไฟขบหัวเสือบ้านเสียแล้ว อยู่ไม่ได้
หรือกสู ไชยะกับสิริเสื่อมหมดแล้วบ้านเรา

(ไพรอำพราง, ๓๗๒)

ถึงที่สุดแล้วเมื่อเสื่อเข้ารังควานหมู่บ้านถี่ๆ ทั้งเข้ามาคาบควายน้อยไปกินขณะที่เจ้าของยังไม่
หลับ หากครุบาเฒ่าที่วัดไปกิน และท้ายสุดคือการคาบลูกน้อยไปต่อหน้าต่อตาพ่อแม่ ชาวบ้านก็
เริ่มย้ายหมู่บ้านไปอยู่ที่ห้วยดอกกุนตามคำบอกกล่าวของแม่ด้มาผ่านปากนางมอนคำ การอพยพ
โยกย้ายหมู่บ้านหนีเสื่อเย็นแสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาเรื่องสิริมงคลของหมู่บ้านที่เสื่อมสูญเพราะ
คนในหมู่บ้านละเลยจารีตที่ตึงาม การย้ายหมู่บ้านไปที่ใหม่แม้ไม่ไกลนักแต่เสือกก็จะไม่ตามไป

รังความเพราะหมู่บ้านใหม่มีสิริมงคลที่ดี จะเห็นได้ว่าการตั้งหมู่บ้านของชาวล้านนาที่สะท้อนผ่านนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** ถือเป็นสิริมงคลของหมู่บ้านเป็นสำคัญ ดังคำบอกกล่าวของคำเหมยพรานเฒ่าถ่ายทอดสู่พรานหนุ่มรุ่นลูก ดังนี้

“เจ็ดวันหากสามันไม่ได้ พอลุงจะขึ้นไปอยู่ห้วยดอกกูนหรือ...จะหนีพื้นมันหรือพอลุง” “พื้น... เราม้างบ้านออกไปแล้วนี่ เ็งกรรมเก่าเวรหลังอันได้ร่วมกับห้วยข้าวกำสะบันไปแล้ว เจ้าผีนายสงไม่เคยมือเอาผิดเอาโทษกับคนม้างบ้าน เราม้างบ้านไปเพื่อปลูกแปลงสร้างใหม่เ็ง ไม่ใช่ออกไปเพราะเล็กละลาผี เองง่ายกว่าผีเชื่อเลื้อบ้านยามนี้เหมือนผักไม้เกิดนานกำลังเหี่ยวตาย เราม้างเม็ดปลูกใหม่ก็เพื่อสืบเชื้อ ปลูกที่เก่าดินมันจืด ถึงขึ้นมากก็ขึ้นไม่งาม เ็งเข้าใจละยัง” “อันนี้ข้าพขอเข้าใจ แต่เลื้อกินคนมันไม่ตามเราขึ้นไปหรือ” “เ็งสังเกตไหม... ชาวปีก่อนเลื้อเข้าเทบ้านห้วยล้านเลื้อตัวนั้นไม่วอแวของแหวะห้วยข้าวกำบ้านเรารู้สึกน้อย ความผิดอยู่ที่บ้านไหน เจ้าผีใหญ่พรายแรงเอาผิดกับคนบ้านนั้นเท่านั้น มาถึงปีนี้ความผิดตกอยู่ที่ห้วยข้าวกำ เลื้อเข้ากวรเทก็แต่บ้านเราเท่านั้น ทางห้วยล้าน ห้วยมะโฮ ร่องแมบหรือห้วยข้าวตอกมันไม่กวรเขาคนบ้านใดละวีตผีนรอย ละเลย หมิ่นแคลนผี ผีก็เอาผิดกับคนบ้านนั้นเท่านั้น เราพรากไปอยู่ห้วยดอกกูนความผิดไม่ตามไปดอก เหมือนสามสิบปีก่อนเ็งยังไม่เกิด หมู่พรากกันมาแต่ห้วยปลากั้ง ห่าลงเมืองก็ไม่ตามมากินหมู่กูที่ห้วยข้าวกำ”

(ไพรอำพราง, ๔๒๑-๔๒๒)

เหตุการณ์ทั้งหมดในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** ทั้งเรื่องเกี่ยวข้องกับเรื่องของการปกป้องหมู่บ้านให้พ้นจาก “ชืด” เพื่อต้องการให้หมู่บ้านร่มเย็นเป็นสุข เมื่อเกิดการฝ่าฝืนจารีตในหมู่บ้านอันก่อให้เกิด “ชืด” จึงต้องตรวจสอบสาเหตุแห่งการฝ่าฝืนจารีตเพื่อระงับชืด แต่หากชืดนั้นกลายเป็นชืดใหญ่อุบาทว์หลวงเมื่อใดและชาวบ้านแก้ไขไม่ได้ ชืดนั้นจะทำให้สิริมงคลของหมู่บ้านเสื่อมลงทำให้ชาวบ้านต้องอพยพโยกย้ายเพื่อไปตั้งหมู่บ้านใหม่ นวนิยายเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่อง “จารีต” และ “สิริมงคลแห่งหมู่บ้าน” ของชาวล้านนาอย่างชัดเจน

แนวคิดเรื่อง “อารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องหมู่บ้านให้รอดพ้นจากอันตรายและมีความร่มเย็นเป็นสุข”

แนวความคิดพื้นฐานสำคัญของคนภาคเหนืออีกประการหนึ่ง คือ การนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะเชื่อมั่นว่าจะสามารถปกป้องคุ้มครองให้ตนเองและหมู่บ้านรอดพ้นจากอันตรายและอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เช่น นวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** เจ้าสร้อยสุคันธาผีเจ้านายที่ฝ้ายค่านับถือปรากฏตัวเพื่อช่วยเหลือฝ้ายคำให้หนีพ้นการติดตามจากคนของพ่อพญานวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** แสดงให้เห็นอำนาจของดาบต่อครอบครัวของหนานแก้ว กล่าวคือครั้งหนึ่งให้เหล่าเคยใช้ดาบฟันผีสาวเพื่อไล่ผีออกจากร่าง ในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** พ่อเลี้ยงอุ้มใจนับถือ พระยี่ต เพราะเชื่อว่าอำนาจของพระยี่ตช่วยให้รอดตายจากภัยของโจรร้ายและผีสาวต่างๆ เป็นต้น

นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** นำเสนอแนวคิดเรื่อง “อำนาจของอารักษ์และดาบศักดิ์สิทธิ์สามารถคุ้มครองหมู่บ้านให้รอดพ้นจากอันตรายและมีความร่มเย็นเป็นสุข” อารักษ์ คือวิญญาณยิ่งใหญ่ที่ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เป็นที่เคารพนับถือยิ่งของชาวบ้าน

กล่าวเฉพาะในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** มาลา คำจันทร์ ได้นำเสนอให้เห็นความสำคัญของผีอารักษ์ ซึ่งเป็นผีที่มีความสำคัญสูงสุดที่สุดของหมู่บ้าน ชาวห้วยฟ้าร้องเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของอารักษ์หลวงเจ้าราชบุตรว่าสามารถปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ตั้งแต่นั้นตอนเริ่มเรื่อง ดังนี้

ชาวห้วยฟ้าร้องเชื่อเรื่องผี เชื่อเรื่องกรรม เชื่อเรื่องชาตินี้ชาติหน้า เชื่อว่าหมู่บ้านมีเจ้าราชบุตรเป็นอารักษ์หลวงประจำหมู่บ้าน
(ดาบราชบุตร, ๒๖)

สิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านเคารพนับถือ คือ ดาบราชบุตร ซึ่งในอดีตเคยเป็นดาบคู่มือของเจ้าราชบุตรในการต่อสู้กับข้าศึกศัตรู การยึดดาบราชบุตรเป็นที่พึงของชาวบ้านสืบเนื่องมาจากดาบราชบุตรเป็นตัวแทนเชิงรูปธรรมของเจ้าราชบุตรที่เสียชีวิตไปแล้ว การนับถือดาบราชบุตรจึงสร้างความอุ่นใจให้แก่ชาวบ้านได้ประหนึ่งเจ้าราชบุตรยังมีชีวิตอยู่ มาลา คำจันทร์อธิบายถึงความเป็นมา และ อำนาจของดาบราชบุตรไว้ ดังนี้

ด้วยดาบเล่มนี้ ท่านคุมคนแหวกวงล้อมพม่าเข้าศึกออกมาได้ ด้วยดาบเล่มนี้ ท่านแปลงคนลงตั้งเป็นบ้านเป็นเมือง ลูกหลานได้อยู่สร้างอาศัยสืบสายสืบเชื้อกันมากระทั่งบัดนี้ ด้วยดาบเล่มนี้ ผีแม่ม่ายวิมาลาจะปองร้ายรั้งความ แต่มันก็กระทำอันใดต่อลูกหลานบ้านห้วยไม่ถนัดนัก

(ดาบราชบุตร, ๘)

เหตุการณ์ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ดำเนินเรื่องโดยชี้ให้เห็นความศักดิ์สิทธิ์และการช่วยเหลือชาวบ้านของเจ้าราชบุตรตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งเป็นการเน้นย้ำแนวคิดสำคัญเรื่องผีอารักษ์ประจำหมู่บ้านที่ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านให้รอดพ้นจากอันตรายและให้ชาวบ้านได้ใช้ชีวิตอย่างปกติสุข เมื่อชาวบ้านมีความเดือดร้อนใจ พวกเขาจะคิดถึงเจ้าราชบุตรเป็นที่พึ่งเสมอ อาจแสดงออกด้วยการอ้อนวอน บนบานศาลกล่าว เช่นเมื่อครั้งที่ผีแม่ม่ายวิมาลาดวงทองวันไปเสพแล้วหลับลึกไม่รู้สึกตัวเป็นเวลานาน ชาวบ้านบางส่วนเชื่อว่าคำหอมเป็นร่างสิงของผีแม่ม่ายวิมาลา พิมพาหญิงสาวในหมู่บ้านไม่ปรารถนาให้กรรมเป็นเช่นนั้นเธอจึงมาบนบานเจ้าราช ดังนี้

แหงนหน้ามองฟ้าเหมือนมองหาผีหลวงเจ้าราชบุตร “พิมพาบนว่าหากเขาสามคนอยู่รอดปลอดภัย หากคำหอมไม่ใช่ร่างสิงร่างทองของผีแม่ม่ายวิมาลา พิมพาจะทอแผ่นผ้าสิบวาถวายเจ้าราช”

(ดาบราชบุตร, ๘๓)

วิธีการที่ชาวบ้านจะติดต่อเจ้าราชบุตรเพื่อให้ลงมาช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้นทำผ่านผ้าชี โดยผ้าชีจะอัญเชิญเจ้าราชมาเข้าทรง เมื่อเจ้าราชเข้าทรงผ้าชีแล้วผ้าชีจะมีน้ำเสียงและบุคลิกภาพที่เปลี่ยนแปลงไปคล้ายกับเจ้าราชบุตร ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือการติดต่อกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงเรียกว่า “ลงหา” เช่น การลงหาแสงเมืองเพื่อออกไปช่วยทองอินทร์และพิมพาที่กำลังถูกผีแม่ม่ายวิมาลาทำร้ายที่ทางใต้ น้ำ ดังนี้

“ลูกพ่ออย่าช้าอยู่เลย ใต้น้ำคับขัน ไปช่วยเขาบัดนี้” เจ้าราชเมืองบน
ระบุบอก

(ดาบราชบุตร, ๒๗๓)

เหตุการณ์ในเรื่องเปิดเรื่องขึ้นเมื่อใกล้ปีที่ผีแม่ม่ายจะลุกมาอาละวาด เนื่องจากครบรอบหกสิบปี เมื่อหกสิบปีก่อนเคยเกิดเหตุการณ์ที่ผีแม่ม่ายลุกขึ้นมาอาละวาดล่อวงชายหนุ่มไปเสพ

นายบ้านคนเดิมต้องใช้ดาบราชบุตรเพื่อปราบผีแม่ม่าย แต่ปัญหาในขณะนี้คือ ดาบราชบุตรหายไปจากหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านหวาดกลัวระส่ำระสายประกอบกับผีแม่ม่ายวิมาลาหลงชายหนุ่มสองคนในหมู่บ้านไปเสพจนถึงแก่ความตายทำให้กล่าวได้ว่า “ปัญหามาถึงตัว” ดังนั้นชาวบ้านจำนวนหนึ่งจึงออกติดตามหาดาบตามคำบ่งชี้ของเจ้าราช ซึ่งการออกติดตามหาดาบมีความสำคัญมากเพราะถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของคนในหมู่บ้าน

ในระยะหลังผีแม่ม่ายวิมาลาเริ่มรังควานชาวบ้านอย่างรุนแรงมากขึ้นด้วยการเข้าสิงบังอรหญิงสาวในขบวนติดตามหาดาบราชบุตร ทำให้บังอรทำร้ายคนอื่นในขบวน ซึ่งถือเป็นปัญหาอีกประการหนึ่งที่เจ้าราชบุตรจะต้องแก้ไข เจ้าราชบุตรจึงลงหาคำหอมโดยบอกให้ใช้ดาบราชบุตรฟันบังอรซึ่งเป็นร่างสิงของผีแม่ม่ายวิมาลา การลงหาคำหอมของอารักษ์หลวงเจ้าราชบุตรในตอนท้ายเรื่อง มีผลทำให้พบดาบราชบุตรและสามารถใช้ดาบราชบุตรปราบผีแม่ม่ายวิมาลาลงได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ดังนี้

คำหอมเจ็บปวดสุดที่คนทั่วไปจะทนทานได้ ใจริกๆอ่อนแรงอยากหนี
 ความเจ็บปวดไปไกลแสนไกล แต่ในใจกลับมีเสียงเรียกร้องปลอบโยนดังจาก
เจ้าราชบุตร ท่านว่าเอ็งทนเอาอีกนิด นิดเดียวเท่านั้นลูกพ่อ “ดาบราชบุตร
ปรากฏแล้ว เอาดาบราชบุตรฆ่ามันบัดนี้” เหมือนๆเจ้าราชท่านเอามือมาทาบหลัง
 พลังอบอุ่นอ่อนโยนซึมผ่านมือท่านเข้าลบความเจ็บปวด พลังค่อยเข้มกล้า
 ร้อนแรงขึ้น ความเจ็บปวดผ่อนคลายลง เร็วแรงค่อยเพิ่มขึ้น

(ดาบราชบุตร, ๒๙๔)

เมื่อผีแม่ม่ายตายอย่างเด็ดขาด ความสงบสุขจึงกลับมาสู่หมู่บ้านห้วยฟ้าร้องอีกครั้ง ชาวห้วยฟ้าร้องเชื่อว่าเหตุการณ์ทั้งหมดเป็นไปโดยอำนาจของอารักษ์หลวงเจ้าราชบุตรที่ช่วยปกป้องคุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ชาวห้วยฟ้าร้องจึงจัดพิธีดำหัวเจ้าราชซึ่งเป็นพิธีสมโภชเจ้าราชบุตรเป็นประจำทุกปีอย่างยิ่งใหญ่ ดังนี้

พิธีอัญเชิญอารักษ์กำลังจะเริ่ม ตั้งข้าวหรือผู้ช่วยจุดธูปกำใหญ่ให้มาที่
ถือไหว้ บัวแก้วปักธูป ไหว้จนครบอย่า น้อมใจไปหาอารักษ์ที่พึง เจ้าราชลงดิน
มาแล้ว โฉ่าสง่างามสมเป็นเชื้อสายเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน

(ดาบราชบุตร, ๓๐๓)

เหตุการณ์ทั้งหมดในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับ การติดตาม
หาตบศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำมาปราบผีแม่ม่าย เพื่อทำให้หมู่บ้านร่มเย็นเป็นสุข เป็นการย้ำเตือนให้เห็น
ว่า ความเชื่อเรื่องอารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีความสำคัญต่อชาวบ้านอย่างแท้จริง

แนวคิดเรื่อง “การยืนหยัดตามวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมแบบดั้งเดิมก่อให้เกิดความขัดแย้งกับ
วิถีของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่อย่างรวดเร็วเป็น
แนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ หลายเรื่อง เช่น นวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** มาลา
คำจันทร์ แสดงแนวคิดนี้ผ่านตัวละครสำคัญ คือ จอมแสง พรานหนุ่มในโลกแบบเก่าที่ยังเคารพและ
เชื่อในอำนาจของป่า ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมแบบดั้งเดิม กับ มิ่ง เพื่อนพรานผู้ยึดมั่นและเชื่อว่าเป็น
ซึ่งเป็นอาวุธสมัยใหม่จะทำให้เขาเอาชนะป่าได้ ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมสมัยใหม่ นวนิยายเรื่อง
ดงคนดิบ ตัวละคร สีดา เป็นตัวแทนของสังคมแบบใหม่ สีดาเป็นหญิงสาวที่ไม่สนใจวีรกรรมดั้งเดิม
ของหมู่บ้านเลย เช่น เรื่องการแต่งกายที่วาบววม ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่เธอเคยใช้ชีวิต
ในสังคมเมืองเมื่อครั้งไปเรียนตัดเย็บ ส่วนตัวละครคำหอมเป็นตัวแทนของสังคมแบบเก่า เป็นตัว
ละครที่ยึดมั่นในจารีตที่ดั้งเดิมของหมู่บ้าน เป็นต้น

แนวคิดเรื่องความขัดแย้งระหว่างสังคมเก่าดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ปรากฏอย่างชัดเจน
ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** ซึ่งมาลา คำจันทร์ นำเสนอแนวคิดว่า “การยืนหยัดตามวิถีชีวิตที่
ดั้งเดิมของชาวนาก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับวิถีชีวิตของสังคมปัจจุบันที่
เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เมื่อผู้กระแสนสังคมสมัยใหม่ไม่ได้จึงกลายเป็นผู้พ่ายแพ้” ความขัดแย้ง
ระหว่าง “วิถีเก่า” และ “วิถีใหม่” นำเสนอผ่านหนานแก้วตัวละครสำคัญในเรื่อง หนานแก้วได้รับการ
ปลูกฝังให้มีวิถีชีวิตชาวนาแบบดั้งเดิมจากพ่อของตนหรือปู่ของอินทร แม้วิถีชีวิตของชาวนาจะ
ลำบากมากแต่หนานแก้วก็มีความสุขและพอใจกับวิถีชีวิตเยี่ยงนั้น แสดงให้เห็นได้จากการที่หนาน
แก้วพยายามต่อสู้เพื่อให้ได้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ดังที่มาลา คำจันทร์ สะท้อนผ่านความ
มุ่งหวังในชีวิตของหนานแก้วว่า

ชาตินี้ทั้งชาติอันที่พอใครได้ใครมีก็มีไม่ก็อย่าง หนึ่งขอให้ได้นอนเรือน
ไม้กระดาน สองขอให้มีที่อยู่ที่กินมั่นคง สามขอให้ได้ฟังมหาชาติครบสิบสาม
กัณฑ์ สี่ขอให้ได้หล่อพระเจ้าสักองค์

(ดาบอุปราช, ๗๗)

เมื่อพิจารณาความมุ่งหวังทั้งสี่ประการของหนานแก้วสามารถจัดกลุ่มได้เป็นสองกลุ่มใหญ่
คือ กลุ่มแรกเป็นความมุ่งหวังเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางโลกเป็นความมุ่งหวังเกี่ยวกับที่ทำกินที่มั่นคงอัน
จะนำไปสู่ที่อยู่ที่ยั่งยืน ที่ทำกินอันหมายถึงที่นาจะใช้ในการประกอบอาชีพชาวนานั้นจะทำให้ได้
นอนเรือนไม้กระดาน ความมุ่งหวังอีกกลุ่มหนึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คือ
ความมุ่งหวังที่จะฟังมหาชาติครบสิบสามกัณฑ์เพื่อจะได้ไปสู่เมืองฟ้า ทั้งนี้เนื่องเพราะหนานแก้ว
เคยบวชและเทศน์กัณฑ์กุมารได้อย่างไพเราะ ส่วนการหล่อพระพุทธรูปนั้นก็มีความเกี่ยวข้องกับ
การมีที่ดินทำกินที่มั่นคงอันจะส่งผลให้มีทรัพย์สินในการหล่อพระพุทธรูปนั่นเอง

ความขัดแย้งในนวนิยายเรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อหนานแก้วเสียที่ดินทำกินเดิมเพราะถูกบอกเลิก
เช่าที่นา หนานแก้วต้องกลายเป็นคนรับจ้างรายวันซึ่งไม่ใช่วิถีชีวิตที่มีความสุข หนานแก้วจึงดิ้น
รนหาที่นาแห่งใหม่ด้วยการไปบุกเบิกที่ทำกินใหม่ในป่า แม้จะต้องต่อสู้กับความลำบากในการ
บุกเบิกที่ดินแห่งใหม่แต่หนานแก้วก็ยอมเพื่อให้ได้ยืนหยัดในวิถีชีวิตแห่งชาวนาที่มีความสุข ดังนี้

พวกผู้ใหญ่เลือกโค่นไม้ใหญ่ โกงโค่นหักรานมาแต่เมื่อแรกถามเอาดิน
จากธรณีเจ้าที่...แดดเริ่มกล้า เนื้อดินในหุบถูกเปิดออกเป็นแผลเว่อ เสียงไม้
เคาะโค่นอยู่วันแล้ววันเล่า มือแตกแล้วแตกอีก แตกจนหนึ่งมือหน้าด้านไม่แตก
อีกแล้ว

(ดาบอุปราช, ๙๘)

ในขณะที่ความหวังของหนานแก้วเริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อการบุกเบิกที่ดินทำกินเป็นไปได้ด้วยดี
แต่แล้วก็เกิดความขัดแย้งขึ้นอีกเมื่อที่ดินที่หนานแก้วบุกเบิกและอยู่มานานเป็นเวลาหลายปีเป็น
ที่ดินเขตป่าสงวน นั่นเท่ากับว่าแรงงานทั้งหมดที่ทุ่มเทบุกเบิกที่นาแห่งใหม่สูญเปล่า ชีวิตของหนาน
แก้วต้องพบกับความขัดแย้งอีกครั้งเมื่อทางการจัดให้หนานแก้วอพยพไปอยู่ที่นิคมห้วยทรายขาวซึ่ง
มีความแห้งแล้งมาก ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพทำนาได้ ความหวังสองประการแรกในชีวิต
ของหนานแก้วจึงไม่มีทางเป็นไปได้ ทำให้ไม่สามารถยืนหยัดอยู่ในวิถีชีวิตแบบเดิมที่มีความสุขได้
ความขัดแย้งดังกล่าวนี้เองนำไปสู่ความพ่ายแพ้ของหนานแก้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หมอบอกว่าพ่อเป็นโรคฝ่อ โรคของคนเบื่อหน่ายพ่ายแพ้ โรคของคน
เบื่อโลก “ดูแลภาวะทางจิตใจของแกให้ดี...คนวัยนี้สำคัญที่จิตใจ หากเบิกบาน
แจ่มใสก็อยู่ได้อีกนาน

(ดาบอุปราช, ๒๐๘)

หนานแก้วต้องพบกับความขัดแย้งอีกครั้งเมื่อต้องเข้าไปรักษาตัวในเมืองแล้วพักอยู่ที่บ้าน
 ของอินทรลูกชาย หนานแก้วคุ้นเคยกับวิถีชีวิตดั้งเดิมเมื่อมาอยู่ในเมืองวิถีชีวิตแบบเมืองจึงขัดแย้ง
 อย่างรุนแรงกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ดังนี้

อยู่ในเมืองพ่อไม่พูดว่าอึดอัด แต่พูดด้วยภาษาชาวบ้านว่า อยู่บ่ข้าง
กินบ่เป็น

(ดาบอุปราช, ๒๒๗)

สำหรับหนานแก้วแล้ว วิถีเมืองเป็นวิถีใหม่ที่แปลกแยกและขัดแย้งอย่างรุนแรงกับวิถีชีวิต
 ดั้งเดิม แต่เดิมหนานแก้วต้องไปวัดทุกวันพระแต่เมื่อมาอยู่ในเมือง แม้แต่จะไปทำบุญที่วัด
 หนานแก้วก็ไม่สามารถทำได้ ดังนี้

“แปดค่ำแล้ว พ่อใครไปวัด” “วัดเวดที่ไหนละพ่อ ที่นี้ในเมืองบ้านผม”

(ดาบอุปราช, ๒๑๓)

เมื่อความหวังเรื่องที่ดินทำกินไม่สามารถเป็นจริงได้สิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตหนานแก้วจึงเป็น
 ความหวังด้านศาสนา แต่เหตุการณ์ที่สั่นคลอนความหวังด้านศาสนาของหนานแก้วมากที่สุด คือ
 หลวงลุงเสพเมธุนกับพระหนุ่ม มาลา คำจันทร์ บรรยายผ่านความคิดของอินทรผู้เป็นลูกชายหนาน
 แก้วว่า

สำหรับเขา หลวงลุงแค่เพียงรูปเคารพที่ตกลงมาแตก แต่สำหรับพ่อมัน
หมายถึงพุทธอันตรธาน หมายถึงเจ้าตนบุญวิเศษกลับเพศเป็นอลัชชี หมายถึง
ความล่มสลายแห่งหลักยึดของพ่อ

(ดาบอุปราช, ๒๒๙)

ความหวังทั้งสี่อย่างในชีวิตของหนานแก้วไม่มีข้อใดที่ประสบความสำเร็จ ถึงแม้ว่าหนานแก้วจะพยายามยืนหยัดต่อสู้อย่างเข้มแข็งแล้วก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยขัดขวางคือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจนคนในโลกเก่าตามไม่ทัน ซึ่งความเปลี่ยนแปลงนี้นำมาซึ่งความเจ็บปวดแก่ชีวิตของหนานแก้วเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุการณ์ทั้งหมดขัดแย้งอย่างรุนแรงกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดั่งยามอย่างมาก ดังที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

โลกของพ่อกับแม่เป็นโลกเก่า โลกแห่งความดั่งยามแบบเก่า โลกซึ่งมี
ผืนน้ำ แผ่นดิน ป่าไม้ ปุ่สองสี่ยาสองไล่ เจ้าป่าเจ้าเขา โลกซึ่งมีรีตรอย
แต่โบราณเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม โลกซึ่งมีศีลธรรมพระพุทธเจ้าเป็นหลักยึด
มีเมืองฟ้ามหาเนรพานเป็นความมุ่งหวัง มีคลองบุญกุศลในพระศาสนาเป็น
วัตรปฏิบัติ แต่วันนี้โลกเก่าของพ่อถูกทำลายลงหมดแล้ว

(ดาบอุปราชา, ๒๑๗)

เหตุการณ์ทั้งหมดในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** นำเสนอให้เห็นวิถีชีวิตของชาวนาที่ต่อสู้อย่างหนักในทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ดำเนินชีวิตอยู่ในวิถีที่ดั่งยามแบบเดิม แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้วิถีชีวิตของชาวนาต้องเปลี่ยนแปลงไปจนนำไปสู่ความเจ็บปวดอย่างที่สุด

นอกจากแนวคิดจากนวนิยายทั้งสามเรื่องที่ได้นำเสนอในข้างต้นแล้วยังมีแนวคิดอื่น ๆ ในนวนิยายอีกหลายประการ เช่น แนวคิดเรื่องการปฏิบัติตนตามคำสอนทางพุทธศาสนาทำให้ชีวิตสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง แนวคิดเรื่องทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว แนวคิดเรื่องความมั่งคั่งของจิตใจสำคัญกว่ารูปร่างภายนอก เป็นต้น ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สนับสนุนให้แนวคิดสำคัญโดดเด่นขึ้น

จากการวิเคราะห์แนวคิดในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ พบว่าแนวคิดส่วนหนึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงแนบแน่นอยู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ เช่น แนวคิดเรื่องชีวิต แนวคิดเรื่องสิริมงคลของหมู่บ้าน แนวคิดเรื่องผีอารักษ์ เป็นต้น แนวคิดเหล่านี้ล้วนเป็นแนวคิดที่ฝังรากลึกในสังคมล้านนาที่ มาลา คำจันทร์ นำมาตีแผ่ให้ผู้อ่านทั่วไปได้รับรู้ผ่านนวนิยาย นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนภาพสังคมล้านนาปัจจุบันก็เป็นแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ด้วย แนวคิดทั้งสองลักษณะนี้จึงแสดงบทบาทที่สำคัญยิ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่มีต่อการสร้างสรรค์นวนิยาย

๓.๔ กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ

การสร้างฉากให้มีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องนับว่าเป็นกลวิธีที่สำคัญที่ทำให้นวนิยายประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยพบว่านวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีการสร้างฉากที่หลากหลาย เช่น หมู่บ้าน ในชนบทภาคเหนือ พระธาตุ ป่า พุงนา ถ้า จะเห็นได้ว่า ผู้แต่งเจตนาให้เหตุการณ์เกิดขึ้นในดินแดนภาคเหนือ จึงมีกลวิธีการสร้างฉากให้เป็นภาคเหนือหลายกลวิธี บางส่วนสามารถบอกได้อย่างชัดเจน แต่บางส่วนต้องอาศัยบรรยากาศเสริมเพื่อให้เห็นภาพของภาคเหนือได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะเลือกนำเสนอเฉพาะกลวิธีการสร้างฉากที่อาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ได้แก่ การสร้างฉากที่แสดงสถานที่และภูมิประเทศในภาคเหนือ และ การสร้างฉากที่แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๔.๑ การสร้างฉากที่แสดงสถานที่และภูมิประเทศภาคเหนือ

ในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ทุกเรื่องที่นำมาศึกษา มีการกล่าวถึงฉากที่อยู่ในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยเพื่อให้เข้ากับเนื้อเรื่องและผู้แต่งตั้งใจให้เหตุการณ์เกิดขึ้นในภาคเหนือ ซึ่งนับเป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและเกิดอารมณ์คล้อยตาม ผู้วิจัยพบว่า การสร้างฉากที่แสดงสถานที่และภูมิประเทศในภาคเหนือ มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

การระบุชื่อจังหวัดและสถานที่ในภาคเหนือและประเทศเพื่อนบ้าน

นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เกือบทุกเรื่องมักจะมีการเอ่ยชื่อจังหวัดและสถานที่สำคัญในภาคเหนือและประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้อ่านเชื่อว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริงในฉากที่ผู้เขียนสร้างขึ้น

ชื่อจังหวัดที่กล่าวถึงในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ได้แก่ เชียงใหม่ และ เชียงรายแต่มีรายละเอียดประกอบที่แตกต่างกันไป เช่น ระยะเวลา ทิศทาง หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ เป็นต้น ซึ่งทำให้การบรรยายฉากมีความชัดเจน และ มีความสมจริงมากยิ่งขึ้น การระบุชื่อจังหวัดและรายละเอียดประกอบปรากฏในนวนิยายหลายเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ห้วยฟ้าร้องเป็นหมู่บ้านห่างไกลในดอยดงแวดล้อม ปัจจุบันนี้อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ราว ๖๐ กิโลเมตร ระยะเวลาขนาดนี้เมื่อปี ๒๔๘๐ อาจเท่ากับ ๒๐๐ กิโลเมตร

(ดาบราชบุตร, ๑๕๘)

หลวงปู่เล่าว่าในเวียงเชียงใหม่มีหมอมฝรั่งชื่อว่าบาทหลวงมาตั้งโรงยารักษาคน ยาคอนไปด้วย เผยแพร่น้ำธรรมคำสอนศาสนาพระเยซูไปด้วย

(เมืองลับแล, ๑๗)

อำเภอเวียงพร้าวอยู่ระหว่างอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ทางด้านตะวันออก และ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ทางด้านตะวันตก

(สร้อยสุคันธา, ๓๐)

การระบุชื่อประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศพม่า ปราบกฎในนวนิยายเรื่อง นางถ้ำ ประเทศพม่ามีอาณาเขตที่ติดต่อกับดินแดนทางภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ที่นี่คือเขตดอยหลวง หรือดอยหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศพม่า ดอยหลวงยังคงกว้างใหญ่ไพศาลเหมือนดอยเชียงดาวในเขตประเทศไทยเมื่อห้าสิบปีก่อน

(นางถ้ำ, ๓๖๕)

การกล่าวถึงสถานที่สำคัญในภาคเหนือ ซึ่งเป็นสถานที่จริง เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ มาลา คำจันทร์ เลือกใช้ในการสร้างฉาก การเลือกกล่าวถึงสถานที่สำคัญที่มีชื่อเสียงในภาคเหนือ เช่น พระธาตุนจอมทอง พระธาตุนหริภุญไชย วัดสวนดอก สถานที่เหล่านี้เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปคนทั่วไป ทำให้ผู้อ่านมีจินตภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น การกล่าวถึงสถานที่สำคัญของภาคเหนือในนวนิยาย มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตอนเมื่อเจ้าจันทย์ยังเป็นเด็กเล็ก ได้รู้ได้เห็นเจ้าพี่อ้ายพี่นางไปไหว้พระธาตุนประจำปีเกิดเป็นที่เอิกเกริกม่วนงันสนุกนัก เจ้าพี่อ้ายมีพระธาตุนจอมทองเป็นพระธาตุนปีเกิด เจ้าพี่นางมีพระธาตุนหริภุญไชยเป็นพระธาตุนปีเกิด

(เจ้าจันทย์ผมหอม นิราศพระธาตุนินทร์แขวน, ๔๐)

มีอยู่หนหนึ่งที่วัดสวนดอกนอกเวียง ฟองค่านางพี่เลี้ยงจัดการชี้ชักเจ้า
จันท์กับเจ้าหล้าคนรักจึงได้พบกันปรับทุกข์ปลุกขวัญ สืบฝันฝันรัก

(เจ้าจันท์ผมหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๐๖)

การกล่าวถึงสถานที่สำคัญในประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศพม่า ได้แก่ การกล่าวถึง
พระธาตุอินทร์แขวนซึ่งเป็นฉากที่สำคัญมากของเรื่อง **เจ้าจันท์ผมหมอม นิราศพระธาตุอินทร์
แขวน** ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์พระธาตุตั้งลอยเหนือหินหนักล้าน เจ้าจันท์กล่าวเหมือนท่อง
ดาหรี่มองตรงเบื้องหน้า ชะโงกชะงั่วล้ำเลยพิศพาดกลางหวา ปลายพระธาตุ
เสียบแหลมทะเลอกฟ้า พระอินทร์เจ้าฟ้าหากลงมาแขวนไว้ ผิดแต่พระอินทร์ปมี
ไผสร้างได้อีกแล้ว

(เจ้าจันท์ผมหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๑๒๐)

การบรรยายภูมิประเทศในภาคเหนือ

การสร้างฉากที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สื่อให้เห็นว่าใช้ข้อมูล
วัฒนธรรมภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยาย คือ การสร้างฉากที่แสดงให้เห็นภูมิประเทศใน
ภาคเหนือ เช่น จ๊อก ม่อน ป่าทึบ เทือกเขา เป็นต้น การสร้างฉากเช่นนี้สังเกตเห็นได้ว่าเป็น
ภูมิประเทศภาคเหนือโดยอาศัยการสังเกตจากการใช้ศัพท์ท้องถิ่น

การบรรยายฉากป่าและภูเขา แสดงให้เห็นว่าเป็นป่าและภูเขาในแถบภาคเหนือเพราะ
สามารถสังเกตจากคำศัพท์ที่ใช้ในการบรรยาย และจินตภาพที่ได้รับจากการบรรยาย ที่แสดงให้เห็น
ว่าเป็นป่าทึบ และ เทือกเขาสลับซับซ้อนเรียงรายกันไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ม่อนข้าวกำอยู่ทางทิศเหนือ ทวนทางลากไม้ของโรงเลื่อยขึ้นไปแล้ววก
สู่ตะวันตก

(ดาบอุปราช, ๑๕๗)

หมู่บ้านห้วยข้าวกำอันสงบสงัด หมู่บ้านแห่งนี้อยู่กลางพงไพรแวดล้อม
กลางโอบอ้อมภูตออยน้อยใหญ่หลายหลืบหลายชั้น ห้วยข้าวกำก่อตั้งมาได้ ๓๐

ปีแล้ว ตั้งเดิมหมู่บ้านเป็นหุบเขารกร้างว่างเปล่า เป็นที่เสพร้างอาศัยของ
เสือสงข้างร้ายและสัตว์ใหญ่ไฉยนานา กระทั่งถึงปีพ.ศ.๒๔๔๐ พรานคำเข้า
กับครุบาจึงพาคนโยกย้ายจากห้วยปลากั้งมาปลูกแปลงแต่งสร้าง ค่อยอยู่ค่อย
กินกันมากระทั่งเป็นหมู่บ้านแน่นอนหาชื่อว่าห้วยข้าวกำบัดนี้

(ไพรอำพราง, ๑๑)

บ้านห้วยซางคำเมื่อปีพ.ศ.๒๔๕๗ เป็นหมู่บ้านอยู่กลางป่าใหญ่ไพร
หนา แวดล้อมห้อมแห่นด้วยดอยดงลดหลั่นเหลื่อมซ้อน เทือกซ้อนเทือก
ภูซ้อนภู แต่ละเทือกแต่ละแถวแนวภูล้วนแล้วด้วยต้นไม้ใหญ่สูงยางยุงย่างพ้อน

(สร้อยสุคันธา, ๑๔๓)

ดอยหลวงเป็นเขตป่าเขาสูงใหญ่ซับซ้อน ดอยซ้อนดอย เทือกซ้อนเทือก
สลัปลอนหลั่นลด มองเหมือนฉากเขียนนอกฟ้าป่าหิมพานต์ในนิทานชาดก
บ้านน้ำจางเป็นหมู่บ้านของชาวไทย เจกเช่นเดียวกับบ้านห้วยส้ม บ้านผาบอง
และหมู่บ้านอื่นๆในละแวกดอยหลวงอันกว้างใหญ่ไพศาลแถบนี้

(นางถ้ำ, ๘)

การบรรยายสภาพภูมิประเทศอันเกิดจากการกัดเซาะของแม่น้ำจนเกิดเป็นหน้าผา
ด้วยการใช้คำศัพท์พื้นถิ่นที่เรียกกันว่า จ๊อก เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้เห็นลักษณะภูมิประเทศ
ของภาคเหนือได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

จ๊อก คือ ซอกที่ตรงนั้นเป็นหน้าผาแคบ เกิดจากสายน้ำซื่อแม่แจ้กัด
เซาะภูเขาหินจนกลายเป็นหน้าผาสองฟากตั้งประชันกัน เว้าว่าปูดุนเหมือน
ใครเอาหม้อไปฝังไว้ในผา นานเข้าหม้อแตกไปเลยเหลือแต่รอยหม้อฝังไว้
คนพื้นบ้านเลยเรียกว่า จ๊อกหม้อ

(ดาบราชบุตร, ๒๐๙)

กลวิธีการสร้างฉากในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ แสดงให้เห็นว่ามีการนำวัฒนธรรม
ท้องถิ่นภาคเหนือมาใช้อย่างเด่นชัด การระบุช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ การบรรยายฉากโดย
ละเอียดด้วยภาษาท้องถิ่น กลวิธีเหล่านี้ล้วนสนับสนุนบทบาทของตัวละครในเรื่องได้อย่าง
สอดคล้องกลมกลืนกับส่วนต่างๆของนวนิยาย ทำให้นวนิยายมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น

๓.๔.๒ การสร้างฉากที่แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ

ฉากในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ บางแห่งสามารถระบุได้ทันทีว่าเป็นฉากในภาคเหนือของประเทศไทย แต่บางแห่งไม่สามารถบอกได้อย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงใช้กลวิธีการบรรยายวิถีชีวิตโดยทั่วไปของชาวบ้านในภาคเหนือซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้ฉากมีลักษณะเฉพาะที่แสดงความเป็นภาคเหนือได้ชัดเจนขึ้น กลวิธีดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเลือกหยิบยกข้อมูลทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นฉากในการดำเนินเรื่องของมาลา คำจันทร์ ได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตโดยทั่วไปของชาวบ้านที่มาลา คำจันทร์ เลือกมานำเสนอเป็นฉากนั้นมีหลากหลาย เช่น วิถีชีวิตของคนทั่วไป วิถีชีวิตของหนุ่มสาว เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ฉากที่แสดงวิถีชีวิตทั่วไปของชาวบ้านภาคเหนือ

การบรรยายวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยทั่วไป ที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย และการบรรยายให้เห็นวิถีชีวิตของคนแต่ละช่วงวัยในแต่ละวันด้วยคำศัพท์ภาษาถิ่น ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้วิถีชีวิตเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออีกด้วย เช่น

ยามสายแดดกล้า บ้านห้วยฟ้าร้องยังคงซบเซาเหงาเจียม พ่อเฒ่าอาจ
เอาเยื่อปลอกถั่วแปดพันอยู่ตามร่มไม้ชายคา แม่เฒ่าอาจต้มข้าวหมู บั่นพิน
หรืออาจถ่ายทอดศิลปะผ้าฝ้ายแก่ลูกแก่หลาน พ่อบ้านบางเรือนมีลูกยังเล็กอาจ
เอาแก่นปอมาตากเป็นดาบให้ลูกไปเล่น

(ดาบอุปราช, ๑๒๓)

ฉากที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของหนุ่มสาวที่สำคัญที่ มาลา คำจันทร์ นำเสนอไว้ในนวนิยายเกือบทุกเรื่องคือ การเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว หรือที่ภาษาคำเมืองเรียกว่า “แ่วสาว” หรือ “อู่สาว” ซึ่งมาลา คำจันทร์ ให้อารมณ์ละเอียด ดังนี้

กิจกรรมยามกลางคืนของชาวดงยุคนั้นมีน้อย พอค่ำลงพวกพ่อแก่
แม่เฒ่าก็อยากนอน พ่อบ้านแม่เรือนอาจเอางานเล็กๆน้อยๆมาฆ่าเวลารองวง
หนุ่มๆอาจไปเที่ยวสาว สาวอาจปั่นฝ้ายหรือทอผ้า ไม่ปล่อยให้เวลาให้ล่วงเปล่า

(ดาบราชบุตร, ๑๒)

กินกัน อีแอได้นุ่งชิ้นใหม่เสื้อใหม่กลายเป็นสาวทันตา เจ้าบ่าวใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาว กัดกระดุมถึงคอ บ่าวสาวนั่งเคียงกัน ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้ขอทอขวัญและให้ศีลพรโอบวาทครองเรือน พิธีแต่งงานเรียบง่ายรวบรัด ค้ำลงเข้าได้เข้าไฟ ก็แล้วเสร็จ

(ดาบอุปราช, ๑๖๙)

การบรรยายประเพณีงานศพในนวนิยาย เรื่อง **ดงคนดิบ** เป็นการฉายให้เห็นฉากประเพณีเกี่ยวกับชีวิตที่สำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านทุกคน เพราะถือว่าเป็นงานของคนทั้งหมดหมู่บ้าน ทุกคนต่างแบ่งหน้าที่กันทำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ถึงเรือนศพ พวกหนุ่มๆช่วยกันผ่าฟืนต้กน้ำ พวกผู้หญิงโขลกพริก โขลกแกงเตรียมทำอาหารเข้า ศพยังนอนยาวมีผ้าคลุมแต่หัวถึงเท้าอยู่ที่โถงบ้าน เนื้อหัวศพจุดโคมส่องทางให้ผีไว้ดวงหนึ่ง ครูใหญ่ๆเฒ่าหนุ่มก็นำคนหามโลงศพมาจากวัด พ่อบมอเรียกลูกหลานเครือญาติของย่าเฒ่ามาพร้อมหน้ากัน แกเองนั่งข่มเนื้อหัวศพ ยกมือจรดคางว่าคาถาข่มผี เปิดศพให้ลูกหลานดูเป็น ครั้งสุดท้ายแล้วสั่งบรรจใจ...คนมาช่วยงานมากมาย ทุกคนที่ดีต่อกันหรือมีเงินตั้ง กัน งานศพถือเป็นงานของคนทั้งหมดหมู่บ้าน ใครจะวิเวทขาดหมางอะไรกัน ต้องระงับเอาไว้ก่อน คตินิยมสืบต่อกันมาเนิ่นนานเช่นนี้

(ดงคนดิบ, ๑๒๘)

ประเพณีสำคัญอีกประเพณีหนึ่งที่กล่าวถึงในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ คือ ประเพณีเทศน์มหาชาติ ซึ่งประเพณีเทศน์มหาชาตินี้นับเป็นประเพณีที่สำคัญมากในภาคเหนือเรียกเป็นภาษาคำเมืองว่า “ตั้งธรรมหลวง” งานเทศน์มหาชาตินี้ถือเป็นงานใหญ่ของหมู่บ้าน เป็นงานสำหรับทุกคนในหมู่บ้าน ซึ่งคนแต่ละวัยก็จะมีบทบาทและหน้าที่ในงานที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้ การจัดประเพณีเทศน์มหาชาติยังแสดงให้เห็นถึงการเป็นสังคมพุทธของชาวเหนืออีกด้วย ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายไว้ ดังนี้

คนเฒ่าคนแก่ชุกกันฟังธรรมมหาชาติอยู่ในพระวิหารเป็นประเพณีสืบ มายาวนานว่าปอยยี่เป็งจะมีการเทศน์ธรรมเนื้อหรือตั้งธรรมหลวงหรือเทศน์ มหาชาติ เป็นประเพณีสืบมายาวนานว่าศรัทธาชาวบ้านควรได้เป็นเจ้าของเจ้าศรัทธา มหาชาติปีละกัณฑ์ อย่างน้อยที่สุดในชีวิตหนึ่งที่เกิดมาได้เงาบุญพระพุทธเจ้า

ห่มหัว คนเราควรได้บูชามหาชาติครบสิบสามกัณฑ์สักขุด... ฮ่องกลองดังอีกทีก็
 หนุ่มๆสาวๆเขาแห่บอกไฟดอกจากศรัทธาเจ้านั้นเจ้านี้ไปรวมกันที่วัด หนุ่มๆเมา
 เหล้าแล้วตบมือแอ่นฟ้อนแตกดอกออกกลายอวดกัน บางทำเป็นลายเสือลากหาง
 บางทำเป็นลายช้างทอดวง บางคนฟ้อนประหลาดๆอ้างว่าเป็นลายเงรน้อย
 กวาดวัด บ้างว่าเป็นลายแม่ร้างผัดข้าว

(ดาบอุปราช, ๗๗)

ฉากที่แสดงให้เห็นถึงศิลปกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ

ศิลปกรรมท้องถิ่นภาคเหนือในที่นี้ หมายความรวมถึง สิ่งก่อสร้าง
 ทุกสิ่งทุกอย่างที่ก่อสร้างขึ้นอันแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นภาคเหนือ เช่น บ้านเรือน
 ศาสนสถาน เป็นต้น การที่ มาลา คำจันทร์ หยิบยกสิ่งก่อสร้างเหล่านี้มาใช้เป็นฉากในเรื่อง แสดง
 ให้เห็นถึงบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือได้อย่างดี

เรือนกาแล เป็นเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมที่โดดเด่นของภาคเหนือ การใช้เรือนกาแลเป็นฉาก
 ในการดำเนินเรื่องจึงแสดงให้เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือได้อย่างดี นอกจากนี้การใช้เรือน
 กาแลเป็นฉากในการดำเนินเรื่องยังแสดงให้เห็นถึงฐานะที่มั่งคั่งของตัวละครได้อีกด้วย ดังที่ มาลา
 คำจันทร์ บรรยายฉากเรือนกาแล ดังนี้

เป็นเรือนกาแลตามความนิยมของผู้มีกินมีใช้เหลือเฟือสมัยนั้น
 พญาแมนต้อนรับสหายที่ชานเรือนด้านหลังว่างโล่งลมโกรก

(สร้อยสุคันธา, ๔๐)

การสร้างบ้านเรือนไม้ไผ่ และ กระโจมผสมไม้ไผ่ เป็นบ้านเรือนอีกแบบหนึ่งที่ชาวชนบท
 ภาคเหนือนิยมสร้าง ทั้งนี้นอกจากมีความเหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์แล้วยังเป็นการสร้างตาม
 ความเชื่ออันเป็นคตินิยมของคนในท้องถิ่นนั้น และ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาอันสั่งสมมาเป็น
 เวลานาน ดังที่ มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

ชานบ้านกว้างโล่ง ปลูกด้วยกระดานหน้าสี่แยกร่องระหว่างกันขนาดนิ้ว
 ลอดได้ ตัวบ้านเป็นไม้จริงทั้งหลัง หลังคามุงด้วยเกล็ดหรือกระเบื้องไม้ ยกพื้นสูง
 ราวหกศอกเศษๆ หันหน้าไปทางทิศเหนือซึ่งมีตรอกซอยแล่นผ่าน หันหลังให้

แม่น้ำทางด้านใต้... หลังคาแป้นเกล็ดกับหญ้าคามันชุ่มเย็นดี หลังคาดินชอกก็พอ
มี แต่ดินชอกมันมักแตกหักง่าย อีกอย่าง ดินชอกกับกระเบื้องมันชุ่มอาคมแต่หญ้า
คากับแป้นเกล็ดไม่ชุ่มอาคม

(ใต้หล้าฟ้าหลัง, ๑๓)

ศาสนสถานที่จะสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอันโดดเด่น
ได้รับการหยิบยกนำมาสร้างเป็นฉากในการดำเนินเรื่องใน **ดงคนดิบ** ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การก่อสร้างวิหารด้วยไม้เป็นความนิยมทางศิลปะของคนชาวรุ่นร้อยปี
ก่อนหน้า มีพระธาตุหรือเจดีย์เล็กๆองค์หนึ่งอยู่ทางหลังพระวิหาร รูปทรงเป็น
เจดีย์พื้นบ้านล้านนาทั่วไป มีฐานเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันสามชั้น ถัดฐาน
จัตุรัสเป็นองค์เจดีย์รูปสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง สูงขึ้นไปเป็นองค์ระฆัง ถัดองค์
ระฆังขึ้นไปอีกเป็นบัวลูกแก้วลดหลั่นรายเรียงและเรียวเล็กขึ้นไป ปลายสุดของ
เจดีย์เป็นฉัตรทองเหลืองเก่าคร่ำ

(ดงคนดิบ, ๔๐)

กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นอีกส่วนหนึ่งที่
แสดงให้เห็นบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะผู้แต่งเลือกสรร
วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่คนทั่วไปรู้จักเป็นอย่างดีมาสร้างสรรค์ เช่น การระบุชื่อจังหวัดและ
สถานที่สำคัญในภาคเหนือ การสร้างบรรยากาศด้วยประเพณี พิธีกรรม และ ศิลปกรรมท้องถิ่น
ก็ทำให้นวนิยายมีความสมจริงและมีบรรยากาศภาคเหนืออย่างเข้มข้น

๓.๕ กลวิธีการใช้ภาษา

เนื่องจากนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมภาคเหนือ ซึ่งมีภาษาถิ่น
เฉพาะของตนเรียกว่า “คำเมือง” ผู้แต่งเองก็เป็นคนท้องถิ่นภาคเหนือและมีความรู้ทางภาษาเป็น
อย่างดีจึงเลือกใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาที่มีกลิ่นอายของท้องถิ่นภาคเหนือ ทำให้ใช้ภาษาถิ่นใน
การดำเนินเรื่องเป็นส่วนใหญ่ จนอาจกล่าวได้ว่ามีภาษาถิ่นปรากฏอยู่เกือบทุกย่อหน้าประกอบกับ
การกำหนดให้ตัวละครทั้งหลายในนวนิยายใช้ภาษาถิ่นในการสนทนา ซึ่ง มีทั้งถ้อยคำและสำนวนที่
แสดงออกถึงท้องถิ่นโดยเฉพาะยิ่งทำให้เห็นบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น การใช้ภาษาใน
การสร้างสรรคนวนิยายของมาลา คำจันทร์ เป็นกลวิธีประการสำคัญที่แสดงให้เห็นบทบาทของ
วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างชัดเจน จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า มาลา คำจันทร์

ใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในการสร้างสรรค์นวนิยายให้มีความเป็นท้องถิ่น ได้แก่ การใช้ภาษาและสำนวนท้องถิ่น และการใช้วรรณกรรมและข้อมูลคติชนท้องถิ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๕.๑ การใช้ภาษาและสำนวนท้องถิ่น

การใช้ภาษาถิ่นเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน เพราะในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ อุดมไปด้วยภาษาถิ่นเหนือ ทั้งการใช้ภาษาและสำนวนท้องถิ่นในการบรรยายและพรรณนา และ การใช้ภาษาถิ่นในบทสนทนา ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การใช้ภาษาและสำนวนท้องถิ่นในบทบรรยายและพรรณนา

การใช้ภาษาถิ่นในการบรรยายและพรรณนา สามารถสังเกตเห็นได้ โดยง่ายและมีลักษณะการใช้คำภาษาถิ่นที่หลากหลาย เช่น การแทรกคำศัพท์ภาษาถิ่น การซ้อนคำศัพท์ภาษาถิ่นกับคำศัพท์ภาคกลาง และ การใช้วิธีการอธิบายความหมายของคำศัพท์ภาษาถิ่น โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

การแทรกคำศัพท์ภาษาถิ่นในบทบรรยาย ผู้แต่งจะใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นเหนือซึ่งคนทั่วไปสามารถรู้ความหมายได้ทันทีแทรกลงในบทบรรยาย เช่น

จอมแสงกลางแคลง คนอย่างเขาหมกมุ่นอยู่แต่กับป่าดงหมูบ้าน
พ้นจากนี้ไปก็แทบไม่เคยไปที่ไหน ยังมีเมืองอันใดให้เขาได้เป็นเจ้าของ
อีกหรือ เมืองที่พอจะได้ยินได้ฟังมาบ้างก็มีแต่เวียงเชียงใหม่ เวียงลำพูน เวียง
ลำปาง เวียง เชียงรายเท่านั้น ไ้อ้คนป่าคนดงผู้รู้จักแต่เยยะไร้ใส่เนากับเข้าป่า
ล่าสัตว์อย่างเขานี้หรือ จะกลายเป็นผู้พลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน ได้เป็นเจ้าของ
กินเมืองนั่งแทน

(เมืองลับแล, ๑๑)

หนุ่มผู้ใต้ออยากมาอู้มาแอ่วก็มาได้ มาคุยบนเรือน มาคุยที่ใต้ถุน มาคุย
ที่ชวง ห้ามพากันไปคุยที่ลับลี้ปิดบังนอกสายตาผีเรือน

(ดาบราชบุตร, ๑๕)

ผู้แต่งจะเลือกใช้การซ้อนคำศัพท์ภาคกลางหลังภาษาถิ่นเหนือ เมื่อใช้คำภาษาถิ่นที่คาดว่า คนทั่วอาจไม่เข้าใจความหมาย หรือ เข้าใจความหมายคลาดเคลื่อน เพราะฉะนั้นจึงทำให้ผู้อ่านที่ไม่ใช่คนพื้นเมืองภาคเหนือสามารถเข้าใจคำศัพท์และเนื้อเรื่องของนวนิยายได้ตลอดเรื่อง เช่น

หนาวหนอนหนาวนักแท้ ง่อมอกเหงา ไจยาม เมื่อไกลบ้าน ป่าที่บดงตันยัง
มีดคำอู่นัก เสียงซบจ้อยดังอยู่แว่วๆ ผู้ใดหนอมาซบจ้อยกลางดึกซบเสียงลึก
 ยาวเย็นกลางป่าเร้นลับดิบ

(เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุดินทรเขavn, ๒๕)

นอกจากนี้ ผู้แต่งยังใช้วิธีการอธิบายความหมายของคำศัพท์ภาษาถิ่น เมื่อเลือกใช้คำศัพท์ที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคยและต้องการอธิบายคำศัพท์นั้นให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เช่น

ผู้คนยุคนั้นแต่งงานแต่อายุยังน้อย ผู้ชายมักแต่งเมื่ออายุ ๒๐ ผู้หญิงมัก
 อยู่ในราว ๑๘ เป็นพื้น หญิงใดอยู่ยาวเลย ๒๒ เขามักเรียกสาวเค้น ชายใดเลย
 ๒๕ เขาก็เรียกว่าบ่าวเค้น เค้นแปลว่าเหลือ

(ดาบราชบุตร, ๕๔)

บทพรรณนาในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ อุดมไปด้วยภาษาและสำนวนท้องถิ่นภาคเหนือ และแสดงให้เห็นความสามารถทางการใช้ภาษาของผู้เขียนได้อย่างชัดเจน บทพรรณนาของ มาลา คำจันทร์ มีความโดดเด่นในแง่การใช้ภาษาหลายประการ เช่น การแทรกคำและสำนวนท้องถิ่นภาคเหนือ การใช้คำคล้องจอง การใช้คำซ้อน เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ป่าใหญ่ไพรหนา คณาหมู่มักินแผ่อาณากว้างนัก เสียงซบร่ำห่มรุ่ง
เรไรระงมระง่าพร่าเพรียก เสียงเขียดห้วยแลกบหินร้องอยู่ไกลตามลุ่มแหล่งน้ำ
ดึกดับหัวรุ่งคนชานอน เสียงร่ายกลอนวอนไหวยิ้นซัดปลอมแปลก ซ้ำแรกแทรก
เสียงไปไม้หล่น เสียงกวางเปิบมีเสียงอ้อกๆ เหมือนกวางลำลักเลือด เสือโคร่ง
เสือเหลือง เสือลายเมฆผ้า เสือใหญ่ คงมาคาบกวางไปแล้ว

(เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุดินทรเขavn, ๒๕)

จากตัวอย่างบทพรรณนาข้างต้นสามารถวิเคราะห์ทกวิธีการใช้ภาษาในการพรรณนาของ มาลา คำจันทร์ ได้หลายประการ เช่น การใช้คำคล้องจองเป็นจังหวะคล้ายคำประพันธ์ประเภท

ร้ายยาว การซ้อนคำ การเลียนเสียงธรรมชาติ ซึ่งกลวิธีต่างๆเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถเกิดจินตภาพได้อย่างดียิ่ง

การใช้ภาษาถิ่นในบทสนทนา

ผู้คนในภาคเหนือยังคงใช้ “คำเมือง” ในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะผู้สูงอายุ แม้ในปัจจุบันจะมีการใช้ภาษากลางเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม เมื่อพิจารณาระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ พบว่า เนื้อหาของนวนิยายทุกเรื่องค่อนข้างโบราณการใช้ภาษาถิ่นในบทสนทนาจึงมีความสมจริงและสอดคล้องกับองค์ประกอบอื่นๆของนวนิยายอีกด้วยโดยเฉพาะตัวละครซึ่งเป็นคนพื้นถิ่น การที่ผู้แต่งเลือกใช้ภาษาถิ่นในบทสนทนาของตัวละครจึงมีความเหมาะสมยิ่ง ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างการใช้ภาษาถิ่นในบทสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ดังนี้

พรานวงแวงเข้าไปกินน้ำ เมียคำสอนถามว่า
 “เมียสูเป็นอย่างไรไปแล้ว ดีขึ้นละยัง”
 “ก็ทรงๆอยู่ ถ้ากินข้าวล่ำ กินน้ำลงก็อาจมีแรงลุก”
 (เมืองลับแล, ๒๐)

“มิ่งนั่นแหละตื่นสาย กูตื่นก่อนมิ่งอีก”
 “ตื่นก่อนแล้วทำไมมิ่งไม่ออกมาดูกว้าง”
 “กูตัวน้อยอยู่ กูห้อยบ่แดง” (เอื่อมไม่ถึง)
 “ไม่ต้องมาแก้ตัว ไอ้วอกน้อย”
 (ดาบอุปราชา, ๑๓-๑๔)

“อย่าช้านะเอ็ง น้ำห้วยแถวนี้ไม่เหมือนบ้านเรา มีดคำลงมันเย็นจน
 สะท้าน ระวังเกลียวดำจะกิน”
 (ดาบราชบุตร, ๑๖๗)

ลักษณะถ้อยคำภาษาถิ่นอีกแบบหนึ่ง มีความหมายซับซ้อนมากกว่าปกติ เป็นความหมายที่ซ้อนนัย เช่น ในกรณีการเกี่ยวพาราสี เมื่อมีชายหนุ่มขึ้นเรือนสาวหมายจะมีการใช้ภาษาในแง่

ความนับตอบโต้กันระหว่างหนุ่มสาว การใช้ภาษาถิ่นในแง่ “ความนัย” ซึ่งเรียกว่า “คำอุ้งบ่าวอุ้งสาว” มีปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** ความนัยดังกล่าว คือ การไม่ตอบรับหรือปฏิเสธโดยตรงของผู้หญิงล้านนาเมื่อมีชายหนุ่มมาอุ้งมาแหว แต่จะนำชื่ออาหารมาสัมพันธ์กับความรู้สึกของตนในการตอบคำถาม ซึ่งคนที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันจะสามารถเข้าใจได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“กินข้าวกับอะหยัง สีมูล”

“กับน้ำพริก” คำวงสะอึก คำหยอกสาวโบราณที่นางได้ตอบช่างเจ็บแสบนัก มันหมายถึงการตำรอนปฏิเสธไม่เกรงอกเกรงใจ กินข้าวกับมะเขือ หมายถึงยังเหลือเป็นโสด กินข้าวกับกล้วย ได้หมายถึงได้แล้ว กินข้าวกับน้ำพริก หมายถึง ปึกเทอะ ซึ่งเป็นการไล่กลับ

(ดงคนดิบ, ๕๖)

“พีน้อย หลับหรือ”

“เปล่า ข้ากำลังนึกถึงตะเกาตะหลัง ข้าเป็นเณร เอ็งเอาแกงพริกมาใส่ปิ่นโตให้ข้า”

“บ้าแล้วพีน้อย”...

“แกงพริก รักรมาก นั้นมันอีตาแล้ว ข้าเคยใส่แต่แกงผักปลังซึ่งชี้หน้า”

(ดงคนดิบ, ๑๘๗)

๓.๕.๒ การแทรกข้อมูลคติชนท้องถิ่น

ภาคเหนือเป็นภาคที่มีคติชนท้องถิ่นที่น่าสนใจหลายประเภท เช่น วรรณกรรมปริศนาคำทาย สุภาษิต เป็นต้น ผู้วิจัยพบว่ามาลา คำจันทร์ นำข้อมูลคติชนท้องถิ่นมาใช้ในนวนิยายหลายเรื่อง ซึ่งสาเหตุที่แทรกข้อมูลคติชนท้องถิ่นน่าจะเป็นเพราะ ข้อมูลคติชนท้องถิ่นเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมร่วมของคนในสังคมล้านนา มาลา คำจันทร์ ใช้ข้อมูลคติชนท้องถิ่นในนวนิยายหลายลักษณะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ หลายเรื่องมีการแทรกเนื้อความของวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ สาเหตุที่แทรกเนื้อความวรรณกรรมท้องถิ่นไว้อาจเป็นเพราะ คนล้านนามีความผูกพันกับวรรณกรรมท้องถิ่น มีการใช้วรรณกรรมท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ ทำให้วรรณกรรมท้องถิ่นยังมีบทบาทอยู่ในสังคมภาคเหนือ

ผู้วิจัยพบว่าการแทรกวรรณกรรมท้องถิ่นโดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทนิทาน มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของเรื่อง โดยเฉพาะในเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิทรแขวน** ที่มีการแทรกบทขับลือเรื่อง “ลังกาสิบ” หัวซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแพร่หลายของนิทานพระรามในดินแดนล้านนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในดินแดนล้านนามีชาวไทลื้ออาศัยอยู่ด้วย นอกจากนี้การแทรกบทขับลือยังแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างวรรณกรรมท้องถิ่นกับตัวละคร กล่าวคือ ตัวละครคนขับลือในเรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม คือ คนของพ่อเลี้ยงที่เคยบวชเรียนและเคยหลบหนีราชภัยไปถึงสิบสองปันนาจึงสามารถขับลือได้ คนขับลือได้ติดตามพ่อเลี้ยงมาในขบวนของเจ้าจันทน์ ในระหว่างการเดินทางคนขับลือได้ขับลือ เรื่อง “ลังกาสิบหัว” เปรียบเทียบกับความคิดของเจ้าจันทน์หลายครั้งตลอดระยะเวลาการเดินทางและในการขับแต่ละครั้งเนื้อหาของบทขับก็จะสอดคล้องกับความรู้สึกของเจ้าจันทน์ด้วย เช่น บทขับลือตอนนางสีดาพลัดพรากจากพระราม ที่ขับขึ้นในตอนที่เจ้าจันทน์ทราบว่าตนไม่สามารถปฐมพยอมลอดพระธาตุดูได้ ซึ่งเท่ากับว่าจะไม่สมหวังในความรักกับเจ้าหล้าอินทะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

“ค้อยอยู่เทะเลเจ้าพี่ให้แพงรักขวัญหัว

คนตัวเจ้าชายงามอยู่ดีเพียงเท่า

ร้อยขวบข้าวอย่ามีไศกหมอง

บุญเราสองหากมีมันแก่น

จอมแผ่นเจ้ากับนางจักอยู่ครองเมื่อหน้า

ขอแต่เจ้าแผ่นฟ้าได้อยู่ดีดี

นางนี้เหมือนจะตายเป็นผีแต่ยังสาวอ่อน

ไกลจากเจ้าเพราะไกลเสียจากชายนั่นแล้ว”

คนขับลือมันขับบทสังลาของนางสีดาอยู่แว่วๆ จับตอนแก้วแว่นฟ้าสีดาพลัด

พราก ยักษ์ราพณร่ายลักลากเอานางหนี

(เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิทรแขวน, ๑๘๒-๑๘๓)

“มหาชาติ” เป็นวรรณคดีทางศาสนาเรื่องสำคัญ มีบทบาทสำคัญอยู่ในสังคมล้านนา ใช้ในการประกอบประเพณีเทศน์มหาชาติ ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นสามารถจำเนื้อความตอนที่ไพเราะได้ ชื่นใจ และ พระสงฆ์ที่เทศน์มหาชาติแต่ละรูปจะมีความสามารถในการเทศน์มหาชาติแตกต่างกันออกไปตามลักษณะน้ำเสียงของพระแต่ละรูปด้วย มาลา คำจันทร์ แทรกเนื้อความวรรณกรรมเรื่องนี้ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** ดังนี้

ในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิทรแขวน** มีการกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง เจ้าสุวัตร นางบัวคำ ผ่านความคิดคำนึงของนางฟองคำทาซของเจ้าจันทน์ นางฟองคำมีความรู้สึกว่าการที่พ่อเลี้ยงมาพรากเจ้าจันทน์ไปจากเจ้าหล้าอินทะเปรียบเสมือนเหตุการณ์ในวรรณคดีเรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ ที่ปู่พรานชั่วร้ายมาพรากนางบัวคำไปจากเจ้าสุวัตร ดังนี้

นางพี่เลี้ยงเจาะจงสายตาชิงซังพุ่งเข้าเสียบหลังพ่อเลี้ยง เจ้าจันทน์มองตาม แม่นแท้ มันผู้นี้เป็นโจรปากกัซพะหยาบซ้า เป็นดั่งปู่พรานใจร้ายในคำวซอ
เจ้าสุวัตรนางบัวคำนั้นแล้ว ปู่พรานมันเยี้ยะร้ายประทุษโทษเจ้าสุวัตรแล้วอุซซัก
บัวคำร่างน้อยไปเป็นเมียมัน

(เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุนิทรแขวน, ๖๐)

เหตุการณ์สำคัญในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง เจ้าสุวัตร นางบัวคำ ปราภฏในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** อีกด้วย ในตอนที่อุ้มเมืองหลงรักฝ่ายคำเมียแสงชายผู้เป็นเสี่ยวรัก อุ้มเมืองรู้สึกเหมือนตนเป็นปู่เฒ่าที่จะฆ่าเจ้าสุวัตรเพื่อแย่งชิงนางบัวคำ ดังนี้

อุ้มเมืองมิได้ชำเลืองมองหน้าเกลี้ยงขาวดั่งหน้าสาวของเสี่ยวหากแต่
หวั่นไหวต่อกำหนดตัดนหารุกเร้าครอบงำ อยากฆ่าแสงชายอย่างปู่พรานป่าฆ่า
เจ้าสุวัตรเอานางบัวคำ

(สร้อยสุคันธา, ๒๒๓)

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทบทขับภาคเหนือ ทั้งจ้อย ซอ และบทร้องเล่นอื่นๆ ก็ปราภฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ทุกเรื่อง ในที่นี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างบทขับของชายหนุ่มที่ขับระหว่างเดินทางไปเรือนสาวหมาย เพื่อใช้เสียงบทขับเป็นเพื่อนเดินทางและแสดงความในใจ ดังบทขับของน้อยหล้าในเรื่อง **ดงคนดิบ** ซึ่งมีเนื้อความไม่มั่นใจในความรักระหว่างตนและคำหอมสาวหมาย ดังนี้

บทขับรำ เสียงซิ่งดังขึ้นดังอยู่แผ่วๆ

“สาวเหยสาว ชายมาฟู้น้อง

หวังเป็นคู่บ่องรวมแพง

ยามเดือนส่องฟ้า ดาวก็ดับแสง

“อะไรเอ๋ย บนก็ผาล่างก็ผา ฐสามวาลอดเข้าลอดออก”

“ลีน”

“อะไรเอ๋ย ไก่แม่แดงแทงลงช่อง”

“น้ำหมาก”

“อะไรเอ๋ย โกงทั้งนั่งข้ามทุ่งสามแสน”

“ผีเสื้อ”

(ดาบอุปราชา, ๓๒)

คนภาคเหนือมีนิสัยในการสั่งสอนคนรุ่นหลังด้วยสุภาษิต (คำบ่า) จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่สุภาษิตและคำคมท้องถิ่นเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่มาลา คำจันทร์ เลื่อนนำมาใช้ในการสร้างสรรค์นวนิยาย การใช้สุภาษิตและคำคมท้องถิ่นในเรื่องมีจุดประสงค์หลายประการทั้งในแง่การเตือนสติ การสอนเรื่องคุณธรรม สอนเรื่องการใช้ชีวิต และ การทำนาย โดยมีตัวอย่างการใช้สุภาษิตเพื่อเตือนสติไม่ให้ประมาท ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ดังต่อไปนี้

แต่ถึงอย่างไรก็อย่าประมาท คำบ้านเราว่าไว้ มดตัวน้อยยังกัดข้างตาย
 เว้นได้ฟังเว้น หลีกได้ฟังหลีก ใ้ว่ามีปืนผาหน้าไม้ในมือก็ยิงไปเรื่อย อย่างนั้นไม่
 ดี ผีเจ้าที่เจ้าแดนท่านไม่พอใจ

(ดาบราชบุตร, ๑๗๘)

บทร้อยกรองท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อมูลทางคติชนประเภทหนึ่ง ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ซึ่งแสดงให้เห็นความสามารถทางภาษาของผู้แต่งในการสร้างสรรค์บทร้อยกรองท้องถิ่น ประเภท คำว ให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง เช่น การบรรยายความรู้สึกของเจ้าหล้าเมื่อถูกกีดกันไม่ให้คบหากับเจ้าจันทน์โดยใช้คำประพันธ์ท้องถิ่นประเภทคำว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เป็นเจ้าปลายเชื้อ	เป็นแดงปลายเถา
บกพร่องบางเบา	ลุ่มดอนขอดแห้ง
เหมือนสายปิงไหล	ดอนทรายกีดแก้ง
ที่รักคนแพงจิ้งคัล้อย	

(เจ้าจันทน์ผมหอมนิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๘๑)

บทร้อยกรองพื้นบ้านประเภทคำขวัญที่ มาลา คำจันทร์ เลือกใช้เพื่อสื่อสารความรู้สึกของเจ้าหล้าแสดงให้เห็นสถานภาพของเจ้าหล้าได้อย่างดียิ่งว่า เจ้าหล้าเป็นเพียงเจ้าปลายแถวที่มีความห่างไกลจากเจ้าหลวง จึงเปรียบเหมือน “แดงปลายแถว” ฉะนั้นจึงอาจอนุมานได้ว่าเจ้าหล้าไม่ได้มีวัฒนธรรมแบบเจ้าเข้มข้น ซึ่งสอดคล้องกับสถานภาพความเป็นเจ้าปลายแถวหรือแดงปลายเชื้อที่ไม่สมบูรณ์เพราะไม่ได้รับน้ำอย่างเต็มที่จากสายแม่ปิง เนื่องจากมีอุปสรรคขัดขวางส่งผลให้ “บกพร่องบางเบา” และเพราะความบกพร่องบางเบาเนื้อที่เป็นสาเหตุสำคัญที่เจ้าหล้าถูกกีดกันไม่ให้คบกับเจ้าจันทน์อีกต่อไปทำให้ “ที่รักคนแพงจึงคล้อย” บทคำขวัญสะท้อนสถานภาพและความรู้สึกของเจ้าหล้าเมื่อถูกครอบงำโดยชาวสยามและถูกเจ้าพ่อของเจ้าจันทน์ที่กีดกันไม่ให้คบหากับเจ้าจันทน์อีกต่อไป ผู้แต่งยังใช้ความเปรียบเข้ามาช่วยเพื่อส่งเสริมอารมณ์เศร้าที่ลึกซึ้งของตัวละครอีกด้วย สะท้อนให้เห็นความในใจของเจ้าหล้าที่ถึงจุดตกต่ำได้อย่างชัดเจน และน่าจะส่งผลกระทบต่ออารมณ์ผู้อ่านมากกว่าการบรรยายโดยตรงไปตรงมา

การสร้างสรรคนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ด้วยการเลือกใช้ภาษาถิ่นในการเล่าเรื่องทั้งในบทบรรยาย บทพรรณนา และ บทสนทนา แสดงให้เห็นบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นในแง่การใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ มาลา คำจันทร์ ยังได้สอดแทรกข้อมูลคติชนหลายประเภท ทั้งวรรณกรรมท้องถิ่น บทขับ บทร้อยกรองพื้นถิ่น ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้นวนิยายมีบรรยากาศที่เป็นท้องถิ่นภาคเหนืออย่างเข้มข้น

การสร้างสรรคนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยละเอียดแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือหลากหลายประเภทเหล่านี้เป็นวัตถุดิบสำคัญที่ผู้แต่งเลือกสรรนำมาใช้สร้างสรรคนวนิยายในทุกส่วนทั้งการสร้างสรรคเนื้อเรื่อง การสร้างสรรคตัวละคร การนำเสนอแนวคิด การสร้างฉากและบรรยากาศ และการใช้ภาษา เมื่อผู้แต่งนำข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นเหล่านี้มาผสมผสานกับจินตนาการของตนทำให้สามารถสร้างสรรคนวนิยายได้อย่างสมบูรณ์จึงเป็นนวนิยายที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ให้เห็นโดยละเอียดในบทต่อไป

บทที่ ๔

คุณค่าของนวนิยายของ มาลา คำจันทร์

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ นอกจากจะมีลักษณะเด่นในการนำข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาใช้ในการสร้างสรรค์เรื่องในหลายลักษณะแล้วยังมีคุณค่าหลายประการที่แสดงให้เห็นความสามารถอันกว้างขวางในการสร้างสรรค์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ การวิเคราะห์คุณค่าของนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ที่จะนำเสนอต่อไปนี้สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ คุณค่าด้านเนื้อหา และ คุณค่าด้านกลวิธีการประพันธ์

๔.๑ คุณค่าด้านเนื้อหา

มาลา คำจันทร์ มีความสามารถสูงในการสร้างสรรค์นวนิยายประกอบกับมีการใช้ข้อมูลทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่องซึ่งสร้างคุณค่าให้แก่เนื้อหาของนวนิยายทั้งในแง่ โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ตัวละคร แนวคิด และ ฉากและบทสนทนา ดังที่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นในลำดับต่อไป

๔.๑.๑ โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง

โครงเรื่องและเนื้อเรื่องนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับดินแดนล้านนาในแง่มุมต่างๆ การสร้างสรรค์โครงเรื่องและเนื้อเรื่องนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ โดยอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งส่งผลให้โครงเรื่องและการดำเนินเรื่องมีจุดดึงดูดความสนใจ เช่น โครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีความลึกลับ โครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีการผจญภัย โครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีการสร้างเรื่องเล่าขึ้นใหม่ และโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง que แสดงให้เห็นปัญหาและการต่อสู้ดิ้นรนของคนในสังคมโดยมีรายละเอียดดังนี้

โครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีความลึกลับ

ความลึกลับและการตอไขปริศนาแห่งความลึกลับนับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง เพราะการสร้างเนื้อเรื่องแบบลึกลับจะทำให้ผู้อ่านติดตาม

เนื้อเรื่องด้วยความสนใจใคร่รู้ว่าคุณลักษณะที่คลี่คลายไปในทิศทางใด นวนิยายที่มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีความลึกลับ ได้แก่ **ไพรอำพราง** และ **ตงคนดิบ** ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ให้เห็นเป็นตัวอย่างในลำดับต่อไป

นวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่ลึกลับซับซ้อน ซึ่งความลึกลับนั้นเกี่ยวข้องกับ “เสือเย็น” ที่เข้ามาก่อวินาศกรรมในหมู่บ้านด้วยการลากคนในหมู่บ้านไปกินหลายครั้ง ชาวบ้านเกรงว่าจะเกิดซัดใหญ่จึงจำเป็นต้องออกล่าเสือเย็น ในระหว่างนั้นผู้แต่งก็สร้างความลึกลับด้วยการทำให้มีตัวละครหลายตัวที่ต้องสงสัยว่าเป็นเสือเย็น ได้แก่ ยี่เพิง หลวงตา และ หลวงลุง

ยี่เพิงซึ่งเป็นตาของเชิงหาญเป็นผู้ต้องสงสัยว่าเป็นเสือเย็น เพราะเป็นเฒ่าอาคมกล้าแม้จะอยู่ในวัยชราก็ยังคงมีฟันขาวเต็มปากไม่หลุดร่วง และ ครั้งหนึ่งเมื่อเชิงหาญไปนอนเฝ้าไร่ตื่นขึ้นมาพบรอยตีนเสือปรากฏปะปนอยู่กับรอยเท้าคน ซึ่งรอยเท้าดังกล่าวมีลักษณะบ่งบอกว่าเป็นรอยเท้าของคนชาข้ายพิการซึ่งตรงกับยี่เพิงซึ่งเป็นคนเดียวในหมู่บ้านที่พิการชาข้าย หลังจากการสงสัยในเบื้องต้นเชิงหาญซุ่มดูพบว่ายี่เพิงกระโดดลงเรือนกลางดึกด้วยอาการรวดเร็วผิดจากคนชราทั่วไป ผู้แต่งยังดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านสงสัยอยู่ตลอดเวลาว่ายี่เพิงน่าจะเป็นเสือเย็นในตอนท้ายผู้แต่งจึงได้เผยความจริงให้รู้ว่ายี่เพิงเป็นพรายทับที่กระโดดลงเรือนกลางดึกนั้นเพราะต้องการลงไปกินซากสัตว์เฒ่า

ครุบาที่วัดหรือที่เรียกกันว่าหลวงตาเป็นอีกคนหนึ่งที่ต้องสงสัยว่าเป็นเสือเย็น ทั้งนี้เพราะครั้งหนึ่งที่ยี่เพิงออกข้างนอกกลางดึกเขาคลับคล้ายคลับคลาว่าเห็นหลวงตาในร่างเสือเย็น นอกจากนั้นทุกครั้งที่เสือเข้ามาก่อวินาศกรรมในหมู่บ้านจะมีผู้สังเกตเห็นว่าหลวงตาไม่อยู่บนกุฏิแม้แต่ครั้งเดียว ทำให้ในช่วงนี้ผู้อ่านเริ่มสงสัยหลวงตาเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง ในเวลาต่อมาเรื่องความสงสัยก็คลี่คลายว่าหลวงตาไม่ใช่เสือเย็นเพราะหลวงตาถูกเสือเย็นคาบไปกินจนถึงแก่ความตาย

หลวงลุงซึ่งเป็นพระในวัดกลับกลายเป็นผู้ต้องสงสัยอีกคนหนึ่ง เพราะก่อนหน้านั้นหลวงลุงเป็นผู้สงสัยว่าหลวงตาเป็นเสือเย็นเพราะทุกครั้งที่เสือเข้ามาก่อวินาศกรรมหลวงตาไม่เคยอยู่บนกุฏิ จนกระทั่งหลวงลุงมั่นใจว่าหลวงตาเป็นเสือเย็นจึงหนีไปในวันที่หลวงตาถูกเสือกัดตาย หลวงลุงจึงเป็นผู้ต้องสงสัยว่าเป็นเสือเย็นอีกคนหนึ่ง

การผูกเรื่องในลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความใคร่รู้และติดตามเนื้อเรื่องอย่างใจจดใจจ่อ เพราะเนื้อเรื่องมีลักษณะไม่กระจ่างแจ้งโดยตลอด แม้ตอนท้ายผู้เขียนก็ยังสร้างข้อกังขาอีกต่อไป ว่าอาจจะมีเสื้อเย็น ๒ ตัว เพราะหลังจากการล่าเสื้อเย็นประสบความสำเร็จก็ยังคงปรากฏว่ามีเสื้อเย็นเข้ามาก่อวนในหมู่บ้านอีก

นวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** มีลักษณะการผูกเรื่องให้ซับซ้อนซ้อนเงื่อนที่ต้องพิสูจน์ความจริง เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ปมปัญหาชวนสงสัยอยู่ที่ว่า “ใครเป็นต้นเหตุทำให้คำหอมท้องในคืนฝนตกใหญ่” โดยมาลา คำจันทร์ สร้างตัวละครให้เป็นผู้ต้องสงสัยถึง ๓ คน ได้แก่ คำวง คำมา และน้อยหล้า

คำวงพ่อของคำหอม เป็นตัวละครที่ต้องสงสัยว่าเป็นต้นเหตุทำให้คำหอมท้อง เพราะ คำวงแสดงอาการหวงลูกสาวจนเป็นที่สังเกตและชาวบ้านลือกันว่าคำวงจะเก็บคำหอมไว้เป็นของตนเอง และในคืนเกิดเหตุ คำวงลงโทษทุบตีคำหอมเพราะทราบว่คำหอมซัดคำสั่งตนและแอบพบปะกับน้อยหล้า ในคืนนั้นเมื่อคำหอมฟื้นจากการหมดสติก็พบว่าเสื้อผ้าของตนหลุดลุ่ยและมีร่องรอยถูกข่มขืน และเห็นคำวงผู้เป็นพ่อนอนสลบอยู่ใกล้กัน

คำมานักเลงโตแห่งหมู่บ้าน ก็เป็นผู้ต้องสงสัยเนื่องจากเขาได้เงินสินจ้างจากสืดาให้ไปข่มขืนคำหอม และคำมาก็ขึ้นเรือนคำหอมในคืนเกิดเหตุ

น้อยหล้าคนรักของคำหอม เป็นตัวละครที่ต้องสงสัยอีกคนหนึ่ง เพราะเคยลอบพบปะคำหอมเป็นครั้งคราว คืนเกิดเหตุนี้หล้าก็ไม่อยู่เรือนโดยอ้างว่าจะไปปลุกเสกพระลือหน้ายักษ์ และเมื่อคำวงพ่อของคำหอมได้สติก็พบรอยโคลนเปื้อนที่ชั้นบันไดแสดงว่ามีคนลอบขึ้นเรือน

การสืบหาต้นเหตุผู้ที่ทำให้คำหอมท้อง ทำโดยการจัดให้มีการลงขวงลูกกุยตามความเชื่อของชาวบ้านเพื่อหาคำตอบแก่ปัญหานี้ การลงขวงลูกกุย คือการต่อสู้กันด้วยเชิงมวยหากผู้ใดแพ้ต้องตอบคำถามตามความเป็นจริง ผลปรากฏว่าคำมาแพ้คำมาสารภาพว่าขึ้นเรือนคำหอมจริงในคืนฝนตกใหญ่แต่ประจันหน้ากับย่าเฒ่าฝึกะจึงตกใจกลัวแล้วลงเรือนหนีไป ชาวบ้านเชื่อว่าคำตอบของคำมาเป็นความจริงในขณะเดียวกันคำวงกับน้อยหล้าก็ได้ปรับความเข้าใจกันว่าต่างคนต่างไม่ใช่ต้นเหตุที่ทำให้คำหอมท้อง

การผูกเรื่องในลักษณะนี้จึงสร้างความสนใจใคร่รู้ของผู้อ่านให้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ว่าเป็นต้นเหตุที่แท้จริงที่ทำให้คำหอมตั้งท้อง

โครงเรื่องและเนื้อเรื่องของนวนิยายสองเรื่องที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างในข้างต้น ล้วนแล้วแต่ผูกโยงและสร้างสรรค์ขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ กล่าวคือ โครงเรื่องและเนื้อเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวบ้านที่มีความผูกพันกัน เมื่อเกิดปัญหาก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการแก้ปัญหา โครงเรื่องและเนื้อเรื่องของนวนิยายสองเรื่องดังกล่าวข้างต้นมีความลึกลับซับซ้อนจะต้องสืบหาความจริงเพื่อให้เรื่องคลี่คลาย โดยปมแห่งความลึกลับซับซ้อนนั้นเกิดจากข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ คือ “เสือเย็น” ในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** และ “การตีขวงลูกกุย” ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** เป็นการพยายามใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นเครื่องมือในการคลี่คลายปมปัญหา ผู้วิจัยพบว่าคุณค่าประการสำคัญที่สุดของการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องแบบลึกลับและต้องสืบค้นความจริงมีผลทำให้ผู้อ่านติดตามอ่านนวนิยายอย่างใจจดใจจ่อ เป็นเสน่ห์ที่ผู้ทรงให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่องได้อย่างดียิ่ง

โครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีการผจญภัย

นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ มีหลายเรื่องที่มีการผจญภัยของตัวละคร ซึ่งการผจญภัยมีหลายลักษณะ เช่น การติดตามหาดาบราชบุตรเพื่อนำปราบผีแม่ม่าย การตามล่าเสือที่เข้ารังควานหมู่บ้าน เป็นต้น โครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีการผจญภัยนี้ก่อให้เกิดผลสำคัญต่อผู้อ่านคือ ทำให้เกิดความตื่นเต้นเร้าใจ และได้สัมผัสประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีการผจญภัยจากนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** และ **ไพรอำพราง** ตามลำดับต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** มีการผจญภัยในป่าลึกกว่าครึ่งเรื่องเพื่อติดตามหาดาบราชบุตร ผู้ร่วมขบวนประกอบด้วยคนในหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก เพราะต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน กล่าวคือ ในขณะนั้นมีผีแม่ม่ายเข้ามารังควานชาวบ้านด้วยการลงชายไปเสฟทีละคน และเหตุการณ์นี้จะต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ดาบราชบุตรเป็นเครื่องมือเพียงอย่างเดียวที่สามารถปราบผีแม่ม่ายได้

ในระหว่างการผจญภัยติดตามหาดาบราชบุตรขบวนชาวบ้านต้องผจญกับเหตุการณ์ที่น่าตื่นเต้นหลายครั้ง เช่น ผีแม่ม่ายวิมาลาเข้ามาลงชายในขบวนไปเสฟหลายครั้ง ขบวนติดตามหา

ดาบราชบุตรพบผีก็ค่อยซึ่งมีอันตรายนมาก นอกจากนั้นขบวนติดตามหาดาบพบเสือร้ายที่หมายจะ
ทำร้ายคนในขบวน เหตุการณ์ผจญภัยระหว่างการติดตามหาดาบราชบุตรนี้ สร้างความตื่นเต้น
เร้าใจแก่ผู้อ่านส่งผลให้ผู้อ่านเอาใจช่วยให้ตัวละครประสบความสำเร็จและผ่านการผจญภัยไปได้
ด้วยดี

นวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** ผู้แต่งนำเสนอเรื่องราวการผจญภัยของตัวละครในการออก
ติดตามล่าเสือเย็นที่เข้ารังควานเอาชีวิตของผู้คนในหมู่บ้านหลายครั้ง ชาวบ้านเกรงว่าการที่เสือ
เย็นเข้ามาก่อความวุ่นวายในหมู่บ้านอาจเป็นเพราะเกิดขีด จึงจัดขบวนชาวบ้านจำนวนมากออกติดตามล่า
เสือเย็นเพื่อแก้ไขปัญห เพราะหากแก้ปัญหาเรื่องขีดไม่ตกก็อาจจำเป็นต้องย้ายหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่น
เพราะสิริมงคลของหมู่บ้านเดิมเสื่อมลง

ในระหว่างการตามล่าเสือเย็นมีเหตุการณ์ที่ผู้แต่งแทรกเข้ามาหลายอย่าง เช่น ความน่า
ประหลาดประหลาดในป่าลึก การผจญภัยที่ติดตามคนในขบวนไป การแสดงถึงความเข้มแข็งของ
จิตใจและความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างเพื่อน เป็นต้น การผจญภัยเหตุการณ์ตื่นเต้นทั้งหลายใน
ป่าลึกในระหว่างที่ออกไล่ล่าเสือเย็นส่งผลให้ผู้อ่านได้สัมผัสประสบการณ์การผจญภัยของตัวละคร
ที่มีความตื่นเต้น และ สนุกสนาน เป็นเสน่ห์ที่ทำให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่องด้วยความสนใจ

นวนิยายทั้งสองเรื่องข้างต้นนำเสนอโครงเรื่องและเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยในป่าลึก
อันแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งยังผลให้ผู้อ่าน
เกิดความตื่นเต้นเร้าใจเพราะได้สัมผัสกับประสบการณ์แปลกใหม่จากที่ประสบในชีวิตประจำวัน
นอกจากนี้สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ เป้าหมายการผจญภัยในนวนิยายทั้งสองเรื่องล้วนแล้วแต่
เป็นไปเพื่อ “ความสงบสุขของหมู่บ้าน” อันเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเรื่อง “ขีด” และ “ดาบศักดิ์สิทธิ์”
ซึ่งเป็นความเชื่อที่สำคัญของคนล้านนา

โครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีการสร้างเรื่องเล่าขึ้นใหม่

ตำนาน เป็นข้อมูลวัฒนธรรมสำคัญที่ มาลา คำจันทร์ นำมาสร้างสรรค์
เป็นโครงเรื่องและเนื้อเรื่องดังได้วิเคราะห์อย่างละเอียดแล้วในบทที่ ๓ ผู้วิจัยพบว่านวนิยายหลาย
เรื่องของ มาลา คำจันทร์ มีการเล่าตำนานอันเกิดจากการเก็บเล็กผสมน้อยจากตำนานในท้องถิ่น
ในขณะที่เดียวกันผู้แต่งก็สร้างสรรค์เรื่องเล่าใหม่ที่มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีเหตุการณ์ใกล้เคียงกับ
ตำนานซึ่งสามารถสร้างคุณค่าแก่นวนิยายได้ดียิ่ง ทั้งนี้เพราะผู้อ่านจะติดตามอ่านเรื่องราว

เหตุการณ์ปัจจุบันเพื่อเทียบเคียงกับตำนานในอดีตว่าจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกับตำนาน ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างนวนิยายที่มีการสร้างเรื่องเล่าขึ้นใหม่ที่มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่เหตุการณ์ในปัจจุบันใกล้เคียงกับตำนานให้เห็นเป็นตัวอย่าง ได้แก่ นวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** และ นวนิยายเรื่อง **นางถ้ำ** ตามลำดับ ดังนี้

นวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** เป็นนวนิยายที่เหตุการณ์ในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับตำนานอย่างแนบแน่นเพราะตัวละครในปัจจุบันคือ ตัวละครในตำนานที่กลับชาติมาเกิด ได้แก่ เจ้าสร้อยสุคันธา กลับชาติมาเกิดเป็น ฝ่ายคำ และ เอื้อยจันทร์ ไปหน้าเกลี้ยงกลับชาติมาเกิดเป็น แสงชาย เจ้าหน่ออินทร์กลับชาติมาเกิดเป็น อุ่นเมือง

มาลา คำจันทร์ สร้างตำนานขึ้นสองสำนวนที่มีความแตกต่างกันแต่ใช้ตัวละครร่วมกัน กล่าวคือ ตำนานเจ้าสร้อยสุคันธาสำนวนแรก เล่าว่า เจ้าสร้อยสุคันธาเป็นคนรักของเจ้าหน่ออินทร์ แต่เมื่อตกเป็นเชลยของไปหน้าเกลี้ยงเธอก็ต้องตกเป็นเมียของไปหน้าเกลี้ยงด้วย เธอจึงฆ่าตัวตาย ในตำนานนี้ เจ้าสร้อยสุคันธาจึงเป็นศัตรูกับไปหน้าเกลี้ยง แต่เหตุการณ์ปัจจุบันแสงชาย(ไปหน้าเกลี้ยง) กลับเป็นผู้ช่วยเหลือฝ่ายคำ (เจ้าสร้อยสุคันธา) ให้หลบหนีจากเรือนพ่อพญาจนมาพบกับ อุ่นเมือง (เจ้าหน่ออินทร์) ตัวละครส่วนเกินในตำนานนี้คือไปหน้าเกลี้ยง ผู้แต่งจึงเลือกใช้วิธีปรับความสัมพันธ์ของตัวละครปัจจุบันให้สอดคล้องกับตำนาน ด้วยการให้เจ้าสร้อยสุคันดาลงสี ฝ่ายคำและเล่าตำนานนี้ให้แสงชายฟังและไล่แสงชายหนี เมื่อแสงชายตัดสินใจหนีเข้าป่า เหตุการณ์จึงซ้ำรอยกับตำนานคือฝ่ายคำ(เจ้าสร้อยสุคันธา) ได้อยู่กินกับอุ่นเมือง (เจ้าหน่ออินทร์)

การหนีเข้าป่าของแสงชายเป็นจุดเริ่มของการซ้ำรอยในตำนานเจ้าสร้อยสุคันธาอีกสำนวนหนึ่ง ซึ่งเล่าว่า เจ้าสร้อยสุคันธาเป็นคนรักของไปหน้าเกลี้ยงแม่ทัพชาวพม่าที่ไปกวาดต้อนเชลยชาวเชียงแสนมา เจ้าสร้อยสุคันธาสอนไปหน้าเกลี้ยงให้เล่นซึ่งจนเล่นได้คล่องแคล่ว แต่เจ้าสร้อยสุคันธากลับล้มเจ็บจนถึงแก่ชีวิต ไปหน้าเกลี้ยงจึงฝังนางไว้พร้อมทองหีบหนึ่งและสาปให้เชลยชาวเชียงแสนเฝ้าไว้ จนกว่าไปหน้าเกลี้ยงจะกลับมา เจ้าสร้อยสุคันธากลับมาเกิดใหม่เป็นเอื้อยจันทร์ ชาวเชลยเชียงแสนรอไปหน้าเกลี้ยงจนกระทั่งแสงชาย(ไปหน้าเกลี้ยง)ที่หนีเข้าป่าพลัดหลงเข้ามาถึงและติดซึ่งเพลงพราวไกวไปได้ ชาวเชียงแสนจึงฟันคำสาป และแสงชาย(ไปหน้าเกลี้ยง)ได้แต่งงานอยู่กินกับเอื้อยจันทร์ (เจ้าสร้อยสุคันธา) อย่างมีความสุขยิ่ง

การสร้างตำนานเรื่องเดียวกันสองสำนวนที่มีความแตกต่างกันแต่ละตำนานจึงพยายามหาทางปรับความสัมพันธ์ของคนในปัจจุบันให้คล้ายกับตำนานเดิม เมื่อปรับความสัมพันธ์ของคน

ในยุคปัจจุบันเข้าที่แล้วเรื่องจึงคลี่คลายลงอย่างสมบูรณ์ การสร้างตำนานให้มีความขัดแย้งกันสองตำนานจึงเอื้อให้ผู้อ่านติดตามเรื่องโดยตลอดเพื่อเฝ้ามองวิธีการปรับความสัมพันธ์ของคนในปัจจุบันให้ลงตัว ซึ่งวิธีการปรับความสัมพันธ์ของคนในปัจจุบันก็ใช้วิธีการที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างเด่นชัด คือ การลงหา หรือ การเข้าทรง และ การใช้ซึ่งซึ่งเป็นดนตรีพื้นเมืองเป็นสื่อ

นวนิยายเรื่อง **นางถ้ำ** มีตำนานเกี่ยวกับ นางถ้ำ เล่าว่า นางถ้ำเป็นผีร้ายเพราะถูกสามีทิ้งให้เป็นแม่ม่าย นางจะลงชายไปเสพจนถึงแก่ความตาย แต่มีพระอรหันต์รูปหนึ่งปราบนางได้ นางขออยู่ในถ้ำทราบจนสิ้นอายุศานาของพระพุทธเจ้าตราบใดที่ไม่มีใครไปล่วงเกินถ้ำหลงของนาง

ผู้เขียนผูกเรื่องให้มีเหตุการณ์ล่วงเกินนางถ้ำจนทำให้นางลุกขึ้นมาอาละวาดเมื่อครั้งที่ทหารเชียงตุงบุกรุกถ้ำหลงแห่งนาง แต่ครั้งนั้นมีพระพุทธรูปมาโปรดไว้นางจึงยอมอยู่อย่างสงบในถ้ำหลงต่อไป

โครงเรื่องเหตุการณ์ปัจจุบันกำลังจะซ้ำรอยกับเหตุการณ์ในอดีต อันเนื่องมาจากการติดตามหาขุมทรัพย์ตามลายแทงของทหารสงครามเชียงตุงของคนกรุงเทพฯ เป็นชนวนเหตุสำคัญที่จะทำให้ “ตำนานซ้ำรอย” กล่าวคือ นางถ้ำเคยเป็นผีร้ายแต่มีพระอรหันต์มาโปรดไว้นางขออยู่ในถ้ำหลงอย่างสงบทราบใดที่ไม่มีใครก่อกวนนาง นางถ้ำเคยลุกมาอาละวาดเมื่อครั้งที่ทหารเชียงตุงบุกรุกถ้ำหลงของนาง แต่ครั้งนั้นมีพระพุทธรูปมาโปรดไว้อีก ชาวบ้านแถบนั้นจึงไม่มีใครกล้าไปกล้ากรายถ้ำหลง แต่ขบวนของคนกรุงเทพฯ นำทางมาโดยทหารพม่ากลับใช้กำลังข่มขู่ให้ชาวบ้านพาเข้าถ้ำหลง ชาวบ้านเกรงเหตุการณ์จะซ้ำรอยอีกครั้ง แต่ผู้แต่งก็ได้สร้างความหวังแก่ชาวบ้านด้วยการสร้างเรื่องให้มีพระพุทธรูปคือดีดศิษย์ของพระที่เคยโปรดนางถ้ำกำลังจะเดินทางไปถ้ำหลง การสร้างเรื่องซ้อนกันในลักษณะนี้ชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องอย่างตลอดเพื่อค้นหาคำตอบว่าท้ายที่สุดแล้วเรื่องจะคลี่คลายลงในลักษณะใด

การสร้างโครงเรื่องลักษณะนี้ ผู้แต่งจะสร้างสรรค์ตำนานขึ้นในตอนต้นเรื่อง ซึ่งตำนานที่สร้างขึ้นนั้นมีลักษณะของการผสมผสานจากตำนานเรื่องต่างๆ และมีการปรับตำนานใหม่โดยฝีมือของผู้เขียนจึงทำให้ตำนานที่สร้างใหม่มีความน่าติดตาม แล้วผู้เขียนจึงนำเสนอเหตุการณ์ปัจจุบันซ้อนเข้ามาให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับตำนานจึงทำให้อ่านได้รับความสนุกสนานทั้งจากตำนานและเหตุการณ์ปัจจุบันที่สอดผสานกันอย่างกลมกลืน

โครงเรื่องที่แสดงปัญหาและการต่อสู้ดิ้นรนของคนในท้องถิ่น

ปัญหาของคนในท้องถิ่นนับเป็นประเด็นสำคัญที่ มาลา คำจันทร์ หยิบยกนำมาเป็นโครงเรื่องนวนิยายหลายเรื่อง ปัญหาของคนในท้องถิ่นสื่อสารผ่านโครงเรื่องและเนื้อเรื่องในรูปแบบของการต่อสู้ดิ้นรนของตัวละครซึ่งถือเป็นวิถีชีวิตที่น่าสนใจ การต่อสู้ดิ้นรนของตัวละครในนวนิยายเป็นการต่อสู้ที่เป็นวิถีท้องถิ่นซึ่งมีความน่าสนใจยิ่ง นวนิยายที่มีโครงเรื่องที่แสดงปัญหาของคนท้องถิ่นและการต่อสู้ดิ้นรนของตัวละครที่ผู้วิจัยจะนำมายกตัวอย่าง ได้แก่ นวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** นวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม** **นิราศพระธาตุนิรันธร์แขวน** และนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ตามลำดับต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราช** มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรนของชาวนา เพื่อให้ได้มีที่ดินทำกินและได้มีวิถีชีวิตที่เปี่ยมไปด้วยความสุข ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของชาวนา คือ การได้ทำนา เพราะฉะนั้นตราบไคที่ชาวนายังได้ทำนาก็ยังคงมีชีวิตอย่างมีความสุข เพราะฉะนั้นชาวนาจึงพยายามต่อสู้ดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อที่จะได้ใช้วิถีชีวิตที่มีความสุข ไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใดก็ตาม

โครงเรื่องและเนื้อเรื่องของการต่อสู้ดิ้นรนแสดงผ่านตัวละคร หนานแก้ว ซึ่งเป็นชาวนาและมีความสุขกับวิถีชีวิตชาวนามาโดยตลอด เพราะหนานแก้วมีที่นาเพื่อทำนา ถึงแม้ว่าจะเป็นเช่าที่นาของผู้อื่นก็ตาม มาลา คำจันทร์ แสดงให้ผู้อ่านเห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนของหนานแก้วโดยดำเนินเรื่องให้หนานแก้วถูกบอกเลิกเช่าที่นา เมื่อถูกบอกเลิกเช่าที่นาหนานแก้วจึงต้องดิ้นรนต่อสู้ต่อไป เพื่อให้ได้มีที่นาไว้ทำนาและเพื่อให้ได้มีวิถีชีวิตแห่งความสุขแบบชาวนาต่อไป การต่อสู้ดิ้นรนของหนานแก้ว คือ การย้ายครอบครัวเข้าป่าเพื่อบุกเบิกที่นาแห่งใหม่

การบุกเบิกที่นาแห่งใหม่เต็มไปด้วยความยากลำบาก ทั้งต้องโค่นต้นไม้ ถางหญ้า ขุดดิน เรียนรู้การทำนาแบบชาวไร่ การฉายภาพการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีที่ดินทำกินของชาวนาแสดงให้เห็นว่าที่นามีความสำคัญต่อชาวนาอย่างยิ่ง ผลจากการต่อสู้ดิ้นรน คือหนานแก้วมีที่ดินทำกินแห่งใหม่ ณ ป่าแห่งนั้น เมื่อมีที่ดินทำกินใหม่หนานแก้วก็เริ่มมีความหวังว่าจะลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง ในช่วงนี้ผู้เขียนฉายภาพแห่งความสุขและความหวังของหนานแก้วที่มีที่ดินทำกินอย่างโดดเด่นยิ่ง

ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นความสำคัญของที่ทำกินต่อชาวนาอย่างเด่นชัดอีกครั้ง เมื่อหนานแก้วต้องอพยพไปอยู่ที่นิคมห้วยทรายขาวเพราะที่ทำกินที่บุกเบิกมาตั้งแต่ต้นทับซ้อนอยู่กับเขตป่า

สงวน การต้องอพยพไปอยู่นิคมห้วยทรายขาวซึ่งเป็นเขตที่แห้งแล้งมาก ถึงแม้จะมีที่ทำกินแต่ที่ทำกินแห่งใหม่ก็ไม่เอื้อให้สามารถทำนาได้ หนานแก้วจึงไม่สามารถใช้ชีวิตชาวนาอย่างที่ต้องการได้อีกต่อไป ชีวิตของหนานแก้วจึงสิ้นสุดลงหลังจากนั้นไม่นาน ซึ่งความตายของหนานแก้วล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากความผิดหวังเรื่องที่ทำกินหลายครั้งหลายครานั้นเอง

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนตั้งใจผูกเรื่องให้เห็นวิถีการต่อสู้ของชาวนาเพื่อให้มีที่ดินทำกิน เพราะการมีที่ดินทำกินเท่ากับการได้ดำรงอยู่ในวิถีชีวิตชาวนาที่มีความสุขนั่นเอง เพราะฉะนั้นแม้ชาวนาจะต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างหนักเพียงใดก็ตามชาวนาก็ยินยอมแลกความลำบากทั้งปวงนั้นกับการมีที่ดินทำกิน เพราะหากไม่มีที่ดินทำกินชีวิตของชาวนาก็ไม่มีความหมาย

นวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ดิ้นรนของตัวละครเพื่อความอยู่รอดภายใต้ภาวะกดดันของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยจะยกตัวอย่างให้เห็น ๒ ตัว คือ เจ้าพ่อ และ เจ้าจันทร์

เจ้าพ่อ เป็นเจ้าระดับสูงที่มีความใกล้ชิดกับเจ้าหลวง เมื่ออำนาจของสยามเข้าครอบงำล้านนาเจ้าพ่อจึงไม่พอใจอย่างยิ่ง เพราะรู้สึกว่าคุณศักดิ์ลงไปสู่สามัญชน การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อดำรงสถานภาพเดิมของเจ้าพ่อ คือ การหันไปคบกับพ่อเลี้ยง ที่มีชาติตระกูลที่ต่ำกว่า แต่มีเงินทองและลูกน้องจำนวนมาก เจ้าพ่อหวังจะใช้พ่อเลี้ยงเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อครอบงำสถานภาพอันสูงส่งกลับคืนมา พ่อเลี้ยงก็เต็มใจที่จะช่วยเหลือเจ้าพ่อเพราะหมายได้เจ้าจันทร์เป็นคู่ครอง การต่อสู้ดิ้นรนของเจ้าพ่อแสดงให้เห็นถึงการหาทางออกที่เหมาะสมกับสถานการณ์ยิ่ง

เจ้าจันทร์ เป็นลูกของเจ้าพ่อที่ถือได้ว่าแสดงให้เห็นวิถีการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมที่สุดให้แก่ตน และที่สำคัญการต่อสู้ของเจ้าจันทร์แสดงให้เห็นการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้อันมีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง กล่าวคือ เจ้าจันทร์ไม่ยอมแต่งงานกับพ่อเลี้ยงเพราะมีคนรักอยู่แล้วคือเจ้าหล้าอินทะซึ่งเป็นเจ้าชั้นรองและถูกเจ้าพ่อกีดกันไม่ให้คบกันเพราะเจ้าหล้าตัดสินใจไปเป็นเสมียนตีตราไม้ เจ้าจันทร์จึงใช้ความเชื่อท้องถิ่นภาคเหนือเรื่อง “การไหว้พระธาตุประจำปีเกิด” เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ เจ้าจันทร์ขอให้ได้ไปไหว้พระธาตุอินทร์แขวนซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีเกิดก่อนจึงจะแต่งงานกับพ่อเลี้ยง และในระหว่างการเดินทางไปไหว้พระธาตุผู้แต่งก็เผยให้เห็นความในใจของเจ้าจันทร์ว่า นางต้องการไปเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมด้วยการปฐมนิคมลอดพระธาตุด้วย นางเชื่อว่าหากปฐมนิคมลอดพระธาตุได้นางจะได้กลับไปสมรสกับเจ้าหล้าอินทะ การต่อสู้ดิ้นรนของเจ้าจันทร์แสดงให้เห็นถึงการนำวัฒนธรรมท้องถิ่น

เพื่อเป็นทางออกให้แก่สถานการณ์ที่บีบคั้นอย่างเหมาะสมและชัดเจนให้เนื้อเรื่องเข้มข้นขึ้นชวนติดตาม

นวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** มีเนื้อหาที่แสดงถึงการต่อสู้ดิ้นรนของตัวละคร คือ ฝ่ายคำ ที่พยายามหาทางออกจากสภาวะบีบคั้นทางจิตใจโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเป็นเครื่องมือที่สำคัญ

ฝ่ายคำ เป็นเมียชั้ดดอกของพ่อพญาด้วยความไม่เต็มใจ ฝ่ายคำจึงพยายามหาทางออกจากสภาวะที่บีบคั้นนี้ ผู้แต่งดำเนินเรื่องให้แสงชายซึ่งเป็นทาสในเรือนของพ่อพญาและแอบฟังใจฝ่ายคำเป็นผู้พาฝ่ายคำหนี ผู้แต่งแสดงให้เห็นสภาวะบีบคั้นภายในจิตใจของฝ่ายคำอย่างหนักที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าจะหนีไปกับแสงชายหรือจะทนอยู่กับสภาวะบีบคั้นต่อไป สิ่งที่ช่วยให้ฝ่ายคำตัดสินใจหนี คือ การลงบอกของผีเจ้านาย เมื่อผีเจ้านายลงบอกฝ่ายคำจึงหนีไปกับแสงชาย

การต่อสู้ดิ้นรนของฝ่ายคำมิได้สิ้นสุดลงตรงที่ฝ่ายคำตัดสินใจหนีไปกับแสงชายไปอยู่ที่ช่วยซางคำ เพราะที่นั่นฝ่ายคำยังต้องต่อสู้กับสภาวะบีบคั้นทางจิตใจอีกครั้งเมื่อฝ่ายคำพบกับอุ้มเมือง เธอรู้สึกฟังใจในอุ้มเมืองเช่นเดียวกับอุ้มเมืองที่ฟังใจเธอ แต่ติดอยู่ที่ว่าเธอเป็นเมียของแสงชายไปแล้ว ในเหตุการณ์ตอนนี้ผู้แต่งได้เชื่อมโยงเรื่องเข้ากับตำนานเจ้าสร้อยสุคันธา กล่าวคือตำนานเล่าว่าเจ้าสร้อยสุคันธาเป็นคู่รักของเจ้าหน่ออินทร์และเป็นศัตรูของโปหน้าเกลี้ยง ผู้แต่งเชื่อมโยงโดยให้ตัวละครในตำนานกลับชาติมาเกิด ดังนี้ เจ้าสร้อยสุคันธา กลับชาติมาเกิดเป็นฝ่ายคำ เจ้าหน่ออินทร์ กลับชาติมาเกิดเป็น อุ้มเมือง และ โปหน้าเกลี้ยง กลับชาติมาเกิดเป็น แสงชาย ฉะนั้นจึงเท่ากับว่า ฝ่ายคำกับแสงชายเป็นศัตรูกัน เมื่อฝ่ายคำทราบตำนานนี้ประกอบกับความฟังใจในตัวของอุ้มเมืองฝ่ายคำจึงต้องต่อสู้อีกครั้งเพื่อให้ได้สมรักกับอุ้มเมือง ฝ่ายคำต่อสู้ด้วยการเล่าตำนานนี้ให้แสงชายฟังในขณะที่เจ้าสร้อยสุคันธาลงสิง เป็นผลให้แสงชายหนีเข้าไป

การต่อสู้ดิ้นรนของฝ่ายคำทั้งสองครั้งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการหาทางออกจากสภาวะที่บีบคั้นทางจิตใจ ฝ่ายคำเลือกใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ คือ “ความเชื่อเรื่องผีเจ้านาย” เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหา โครงเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างชัดเจน

นวนิยายที่มีโครงเรื่องที่แสดงปัญหาและการต่อสู้ดิ้นรนของคนในท้องถิ่น แสดงให้เห็นคุณค่าประการสำคัญของนวนิยายท้องถิ่นภาคเหนือ คือ การดิ้นรนต่อสู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

โดยมีพื้นฐานมาจากความคิดความเชื่อที่หล่อหลอมขึ้นในสังคม วิธีการที่หลากหลายเหล่านี้ น่าจะเป็นการนำเสนอให้เห็นทางเลือกที่หลากหลายของชีวิตแก่ผู้อ่านอีกด้วย

นวนิยายที่ผู้วิจัยเลือกมาวิเคราะห์แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า นวนิยายเหล่านี้ ได้รับความสนใจของผู้อ่านด้วยการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่องทำให้นวนิยายมีความน่าสนใจชวนติดตามและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

๔.๑.๒ ตัวละคร

ตัวละครในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นตัวละครที่มีความเป็นท้องถิ่นสูงประกอบด้วยเนื้อเรื่องเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีของชาวบ้านและความคิดความเชื่อของคนในภาคเหนือ เหตุการณ์มักเกิดขึ้นในหมู่บ้านเล็กๆทางภาคเหนือ ตัวละครที่มีบทบาทเด่นจึงสอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องดังกล่าวซึ่งตัวละครที่รู้จักกันโดยทั่วไปและมีความน่าสนใจมีหลายตัว เช่น เจ้าจันทร์ ในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** อุ้มเมือง ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** อารักษ์หลวงเจ้าราชบุตร และ ฝีม่อม่ายวิมาลา ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** สีดา ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** บัวเรือน ในนวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** เป็นต้น ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้ ดังนี้ ตัวละครที่เป็นผู้นำ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ ตัวละครปฏิบัติ และ ตัวละครที่มีขวัญเชื่อมโยงกัน ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ให้เห็นเป็นตัวอย่างในลำดับต่อไป

ตัวละครที่เป็นผู้นำ

ตัวละครที่เป็นผู้นำถือได้ว่าเป็นตัวละครที่มีบทบาทเด่นในนวนิยาย ทั้งนี้เพราะตัวละครที่เป็นผู้นำเหล่านี้มักจะเป็นผู้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในเนื้อเรื่องให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตัวละครผู้นำในนวนิยายที่สำคัญ ได้แก่ นายบ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ให้เห็นแล้วในบทที่ ๓ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าในนวนิยายบางเรื่องของ มาลา คำจันทร์ มีการสร้างตัวละครที่มีความเป็นผู้นำนอกเหนือจากนายบ้าน ดังนี้ อุ้มเมือง ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** และ เริงหาญ ในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

อุนเมือง

อุนเมือง ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** เป็นลูกชายเฒ่าชุ่มจำบ้าน มีบุคลิกภาพและบทบาทในการเป็นผู้นำอย่างชัดเจน

ผู้แต่งพยายามสร้างบุคลิกภาพภายนอกให้อุนเมืองมีความเข้มแข็ง บึกบึน ซึ่งสอดคล้องเหมาะสมกับความเป็นผู้นำในของชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่ในป่าลึก การมีร่างกายที่บึกบึน แข็งแรง เข้าทำนอง “ตัวใหญ่ ไหล่หนา” จึงสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตเพราะผู้นำจะต้องมีความแข็งแรงจึงจะสามารถปกป้องชาวบ้านให้รอดพ้นจากภัยของสัตว์ป่าและสร้างความอุ่นใจให้แก่ชาวบ้านได้ ดังสะท้อนผ่านความคิดของชาวบ้าน ดังนี้

อุนเมืองคนตัวใหญ่ไหล่หนา...ป่าไหล่หนาหนาแน่นหนาชวนให้อุนใจอุนเมือง ลือชาปรากฏมาแต่อายุสิบห้า แก้วกล้าห้าวหาญไล่ฟันเสือโคร่งหางขาดกดิน ...อุนเมืองมิได้เก่งแต่เชิงไล่ล่าฆ่าสัตว์อย่างเดียว เชิงดาบก็ดี ทำไรก็เก่ง คนอย่างนี้โบราณว่าทำบ้านก็เป็นบ้าน สร้างเมืองก็เป็นเมือง

(สร้อยสุคันธา, ๖๕)

อุนเมืองมีเมืองมีความสามารถเชิงอาวุธที่สามารถปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านได้ กล่าวคือ อุนเมืองสามารถยิงลูกดอกได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ และรุนแรง ทำให้สามารถเข้าป่าล่าสัตว์และยิงลูกดอกได้อย่างแม่นยำตั้งแต่วัยหนุ่ม ความสามารถเชิงอาวุธของอุนเมืองพิสูจน์ได้เมื่ออุนเมืองสามารถฆ่าเสือที่มากาคนในหมู่บ้านไปกินได้ จนสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชาวบ้านได้ว่าในวันหนึ่งเมื่ออุนเมืองขึ้นมาดำรงตำแหน่งจำบ้านแทนเฒ่าชุ่มผู้เป็นพ่อจะสามารถปกป้องคุ้มครองชาวบ้านได้อย่างดียิ่ง

บทบาทประการสำคัญที่ขบเน้นความเป็นผู้นำของอุนเมือง คือ การแก้ปัญหาของชุมชนด้วยการเข้าป่าล่าแรดเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินเพื่อเสียค่าหลวงหรือภาษีอากรสำหรับชาวบ้าน ซึ่งมีความสำคัญมากเพราะเมื่อทางการเปลี่ยนการเก็บภาษีอากรจากผลผลิตทางการเกษตรเป็นเงินตราสร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านอย่างยิ่ง การล่าสัตว์เพื่อหาเงินมาเสียค่าหลวงแก่ทางการจึงเป็นภาระอันสำคัญของผู้นำหมู่บ้าน เพราะสัตว์ที่จะล่าแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราได้ต้องเป็นสัตว์ใหญ่ เช่น เสือ แรด เป็นต้น ซึ่งสัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์ที่มีอันตรายมากต้องอาศัยคนที่มี

ความสามารถสูงเท่า นั้นจึงจะสามารถล่าสัตว์เหล่านี้ได้ หน้าทีอันใหญ่หลวงนี้จึงเป็นหน้าทีอันสำคัญยิ่งของผู้นำหมู่บ้าน

กล่าวได้ว่า ตัวละคร ชุ่นเมือง เป็นตัวละครที่มีบุคลิกภาพและบทบาทที่มีความเป็นผู้นำในหมู่บ้านอย่างชัดเจน ผู้เขียนสร้างตัวละครชุ่นเมืองขึ้นอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ด้วยการอาศัยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการเก็บภาษีอากรจากผลผลิตทางการเกษตรเป็นเงินตรา อีกทั้งบทบาทอื่นๆของชุ่นเมือง เช่น การล่าเสือ การยิงลูกดอก ก็ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชาวบ้านภาคเหนือที่อาศัยอยู่ในป่าลึก

เชิงหาญ

เชิงหาญ ในนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำอย่างชัดเจน ผู้เขียนใช้กลวิธีการสร้างความเป็นผู้นำในตัวเชิงหาญด้วยวิธีการสร้างคุณลักษณะให้เชิงหาญเป็นตัวละครที่มีจิตใจเข้มแข็ง และ สร้างความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างเชิงหาญกับพรานคำเบาซึ่งเป็นผู้นำในอดีตที่ชาวบ้านนับถือมาก

เชิงหาญ เป็นลูกของพรานคำเหมย พรานฝีมือฉกาจแห่งหมู่บ้าน เนื่องจากเชิงหาญสืบเชื้อสายมาจากพรานซึ่งเป็นอาชีพที่สอดคล้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อหมู่บ้าน เชิงหาญจึงมีความเชี่ยวชาญในการใช้อาวุธเพื่อล่าสัตว์ดำรงชีพ แม้จะอยู่ในวัยเด็กแต่เชิงหาญสามารถใช้ปืนยิงหมูด้านหน้าได้ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นอันตรายมาก ทำให้คำเหมยผู้เป็นพ่อเกรงว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีก พ่อจึงไม่ให้เชิงหาญใช้ปืนจนกว่าจะอายุครบยี่สิบปี เชิงหาญจึงใช้หอกเป็นอาวุธคู่มือซึ่งเชิงหาญก็สามารถใช้หอกได้อย่างดีเยี่ยม

เชิงหาญมีจิตใจที่เข้มแข็งและกล้าหาญ เห็นได้จาก เมื่อเสือเย็นเข้าหมู่บ้านแม้เชิงหาญจะไม่มีปืนแต่เขาก็เชื่อมั่นในอำนาจแห่งหอกยิ่งนัก เชิงหาญเชื่อว่าด้วยหอกเล่มเดียวเขาจะสามารถฆ่าเสือเย็นได้ ความเข้มแข็งของจิตใจเชิงหาญแสดงออกอย่างชัดเจนเมื่อเขาขอเป็นหนึ่งในขบวนติดตามเสือเย็นแม้จะไม่มีปืนเหมือนคนอื่นๆก็ตาม เชิงหาญเชื่อมั่นว่าเขาจะฆ่าเสือเย็นได้ถ้าเพียงพ่อให้เขาใช้ปืน ดังนี้

“ฆ่าเสือตัวนั้นได้ พ่อเชื่อข้าเถอะ”

“มันอาจเป็นเสือสมิง ลูกเอ๊ย”

“ข้าฆ่ามันได้ ขอแต่พ่อเอาปืนให้ข้าเถอะ ไม่ว่าเสือดิบเสือเย็นหรือสมิงสิงห์สาง
อันใด ข้าฆ่าได้ทั้งนั้น”

(ไพร่อำพราง, ๖๘)

บทบาทการเป็นผู้นำของเชิงหาญที่สำคัญและมีผลต่อเนื้อเรื่องมากที่สุด คือ เชิงหาญ ออกไปไล่ล่าเสือเย็น ซึ่งเป็นเสือที่มีวิญญาณสิงอยู่ เป็นเสือที่มีความฉลาด และ ลึกลับ ทำให้ทุกคนร่วมมือกันออกติดตามล่าเสือเย็น ในขบวนล่าเสือเย็นแม้จะมีคำหมิ่นพยานฝีมือฉมังแห่งหมู่บ้านก็ไม่สามารถฆ่าเสือเย็นได้ แต่ผู้ที่สามารถฆ่าเสือเย็นได้ คือ เชิงหาญ โดยอาศัยความสามารถเชิง อาวุธ จิตใจที่เข้มแข็ง และการช่วยเหลือของปู่พราณคำบ้าอารักษ์ของหมู่บ้าน

ตัวละครผู้นำที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เป็นตัวอย่างในเบื้องต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มาลา คำจันทร์ สร้างตัวละครผู้นำดังกล่าวขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างสอดคล้องกับ เนื้อเรื่องหลายประการ เช่น เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ เป็นต้น ผู้วิจัยพบ คุณค่าประการสำคัญอันเกิดจากการสร้างสรรค์ตัวละครผู้นำ คือ การแสดงให้เห็นถึงตัวละครผู้นำ ในอุดมคติของชาวบ้านภาคเหนือ ที่ผู้นำต้องสามารถปกป้องคุ้มครองผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่อย่าง ร่มเย็นเป็นสุข และมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกันอันหนึ่งอันเดียวกันกับชาวบ้านทั่วไป

ตัวละครอมมนุษย์

นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ สร้างขึ้นโดยอาศัยความคิดความเชื่อของคนในท้องถิ่น ภาคเหนือ การสร้างตัวละครที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องส่วนหนึ่งจึงเป็นตัวละครอมมนุษย์ โดยเฉพาะผี เพราะชาวล้านนามีระบบความเชื่อเรื่องผีอย่างหนักแน่น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตัวละคร อมนุษย์ที่สร้างคุณค่าแก่นเนื้อเรื่องเพื่อเป็นตัวอย่าง ดังนี้ ผีอารักษ์เจ้าราชบุตร และ ผีแม่มายวิมาลา จากนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** และ เสือเย็น จากนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เจ้าราชบุตร

เจ้าราชบุตรในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** เป็นอารักษ์หลวงของหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการปกป้องคุ้มครองให้หมู่บ้านรอดพ้นจากอันตรายและอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มาลา คำจันทร์ สร้างตัวละครเจ้าราชบุตรโดยกำหนดให้เจ้าราชบุตรมีชาติกำเนิดที่สูงส่งเป็น

ราชบุตรของเจ้าหลวงเชียงใหม่และมีความสามารถในการสู้รบกับศัตรูที่เข้ามารุกรานเชียงใหม่ เมื่อเสียชีวิตไปแล้วชาวบ้านจึงยกย่องเจ้าราชบุตรเป็นอารักษ์หลวงประจำหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ให้เห็นในลำดับต่อไปนี้

เจ้าราชบุตร มีความเป็นมาที่ยิ่งใหญ่ มีชาติกำเนิดที่สูงส่งเป็นเจ้าราชบุตรแห่งเมืองเชียงใหม่ และมีวีรกรรมอันสูงส่งคือการพาฝูงชนตีฆ้องด้วยดาบคู่มือหนีออกมาตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ เมื่อสิ้นชีวิตชาวบ้านรู้สึกขาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ประกอบกับความชื่นชมในวีรกรรมอันกล้าหาญของเจ้าราชบุตร ทำให้ชาวบ้านยกเจ้าราชบุตรขึ้นเป็นอารักษ์หลวงของหมู่บ้าน และถือเอาดาบศักดิ์สิทธิ์คู่มือของเจ้าราชบุตรเป็นของวิเศษที่มีอานุภาพในการป้องกันภัยอันตราย อันจะนำความสงบสุขมาสู่หมู่บ้าน ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ชาวบ้านคลายใจเพราะเชื่อว่าอานุภาพแห่งอารักษ์หลวง และ ดาบราชบุตร จะสามารถปกป้องคุ้มครองหมู่บ้านได้ เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่ชาวบ้านจะจัดพิธีกรรมดำหัวเจ้าราชบุตรขึ้น อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งของอารักษ์หลวงเจ้าราชบุตร

บทบาทสำคัญที่สุดของเจ้าราชบุตร คือ เป็นผู้ช่วยเหลือ กล่าวคือเมื่อเกิดทุกข์ภัยขึ้นภายในหมู่บ้านชาวบ้านจะให้ม้าขี่ติดต่อกับเจ้าราชบุตรให้มาเข้าทรงเพื่อให้เจ้าราชบุตรชี้แนะวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด เมื่อเจ้าราชบุตรบอกผ่านปากม้าขี่อย่างไรแล้วชาวบ้านก็ต้องปฏิบัติตาม นอกจากการช่วยเหลือชาวบ้านผ่านม้าขี่แล้วบางครั้งเจ้าราชบุตรอารักษ์หลวงก็ยังเลือก “ลงหา” ตัวละครบางตัวเพื่อให้ความช่วยเหลือ หรือ ชี้แนะทางออกบางประการ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของเจ้าราชบุตรอารักษ์หลวง คือ บทบาทของผู้ช่วยเหลือให้ชาวบ้านอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข

ผู้วิจัยพบว่าคุณค่าประการสำคัญที่สะท้อนผ่านตัวละครเจ้าราชบุตร คือ การสะท้อนภาพความเชื่อของคนล้านนาที่มีต่อผีอารักษ์ในฐานะผีผู้คุ้มครองหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่าตัวละครเจ้าราชบุตรเป็นตัวละครในอุดมคติที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือสูงสุด เนื่องเพราะการบำเพ็ญคุณงามความดีในฐานะผู้นำหมู่บ้าน แม้เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วก็ยังได้รับการยอมรับนับถืออย่างไม่เสื่อมคลาย

ผีแม่ม่ายวิมาลา

ผีแม่ม่ายวิมาลาเป็นตัวละครมนุษย์ที่มีความน่าสนใจในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ซึ่งผู้เขียนสร้างขึ้นเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้าม โดยมาลา คำจันทร์ พยายามสร้างบุคลิกภาพและบทบาทของผีแม่ม่ายวิมาลาให้มีความโดดเด่นและมีพฤติกรรมที่น่าสนใจ ดังนี้

ตามความเชื่อของชาวบ้านผีแม่ม่ายวิมาลาเป็นผีตัวร้าย นางผูกใจหมายได้เจ้าราชบุตร เป็นคู่ครองตั้งแต่เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ แต่เจ้าราชบุตรไม่สนใจนาง เมื่อสิ้นชีวิตแล้ววิญญาณของผีแม่ม่ายวิมาลาจึงติดตามหาเจ้าราชบุตรหวังได้เจ้าราชบุตรเป็นคู่ครองตลอดมา ผีแม่ม่ายวิมาลา มีบุคลิกภาพภายนอกสวยงามต้องตาชายที่ได้พบ แต่งกายไม่มีมิติคิด อวดเรือนร่างอย่างเปิดเผยทุกๆ หกสิบปีผีแม่ม่ายวิมาลาจะเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อตามหาเจ้าราชบุตร ในระหว่างที่ยังไม่พบเจ้าราชบุตรนางจะลวงชายหนุ่มในหมู่บ้านที่ยังไม่แต่งงานไปเสพทีละคนสองคนไปเรื่อยๆ เมื่อชายเหล่านั้นถูกลวงไปเสพแล้วจากนั้นไม่นานก็จะเสียชีวิต จึงเป็นภัยที่ชาวบ้านกลัวยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การการสร้างบุคลิกภาพของผีแม่ม่ายวิมาลาเช่นนี้มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับพฤติกรรมการลวงชายไปเสพของนาง

ตัวละคร ผีแม่ม่ายวิมาลา สร้างคุณค่าให้แก่นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** อย่างมากเพราะตัวละครตัวนี้เป็นสีสันสำคัญในเรื่อง กล่าวคือ ตัวละครผีแม่ม่ายวิมาลา มีเสน่ห์ให้ผู้อ่านติดตามพฤติกรรมของวิมาลาที่จะส่งผลต่อเนื่องเรื่องตลอดทั้งเรื่อง รวมทั้งทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสประสบการณ์และเรื่องราวที่แปลกใหม่ผ่านตัวละครผีแม่ม่ายวิมาลาอีกด้วย

เสือเย็น

เสือเย็น ในนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** เป็นตัวละครมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญที่น่าสนใจ เสือเย็น ซึ่งเป็นเสือที่มีวิญญาณของคนที่ยังกินสิ่งอยู่ทำให้เสือเย็นมีความฉลาดเหมือนมนุษย์ มักมีพฤติกรรมที่ลึกลับ นอกจากนี้ยังสร้างความสงสัยแก่ชาวบ้านว่าคนในหมู่บ้านบางคนอาจจะ เป็นเสือเย็น เพราะเสือเย็นสามารถอยู่ในร่างของมนุษย์ปกติได้ในบางเวลา

บทบาทที่สำคัญที่สุดของเสือเย็นคือการเข้าก่อวณหมู่บ้านหลายครั้งหลายคราเพราะชาวบ้านประพฤติดุจดริตที่ดั่งามของหมู่บ้านจนเกิดชีวิตใหญ่อุบาทว์หลวงขึ้นในหมู่บ้าน การเข้าก่อวณหมู่บ้านของเสือเย็นด้วยการลากคนไปกินครั้งแล้วครั้งเล่า ทำให้ชาวบ้านเกิดความ

หวาดกลัวถึงภัยจากเสือเหียนและความหวาดระแวงกันเองว่าคนในหมู่บ้านคนใดคนหนึ่งอาจจะเป็นเสือเหียนในร่างมนุษย์ก็ได้ ชาวบ้านจึงพยายามแก้ปัญหาด้วยการออกล่าเสือเหียนให้ได้

กล่าวได้ว่า เสือเหียนมีบทบาทสำคัญต่อนวนิยายมาก เพราะเสือเหียนเข้ามาปรากฏตัวอยู่ตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน การเข้าหมู่บ้านของเสือเหียนเป็นเหตุให้ชาวบ้านต้องออกติดตามล่าเสือเหียนอันนำไปสู่การผจญภัยที่ตื่นเต้นทำให้ประสบการณ์แปลกใหม่แก่ผู้อ่าน

คุณค่าประการสำคัญของตัวละครเสือเหียนที่มีต่อนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** คือ การสร้างความสนใจใคร่รู้แก่ผู้อ่านว่าผู้ใดคือเสือเหียน อันเชื่อมโยงไปสู่การติดตามหาสาเหตุแห่งการที่เสือเหียนเข้าก่อความหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เนื้อเรื่องดำเนินไปได้อย่างมีรสชาติและสมเหตุสมผล

ผู้วิจัยพบว่า ตัวละครมนุษย์ ๓ ตัว ได้แก่ ฝื่อรักษ์เจ้าราชบุตร ฝื่อแม่มายวิมาลา และ เสือเหียน เป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นโดยอาศัยความคิดความเชื่อของคนล้านนา ส่งผลให้นวนิยายมีบรรยากาศที่แสดงความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ตัวละครกลุ่มนี้ยังสร้างสีสันให้แก่นวนิยายด้วยพฤติกรรมที่โดดเด่นและแตกต่างจากประสบการณ์ของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสประสบการณ์แปลกใหม่ซึ่งก่อให้เกิดความสนุกสนานยิ่ง

ตัวละครปฏิบัติ

ตัวละครปฏิบัติ คือ ตัวละครที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และ อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับพระเอกหรือนางเอกของเรื่อง ตลอดจนเป็นตัวละครที่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ตัวละครปฏิบัติเป็นตัวละครที่น่าสนใจเพราะเมื่อพิจารณาบทบาทของตัวละครแล้วจะพบว่าเป็นตัวละครที่มีบทบาทเด่นมาก ตัวละครปฏิบัติที่จะนำมาวิเคราะห์เป็นตัวอย่างในหัวข้อนี้ ได้แก่ สีดา จากนวนิยายเรื่อง **ดงคนตีบ** บังอร จากนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** และ พ่อเลี้ยงอุ้นใจ จากนวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สีดา

สีดาในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** เป็นตัวละครที่มาลา คำจันทร์ สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นตัวละครปฏิบัติซึ่งมีลักษณะไม่ตรงตามชนบ และ มีความเป็น “คนดิบ” อย่างเด่นชัด ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นตามลำดับต่อไปนี้

สีดา เป็นตัวละครที่ไม่ตรงตามชนบ มีความแตกต่างจากตัวละครหญิงที่เป็นชาวบ้านโดยทั่วไป กล่าวคือ ด้านการแต่งกายสีดากลับแต่งกายแบบเปิดเผยเนื้อตัวและเป็นผู้หญิงเพียงคนเดียวในหมู่บ้านที่สวมกางเกง ในขณะที่หญิงชาวบ้านทั่วไปจะนุ่งซิ่นและแต่งกายอย่างมิดชิด ในด้านอาชีพ สีดามีอาชีพเปิดร้านค้าขายของชำประจำหมู่บ้านรวมถึงเป็นคนกลางในการรับส่งสินค้าจากชาวบ้านนำไปขายที่ตลาด ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากการที่เธอเคยไปเรียนตัดเสื้อในเมืองทำให้เธอรับวัฒนธรรมแบบสมัยใหม่เข้ามาใช้ที่หมู่บ้าน ทำให้สีดาแตกต่างจากชาวบ้านทั่วไปจนถึงขั้นมีความประพฤติที่ขัดต่อจารีตที่ดั้งเดิมของหมู่บ้าน

นอกจากนี้พฤติกรรมในลักษณะไม่ตรงตามชนบของสีดายังมีความสำคัญยิ่ง คือ สีดามุ่งหมายอยากได้น้อยหล้าเป็นคู่ครองเธอจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะครอบครองน้อยหล้าแม้วิธีนั้นจะไม่เหมาะสมก็ตาม เช่น การย่วยวนน้อยหล้าเมื่ออยู่กันตามลำพังจนได้น้อยหล้าสนใจเพื่อผูกมัดให้น้อยหล้ามาแต่งงานกับตนแต่ไม่สำเร็จ การจ้างค่านักเลงประจำหมู่บ้านให้ไปฆ่าคำหอมภรรยาของน้อยหล้าเพื่อแย่งชิงน้อยหล้ากลับมาเป็นของตน พฤติกรรมเหล่านี้ของสีดาแสดงให้เห็นถึงความเป็น “คนดิบ” คือผู้ที่เข้าไม่ถึงน้ำธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นตัวละครที่มีจิตใจมืดมนเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา

สีดา เป็นตัวละครที่สร้างสีสันแก่นวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** อย่างมาก พฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามชนบของสีดาสร้างความตะลึงให้แก่ผู้อ่านชวนให้ผู้อ่านติดตามวิถีชีวิตและพฤติกรรมของเธอตลอดเรื่อง ส่วนพฤติกรรมการล่อลวงชายเพื่อให้ตกเป็นของตน รวมถึงความพยายามกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ครอบครองชายคนรักแม้จะเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสม พฤติกรรมดังกล่าวจึงชวนให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่องอย่างต่อเนื่องเพราะผู้อ่านสนใจผลที่สีดาจะได้รับจากพฤติกรรมที่ขัดต่อจารีตอันดั้งเดิมของหมู่บ้าน

บังอร

บังอร ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** เป็นหญิงสาวในหมู่บ้านที่หมายปองเชิงหาญ แต่เชิงหาญมิได้รักเธอ นอกจากนี้ผู้แต่งยังแสดงให้เห็นว่าบังอร คือ ฝีมือแม่มายวิมาลาแบ่งภาคมาเกิด ในตอนท้ายเรื่องเธอจึงยอมรับเป็นร่างสิงของฝีมือแม่มายวิมาลา ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นโดยละเอียด ดังนี้

บังอร สาวคนหนึ่งในหมู่บ้านที่มีความสวยงามอย่างลึกลับ บังอรหมายปองเชิงหาญแต่เชิงหาญกลับไม่มีใจให้เธอแม้แต่น้อยเพราะเชิงหาญรักอยู่กับพิมพา บังอรทำอุบายและพยายามยั่วชวนเชิงหาญให้มาสมรักกับตนหลายครั้ง เพื่อให้ปลอดภัยจากฝีมือแม่มายวิมาลาแต่ไม่สำเร็จ ทำให้บังอรเสียใจมาก เมื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของบังอรจึงกล่าวได้ว่าบังอรเป็นตัวละครปฏิปักษ์ เพราะหากเชิงหาญได้เสียกับบังอรตามแผนที่เธอวางไว้ เชิงหาญย่อมไม่มีทางสมรักกับพิมพาสาวหมาย ถึงแม้ว่าบังอรจะให้เหตุผลในการยอมเป็นของเชิงหาญว่า เป็นการป้องกันเชิงหาญจากภัยของฝีมือแม่มายวิมาลาก็ตาม

บังอรเสียใจมากที่เชิงหาญไม่เห็นความหวังดีของตนที่จะป้องกันเชิงหาญจากภัยของฝีมือแม่มายวิมาลา เมื่อฝีมือแม่มายวิมาลาปรากฏตัวและบอกบังอรว่า บังอรคือฝีมือแม่มายวิมาลาแบ่งภาคมาเกิดประกอบกับการได้ฟังตำนานของฝีมือแม่มายวิมาลาซึ่งไม่ตรงกับที่ชาวบ้านรับรู้ ทำให้บังอรยอมเป็นร่างสิงของฝีมือแม่มายวิมาลา ซึ่งทำให้เธอพบจุดจบของชีวิตพร้อมกับฝีมือแม่มายวิมาลาที่ถูกล้างล้างด้วยดาบราชบุตร

บังอร เป็นตัวละครปฏิปักษ์ที่มีความน่าสนใจยิ่ง เพราะพฤติกรรมของบังอรที่ทำให้เธอกลายเป็นตัวละครปฏิปักษ์กลับมีเหตุผลที่น่าพิจารณาเพราะเหตุผลที่บังอรอ้างนั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เธอรัก และเหตุผลที่บังอรยอมเป็นร่างสิงของฝีมือแม่มายวิมาลาเพราะมีปมด้อยในใจเรื่องความกำพร้าแม่ เมื่อฝีมือแม่มายวิมาลาอ้างตนว่าเป็นแม่ของเธอเธอจึงยอมรับเป็นร่างสิงของฝีมือแม่มายวิมาลาโดยง่าย บังอร เป็นตัวละครที่เป็นปฏิปักษ์แต่เป็นตัวละครที่มีหลากหลายมิติ และพฤติกรรมสำคัญของบังอรในนวนิยายเรื่องนี้ล้วนแล้วแต่มีเหตุผลสำคัญเบื้องหลังการกระทำที่หนักแน่นยิ่ง บังอรจึงสร้างสีสันให้แก่นวนิยายได้เป็นอย่างดี

พ่อเลี้ยงอุ้มใจ

พ่อเลี้ยงอุ้มใจ ในนวนิยายเรื่อง **พรอำพร** เป็นตัวละครที่น่าสนใจและถือว่าเป็นตัวละครปฏิบัติ ก้าวคือ พ่อเลี้ยงอุ้มใจ ซึ่งเป็นชนวนเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิด “ชืดใหญ่อุบาทว์หลวง” ขึ้นในหมู่บ้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พ่อเลี้ยงอุ้มใจ เป็นอดีตพ่อค้าวัวต่างที่รอนแรมค้าขายอยู่เป็นระยะเวลายาวนาน อุ้มใจมีความรู้เรื่องการปรุงยาปลูกกำหนดจากผลเขือบ้าหรือลำโพง ในระหว่างรอนแรมค้าขายอุ้มใจจึงใช้ยาปลูกกำหนดทุกครั้งเมื่ออุ้มใจพบผู้หญิงที่เขาต้องการโดยไม่หวาดกลัวต่อบาปกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะอุ้มใจได้ครอบครองพระยี่ดซึ่งเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่เขาเชื่อว่าสามารถป้องกันภัยอันตรายทุกอย่างได้ ต่อมาพ่อเลี้ยงอุ้มใจตัดสินใจอยู่กับนางจำปีจึงตั้งรกรากอยู่ที่หมู่บ้านห้วยข้าวกล้า แต่พ่อเลี้ยงอุ้มใจก็ไม่ได้หยุดพฤติกรรมเลวร้ายดังกล่าว ต่อมาพ่อเลี้ยงอุ้มใจใช้พรหมลือลูกชายเป็นสื่อในการล่อหญิงสาวแรกเริ่มมาให้ตนเสพอีกด้วย เหยื่อคนสำคัญของพ่อเลี้ยง คือ อีหลอง และ แสงคำ เพราะปรากฏว่าทั้งสองคนแขวนคอตายภายหลังจากทราบว่าเป็นของพ่อเลี้ยงอุ้มใจ

การกระทำของพ่อเลี้ยงอุ้มใจนับเป็นความผิดร้ายแรงตามค่านิยมของคนในท้องถิ่นภาคเหนือ มิได้ส่งผลกระทบต่ออีหลอง แสงคำ และครอบครัวทั้งสองเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้เกิด “ชืดใหญ่อุบาทว์หลวง” ขึ้นในหมู่บ้าน เป็นเหตุให้มีเลือดเย็นเข้ามาก่อความวุ่นวายด้วยการลากคนไปกินคนแล้วคนเล่า ในที่สุดเมื่อชาวบ้านพยายามแก้ไขปัญหาก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงต้องย้ายหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่น แต่พ่อเลี้ยงอุ้มใจยังคงอยู่ที่หมู่บ้านเดิมและถูกผีอีหลองปีบคอจนเสียชีวิต

พ่อเลี้ยงอุ้มใจ เป็นตัวละครปฏิบัติที่สำคัญที่สุดในนวนิยายเรื่อง **พรอำพร** เพราะถือเป็น “ต้นเหตุ” ให้เรื่องราวในนวนิยายดำเนินไปอย่างเข้มข้นและมีรสชาติชวนติดตาม นอกจากนี้พฤติกรรมของพ่อเลี้ยงอุ้มใจยังส่งสะท้อนให้เห็นความเลวร้ายของมนุษย์อย่างถึงที่สุด ซึ่งน่าจะเป็นตัวอย่างที่ไม่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง เพราะในท้ายที่สุดแล้วพ่อเลี้ยงอุ้มใจก็ต้องชดใช้ความเลวทั้งหมดที่ก่อขึ้นด้วยชีวิต

ตัวละครปฏิบัติในนวนิยายทั้งสามเรื่องที่ถูกจัดยกตัวอย่างในข้างต้น มีลักษณะร่วมแห่งความเป็นปฏิบัติที่สำคัญ คือ “ความประพฤติดีไปจากจารีตดั้งเดิมที่ชาวบ้านนับถือ” ตัวละคร

เหล่านี้จึงเป็นตัวละครที่อยู่นอกกรอบของจารีต พฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องจึงถูกเน้นย้ำว่าไม่ควรยึดเป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “จารีต” มีความสำคัญยิ่งในวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ซึ่งนับเป็นคุณค่าประการสำคัญที่สื่อผ่านตัวละครปฏิบัติกลุ่มนี้ นอกจากนี้ตัวละครปฏิบัติกลุ่มนี้ยังสร้างสีสันให้แก่เนื้อเรื่องทั้งในแง่ การทดสอบตัวละครเอก และ ต้นเหตุแห่งปัญหาสำคัญที่ต้องดำเนินเรื่องเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างสมเหตุสมผล

ตัวละครที่มีขั้วเชื่อมโยงกัน

โครงเรื่องและเนื้อเรื่องนวนิยายบางเรื่องของมาลา คำจันทร์ สร้างขึ้นโดยอาศัยตำนาน ดังนั้น ตัวละครส่วนหนึ่งจึงมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับตำนาน เพื่อร้อยเรียงระหว่างเหตุการณ์ในตำนานกับเหตุการณ์ปัจจุบันให้เป็นเนื้อเดียวกัน เช่น ในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ผู้แต่งใช้วิธีการ “กลับชาติมาเกิด” ของตัวละครเป็นเครื่องเชื่อมโยงระหว่างตำนานกับปัจจุบัน ดังนี้ เจ้าสร้อยสุคันธา กลับชาติมาเกิดเป็น ฝ่ายคำ และ เอื้อยจันทร์ ไปหน้าเกลี้ยง กลับชาติมาเกิดเป็น แสงชาย เจ้าหน่ออินทร์ กลับชาติมาเกิดเป็น อุ่นเมือง เป็นต้น ซึ่งเหตุการณ์ในปัจจุบันจะมีความคล้ายคลึงกับตำนานโดยใช้ตัวละครชุดเดียวกันดังที่กล่าวถึงมาแล้ว นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าผู้แต่งใช้กลวิธีเดียวกันนี้ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ด้วย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างตัวละครที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างตำนานกับปัจจุบันจากนวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** เพราะผู้วิจัยพบว่ามีการสร้างตัวละครที่น่าสนใจและสะท้อนความเป็นท้องถิ่นที่น่าสนใจ กล่าวคือ ผู้แต่งสร้างตัวละครที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างตำนานกับปัจจุบันโดยกำหนดให้มีตัวละครสองตัวอยู่ต่างมิติแต่มีขั้วร่วมกันตัวละครทั้งสองตัวจึงผลัดกันฟื้นจากการหลับไหลคนละเวลา ตัวละครในตำนาน คือ นางแก้วมิ่งเมือง ตัวละครในยุคปัจจุบันคือ บัวเรือน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

นางแก้วมิ่งเมือง และ บัวเรือน

นางแก้วมิ่งเมือง เป็นสาวน้อยในเมืองลับแลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นนางมิ่งเมือง คือ นางกษัตริย์แห่งเมืองลับแล ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการชุบผีเย็นด้วยการใช้ระดูดำแห่งนางหยอดปากผู้ชายเมืองลับแลเพื่อให้คนเหล่านั้นเป็นผีเย็น ซึ่งชาวเมืองลับแลจะใช้ผีเย็นให้ทำนา และ ออกรบเพื่อป้องกันบ้านเมือง นางแก้วไม่ยอมชุบผีเย็นเพราะนางเห็นความทุกข์ทรมานที่พ่อของนางกลายเป็นผีเย็นเพราะนางมิ่งเมืองคนก่อนเอาระดูดำหยอดปาก นางจึงให้วอนขอให้แม่ด้า

ช่วยเหลือแม่ค้าจึงพาขวัญของนางไปที่อื่นแต่ชาวเมืองลับแลเชื่อว่าชาวไทขงมัตขวัญของนางแก้วไป นับตั้งแต่นั้นนางแก้วก็นอนหลับไหลไม่ได้สติ ในขณะที่อีกมิติหนึ่งบัวเรือนกลับฟื้นตื่นจากการเจ็บไข้ วันหนึ่งเมื่อขวัญของบัวเรือนออกจากร่างเพราะจิตเป็นห่วงจอมแสงพลัดหลงเข้าสู่เมืองลับแล ขวัญของบัวเรือนออกจากร่างแล้วทำให้เธอหลับไหลไร้สติ ขวัญไปเข้าร่างนางแก้ว มิ่งเมืองทำให้นางฟื้นจากการหลับไหลไม่ได้สติ เมื่อนางแก้วได้สตินางได้เลือกเขยเมือง คือจอมแสง แต่จอมแสงหลบหนีจากเมืองลับแลนางจึงตกเป็นของมิ่ง นางแก้วเสียใจจึงฆ่าตัวตายทำให้ขวัญของนางแก้วกลับเข้าสู่ตัวบัวเรือนอีกครั้ง

บัวเรือนเป็นหญิงสาวในหมู่บ้านที่ “ถือกำเนิดไฟ” ในทุกคืนวันพระ เพราะบัวเรือนเคยเจ็บป่วยรักษาอย่างไรก็ไม่หาย แม่ของเธอจึงนำตัวเธอมาทิ้งไว้ในถ้ำสามวันตามคำบอกของแม่หมอในความฝัน เมื่อบัวเรือนหายแล้วเธอก็ถือกำเนิดไฟในวันพระอย่างเคร่งครัดตามคำแม่หมอ ในวันที่จอมแสงเดินทางบัวเรือนฝันว่าจอมแสงมีเลือดท่วมกายเธอตกใจหวีดร้องและหลับไหลไม่ได้สตินับแต่นั้นเป็นต้นมาเพราะขวัญออกจากร่าง ขวัญของบัวเรือนไปเข้าร่างนางแก้ว มิ่งเมืองแห่งเมืองลับแล ทำให้นางแก้วมิ่งเมืองแห่งเมืองลับแลฟื้นตื่นได้สติ ในตอนท้ายเมื่อนางแก้วมิ่งเมืองตัดสินใจฆ่าตัวตายขวัญของนางได้กลับเข้าสู่ร่างของบัวเรือน ทำให้บัวเรือนฟื้นตื่นได้สติและบอกทุกคนในหมู่บ้านว่า เธอเพิ่งกลับจากเมืองลับแล

กล่าวได้ว่า บัวเรือน และ นางแก้วมิ่งเมือง เป็นตัวละครสองตัวที่มีขวัญเดียวกัน เป็นการเชื่อมโยงเหตุการณ์ในตำนานกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่น่าสนใจ คุณค่าประการสำคัญอันเกิดจากตัวละครบัวเรือนและนางแก้วมิ่งเมือง คือ การสร้างสีสันให้แก่นวนิยายให้มีความน่าติดตามมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นเรื่องราวเหนือธรรมชาติที่เสริมสร้างจินตนาการของผู้อ่านให้กว้างขวางและแตกต่างจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ตัวละครที่ผู้วิจัยได้หยิบยกมาวิเคราะห์ให้เห็นเป็นตัวอย่างในข้างต้น แสดงให้เห็นบทบาทของการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างตัวละคร ทำให้ตัวละครมีความเป็นท้องถิ่นอย่างเข้มข้น มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นอย่างแนบแน่น ตลอดจนสร้างสีสันให้แก่เนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลเหล่านี้ทำให้นวนิยายมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

๔.๑.๓ แนวคิด

นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ นำเสนอแนวคิดหลากหลายที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน ทั้งแนวคิดที่แสดงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ และ แนวคิดทั่วไป ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวคิดที่ส่งเสริมให้นวนิยายมีคุณค่าและแสดงบรรยากาศความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือมากยิ่งขึ้นตามลำดับต่อไปนี้

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจารีตและสิริมงคลของหมู่บ้าน

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ มักจะนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับภาคเหนือ เพราะฉะนั้นจึงปรากฏความคิดความเชื่อที่สำคัญของคนภาคเหนือในนวนิยายเสมอ โดยเฉพาะความคิดความเชื่อเรื่องจารีตดั้งเดิมที่ดั้งงามของล้านนาในฐานะกรอบแห่งการปฏิบัติตน แม้ผู้ใดละเมิดกรอบจารีตที่ดั้งงามนั้นย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและส่วนรวม

นวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** นำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจารีตและสิริมงคลของหมู่บ้านอย่างชัดเจน โดยนำเสนอให้เห็นโทษของการฝ่าฝืนจารีตที่ดั้งงามของหมู่บ้าน คือ ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านได้ล่อลวงหญิงสาวไปเป็นของตนคนแล้วคนเล่า จนทำให้หญิงสาวเหล่านั้นตั้งครรรภ์ และเสียชีวิตในท้ายที่สุด การกระทำที่เลวร้ายเช่นนี้ขัดต่อจารีตที่ดั้งงามของหมู่บ้าน และผลแห่งการฝ่าฝืนจารีตนั้นก่อให้เกิด “ซัดใหญ่อุบาทว์หลวง” เมื่อพยายามแก้โดยวิธีการต่างๆแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ชาวบ้านจึงต้องย้ายหมู่บ้านเนื่องเพราะสิริมงคลของหมู่บ้านเสื่อมลงไปแล้ว ไม่สามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ดังที่ มาลา คำจันทร์ นำเสนอว่า

... แม่เข็ลงบอกข้า แม่เข็บอกหลายอย่าง คนเฒ่าหัวล้านนุ่งผ้าลายดาวอันนั้นหากเป็นเสื้อบ้านสัจจริง เสื้อขนไฟขบหัวเสื้อบ้านเสียแล้ว อยู่ไม่ได้
หรือกุสุ ไชยะกับสิริเสื่อมหมดแล้วบ้านเรา

(ไพรอำพราง, ๓๙๒)

การนำเสนอแนวคิดดังกล่าวในนวนิยาย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอโดยสื่อผ่านโครงเรื่องและตัวละครอย่างกลมกลืนและสมเหตุสมผล คุณค่าประการสำคัญของแนวความคิดนี้ คือ การแสดงให้เห็นความคิดความเชื่อที่ดีงามของท้องถิ่นอย่างหนักแน่นมั่นคง ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าหากผู้คนยึดมั่นในจารีตที่ดั้งเดิม

แล้วย่อมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และรวมพลังสร้างสรรค์ความดีงามส่งผ่านสู่คนรุ่นหลังต่อไป

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผี

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ หลายเรื่องมักเป็นเรื่องราวที่มีตัวละครอมมนุษย์ประเภทผีเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งผีดี และ ผีร้าย จึงปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับผีที่สำคัญในหลายแง่มุม โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับผีอารักษ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ให้เห็นคุณค่าในลำดับต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** นำเสนอให้เห็นความคิดความเชื่อที่สำคัญเกี่ยวกับผีอารักษ์ ซึ่งมีบทบาทในการคุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่องแสดงให้เห็นอำนาจของของอารักษ์หลวงเจ้าราชบุตรที่ปกป้องคุ้มครองให้หมู่บ้านรอดพ้นจากภัยอันตรายของผีแม่ม่ายวิมาลาที่สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน ทั้งในรูปแบบการเข้าสิงม้าขี่เพื่อชี้แนะแนวทางแก้ปัญหาแก่ชาวบ้าน การลงหาตัวละครบางตัวโดยตรงเพื่อช่วยเหลือในภาวะคับขัน และที่สำคัญที่สุด คือ การช่วยให้ชาวบ้านค้นพบดาบราชบุตรทำให้ชาวบ้านสามารถใช้ดาบราชบุตรปราบผีแม่ม่ายซึ่งเป็นภัยอันตรายของหมู่บ้านได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดทำให้หมู่บ้านกลับเข้าสู่ภาวะแห่งความร่มเย็นเป็นสุขอีกครั้ง

แนวคิดเรื่องผีอารักษ์แสดงให้เห็นระบบความคิดความเชื่อของคนล้านนาที่เกี่ยวกับผีได้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกประเภทและระดับของผีตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของผีประเภทต่างๆ คุณค่าประการสำคัญของแนวคิดนี้ คือ การนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับผีอารักษ์จึงเป็นการนำเสนอความคิดความเชื่อที่สำคัญของคนในท้องถิ่นภาคเหนือให้ผู้อ่านทั่วไปได้รับรู้ในวงกว้าง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

วิถีชีวิตของชาวภาคเหนือเป็นเนื้อหาประการสำคัญในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ วิถีชีวิตของชาวล้านนาที่ถ่ายทอดในนวนิยายส่วนหนึ่งมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาซึ่งแสดงให้เห็นความศรัทธาอย่างลึกซึ้งในพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาบางส่วนผู้เขียนได้ถ่ายทอดผ่านโครงเรื่องและ

ตัวละคร ซึ่งแนวคิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สะท้อนผ่านนวนิยายมีคุณค่าหลายประการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง **นางถ้ำ** นำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยนำเสนอแนวคิดที่ว่า “การชนะกิเลสตัณหาในจิตใจของตนเองเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และ นำไปสู่ผลสำเร็จในเบื้องต้น” ผู้ที่สามารถเอาชนะกิเลสตัณหาในจิตใจตนเองได้จนเป็นผลสำเร็จ คือ คงคา ตัวละครเอกของเรื่องที่ติดเชื้อเอดส์แล้วตัดสินใจเดินทางเข้าป่าตามพระพุทธรูปหนึ่งไปเพื่อฝากตัวรับใช้ขณะเดินป่านางถ้ำปรากฏตัวในรูปสาวงามเพื่อยั่วยวนคงคาหลายครั้ง แต่คงคาก็สามารถเอาชนะนางถ้ำได้ทุกครั้งด้วยอนุภาพแห่งการฝึกสติที่ได้รับการสั่งสอนจากหลวงปู่ ทำให้ในที่สุดคงคาสามารถเดินทางสู่ถ้ำหลังที่อยู่ของนางถ้ำได้สำเร็จ คงคาสามารถโปรดนางถ้ำให้สงบเป็นการแก้กรรมเก่าที่ผูกพันกันมาแต่ชาติปางก่อนได้สำเร็จ และเมื่อคงคาโปรดนางถ้ำได้แล้วคงคาจะได้บวชเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาตามแนวทางของหลวงปู่ซึ่งถือเป็นอานิสงส์อันสูงยิ่ง ดังคำสนทนาของหลวงปู่ และ คงคา หลังจากคงคาสามารถเอาชนะนางถ้ำได้ ดังนี้

แท้จริงแล้ว จิตนั้นแหละเป็นเหนือสิ่งทั้งมวล เอาชนะใจตนเองได้ คือ
ชนะนางถ้ำ...

“เสสกรรมหลานน้อยเหลืออยู่เท่าไร หลวงปู่”

“เอาชนะนางถ้ำได้ อันอื่นอันใดก็เล็กน้อยแล้ว”

(นางถ้ำ, ๔๖๖)

นวนิยายเรื่อง **เมืองลับแล** เป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่น่าเสนอแนวคิดเรื่อง “การชนะกิเลสตัณหาในจิตใจของตนเองเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ที่สุด” โดยสื่อผ่านตัวละครเอกของเรื่อง คือ จอมแสง กล่าวคือ เมื่อจอมแสงและมิ่งพลัดหลงเข้าสู่เมืองลับแล ซึ่งเป็นเมืองที่มีผู้หญิงเป็นใหญ่และกุมอำนาจในเมืองไว้ทั้งหมด ทั้งคู่ต่างพบเหตุการณ์ที่ประหลาดหลายเหตุการณ์ซึ่งเปรียบเสมือนกิเลสตัณหาที่เข้ายวนจิตใจ แต่จอมแสงใช้ความมั่นคงแห่งจิตใจที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาตามแนวทางที่หลวงปู่สั่งสอน และ ความมั่นคงในความรักที่มีต่อบัวเรือนทำให้สามารถตัดใจอย่างแน่วแน่จากเมืองลับแลเพื่อเดินทางกลับสู่หมู่บ้าน แต่มิ่งไม่สามารถทนความเข้ายวนต่อกิเลสตัณหาแห่งเมืองลับแลจึงไม่สามารถออกจากเมืองลับแลได้และพบจุดจบแห่งชีวิตที่เมืองลับแล การตัดสินใจของจอมแสงจึงแสดงให้เห็นถึงการสามารถเอาชนะกิเลสตัณหาที่เข้ายวนจิตใจได้อย่างงดงามโดยมีปัจจัยสำคัญมาจากการเข้าถึงคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นสรณะ

นวนิยายสองเรื่องที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอให้เห็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาต่างนำเสนอในประเด็นเดียวกัน คือ “การเอาชนะกิเลส ตัณหา ในจิตใจของตน ทำให้มนุษย์รอดพ้นจากอันตราย และ นำชีวิตไปสู่ความสำเร็จในเบื้องหน้า” คุณค่าประการสำคัญที่สะท้อนผ่านแนวคิดนี้ คือ การยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาจะทำให้มนุษย์มีจิตใจที่มั่นคงและประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งทำให้ผู้อ่านเห็นแนวทางในการใช้ชีวิตที่สร้างสรรค์อีกอย่างดียิ่ง

จากการวิเคราะห์แนวคิดในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ทำให้สามารถมองเห็นได้ว่าแนวคิดส่วนมากเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยงอยู่กับความคิดความเชื่อของคนล้านนา เช่น แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องซิด เรื่องสิริมงคลของหมู่บ้าน เรื่องผี และ เรื่องพระพุทธศานานอกจากนี้ยังมีแนวคิดท้องถิ่นที่สอดแทรกอยู่ในนวนิยายหลายประการ เช่น แนวคิดเรื่องความมั่งคั่งของจิตใจ แนวคิดเรื่องความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างคนในชุมชน เป็นต้น แนวคิดเหล่านี้มีความกลมกลืนกับส่วนประกอบอื่นของนวนิยายทำให้นวนิยายมีความเป็นเอกภาพและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

๔.๑.๔ ฉากและบทสนทนา

ฉากและบทสนทนาในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนในการสร้างบรรยากาศความเป็นภาคเหนือให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้น ฉากและบทสนทนาในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีความหลากหลายซึ่งฉากและบทสนทนาเหล่านี้ต่างก็ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ฉากในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ แสดงให้เห็นว่าสถานที่เกิดเหตุการณ์คือภาคเหนือของประเทศไทย ในส่วนของบทสนทนา มาลา คำจันทร์ กำหนดให้ตัวละครในนวนิยายใช้บทสนทนาที่เป็นคำเมือง ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์คุณค่าของนวนิยายที่เกิดจากฉากและบทสนทนาในลำดับต่อไป ดังนี้

ฉากในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีหลากหลาย ทั้งฉากที่มีการระบุชื่อจังหวัดและสถานที่สำคัญในภาคเหนือ ฉากที่แสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือ เช่น จ๊อก ม่อน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างฉากที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ เช่น ประเพณีกินแขกแต่งงาน ประเพณีตั้งธรรมหลวง ศิลปกรรมพื้นบ้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ยังมีพ่อพญาผู้หนึ่งอยู่บ้านห้วยไถ แขวง
แม่เหาะ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ชื่อว่าพ่อพญาเขื่อนคำ พญาท่านนี้

ครอบครัวของคุ้มเรือนใหญ่กว้าง ในช่วงคุ้มมีเรือนหลายหลัง ท่านเองอยู่กินที่
เรือนกาแลกว้างขวาง

(สร้อยสุคันธา, ๗)

ถึงวันขึ้นสิบสี่ค่ำ ศรัทธาชาวบ้านก็ช่วยกันตกแต่งช่องแก้วอาราม
ผ่าซีกไผ่มาขัดสานเป็นเขาวงกตที่บำเพ็ญพรต ของพระยาเวสสันดร
พวกผู้หญิงช่วยกันร้อยดอกดาวเรืองและดอกบานไม่รู้โรยประดับประดาอบบัว
ชัตราชวัตร ที่ประตูดและประตูบ้านทุกบ้านสร้างเป็นประตูปา
เอาก้านมะพร้าวผ่าครึ่งแล้วโค้งเข้าหากันเป็นซุ้มหน้านาง ตัดแต่งทางมะพร้าว
แล้วขริบเล็มดอกดาวเรืองงามพราวพรั่ง กลางซุ้มแขวนโคมกระดาดารูปดาว
รูปทรงกระบอก รูปฟักทอง

(ดาบอุปราชา, ๗๕)

จากตัวอย่างในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาใช้ในการ
สร้างสรรค์ฉากได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างแรกแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์ที่จะดำเนินต่อไปในเรื่องมี
สถานที่เกิดเหตุอยู่ในภาคเหนือด้วยการระบุชื่ออำเภอ และ จังหวัดในภาคเหนือ นอกจากนี้ยังมี
การกล่าวถึงเรือนกาแลอันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของภาคเหนืออีกด้วย ตัวอย่างที่สองแสดงให้เห็น
ถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือด้านประเพณี คือ การเตรียมงานพิธีตั้งธรรมหลวงหรือเทศน์
มหาชาติของชาวล้านนาซึ่งผู้แต่งบรรยายได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างการสร้างฉากที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ในเบื้องต้นสร้างคุณค่าประการสำคัญต่อ
นวนิยายอย่างยิ่ง กล่าวคือ ฉากเหล่านี้สร้างความ “สมจริง” ให้แก่นิยาย ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่า
เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นจริงในดินแดนภาคเหนือของประเทศ นอกจากนี้ฉากที่ให้รายละเอียด
เกี่ยวกับท้องถิ่นภาคเหนือเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทั้งทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม
ซึ่งช่วยเสริมให้บรรยากาศในนวนิยายมีความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือยิ่งขึ้นอีกด้วย อันส่งผลสำคัญ
ยิ่งต่อความสมจริงของเรื่องดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้น

บทสนทนาในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ส่วนมากเป็นบทสนทนา “คำเมือง” ทั้งนี้เพราะ
ตัวละครเป็นชาวล้านนาการพูดภาษาคำเมืองจึงถือเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน การให้บท
สนทนาเป็นภาษาพื้นถิ่นหรือ “คำเมือง” สร้างคุณค่าให้แก่นวนิยายอย่างยิ่ง ดังผู้วิจัยจะได้
วิเคราะห์เป็นตัวอย่างในลำดับต่อไป

“ไฉ่น้อยหล้า” นางอินกระชั้นตื่นเข้าใกล้ลูกคนเล็ก “มึงรออีแม่ก่อน”
 “อีแม่ย่างช้า ข้าไปก่อนละ”
 “รอก่อน อีแม่กลัว”
 “กลัวแล้วทำไมเล่า”... “ระวังเถอะ ผีจะเข้ากินตับอีแม่อีกคน”
 “ไฉ่วอกน้อย ไฉ่พลันตายหล้า”

(ดงคนดิบ, ๕)

บทสนทนาตัวอย่างเป็นบทสนทนาธรรมดาที่คนล้านนาใช้กันทั่วไปในชีวิตประจำวัน สังเกตได้จากคำเรียกขาน “อีแม่” “ไฉ่น้อยหล้า” ต่างเป็นคำเรียกขานท้องถิ่น รวมทั้งคำเมืองบางคำ เช่น “ย่าง” แปลว่า “เดิน” ตลอดจนคำดูดำ เช่น “ไฉ่วอกน้อย” “ไฉ่พลันตาย” ก็ล้วนแล้วแต่เป็นภาษาคำเมืองทั้งสิ้น

การสนทนาด้วยภาษาคำเมืองของตัวละคร สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในนวนิยาย อันส่งผลให้นวนิยายมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การใช้บทสนทนาเป็นคำเมืองในนวนิยายทำให้นวนิยายมี “บรรยากาศ” ที่อบอวลด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะภาษาคำเมืองเป็นสื่อสำคัญที่กระทบใจผู้อ่านและย้ำเตือนผู้อ่านอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังอ่านเรื่องราวของคนภาคเหนือ และ เรื่องราวเกิดขึ้นในภาคเหนือของประเทศไทย คุณค่าอีกประการหนึ่งของการใช้คำเมืองเป็นบทสนทนาของตัวละคร คือ ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าตัวละครนั้นมีความเป็นท้องถิ่นอย่างแท้จริง เป็นการเพิ่มความหนักแน่นให้แก่ตัวละครได้อย่างเหมาะสมยิ่ง นอกจากนี้การใช้บทสนทนาเป็นคำเมืองของตัวละครยังสอดคล้องกับสถานภาพและภูมิหลังของตัวละครที่เป็นคนเมืองอีกด้วย ซึ่งคุณค่าประการท้ายสุดนี้ก่อให้เกิด “เอกภาพ” ในนวนิยายซึ่งนับเป็นคุณค่าที่สำคัญอย่างยิ่ง

การสร้างสรรคนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ โดยใช้ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ทุกส่วน ตั้งแต่ โครงเรื่องเนื้อเรื่อง ตัวละคร แนวคิด ฉากและบทสนทนา ทำให้นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นนวนิยายที่มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นนวนิยายท้องถิ่นภาคเหนือที่มีเอกภาพอย่างโดดเด่น

๔.๒ คุณค่าด้านศิลปะการประพันธ์

มาลา คำจันทร์ เป็นนักเขียนที่มีความสามารถสูงในการสร้างสรรค์นวนิยาย ทำให้นวนิยายมีเสน่ห์ ชวนให้ติดตาม และประทับใจผู้อ่าน ศิลปะการประพันธ์เหล่านี้ ได้แก่ ศิลปะการดำเนินเรื่อง และ ศิลปะในการใช้ภาษา ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นในลำดับต่อไป

๔.๒.๑ ศิลปะการดำเนินเรื่อง

ศิลปะการดำเนินเรื่อง ถือเป็นกลวิธีสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ทำให้นวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีความโดดเด่น น่าสนใจ มีเสน่ห์ชวนติดตาม มาลา คำจันทร์ ใช้ศิลปะการดำเนินเรื่องที่หลากหลายและน่าสนใจ เนื่องจากนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นนวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือโดยตลอดเรื่อง ผู้แต่งจึงอิงอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยายตลอดทั้งเรื่อง เพราะฉะนั้นการดำเนินเรื่องจึงมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อยู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างแนบแน่นนับตั้งแต่ การเปิดเรื่องที่แสดงให้เห็นฉากของสถานที่เกิดเหตุในภาคเหนือ การนำเข้าสู่ปมปัญหาของเรื่องซึ่งเป็นปมปัญหาที่สะท้อนวัฒนธรรมภาคเหนือได้เป็นอย่างดี ในระหว่างการแก้ปัญหาผู้แต่งก็ได้สร้างความตึงเครียดสม่ำเสมอ จนกระทั่งนำไปสู่จุดสูงสุดของเรื่องอย่างสมเหตุสมผลและมีการคลี่คลายปมปัญหา เพื่อปิดเรื่องอย่างสมบูรณ์ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากนวนิยายสองเรื่องเพื่อเป็นตัวอย่าง ได้แก่ นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** และ **ไพร่อำพราง** ดังนี้

นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** เปิดเรื่องด้วยการนำเข้าสู่ปมปัญหาของเรื่องทันที คือ การกล่าวถึงผีแม่มายวิมาลาว่า หลังสงครามตีปีนี้จะครบรอบหกสิบปีที่ผีแม่มายวิมาลาจะถูกขังมาลงขायไปเสฟ และในขณะนี้ดาบราชบุตรอันเป็นเครื่องมือสำคัญในการปราบผีแม่มายวิมาลาได้หายไปจากหมู่บ้าน ทำให้คนเริ่มหวาดกลัวผีแม่มายวิมาลา และ เตรียมพร้อมที่จะออกติดตามหาดาบราชบุตร ปมปัญหาดังกล่าวสร้างขึ้นจากความคิดความเชื่อพื้นฐานของคนล้านนาทั้งเรื่องผีแม่มายและดาบศักดิ์สิทธิ์ ดังที่มาลา คำจันทร์ บรรยายว่า

ถึงปีเป็กยี่ วิมาลาจะฟื้นตื่น มันจะเอาชายไม่เคยคาวกามไปสมสู่เสฟ
กินน้ำเชื้อ น้ำเชื้อแห้งหาย ชายผู้นั้นก็จะตาย

(ดาบราชบุตร, ๑๑-๑๒)

ดาบหายแต่ปีเปิกียหนก่อน...ดาบราชบุตรเป็นดาบคู่มือของเจ้าราช
บุตร...ด้วยดาบเล่มนี้ ฝีมือมายวิมาลาแม้จะปองร้ายรังควาน แต่มันก็กระทำ
อันใดต่อลูกหลานบ้านห้วยได้ไม่ถนัดนัก

(ดาบราชบุตร, ๘)

การเปิดเรื่องในลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านเริ่มรับรู้ปัญหาสำคัญของเรื่องทันที ทำให้
สามารถดึงดูดใจผู้อ่านคอยติดตามเหตุการณ์ในเรื่องต่อไปอย่างใจจดใจจ่อ

ผู้แต่งนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาในนวนิยายด้วยการกำหนดให้ม้าขึ้นนำคำของเจ้าราชบุตร
มาบอกชาวบ้านว่าให้จัดคนออกติดตามหาดาบราชบุตรให้พบเพื่อนำมาปราบฝีมือมายวิมาลา ใน
ชั้นการแก้ปัญหาของเรื่องนี้ ผู้เขียนสอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นเรื่องการเข้าทรงของม้าซึ่งได้อย่าง
เหมาะสมกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง

การสร้างภาวะแห่งความตึงเครียดยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น
ภาคเหนือ กล่าวคือ ผู้แต่งกำหนดให้ฝีมือมายวิมาลาเข้ามาเร็วกว่ากำหนด ทำให้ชาวบ้านต้องออก
ติดตามหาดาบราชบุตรอย่างเร่งด่วน แต่ ฝีมือมายวิมาลา ยังคงติดตามรังควานขบวนออกติดตาม
หาดาบราชบุตรหลายครั้งจนกระทั่งขบวนออกติดตามหาดาบพลัดหลงกัน นอกจากนี้ผู้แต่งยัง
เสริมภาวะความตึงเครียดด้วย “ผีอีค้อย” ทำให้ขบวนออกติดตามหาดาบหวาดกลัวต้องดิ้นรนหนี
ให้พ้นจากผีอีค้อย กล่าวได้ว่าการกระทำของวิมาลาได้สร้างความตึงเครียดให้แก่เนื้อเรื่องเป็นระยะ
ได้เป็นอย่างดี

ในช่วงจุดสูงสุดของนวนิยายผู้แต่งยังคงใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการดำเนินเรื่อง
คือ ฝีมือมายวิมาลาทำร้ายคนในขบวนออกติดตามหาดาบมากขึ้นโดยลำดับจนได้รับบาดเจ็บ
เกือบทุกคน ในขณะที่เธอกำลังจะสังหารคำหอมผู้แต่งนำเสนอบทบาทของเจ้าราชบุตรเข้ามา
ในช่วงสำคัญนี้ด้วย กล่าวคือ ในนาทีกฤติเจ้าราชบุตรได้ลงบอกคำหอมหญิงสาวผู้มีจิตใจศรัทธา
อย่างแรงกล้าและหมายจะเป็นม้าขี่รับใช้เจ้าราชบุตรเพื่อให้ทุกคนค้นพบดาบราชบุตร และ ใช้ดาบ
ราชบุตรสังหารฝีมือมายได้สำเร็จ เรื่องจึงคลี่คลายลงเมื่อฝีมือมายวิมาลาสิ้นฤทธิ์เพราะอำนาจ
แห่งดาบราชบุตร จุดสูงสุดและการคลี่คลายของนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นอำนาจของดาบ
ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งสามารถแก้ปัญหาให้แก่ชาวบ้านได้รวมทั้งความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ที่มีอำนาจในการ
ปกป้องคุ้มครองชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ซึ่งความเชื่อเรื่องอำนาจของดาบศักดิ์สิทธิ์และผีอารักษ์นี้
เป็นความเชื่อที่มีความสำคัญมากในดินแดนล้านนา

การปิดเรื่องนวนิยายเป็นผลสืบเนื่องมาจากการคลี่คลายของเรื่องเมื่อปราบผีแม่ม่าย วิมาลาได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาดแล้ว ชาวบ้านได้จัดพิธีกรรมดำหัวเจ้าราชบุตรเพื่อเป็นการเคารพสักการะเจ้าราชบุตรอารักษ์หลวง ซึ่งแสดงวัฒนธรรมและความเชื่อท้องถิ่นล้านนาอย่างเข้มข้น ดังนี้

วันนี้วันดี พื้นบ้านเรียกว่าวันปากปี อยู่ถัดจากวันพญาวันหรือวันมหาสงกรานต์วันหนึ่ง วันนี้แล้ว ชาวห้วยฟ้าร้องดำหัวเจ้าราชบุตร ... หนุ่มใหม่หลายคนทยอยออกฟ้อน ฟ้อนเชิงดาบ ... ผ่านวันผ่านคืน คำคั้นคือความสงบเยียบและรุ่มเย็นเป็นสุขดังเคยเป็นมาเมื่อเก่าเมื่อก่อน

(ดาบราชบุตร ๒๙๘, ๓๐๑, ๓๐๓)

ส่วนนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงหมู่บ้านห้วยข้าวกำที่อพยพโยกย้ายมาจากห้วยปลากั้งบ้านเดิมเนื่องจากเกิดไข้ใหญ่จนถึงขั้นห่าลงเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นความเชื่อของชาวล้านนาได้เป็นอย่างดี จากนั้นผู้แต่งได้นำเข้าสู่ปมปัญหาของเรื่องด้วยการเทียบเคียงกับอดีตว่า เหตุการณ์ปัจจุบันเป็น “ไข้ใหญ่” เช่นเดียวกับในอดีต เนื่องจากมีเสือเข้ามากินคนในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านวิเคราะห์ว่ามีสาเหตุมาจากอีหลองหญิงสาวในหมู่บ้านท้องไม่มีพ่อ แล้วถูกแขวนคอตายในเวลาต่อมา ดังที่ผู้แต่งบรรยายว่า

“ตกมาปีนี้ห้วยข้าวกำบ้านเรา...คนม่วงรีต เสือเข้าบ้าน แก่ไข่มटक ข้าวกำหมู่บ้านจะแตกเป็นสองเป็นสาม”
 “เรื่องอีหลองท้องไม่มีพ่อหรือ อย่าเพิ่งกลัวเกินเหตุไปเลยแม่ไอ้หล้า เรื่องนี้ไซ้ว่าแม่หมู่บ้านทั้งหลายจะละเลย แต่ว่าช่วงนี้เป็นหน้าไร่หนานา แล้วข้าวแล้วน้ำเมื่อใดคงฟื้นเรื่องนี้ขึ้นมาพูดกันใหม่”

(ไพรอำพราง, ๒๓)

ปมปัญหาของเรื่องเข้มข้นเมื่อเสือเข้าหมู่บ้านแล้วมาลากนางไฟไปกิน ทำให้ชาวบ้านหวาดกลัวมาก นอกจากจะหวาดกลัวภัยร้ายแรงจากเสือแล้วชาวบ้านบางส่วนยังเชื่อว่าเสือตัวนี้เป็นเสือเย็นด้วย ดังนี้

เสือลากป่าไฟไปกินเสียแล้ว... ไม่พบหย่อมตีนเสือ แต่พบรอยคล้าย
ตีนคนลุกเดินจากซาก คำเหมยไม่สบายใจนัก ขอให้ภูเห็นผิดเถิด อย่าเป็นจริง
เลย มันน่ากลัวเกินไป

(ไพร่อำพราง, ๕๙-๖๑)

ในช่วงภาวะตึงเครียดของเรื่องเกิดขึ้นเมื่อเสือเย็นก็เข้ามารังควานหมู่บ้านอีกหลายครั้ง แต่ครั้งทั้งร่องรอยการทำลายที่รุนแรงเช่น เข้าหมู่บ้านมาคาบควายน้อยไปกินต่อหน้าต่อตาเจ้าของ และเหตุการณ์ที่สั่นคลอนขวัญของชาวบ้านมากที่สุด คือ เสือเย็นเข้าหมู่บ้านและมาลากครูปาไปกิน ภาวะตึงเครียดนี้นำไปสู่การแก้ปัญหา คือ ชาวบ้านระดมกำลังออกตามล่าเสือเย็นในป่าลึก ซึ่งประสบความสำเร็จเพราะเชิงหาญสามารถฆ่าเสือเย็นได้สำเร็จ

การฆ่าเสือเย็นได้ดูเหมือนจะเป็นการคลี่คลายปัญหาในเรื่อง แต่ การณ์กลับไม่เป็นไปเช่นนั้น เพราะเสือเย็นยังคงเข้ามารังควานในหมู่บ้านอีก ทำให้ชาวบ้านเชื่อว่ามีเสือเย็นถึงสองตัว จึงเท่ากับว่าการแก้ปัญหาของเรื่องเป็นไปเพียงครั้งเดียวเพราะยังคงมีเสือเย็นอยู่อีกหนึ่งตัวที่ใหญ่กว่าตัวแรก นอกจากนั้นชาวบ้านยังรู้สึกว่เสือเย็นตัวหลังนี้น่ากลัวกว่าเสือเย็นตัวแรกเพราะเสือเย็นตัวหลังได้ลากครูปาไปกิน ซึ่งครูปาเป็นที่พึ่งทางขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน การที่เสือลากครูปาไปกินจึงเป็นเหตุการณ์ที่สั่นคลอนขวัญและกำลังใจของชาวบ้านอย่างยิ่ง

เมื่อแก้ปัญหาได้เพียงบางส่วนขวัญและกำลังใจของชาวบ้านจึงหมดลง ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจึงแก้ปัญหาด้วยการย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะมีความเชื่อว่า เสือเย็นเข้าหมู่บ้านหลายครั้งหลายคราเป็นเพราะสิริมงคลของหมู่บ้านเสื่อมลงซึ่งเป็นเหตุที่ไม่สามารถแก้ไขได้

เมื่อภาวะความตึงเครียดเข้มข้นมากยิ่งขึ้นจึงนำไปสู่จุดสูงสุดของเรื่องเมื่อผู้แต่งแสดงให้เห็นความทุกข์ทรมานของผู้เป็นต้นเหตุให้เสือเย็นเข้ารังควานหมู่บ้าน คือ พ่อเลี้ยงอุ้นใจผู้ลวงอิหลองไปเสพจนท้องทำให้เกิดชืดและเสือเย็นเข้ารังควานหมู่บ้าน พ่อเลี้ยงอุ้นใจได้รับความทุกข์ทรมานก่อนตายเพราะถูกผีอิหลองรังควานตามปีบคอจนตายอย่างทุกข์ทรมาน

ปมปัญหาของเรื่องคลี่คลายลงเมื่อต้นเหตุแห่งชืด คือ พ่อเลี้ยงอุ้นใจตายเพราะผีมือของผีอิหลอง เมื่อพ่อเลี้ยงอุ้นใจผู้เป็นต้นเหตุแห่งชืดตาย ผู้แต่งจึงปิดเรื่องอย่างสมบูรณ์ ความตายของพ่อเลี้ยงอุ้นใจจึงเท่ากับความชั่วร้ายทั้งหมดยุติลงด้วย และชาวบ้านก็มีความสุขเพราะไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากเสือเย็นอีกต่อไป

นวนิยายทั้งสองเรื่องที่ถูกวิพากษ์ได้วิเคราะห์เป็นตัวอย่างในเบื้องต้น แสดงให้เห็นถึงศิลปะการดำเนินเรื่องนวนิยายให้ชวนติดตาม โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือสอดแทรกตลอดเรื่องตั้งแต่การเปิดเรื่อง จนกระทั่ง การปิดเรื่อง ทำให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งสร้างคุณค่าประการสำคัญให้แก่นวนิยาย กล่าวคือ ทำให้เรื่องราวมีความสอดคล้องกลมกลืนและเป็นเอกภาพ ซึ่งคุณค่าดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการสร้างปมปัญหาสำคัญของเรื่องเพียงปัญหาเดียว การดำเนินเรื่องทั้งหมดจึงเป็นไปเพื่อแก้ปมปัญหาสำคัญที่ผู้แต่งสร้างขึ้น โดยอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินเรื่อง

๔.๒.๒ ศิลปะการใช้ภาษา

มาลา คำจันทร์ เป็นนักเขียนที่มีศิลปะในการใช้ภาษาอย่างยิ่ง นวนิยายทุกเรื่องมีการสรรคำใช้อย่างมีศิลปะคล้ายภาษาระดับภาษากวี และใช้ภาษาถิ่นเหนือแทรกตลอดเรื่องก่อให้เกิดความไพเราะทั้งในบทบรรยาย บทพรรณนา และ บทสนทนา ภาษาของมาลา คำจันทร์ มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะตัวที่ผู้วิจัยพบคือ การใช้ภาษาราวรื่น การใช้คำซ้อน การใช้ภาษาถิ่นภาคเหนือปะปนกับภาษากลาง การใช้ความเปรียบ และ การใช้สัมผัสและจังหวะดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้ภาษาราวรื่น

นวนิยายทุกเรื่องของมาลา คำจันทร์ มีศิลปะการใช้ภาษาที่ราวรื่น ละเมียดละไม มีการเลือกสรรคำใช้ให้เหมาะสมกับความหมายที่ต้องการสื่อ ทั้งการบรรยายบรรยายเหตุการณ์และความรู้สึก ก็ยังปรากฏการสรรคำใช้อย่างสม่ำเสมอ ดังเช่นการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่แสงชายพาฝ่ายคำหนีจากเรือนพ่อพญาเขื่อนคำ ดังนี้

ซึ่งมัดติดหลังและย่างติดไหล่ปลดปลงไว้แล้ว แต่ดาบคู่มือยังคล้องไหล่พลหลัง ดาบเล่มนี้หาญถือบินใช้ แม้มิใช่ดาบคมขนาดบันคนเต็ดขาดภายในดาบเดียว แต่อย่างน้อยก็ดีกว่าดาบพื้นฟ้าสามัญอื่นๆ เเดินดงหลงป่าก็ยังเป็นที่อุ่นใจ

(สร้อยสุคันธา, ๖๙)

ตัวอย่างข้างต้น ผู้แต่งบรรยายถึงตอนที่แสงชายและฝ่ายคำหยุดพัก โดยใช้กลวิธีทางภาษาที่สำคัญหลายประการ เช่น การใช้คำซ้อนในลักษณะคู่ขนาน เช่น “ติดหลัง” “ติดไหล่” การใช้คำซ้อนให้เกิดสัมผัสและจังหวะ เช่น “คล้องไหล่ไหล่หลัง” การใช้ความเปรียบเทียบเพื่อแสดงความคมของดาบว่า “บันคอคคนเด็ดขาดภายในดาบเดียว” ซึ่งก่อให้เกิดความลุ้นใจยามเดินทางกลางป่า การสรรคำใช้ในตัวอย่างแสดงให้เห็นความพิถีพิถันในการเลือกคำที่เหมาะสมกับความหมายที่ต้องการสื่อ ผู้แต่งเลือกใช้ภาษาอย่างเรียบง่าย แต่มีเสียงไพเราะ และ สื่อความได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวได้ด้วยอารมณ์รื่นเริงตลอดทั้งเรื่อง

การสรรคำอย่างพิถีพิถันในการบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร แสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งเลือกใช้ภาษาได้อย่างมีศิลปะทำให้สื่ออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครอย่างชัดเจน เช่นการบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของเจ้าจันท์เมื่อเดินทางกลางป่าลึก และได้ยินเสียงขับจ้อย ดังนี้

หนาวหนอ หนาวนักแท้ ง่อมอกเหงาใจเมื่อยามไกลบ้าน ป่าทึบ ดงตัน
ยังมีมืดดำอยู่นัก เสียงขับจ้อยดังอยู่แว่วๆ ผู้ใดหนอมาขับจ้อยกลางดึกขับเสียง
ลึกยาวเย็น กลางป่า ร้าง ลิบ ดิบ

(เจ้าจันท์ผมหอมนิราศพระธาตุอินทร์แขวน, ๒๕)

เนื้อความข้างต้นบรรยายอารมณ์ความรู้สึกเจ็บเหงา และ อ้างว้าง ของเจ้าจันท์ในตอนใกล้รุ่งวันสุดท้ายของการเดินทางสู่พระธาตุอินทร์แขวน ผู้แต่งบรรยายถึงสภาพของอากาศที่หนาวเย็นอย่างลึกซึ้งว่า “หนาวหนอ หนาวนักแท้” รวมถึงบรรยายสภาพป่าทึบแน่นอย่างเห็นภาพว่า “ป่าทึบ ดงตัน” “ป่าร้างลิบดิบ” ประกอบกับเวลานั้นเป็นเวลาค่อนรุ่ง แต่แสงอาทิตย์ยังไม่ส่องบริเวณแถบนั้นจึง “มืดดำ” เสียงขับจ้อยเล่าก็เยือกเย็นบาดลึกลงไปในความรู้สึกยิ่ง เสียงนั้น “ลึกยาวเย็น” การบรรยายสภาพอากาศ สภาพป่า เวลาค่อนรุ่ง และ น้ำเสียงขับจ้อย ส่งผลอย่างสำคัญยิ่งต่ออารมณ์เหงาเยียบลึกในใจของเจ้าจันท์ ดังที่มาลา คำจันทร์ สรรคำใช้ว่า “ง่อมอกเหงาใจ” การบรรยายความตอนนี้ผู้แต่งใช้ภาษาเรียบง่ายประกอบกับการใช้ภาษาถิ่นทำให้บทพรรณนากระทบอารมณ์ของผู้อ่านได้อย่างดี

การใช้คำซ้อน

มาลา คำจันทร์ ใช้การซ้อนคำเป็นกลวิธีทางภาษาประการสำคัญในการสร้างสรรคนวนิยาย มีการใช้อย่างสม่ำเสมอสามารถสังเกตเห็นได้อย่างเด่นชัด จากการศึกษาพบว่านวนิยาย

ของมาลา คำจันทร์ มีคำซ้อนเป็นจำนวนมากในบทบรรยาย และ บทพรรณนา มีทั้งคำซ้อนชนิด ๒ คำ จนถึง ๑๐ คำ ดังตัวอย่างการซ้อนคำในบทบรรยายจากตัวอย่างซึ่งเป็นการบรรยายฉากการเตรียมตัวเพื่อไปทำบุญที่วัดของชาวบ้านในตอนเช้าตรู่ ดังนี้

ราวตีห้าครึ่ง ชาวห้วยฟ้าร้องตื่นมาเกือบหมดแล้ว ไม่ว่าจะซุ่มแก่ผมขาว
ซุ่มเฒ่าหนังเหี่ยวหรือลูกเล็กเด็กน้อย บางบ้านบั้งปลาหอมฟุ้ง บางบ้านเอาเนื้อ
ตากแห้งมาแกงใส่ผักหละหะอม เห็ดลม เมล็ดถั่วและผักไม้อื่นๆเรียกว่าแกงแค
ขึ้นแห้ง

(ดาบราชบุตร, ๔๒)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้แต่งแสดงให้เห็นกิจกรรมสำคัญคือการทำอาหารของชาวบ้าน โดยใช้คำซ้อนหลายที่ เช่น “ซุ่มแก่ผมขาวซุ่มเฒ่าหนังเหี่ยว” และ “ผักหละหะอม” ซึ่งการซ้อนคำทั้งสองมีประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้ คำซ้อน “ซุ่มแก่ผมขาว ซุ่มเฒ่าหนังเหี่ยว” ซึ่งหมายถึง บรรดาผู้เฒ่าผู้แก่ มีโครงสร้างใหญ่เป็นคำซ้อนแปดคำ โครงสร้างย่อยของคำซ้อนข้างต้นใช้โครงสร้างแบบการซ้ำคำ และ การซ้อนคำแบบคู่ขนาน กล่าวคือ ซ้ำคำว่า “ซุ่ม” ส่วนคำว่า แก่ กับ เฒ่า เป็นการซ้อนคำ เช่นเดียวกับคำวิเศษณ์ขยายแก่ ว่า “ผมขาว” กับคำวิเศษณ์ขยายเฒ่าว่า “หนังเหี่ยว” ก็เป็นการซ้อนคำเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการซ้อนคำแบบโครงสร้างคู่ขนาน คำซ้อนข้างต้นจึงมีทั้งโครงสร้างประเภทการซ้ำคำ และ การซ้อนคำ นอกจากนี้การซ้อนคำ “ซุ่มแก่ผมขาว ซุ่มเฒ่าหนังเหี่ยว” ยังเป็นการสร้างคำซ้อนประเภทมีสัมผัสทำให้มีจังหวะที่รื่นหู ส่วนอีกคำซ้อนอีกคำ คือ “ผักหละหะอม” ก็เป็นการสร้างคำซ้อนแบบมีสัมผัสเช่นเดียวกันส่วนประเด็นที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่งคือ การซ้อนคำภาษากลาง “หะอม” หลังคำภาษาถิ่นเหนือ “ผักหละ” ทำให้ผู้อ่านในภูมิภาคอื่นเข้าใจคำศัพท์ท้องถิ่นภาคเหนือได้

มาลา คำจันทร์ พรรณนาฉากป่าที่แสงชายพายุคำด้นด้นหนีไปอย่างละเอียดทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจนด้วยการใช้คำซ้อน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดงหลวงใหญ่หลวงเยือกเย็นอัปซัน ร่องลึกหุบด้าลัลลี้เลื่อนวาง ดอย
ซ้อนดอย ดอยน้อยดอยใหญ่ยื่นเหยียดตะต่องต่อกัน เทือกต่อเทือกซบซ้อน
อ่อนแก่แลลับเร้นฟุ้งกั้ว หุบต่อหุบ ภูต่อภู หมูไม่มากมายเบียดเสียดเสียดยัด
จนแน่นตัน ไม่มีช่องให้คนสอดเลาะ เหมือนไม่ใช่แดนอันคนควรลึงสู้อยูกิน

(สร้อยสุคันธา, ๕๖)

การพรรณนาฉากป่าในนวนิยายเรื่อง สร้อยสุคันธา แสดงให้เห็นฝีมือของผู้แต่งได้อย่าง บทพรรณนาดังกล่าวให้ภาพบรรยากาศที่หนาวเย็นและอัปซันด้วยคำซ้อน “เยือกเย็นอัปซัน” ผู้แต่งพรรณนาสภาพของป่าที่แสงสว่างไม่อาจส่องถึงด้วยคำซ้อน “ร่องลึกหลืบดำ” แสดงให้เห็น ป่าลึกที่มีเพียงความมืดดำและขยายให้ป่ามีความลึกกลับยิ่งขึ้นด้วยคำซ้อน “ลับลี้เลื่อนราง” ผู้แต่ง แสดงให้เห็นว่า ทั้งความ เยือกเย็นอัปซัน ร่องลึกหลืบดำ ลับลี้เลื่อนราง เป็นเพราะมีต้นไม้ใหญ่ขึ้น อย่างหนาแน่นแบบ “เบียดเสียดเหยียดยัด” ป่าแห่งนี้เป็นป่าที่กว้างใหญ่ต่อเนื่องกันไปราวกับไม่มีที่ สิ้นสุด การใช้คำซ้อนเหล่านี้ก่อให้เกิดจินตภาพแก่ผู้อ่านอย่างชัดเจนว่า ป่าแห่งนี้มีต้นไม้ขึ้นอย่าง หนาแน่นเหลือเกิน และจินตภาพของผู้อ่านชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อผู้แต่งบรรยายต่อไปว่า “ไม่มีช่องให้คน สอดเลาะ” คือมีต้นไม้ขึ้นอย่างหนาแน่นจนไม่มีทางให้คนเดินได้โดยสะดวก สามารถกล่าวได้ว่า บทพรรณนาฉากข้างต้นร้อยเรียงได้อย่างดีด้วยศิลปะการใช้ภาษาของผู้แต่งซึ่งทำให้จินตภาพของ ผู้อ่านชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การใช้ภาษาถิ่นภาคเหนือปะปนกับภาษากลาง

เรื่องราวในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคนในภาคเหนือ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในนวนิยายผู้แต่งจึงเลือกเล่าเรื่องด้วยภาษาถิ่นภาคเหนือปะปนกับ ภาษากลาง ดังตัวอย่างการเล่าเรื่องเหตุการณ์หลังจากเสื่อเย็นเข้าหมู่บ้าน ดังนี้

แรม ๓ ค่ำ ชาวบ้านยังกลัวเสื่อเย็นหรือเสื่อสมิงกันอยู่ ค่ำลงไม่ทันมืดดี แมกก็เรียกลูกเร่งขึ้นเรือน แล้วชักกระไดพาดชาน แล้วไม่ค่อยมีใครพาดกระไดลง ดินอีก เสื่อสมิงยังอยู่แผงเร็นเย็นใจอยู่ในหมู่บ้านกลางวันเป็นคน กลางคืนเป็น เสื่อแคว่ล่ากินคน

(ไพรอำพราง, ๗๗)

เหตุการณ์ในข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งในนวนิยายเรื่อง **ไพรอำพราง** ผู้แต่งเล่าถึงวิถีชีวิตของ ชาวบ้านที่ตกอยู่ในความหวาดกลัวหลังจากที่เสื่อเย็นเข้ามาลากคนในหมู่บ้านไปกิน วิถีชีวิต ชาวบ้านดังกล่าวเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านภาคเหนือ สังเกตได้จากผู้แต่งเลือกใช้ภาษาถิ่นเหนือ หลายคำ เช่น “เสื่อเย็น” ซึ่งเป็นศัพท์ที่ชาวล้านนาเรียกเสื่อสมิงและขยายความให้ผู้อ่านทราบ เกี่ยวกับรายละเอียดของเสื่อเย็น “ชักกระได” หมายถึง นำบันไดขึ้นไว้บนชานเรือน ส่วน “พาด กระได” หมายถึง ทอดบันไดลงจากชานเรือน คำศัพท์ทั้งสองสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการสร้าง บ้านของชาวล้านนาที่สร้างบ้านแบบมีได้ถุนสูงและสร้างบันไดให้สามารถชักเก็บได้ตามความ

ต้องการของเจ้าของเรือน คำว่า “แอ่ว” หมายถึง เที้ยว “แอ่วล่าหากิน” จึงหมายถึงการออกหากินของเสือเย็น ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้ภาษาถิ่นเหนือเพื่อสื่อสารเรื่องราวของคนในภาคเหนือได้อย่างชัดเจน

ผู้แต่งเลือกใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือในการเล่าเรื่องผู้นำหมู่บ้านเรียกชาวบ้านประชุมเพื่อแจ้งข่าวสารแก่คนในหมู่บ้านในนวนิยายเรื่อง **สร้อยสุคันธา** ดังนี้

วันรุ่งขึ้น จำบ้านตีกะหลกปกปาวลูกบ้าน เสียงกะหลกหรือเกราะก้องรัวได้ยินทั่วหมู่บ้าน ลั่นเสียงเกราะรัวชุดที่สาม ลูกบ้านหญิงชายก็ทยอยมาแทบครบทุกครัวเรือน บางบ้านผู้ชายมา บางเรือนผู้หญิงมา จำบ้านบอกกล่าวเรื่องราวแสงชายฝ่ายคำ ชาวบ้านหลายคนได้เห็นหน้าสาวหนุ่มคู่นี้แล้ว บางคนฟังเห็นขณะนี้ เขาดีใจเขาเวทนาหน้าอ่อนงามมิได้บายเบียงเกียงอน จำบ้านขอแรงคนชายทั้งหลายช่วยกันปลุกกระท่อมใกล้ศาลเจ้าสร้อย เขากลับไปเอาพร้าวเอาขวานแล้วไปพร้อมกันที่ศาลเจ้าสร้อย จำบ้านพาสองสาวหนุ่มไปไหวหอสื่อบ้านอยู่ใกล้กับวัด วัดเป็นโรงเรียนไม้ไผ่มีแต่พระพุทธรูปไม้แกะสลักฝีมือหยาบๆ ไม่มีพระสงฆ์องค์เจ้าอยู่ประจำ

(สร้อยสุคันธา, ๑๓๐)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการเล่าเหตุการณ์ที่ผู้แต่งจงใจเลือกใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือในการเล่าเรื่องหลายคำ เช่น “จำบ้าน” ซึ่งหมายถึงผู้นำหมู่บ้านของบ้านห้วยซางคำใต้ทีเกราะหรือ “กะหลก” เรียกชาวบ้านมาประชุมเพื่อแจ้งให้ชาวบ้านทราบว่าแสงชายกับฝ่ายคำหนีร้อนมาพึ่งเย็น จะมาอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้ จึงขอแรงชาวบ้านช่วยปลุกกระท่อมให้ทั้งคู่และจำบ้านได้พาแสงชายและฝ่ายคำไปไหว “หอสื่อบ้าน” ให้ถูกต้องตามประเพณี การเล่าเหตุการณ์ในตอนนี้สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นหลายประการ เช่น การสะท้อนบทบาทของจำบ้าน ความร่วมแรงร่วมใจของคนในหมู่บ้าน และ ประเพณีการไหว้เสื่อบ้าน โดยผู้แต่งอาศัยการสื่อสารผ่านภาษาถิ่นหลายคำ เช่น “จำบ้าน” “กะหลก” “คนชาย” “หอสื่อบ้าน” ซึ่งคำศัพท์ท้องถิ่นเหล่านี้เป็นสื่อให้ผู้อ่านทราบว่ากำลังอ่านเรื่องราวที่เกิดขึ้นในภาคเหนือและเป็นเรื่องราวของคนภาคเหนือ

ข้อสังเกตประการหนึ่งในการเลือกใช้คำภาษาถิ่นภาคเหนือในการเล่าเรื่องในตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกมา คือ คำภาษาถิ่นที่ผู้แต่งเลือกใช้ล้วนแล้วแต่สื่อความหมายให้เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือได้อย่างชัดเจน เช่น เสื่อเย็น จำบ้าน หอสื่อบ้าน เป็นต้น คำเหล่านี้มีความหมาย

กว้างกว่าความหมายตามรูปศัพท์ในแง่ของการสื่อแสดงให้ผู้อ่านจินตนาการถึงความหมายทางวัฒนธรรมที่สอดแทรกอยู่ในคำเหล่านี้ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งในท้องถิ่นภาคเหนือ คำศัพท์เหล่านี้จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการรับรู้ความหมายที่ลึกซึ้งในนวนิยาย

การใช้ความเปรียบ

การใช้ความเปรียบเป็นศิลปะการใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดภาพอย่างชัดเจน ในบางครั้งการใช้ความเปรียบเพียงสั้นๆกลับให้ภาพได้ดียิ่งกว่าการบรรยายหรือพรรณนา และให้ความหมายที่เด่นชัด ผู้วิจัยพบว่าในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีความเปรียบเป็นจำนวนมาก ซึ่งความเปรียบดังกล่าวมีความน่าสนใจก่อให้เกิดความหมายที่เด่นชัดในการบรรยายเนื้อความ ดังตัวอย่างการบรรยายความสุขของฝ่ายคำ ดังนี้

เทียบกับพี่ภูผู้นี้ พี่ภูพาภูถึงสุขถึงสม พี่ภูอยู่เหนือแสงชายทุกอย่าง เมื่อ
ยังไม่มီးเมีย่น้อยมารวมเรือน ภูนี้หัวไม่ถึงฟ้าขาดข้อมือเดียวเท่านั้น

(สร้อยสุคันธา, ๓๑๐)

ความข้างต้นบรรยายถึงความสุขของฝ่ายคำที่ได้อยู่กับภูนเมืองหลังจากที่รอคอยมานาน ผู้แต่งเลือกใช้ว่าฝ่ายคำมีความสุขมากถึงขั้น “หัวไม่ถึงฟ้าขาดข้อมือเดียว” การใช้ความเปรียบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ฝ่ายคำมีความสุขมากยิ่งกว่าคนทั่วไป มีความสุขจนกระทั่งรู้สึกว่าจะตัวลอยได้จนกระทั่งหัวเกือบจะถึงฟ้า ขาดอยู่เพียงระยะนิดเดียว โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับระยะทางจากดินสู่ท้องฟ้า ซึ่งระยะห่างนั้นใกล้เคียงกันเพียง “ข้อมือเดียว” ความเปรียบนี้เป็นความเปรียบที่น่าสนใจนอกจากจะสร้างจินตภาพที่ชัดเจนขึ้นในใจผู้อ่านแล้วยังแสดงให้เห็นอารมณ์ที่เข้มข้นของตัวละครได้อย่างดียิ่ง

การใช้ความเปรียบเพื่อสร้างจินตภาพมีความโดดเด่นไม่น้อยกว่าการใช้ความเปรียบเพื่อสร้างอารมณ์ที่เข้มข้น มาลา คำจันทร์ ใช้ความเปรียบอย่างหลากหลายประกอบกับการพรรณนาความงามโดยละเอียดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความงดงามของเจ้าจันทร์ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความงดงามที่ชัดเจน ดังนี้

หน้านางแก้วอ้อมงามเหมือนหน้านางเทพอัปสร อรชรอ่อนแอ้นปาน
นางเทพกนิรี สองตาเรียวยาวดุจดาวรุ่ง สองคิ้วโค้งดุจเรียวยาวไผ่ขุ่มฝน กลีบปากเรียวยาว

มนหากแม่ نگليبดอกส้มอ่อนอันเผยแผ่คนคลี่อ้ารับแสงตะวัน สองก่องแก้มเรื่อ
 พรรณวรรณระสาดไส หาไผ่ฝ้าราศึบมีวันพบ...เจ้านางร่างน้อยปรากฏแล้ว ระเหิด
 ระหงองค์แก้วตั้งนางหงส์จับคอบพญาไม้ ยามยกย่างย้ายก็เสมออยู่ของอย่าง
 ฟ้อนนั้นแล้ว เจ้าจันท์เสด็จออก หมอกขาวเหมยเข้มเหมือนถูกแหวกระดับหาย
 สัตว์เลื้อยหลายเหมือนจะตายตะลึงแลไปหมด งามนัก งามแท้แล้ว เสมอนาง
ชาวฟ้าลอยลงหล้าโลกแท้แล้ว

(เจ้าจันท์มหมอนิราศพระธาตุนิทรไชยวัน, ๔๓-๔๔)

บทพรรณนาในตัวอย่างเป็นบทชมโฉมเจ้าจันท์เมื่อนางทรงเครื่องเสร็จสรรพ ความงาม
 ของเจ้าจันท์ที่ผู้แต่งพรรณนาไว้ด้วยภาษาที่งดงาม ละเอียดลออ ก่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ
 เกี่ยวกับความงามของเจ้าจันท์ได้อย่างชัดเจน การพรรณนาความงามของเจ้าจันท์ก่อให้เกิด
 จินตภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อผู้แต่งใช้วิธีการอุปมาเปรียบเทียบความงามของร่างกายแต่ละส่วนกับ
 ธรรมชาติรอบข้าง เช่น เปรียบดวงตาว่างามอย่างดาวรุ่งซึ่งมีลักษณะสุกสว่างสดใส เปรียบคิ้วว่า
 งามดั่งเรียวไผ่อุ้มฝนซึ่งมีลักษณะโค้งอย่างงดงามและมีชีวิตชีวา ท่าทางการเดินสง่างามราวกับ
 นางหงส์ เป็นต้น ผู้แต่งเปรียบเทียบความงามของเจ้าจันท์โดยภาพรวมกับสิ่งที่สูงส่ง เช่น นาง
 อปสร เทพกนิรี นางหงส์ ยุงทอง ความเปรียบเป็นชุดคำเหล่านี้ทำให้ภาพความงามของเจ้าจันท์
 เป็นความงามที่เลิศล้ำและสูงส่งยากจะหาผู้ใดเปรียบปาน

การใช้สัมผัสและจังหวะ

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีความโดดเด่นในแง่ความไพเราะของภาษาอย่างยิ่ง การ
 เลือกใช้คำอย่างพิถีพิถันก่อให้เกิดสุนทรียภาพได้อย่างดีเยี่ยม เพราะฉะนั้นนอกจากผู้อ่านจะ
 สนุกสนานไปกับเนื้อเรื่องของนวนิยายแล้วผู้อ่านยังได้รับสุนทรียภาพทางด้านภาษาอีกด้วย ซึ่ง
 ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นสุนทรียภาพทางเสียงอันเกิดจาก สัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะ และ เล่น
 เสียงวรรณยุกต์ รวมทั้งจังหวะของคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเลือกสรรคำใช้เพื่อให้เกิดสัมผัสในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นศิลปะการใช้
 ภาษาที่โดดเด่นยิ่ง กล่าวได้ว่า ในการเขียนนวนิยายหนึ่งย่อหน้า มาลา คำจันทร์ ใช้ทั้ง สัมผัสสระ
 สัมผัสพยัญชนะ และ การเล่นเสียงวรรณยุกต์ ทำให้ภาษาในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีความ
 งดงาม มีจังหวะสม่ำเสมอคล้ายบทร้อยกรอง เช่น

พื้นบ้านด้วยคำว่า “ตั้งตั้งตั้งตั้ง” และการเลียนเสียงสะล้อว่า “อ้ออ้ออ้อ” การใช้คำสัมผัสและการเล่นเสียงวรรณยุกต์เหล่านี้ก่อให้เกิดจังหวะของคำอย่างสม่ำเสมอ นำพาผู้อ่านให้ได้สัมผัสสุนทรีภาพทางภาษาได้อย่างยอดเยี่ยม

จากบทวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นศิลปะการใช้ภาษาของมาลา คำจันทร์ ในการสร้างสรรค์นวนิยายได้เป็นอย่างดีซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าประการสำคัญต่อนวนิยาย คือ ก่อให้เกิดสุนทรีภาพ ทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสความงดงามและละเอียดอ่อนแห่งลำน่านเสียงที่ประณีตบรรจง อันเกิดจากการสรรคำอย่างมีศิลปะของผู้แต่ง

มาลา คำจันทร์ เลือกสรรใช้ถ้อยคำโดยมุ่งถึงสุนทรีภาพของเสียงอย่างชัดเจน ซึ่งนอกจากจะทำให้ภาษาไพเราะงดงามแล้ว ยังสร้างความหมายที่ชัดเจนอีกด้วย เพราะสุนทรีภาพทางความหมายเป็นผลโดยตรงอันเกิดจากสุนทรีภาพทางเสียง บทบรรยายบางแห่งในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีความโดดเด่นทั้งในแง่การใช้ภาษาที่งดงาม และ การสร้างภาพและอารมณ์อันเข้มข้น ดังบทบรรยายความรู้สึกของแสงชายที่หลงรักฝ่ายคำเมียของพ่อพญาเขื่อนคำผู้เป็นเจ้านายของตน ดังนี้

แสงชายหิบบเกล็ดดินเหล่าบางๆสำหรับติดซึ่งมาติดไล่เสียง มีแต่เสียง
แต่ไม่เป็นเพลง วังเวงเซ็งแซ่เสียงแมลงร่ำร้อง ลมไล่ไปไม่ร่วงหล่นลอยผล็อย
ผละ หอมมาอีกแล้ว หอมเกลี้ยงแก้วล้วยกลิ่นมายา สุคันธาหอมหื่นร้อนเจ้าเข้า
ยวนชวนเมาเข้าคำ

(สร้อยสุคันธา, ๓๗)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการบรรยายกิริยาอาการและอารมณ์ความรู้สึกของแสงชายที่สร้างจินตภาพและอารมณ์คล้อยตามได้อย่างดี ผู้แต่งบรรจงสรรคำใช้เพื่อบรรยายกิริยาที่ต่อเนื่องของแสงชายทุกขั้นตอนตั้งแต่การ หิบบเกล็ดดิน การติดซึ่งไล่เสียง ตลอดจนการติดซึ่งไม่เป็นเพลง เพราะจิตใจเหม่อลอย การสรรคำใช้เพื่อแสดงกิริยาอย่างละเอียดนี้ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามได้อย่างต่อเนื่องในลักษณะ “ค่อยเป็นค่อยไป” แต่ให้ภาพที่ชัดเจนยิ่ง นอกจากนี้ผู้แต่งยังใช้วิธีการพรรณนาความรู้สึกของตัวละคร เพื่อแสดงให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกของแสงชายที่หลงรักฝ่ายคำ และแสดงให้เห็นฉากที่สอดคล้องสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร การเลือกใช้คำซ้อน “วังเวงเซ็งแซ่” เพื่อบรรยายเสียงร้องของแมลงเป็นการสร้างคำซ้อนที่ใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามกัน เสียง “เซ็งแซ่” เป็นเสียงร้องของแมลงแสดงให้เห็นถึงความมีชีวิตชีวา ในขณะที่ “วังเวง”

เป็นความรู้สึกของแสงชายที่รู้สึกไม่มีใครอยู่เคียงข้าง เพราะแสงชายเป็นคนตัวคนเดียวตั้งแต่จำความได้ก็เป็นทาสในเรือนพ่อพญา การใช้คำซ้อนที่ขัดแย้งแต่ก็สื่อถึงสภาพของฉากและอารมณ์ของตัวละครได้อย่างดีส่งเสริมให้อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครเข้มข้นขึ้น ผู้แต่งบรรยายอารมณ์ความรู้สึกที่แสงชายหลงรักฝ่ายคำว่า ความรู้สึกนั้นเป็นความรู้สึกที่เหมือนได้กลิ่นของดอกไม้ที่มีกลิ่น “หอมหื่นรื่นเร้าเย้ายวน” ก็แสดงให้เห็นความปรารถนาที่พลุ่งพล่านในจิตใจของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง

ศิลปะการใช้ภาษาอย่างประณีตบรรจงทำให้ภาษาในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เหมือนล่านำเสียงที่ไพเราะรื่นหู มีจังหวะคล้ายบทร้อยกรอง และเป็นภาษาระดับภาษากวี ศิลปะการใช้ภาษาเหล่านี้ก่อให้เกิดจินตภาพที่โดดเด่น รวมทั้งส่งเสริมอารมณ์ของตัวละครให้หนักแน่นและเข้มข้นมากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่าศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นปัจจัยประการสำคัญที่เกื้อหนุนให้นวนิยายมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ศิลปะการสร้างสรรค์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ โดยการอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างสรรค์นวนิยาย ประกอบกับ ศิลปะการใช้ภาษาที่มีระดับเป็นภาษากวีดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ให้เห็นโดยละเอียดแล้วนั้น ส่งผลให้นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

มาลา คำจันทร์ สร้างสรรค์นวนิยายที่มีลักษณะแตกต่างจากนักเขียนคนอื่น คือ สร้างสรรค์นวนิยายขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ทำให้นวนิยายมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว การศึกษานวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ในวิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งศึกษาการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์นวนิยาย โดยคัดเลือกเฉพาะนวนิยายที่มีการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาใช้ในการสร้างสรรค์เรื่อง รวมทั้งสิ้น ๙ เรื่อง ดังนี้ **เจ้าจันทน์มหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ดงคนดิบ เมืองลับแล ไต้หล้าฟ้าหลัง ดาบอุปราชา สร้อยสุคันธา ไพธำพราง นางถ้ำ และ ดาบราชบุตร**

ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ทั้ง ๙ เรื่อง มีการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างสรรค์นวนิยายทุกๆส่วน ได้แก่ การสร้างเนื้อเรื่อง การสร้างตัวละคร การนำเสนอแนวคิด การสร้างฉากและบรรยากาศ และ การใช้ภาษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

มาลา คำจันทร์ สร้างสรรค์เนื้อเรื่องนวนิยายด้วยการเล่าเรื่องราวของคนในท้องถิ่นภาคเหนือ เนื้อเรื่องนวนิยายจึงมีเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างแนบแน่น ผู้แต่งสร้างสรรค์เนื้อเรื่องนวนิยายขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือหลายด้าน ได้แก่ การสร้างเนื้อเรื่องจากความเชื่อ จากวิถีชีวิตท้องถิ่น และ จากตำนานและประวัติศาสตร์ ความเชื่อที่ได้รับนำมาสร้างสรรค์เป็นเนื้อเรื่องนวนิยายล้วนแล้วแต่เป็นความเชื่อที่สำคัญและเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในสังคมล้านนา เช่น ความเชื่อเรื่องผีกะ ในนวนิยายเรื่อง **ดงคนดิบ** ความเชื่อเรื่องม้าขี่ ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ความเชื่อเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์ ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** ความเชื่อเรื่อง เสือเย็น ในนวนิยายเรื่อง **ไพธำพราง** ความเชื่อเรื่อง ผีอารักษ์ และ ผีแม่ม่าย ในนวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** และ ความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิดในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์มหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ความเชื่อเหล่านี้พัฒนาไปเป็นปมขัดแย้งสำคัญใน นวนิยายซึ่งตัวละครต้องแก้ปัญหาตามแบบของคนท้องถิ่นจนกระทั่งเรื่องคลี่คลายและจบลงอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีการสร้างเนื้อเรื่องจากวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น คือวิถีชีวิตชาวนา ในนวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** ที่นำเสนอการต่อสู้ของชาวนาเพื่อให้ได้มีที่ดินทำกินและมีความสุขในวิถีชีวิตชาวนาแม้จะลำบากอย่างแสนสาหัส

ก็ตาม วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือประเภทตำนานและประวัติศาสตร์ก็เป็นข้อมูลวัฒนธรรมสำคัญ ที่ได้รับการนำมาสร้างสรรค์เป็นเนื้อเรื่องนวนิยายด้วย ในนวนิยายเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** ที่ใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงที่สยามเข้าปกครองล้านนาสร้างความขัดแย้งในเนื้อเรื่องและส่งผลสำคัญยิ่งต่อเนื้อเรื่องได้อย่างน่าสนใจ

เนื้อหาของนวนิยายเป็นเรื่องของคนในท้องถิ่นภาคเหนือ ตัวละครจึงมีการแสดงออกในด้านต่างๆของชีวิตเหมือนคนภาคเหนือ ผู้แต่งได้อาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์ตัวละครทำให้ตัวละครมีความสมจริง วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือที่ผู้แตงนำมาสร้างสรรค์ตัวละครมีหลายประการ เช่น การเรียกชื่อตัวละครด้วยภาษาท้องถิ่นซึ่งสามารถพบได้จริงในภาคเหนือ เช่น อีนคำ ชุ่มหมื่น น้อยหล้า หนานแก้ว ตัวละครที่มีชีวิตอยู่ในหมู่บ้านภาคเหนือเหล่านี้มีสถานภาพและบทบาทที่หลากหลายสอดคล้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น หน้าที่ ความเป็นอยู่ ความคิดความเชื่อ ขนบประเพณี ที่ได้รับการหล่อหลอมจากวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนยิ่ง ในเรื่อง **ดาบอุปราศ** หนานแก้วมีภาระหนักในอาชีพชาวนาและในขณะเดียวกันก็ดำรงชีวิตด้วยความยึดมั่นในหลักธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา ในเรื่อง **ดาบราชบุตร** ป้าบัวแก้วซึ่งเป็นแม่ชีในหมู่บ้านมีความยึดมั่นในหน้าที่อย่างแข็งขันในการติดต่อสื่อสารกับวิญญาณผีอารักษ์เจ้าราชบุตร เพื่อนำคำชี้แนะของเจ้าราชบุตรมาแก้ปัญหาเพื่อความอยู่รอดของหมู่บ้านทำให้คนทั้งหมู่บ้านนับถือเป็นรองลงมาจากเจ้าบ้าน ในเรื่อง **เจ้าจันทน์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน** เจ้าจันทน์เป็นตัวแทนชนชั้นเจ้านายทางภาคเหนือ เห็นได้โดยผ่านกิริยาท่าทาง การพูดจา เครื่องใช้ไม้สอย ที่แสดงความเป็นภาคเหนืออย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันก็แสดงความคิดความเชื่อและโลกทัศน์เช่นเดียวกับคนในภาคเหนือในเรื่อง **ไพร่อำพราง** พฤติกรรมของเชิงหาญ ซึ่งเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาของคนในหมู่บ้านอย่างชัดเจน โดยการตามล่าเสือเย็นซึ่งเข้ามารังควานหมู่บ้าน เชิงหาญใช้ปืนยิงเสือเย็นในขณะที่ผีอารักษ์ปู่พรานคำเบาเข้าสิง การฆ่าเสือเย็นของเชิงหาญเป็นการแก้ปัญหาคำสั่งสำคัญของหมู่บ้าน

มาลา คำจันทร์ นำเสนอแนวคิดผ่านเนื้อเรื่องได้อย่างน่าสนใจแนวคิดสำคัญในนวนิยายหลายเรื่องสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนืออย่างชัดเจน ทำให้คนในภูมิภาคอื่นเข้าใจคนล้านนาได้ดียิ่งขึ้น แนวคิดในนวนิยายที่นำเสนอความเป็นท้องถิ่นล้านนา เช่น นวนิยายเรื่อง **ไพร่อำพราง** นำเสนอแนวคิดเรื่อง “การฝ่าฝืนจารีตที่ดั้งเดิมของหมู่บ้านก่อให้เกิดขีดใหญ่ซึ่งสร้างความเดือดร้อนร้ายแรงต่อส่วนรวมอาจส่งผลให้สิริมงคลของหมู่บ้านเสื่อมจนอาจถึงขั้นต้องอพยพโยกย้ายหมู่บ้าน” แนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของจารีตในฐานะกรอบปฏิบัติที่เคร่งครัดอันนำความสงบสุขมาสู่สังคมส่วนรวม หากเมื่อใดมีคนในสังคมประพฤติผิดที่ติงาม

สังคมล้านนาจึงถือเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมาก เพราะผลร้ายจากการประพาศติผิดจารีตอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อส่วนรวมได้ นวนิยายเรื่อง **ดาบราชบุตร** นำเสนอแนวคิดเรื่อง “**อารักษ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องหมู่บ้านให้รอดพ้นจากอันตรายและมีความร่มเย็นเป็นสุข**” แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อในการนับถือผีในสังคมล้านนาอย่างหนักแน่นมั่นคง เพราะชาวล้านนาเชื่อว่าผีอารักษ์จะปกป้องคุ้มครองให้ชาวบ้านร่มเย็นเป็นสุข ความเชื่อที่หนักแน่นมั่นคงดังกล่าวส่งผลให้ชาวล้านนามีความเคารพและอ่อนน้อมต่อผีอารักษ์ซึ่งแสดงออกผ่านพิธีกรรมที่สำคัญ นวนิยายเรื่อง **ดาบอุปราชา** นำเสนอแนวคิดเรื่อง “**การยืนหยัดตามวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมแบบดั้งเดิมก่อให้เกิดความขัดแย้งกับวิถีของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เมื่อผู้กระแสสังคมสมัยใหม่ไม่ได้จึงกลายเป็นผู้พ่ายแพ้**” แนวคิดในนวนิยายเรื่องนี้สะท้อนภาพสังคมล้านนาปัจจุบันที่กำลังถูกรุกรานจากวัฒนธรรมภายนอกอย่างหนัก จนทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดั้งเดิมบางประการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ ย่อมเกิดความขัดแย้งกับสภาพสังคมปัจจุบันก่อให้เกิดความเจ็บปวดจากการยืนหยัดในวิถีชีวิตดั้งเดิม นอกจากนี้แนวคิดสำคัญเหล่านี้แล้วยังคงมีแนวคิดย่อยที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมภาคเหนืออีกหลายประการ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น

การสร้างฉากโดยมีพื้นฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ เป็นปัจจัยหนึ่งที่เสริมความสมจริงให้กับเรื่อง โดยผู้แต่งมักจะระบุชื่ออำเภอ จังหวัด หรือสถานที่สำคัญในภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย วัดสวนดอก ดอยเชียงใหม่ พระธาตุจอมทอง พระธาตุหริภุญชัย จากนั้นผู้แต่งสร้างฉากให้มีความสมจริงด้วยการบรรยายสภาพหมู่บ้านโดยเชื่อมโยงกับจังหวัดในด้านระยะห่าง ทิศทาง ระยะเวลาในการเดินทางถึงตัวจังหวัดหรือสถานที่สำคัญ ทำให้จินตภาพเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดประสานวิถีการดำเนินชีวิตอันเป็นของท้องถิ่นภาคเหนือเข้าไปอย่างกลมกลืน เช่น ประเพณีกินแซก ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีการแอ้วสาว การสร้างสรรค์ฉากของผู้แต่งสนับสนุนเนื้อเรื่องและตัวละครให้มีบรรยากาศความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือมากยิ่งขึ้น

นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นนวนิยายที่มีเอกภาพอันเกิดจากการสอดประสานระหว่างส่วนประกอบต่างๆ นวนิยายอย่างกลมกลืน ตั้งแต่ การดำเนินเรื่องที่มีการร้อยเรียงเรื่องราวในโครงเรื่องและเนื้อเรื่องอย่างมีศิลปะ การดำเนินเรื่องทุกๆ ขั้นตอนผู้แต่งใช้ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างสรรค์และดำเนินเรื่องโดยตลอด การนำเสนอแนวคิดที่แสดงความเป็นท้องถิ่นภาคเหนือ การสร้างสรรค์ตัวละครทุกสถานภาพที่แสดงออกถึงความเป็นท้องถิ่น

ภาคเหนือทำให้เห็นลักษณะการอยู่ร่วมกันของคนในภาคเหนือได้ชัดเจนขึ้น การสร้างฉากที่ระบุว่า เหตุการณ์ของเรื่องเกิดในภาคเหนือของประเทศไทย รวมถึงการเลือกใช้ภาษาถิ่นล้านนาในการเล่าเรื่องและในบทสนทนาของตัวละครก็เป็นการสร้างสรรค์นวนิยายอีกประการหนึ่งที่เอื้อให้เกิดเอกภาพได้อย่างดี กล่าวโดยสรุปการสร้างสรรค์นวนิยายโดยอิงอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในการสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง การนำเสนอแนวคิด การสร้างตัวละคร และ การสร้างฉากและบรรยากาศ ตลอดจนการใช้ภาษาภาคเหนือผสมผสานกับภาษากลาง ช่วยส่งเสริมกลิ่นอายของวัฒนธรรมภาคเหนือยิ่งขึ้น ทำให้ส่วนประกอบทั้งหมดในนวนิยายสอดคล้องประสานกันอย่างกลมกลืนและสนับสนุนซึ่งกันและกันนำไปสู่เอกภาพของนวนิยายได้อย่างสมบูรณ์

ศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีลักษณะโดดเด่นที่ควรพิจารณาหลายประการที่ส่งเสริมให้นวนิยายมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เช่น มาลา คำจันทร์ ใช้ภาษาถิ่นในการบรรยาย การพรรณนา และ การสนทนาระหว่างตัวละครในเรื่อง ทำให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนอย่างดีกับเนื้อเรื่อง ลักษณะที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ นิยมใช้คำซ้อน ทั้งคำซ้อนที่เป็นภาษาท้องถิ่นและภาษากลางทำให้มีบรรยากาศที่เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือและสามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจนอีกด้วย บางครั้งมีการแทรกบทขับท้องถิ่นประเภท จ้อย ซอ และการแทรกเนื้อความวรรณกรรมท้องถิ่น อย่างมีเหตุผลสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในเรื่องและสอดคล้องกับอารมณ์ของตัวละคร การใช้ภาษาถิ่นล้านนาในลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดบรรยากาศความเป็นภาคเหนืออย่างเข้มข้น

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญยิ่ง คือ ภาษาที่ใช้ในการบรรยาย และ พรรณนา เป็นภาษาที่มีความงดงามระดับภาษากวี ทั้งนี้ มาลา คำจันทร์ เลือกสรรถ้อยคำใช้อย่างประณีตมาร้อยเรียงให้เกิดความไพเราะในด้านเสียง เช่น การใช้คำซ้อนเป็นจำนวนมาก บางแห่งมีการซ้ำคำ การใช้คำที่มีสัมผัสคล้องจองรื่นหูซึ่งก่อให้เกิดให้เกิดจังหวะอย่างพอเหมาะพอดี ทำให้ผู้อ่านได้เสพสุนทรีย์ภาพจากภาษาได้อย่างเต็มที่ การสรรคำเพื่อสื่อสารความอย่างประณีตส่งผลให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ชัดเจน และ สร้างอารมณ์คล้อยตามได้อย่างดี สามารถสื่อสารเนื้อหาของเรื่องได้อย่างดีเยี่ยม

นวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีคุณค่าในแง่วรรณกรรมอย่างครบถ้วน นวนิยายทุกเรื่องล้วนแล้วแต่มีโครงเรื่องเนื้อเรื่องที่น่าสนใจชวนติดตามอีกทั้งสร้างสรรค์ขึ้นโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือเป็นข้อมูลสำคัญ ทำให้นวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีลักษณะเฉพาะตัวคือเป็นบันเทิงคดีที่มีเนื้อหาสาระน่าสนใจมีบรรยากาศท้องถิ่นภาคเหนืออย่างเข้มข้น เสมือนการจำลองชีวิตในสังคมท้องถิ่นภาคเหนือไว้ในนวนิยาย นอกจากนี้การที่ผู้แต่งสร้างสรรค์นวนิยายขึ้นโดยใช้

ศิลปะทางภาษาที่สื่อสุนทรียภาพทั้งทางด้านเสียงและความหมาย ยิ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ผู้อ่านได้รับสุนทรียรสจากความงามแห่งภาษาและได้รับจินตภาพแห่งบรรยากาศท้องถิ่นภาคเหนือเด่นชัดขึ้น นวนิยายของมาลา คำจันทร์ จึงมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นกว่าที่จะเป็นนวนิยายธรรมดาทั่วไป ในแง่การสร้างบรรยากาศท้องถิ่นภาคเหนืออย่างเข้มข้น และ การเผยแสดงให้เห็นวัฒนธรรมล้านนาในรูปแบบบันเทิงคดีด้วยศิลปะการใช้ภาษาอย่างประณีตบรรจง ที่ให้ทั้งความสนุกสนานและเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาศึกษาวิเคราะห์ทั้งการวิเคราะห์นวนิยายของมาลา คำจันทร์ และ การวิเคราะห์การสร้างสรรคัวรรณกรรมโดยอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบสำคัญ ผู้วิจัยใคร่เสนอแนะประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้อีกหลายแง่มุม ดังนี้

๑. ศึกษาลีลาภาษาของ มาลา คำจันทร์ ในด้านภาษาวรรณศิลป์ หรือ ภาษาจินตภาพ
๒. ศึกษานวนิยายของนักเขียนคนอื่นที่สร้างสรรค์นวนิยายขึ้นจากข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบ เช่น คำพูน คำทวี กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ วัฒน์ วรรณยางกูร เป็นต้น
๓. ศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่น เช่น บทความ สารคดี เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ ที่มีการสร้างสรรค์เนื้อหาขึ้นจากวัฒนธรรมท้องถิ่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- จันทนา อินทร์รัตน์. ๒๕๓๖. การวิเคราะห์แนวโน้มขยายของ มาลา คำจันทร์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. วิชาเอกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เจริญ มาลาโรจน์. ๒๕๔๒. เสือเย็น. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑๔: ๗๒๒๔-๗๒๒๕.
- ทูนศรี บัวนุช. ๒๕๔๒. ฟ็อนดาบ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๙: ๔๘๔๔-๔๘๔๕.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. ๒๕๓๖. มาจากล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: นำอักษร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. ๒๕๔๑. บทบาทของข้อมูลทางคติชนในเรื่องสั้นของนักเขียนอีสาน.
วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๑๗ (มิถุนายน - ตุลาคม ๒๕๔๑): ๓๑ - ๔๗.
- ธิดีนัดดา จินาจันทร์ และ วรภา เลหาเพ็ญแสง. ๒๕๔๗. นิทานประจำถิ่นล้านนาเล่ม ๑
เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิภาภัทร เทศหมวก. ๒๕๔๙. ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวเหนือในเรื่องสั้นของ
มาลา คำจันทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, วิชาเอกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุปผา คุณยศยิ่ง. ๒๕๔๒. ชูชาติ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๔: ๑๘๘๓-๑๘๘๗.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. ๒๕๔๙. สู่อ้อมแขนแผ่นดินล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: ศรีปัญญา.

ไพโรจน์ สาสิทธิ์ตัน. ๒๕๔๙. ร้อยเรื่องล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: HM Publishing.

มณี พยอมยงค์. ๒๕๒๙. ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. เชียงใหม่:
ส.ทรัพย์การพิมพ์.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๓๘. เจ้าจันทร์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน แกรมมี่ จำกัด.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๖. ดงคนดิบ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๗. ดาบราชบุตร. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: เพื่อนดี.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๗. ดาบอุปราชา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๒. ใต้หล้าฟ้าหลัง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน ๑๙๙๙ จำกัด.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๕. นางถ้ำ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ดับเบิ้ลนายน์.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๕. ไพรอำพราง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๕. เมืองลับแล. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๕. ลมเหนือและป่านาว. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.

มาลา คำจันทร์. ๒๕๔๓. สร้อยสุคันธา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. เชียงใหม่: วรณรักษ์.

มาลา คำจันทร์. ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐. สัมภาษณ์.

รังสรรค์ จันต๊ะ. ๒๕๔๒. แรกนา. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑๑: ๕๗๙๔-๕๘๐๑.

รัตนา พรหมพิชัย. ๒๕๔๒. ของกิน. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒: ๕๖๘-๕๗๓.

รัตนาพร เศรษฐกุล. ๒๕๔๒. เชียงตุง. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๔: ๑๙๔๖-๑๙๖๑.

วาสนา บุญสม. ๒๕๔๑. ศิลปะและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ประกายแสง.

วิไลภรณ์ ศรีป่าซาง. ๒๕๔๗. ดาบเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ปิรามิต.

ศรีเลา เกษพรหม. ๒๕๔๒. ฝึบู่ย่า. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘: ๔๐๙๙-๔๑๐๐.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๙. "E-LANNA" [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

http://www.sri.cmu.ac.th/elanna/elanna47/public_html/history/his1.html.

สืบค้น ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐.

สมพร วรรณะสาร วาร์นาโด. ๒๕๔๖. วรรณกรรมอิงตำนานและวัฒนธรรมท้องถิ่นของ
มาลา คำจันทร์. วารสารมนุษยศาสตร์สาร ๔ (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๖): ๒๐ – ๓๖.

สร้อยดี อ่องสกุล. ๒๕๔๒. ล้านนา(ประวัติศาสตร์). สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๑๑:
๕๙๑๖-๕๙๓๖.

สุกัญญา เชาวน์ทิพย์. ๒๕๔๙. อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของ
มาลา คำจันทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. วิชาเอกภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุพัตรา สุภาพ. ๒๕๔๒. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

อมรา พงศาพิชญ์. ๒๕๔๗. วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ. ใน สังคมและวัฒนธรรม, หน้า ๒๕-๓๒.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ขีด. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒: ๗๑๖-๗๓๑.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. คำจ้วต๋าง. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๒: ๑๐๒๒-๑๐๒๓.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ผี. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘: ๔๐๘๒.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ผีกละ. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘: ๔๐๘๒-๔๐๘๕.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. ผีเจ้านาย. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๘: ๔๐๘๙-๔๐๙๒.

อุดม รุ่งเรืองศรี. ๒๕๔๒. พระธาตุคันทริ์แขวน. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ๙: ๔๔๘๑.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องย่อนวนิยาย

ก. เจ้าจันทน์มหมอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน

เจ้าจันทน์ผู้สืบเชื้อสายจากราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน เคยเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุไม่มีหมอคนใดรักษาหายได้ จนกระทั่งเจ้าแม่ฝันว่านางจันทะแก้วยื่นฟ้าเข้าฝันมาบอกว่า “มหมอม อินทร์แขวนฯ” ปู่ครูบอกว่าเจ้าจันทน์ต้องเลี้ยงมหมอมแล้วตัดบูชาพระธาตุอินทร์แขวนซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีเกิด เจ้าพ่อรับคำ จากนั้นเจ้าจันทน์จึงตั้งใจเลี้ยงมหมอมยาววาเพื่อจะไปตัดบูชาพระธาตุและเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมว่าจะสมรักกับเจ้าหล้าหรือไม่ เจ้าจันทน์รักอยู่กับเจ้าหล้าอินทะ ซึ่งเป็นเจ้าปลายแถวและเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นเสมียนตีตราไม้เมื่ออำนาจของราชอาณาจักรสยามเริ่มครอบงำหัวเมืองล้านนา เจ้าพ่อของเจ้าจันทน์โกรธมากที่เจ้าหล้าลดตัวลงไปทำงานเสมียนตีตราไม้จึงห้ามเจ้าจันทน์คบหา เหตุการณ์ภายในค้ำของเจ้าจันทน์เริ่มเปลี่ยนแปลงเจ้าพ่อยินดีต้อนรับพ่อเลี้ยงให้สามารถเข้าออกนอกคอกในค้ำได้เพราะเจ้าพ่อต้องอาศัยเงินของพ่อเลี้ยงในการค้าจุนค้ำในที่สุดเจ้าพ่อก็กดเจ้าจันทน์ให้พ่อเลี้ยง เจ้าจันทน์ผิดใจว่าขอไปไหว้พระธาตุอินทร์แขวนก่อนจึงจะตกลงแต่งงาน พ่อเลี้ยงจึงพาเจ้าจันทน์เดินทางไปไหว้พระธาตุอินทร์แขวน ระหว่างเดินทางลำบากมาก เจ้าจันทน์ตั้งใจจะเสี่ยงบุญเสี่ยงกรรมด้วยการปฐมนมหมอมลอดพระธาตุ เพราะพ่อเลี้ยงบอกว่าหากเจ้าจันทน์สามารถปฐมนมหมอมลอดพระธาตุได้จะยอมให้เจ้าจันทน์กลับไปแต่งงานกับเจ้าหล้าอินทะ ผลการเสี่ยงบุญกรรมปรากฏว่าเจ้าจันทน์ไม่สามารถปฐมนมหมอมลอดพระธาตุได้ เจ้าจันทน์จึงตัดสินใจขายปิ่นมาศแพงค่าที่พ่อเลี้ยงมอบให้ เพื่อหวังนำเงินมาบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุอินทร์แขวน และในท้ายที่สุดเจ้าจันทน์ได้ตัดสินใจแต่งงานกับพ่อเลี้ยง

ข. ดงคนดิบ

คำหอมเป็นหลานของย่าเฒ่าผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีกระ ทำให้นางอินแม่ของน้อยหล้ารังเกียจเธอ ในขณะที่คำวงพ่อของคำหอมก็หวงลูกสาวมากทำให้ความรักของทั้งคู่มีอุปสรรค นางอินอยากให้น้อยหล้าแต่งงานกับสีดาเจ้าของร้านขายของชำประจำหมู่บ้าน สีดาก็ปรารถนาจะแต่งงานกับน้อยหล้า ทั้งคู่ได้เสียกันก่อนแต่งงานและน้อยหล้าให้สัญญาว่าจะซื้อทองไปแต่งงานกับสีดา คืบฝนตกหนักคำวงพ่อบีบคำหอมจนสลบเพราะทราบว่าน้อยหล้าลอบขึ้นเรือนมาหาคำหอมตอนที่คำวงไม่อยู่บ้าน ทันใดนั้นคำวงก็หมดสติเพราะถูกตีที่ท้ายทอย คำหอมฟื้นขึ้นมาและปักใจเชื่อว่า

ตนถูกคำวงผู้เป็นพ่อข่มขืน คำหอมเข้าไปดูอาการยาเฒ่า ยาเฒ่าอาการหนักใกล้ตาย คำวงจึงลงเรือนไปตามญาติพี่น้อง ตอนที่ลงเรือนคำวงเห็นรอยเปื้อนโคลนที่บันได ยาเฒ่าให้เครื่องรางแก่คำหอมแล้วตายจากไป คำหอมเริ่มตั้งท้องเธอคิดจะแก้ปัญหาด้วยการฆ่าตัวตาย แต่น้อยหล้ามาช่วยไว้ได้และพากันหนีไปอยู่ที่ห้วยหินเหลืองในคืนก่อนไปหมั้นสีดาหนึ่งคืน สร้างความแค้นเคืองให้แก่สีดาและนางอินยี่นั้ก ที่ห้วยหินเหลืองน้อยหล้าพาคำหอมไปอาศัยเรือนหนานแก้ว ซึ่งเป็นน้องของหลวงปู่ น้อยหล้าพยายามถามคำหอมว่าใครเป็นพ่อของลูกในท้องของคำหอม แต่คำหอมไม่บอกอ้างว่า “กลัวบาปขบหัว” ไม่นานนักนางอินยี่นั้กทราบว่าน้อยหล้าพาคำหอมมาอยู่ที่ห้วยหินเหลือง นางอินยี่นั้กนำตัวน้อยหล้าและคำหอมกลับไปพร้อมกับแมวดำที่ติดตามคำหอมไปจากห้วยหินเหลือง ที่ตรงรูกฟ้าชาวบ้านลือกันว่าคำวงข่มขืนคำหอมลูกสาวของตนเองจนตั้งท้องทำให้คำวงอับอายมาก คำวงมั่นใจว่าคนที่ทำคำหอมท้องคือ น้อยหล้า เมื่อน้อยหล้าและคำหอมกลับมาอยู่ที่เรือนคำวง คำวงกับน้อยหล้าจึงเปิดอกคุยกันเรื่องคำหอมแล้วพบว่าทั้งคู่ไม่ได้เป็นคนข่มขืนคำหอม ทั้งคู่เชื่อว่าคนที่ข่มขืนคำหอมคือคำมานักเลงโตประจำหมู่บ้าน น้อยหล้าอาสาลงช่วงลูกกุญพิสูจน์ความจริงกับคำมา ในช่วงลูกกุญคำมาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้น้อยหล้า คำมาสารภาพว่าคืนฝนตกหนักตนขึ้นเรือนคำหอมหมายจะข่มขืนคำหอมจริงแต่พบยาเฒ่าที่หน้าเหมือนผีจึงตกใจและหนีออกมา เมื่อเห็นว่าการพิสูจน์ความจริงด้วยการลงช่วงลูกกุญไม่ได้ผลคำวงจึงตัดสินใจยิงคำมาตายคาเรือนของตน หลังจากนั้นคำหอมสุขภาพไม่ดีหลวงปู่ว่าเป็นเพราะมีผีตายโหงสวมทับเรือนต้องรื้อเรือนออกแล้วสร้างใหม่ ระหว่างนี้คำหอมจึงต้องไปอยู่ที่เรือนของน้อยหล้า คำหอมตั้งท้องครบสิบสองเดือนจึงคลอดลูกและคำหอมเสียชีวิตจากการคลอดลูก ในวันทำบุญครบรอบวันตายหนึ่งเดือนของคำหอม สีดาลอบพบกับน้อยหล้าขณะที่ทั้งสองกำลังเกี่ยวพาราสีกันอยู่ แมวดำของคำหอมก็กระโดดลงมาจากต้นไม้และกัดที่ใบหน้าของสีดา

ค. เมืองลับแล

นางสีเวียงแม่ของจอมแสงเป็นพรายทัก มีผู้เดียวเท่านั้นที่จะแก้กรรมนี้ได้ คือ หลวงปู่ ซึ่งตอนนี้กำลังออกธุดงค์ในป่า จอมแสงกับมิ่งเสี่ยวฮักจึงช่วยกันออกติดตาม แล้วพลัดหลงเข้าไปในเมืองลับแล ที่เมืองลับแล มิ่งกับจอมแสงถูกจับไปไว้ที่เรือนของนางรังเมือง นางรังเมืองให้มิ่งกินเหล้าผสมล่อมในเพื่อให้มิ่งสอนวิชาทำระเบิดให้นาง นางแก้วมิ่งเมืองราชินีของเมืองลับแลตื่นพื้นหลังจากหลับไหลนอนยาวมาหลายปีเพราะนางไม่ยอมใช้ระดูตำแหน่งนางซุบผีเย็น นางอ้วมิ่งเมืองอดีตราชินีเมืองลับแลเชื่อว่าชายจากแดนอื่นสองคนคือมิ่งและจอมแสงคนใดคนหนึ่งจะได้เป็นเขยเมือง เพราะทำให้นางแก้วมิ่งเมืองตื่นพื้น ถึงวันคัดเลือกเขยเมืองจอมแสงกับมิ่งเข้าสู่พิธีเลือกเขยเมืองโดยการฟันดาบ ใครชนะจะได้เป็นเขยเมือง มิ่งคิดอยากได้นางแก้วมิ่งเมืองเพราะเธอสวย

มากแต่มีทั้งพื้นดาบแพ้วจอมแสง นางอ้วจึ่งสั่งตัดหัวมิ่งสังเวยแม่ด้าแต่นางรั้งเมืองขอชีวิตของมิ่งไว้ จอมแสงชวนมิ่งกลับบ้านแต่มีงัดผ่นไปก่อนด้วยมิ่งหมายจะครองเมืองลับแลเพราะเชื่อใน อานูภาพของปิ่นและระเบิดของตน จอมแสงหนีออกมาจากเมืองลับแลเพียงคนเดียวเพราะหลวงปู่ มาเข้าฝันบอกว่าหลวงปู่กลับถึงหมู่บ้านและแก้ไขแม่จอมแสงให้หายจากอาการพรายทับแล้ว จอมแสงหนีจากเมืองลับแลและพลัดหลงเข้าไปในเขตของไทยซึ่งมีวังรัตนออกมาจากเมืองลับแล ชาวไทยซึ่งเชื่อว่าจอมแสงคือขุนลอบลับชาติมาเกิด พวกเขาจึงขอร้องให้จอมแสงเป็นแม่ทัพนำใน การเข้าตีเมืองลับแลเพื่อปลดปล่อยผีเย็น ที่เมืองลับแลมิ่งยังนางอ้วตายและสถาปนาตนเองขึ้น เป็นกษัตริย์เมืองลับแลได้นางแก้วมิ่งเมืองเป็นมเหสี จอมแสงเป็นแม่ทัพพาชาวไทยชกทัพมาตี เมืองลับแล มิ่งถูกไอ้ชายข้าทาสยิงตาย จอมแสงใช้หอกฆ่าขุนชายตาย เมื่อเมืองลับแลแตกแล้ว จอมแสงตั้งใจจะเดินทางกลับหมู่บ้านให้เร็วที่สุด

๗. ใต้หล้าฟ้าหลัง

ครุฑาวิครุฑหนุ่มจากกรุงเทพฯมารับราชการที่หมู่บ้านฟ้าหลัง ครุฑาวิได้เสียดกับครุฑวิภาดา ครุฑสาวในโรงเรียนเดียวกันแต่ครุฑาวิปฏิเสธการแต่งงานเพราะมีคนรักอยู่แล้วคือมุกริน ครุฑวิภาดา ย้ายจากไปครุฑาญจนายายมาแทน ครุฑาวิได้เสียดกับครุฑาญจนาก็ ในระหว่างนั้นเกิดเหตุการณ์ สำคัญในหมู่บ้านฟ้าหลังคือ งูเห่าลือมเลื้อยเข้ามากินลูกควายน้อย แต่ชาวบ้านฟ้าหลังไม่กล้าทำ ร้ายงูเห่าลือมเพราะเชื่อว่างูเห่าลือมเป็นร่างของพญาฟ้าหลังที่พวกเขาจับถือ ครุฑาวิขอตามหนานลุน และหนานแดงเข้าป่าไปที่เขาฟ้าหลังเพื่อล่าเงี่ยงผามาใช้หนี้เจ๊กโก ทั้งหมดตามเงี่ยงผาไปถึง ม่อนเสียดฟ้า ครุฑาวิมีอาการเป็นไข้และเห็นซุมทรัพย์พญาฟ้าหลังจึงเผลอเข้าไปในถ้ำ แต่หนานแดง และหนานลุนเห็นเป็นงูเห่าลือมจึงยิงงูเห่าลือมตัวนั้นเสียทำให้น้ำทะเลลือมออกมาออกมาท่วมทัน ครุฑาวิ จมหายไปกับสายน้ำนั้น พรานทั้งสองกลับมากลับมาเล่าเรื่องให้คนในหมู่บ้านฟัง นางดีเมียของ หนานลุนเชื่อว่าครุฑาวิยังไม่ตายแต่เพราะเคราะห์กรรมบังไว้ทำให้ไม่มีใครพบ มุกรินแฟนสาวของ ครุฑาวิมาที่บ้านฟ้าหลังเพื่อขอให้ชาวบ้านพาออกไปติดตามหาครุฑาวิเพราะเธอไม่เชื่อว่าครุฑาวิจะ จมน้ำตายเนื่องจากครุฑาวิเคยเป็นนักกีฬาว่ายน้ำมาก่อน แต่เมื่อไปถึงถ้ำก็ไม่พบร่องรอยใดๆของ ครุฑาวิ มุกรินเป็นอีกคนหนึ่งที่ยืนยันว่าครุฑาวิยังไม่ตาย เธอเชื่อว่าสักวันเขาจะกลับมา

ง. ดาบอุปราชา

ครอบครัวของอินทรและครอบครัวของไอ้อ่อนเช่าที่นา Лугดีเพื่อทำนาและมีวิถีชีวิตที่มีความสุขในการทำนา แต่ทั้งสองครอบครัวต้องเลิกทำนา Лугดีเพราะลูกชาย Лугดีที่บวชพระอยู่ ลี้กออกมา เมื่อถูกบอกเลิกเช่าที่นา พ่อของอินทรมีวิถีชีวิตที่ลำบากมาก ต้องกลายเป็นคนรับจ้างรายวัน พ่อของอินทรจึงตัดสินใจพาครอบครัวอพยพไปอยู่ที่ห้วยดินดำพร้อมกับครอบครัวของไอ้อ่อน ที่ห้วยดินดำทุกคนเริ่มมีความหวังเพราะดินอุดมสมบูรณ์และปลูกข้าวได้ผลดี มีปัญหาเพียงแค่ฝีมารังควานแต่พ่อก็แก้ไขได้โดยใช้ดาบอุปราชาซึ่งเป็นดาบประจำตระกูลในการปราบผี ครั้งหนึ่งแม่ของอินทรแท้งลูกจึงต้องนำส่งโรงพยาบาล ศิลูงพี่ชายของแม่ได้มาเยี่ยมอาการ ศิลูงรับอินทรไปเรียนหนังสือที่ในเมือง ที่ห้วยดินดำจึงเหลือเพียง พ่อ แม่ จันตีพี่สาว และ ไอ้หล้าน้องชาย เมื่ออินทรได้เป็นครูก็ทราบข่าวร้ายว่าที่นาของพ่อกลายเป็นเขตป่าสงวน ต้องย้ายไปอยู่ที่นิคมห้วยทรายขาว พ่อให้ดาบอุปราชาแก่คุณปลัดไปเพราะคุณปลัดรับปากว่าจะช่วยเหลือเรื่องที่ดิน แต่พ่อและครอบครัวก็ต้องอพยพไปอยู่ที่นิคมห้วยทรายขาว เสียทั้งที่นาและเสียทั้งดาบอุปราชาทำให้พ่อหมดกำลังใจในการดำเนินชีวิต ไอ้หล้าไม่ได้ตามพ่อกับแม่ไปอยู่ที่นิคมห้วยทรายขาวเพราะแต่งงานกับสาวบังอรบ้านปางหินและยึดอาชีพทำนาต่อไป พ่อมีอาการไม่สบาย เบื่อโลก อันมีสาเหตุมาจากการสูญเสียที่นา สูญเสียดาบอุปราชา และ ทราบว่าหลวงลุงที่ตนเคารพเสพเมธุนกับพระหนุ่ม อาการของพ่อทรุดลงมาก ก่อนตายไอ้หล้านำดาบอุปราชามาให้พ่อและบอกว่าหลวงลุงได้มาจากร้านขายของเก่าแห่งหนึ่ง พ่อให้ไอ้หล้าพ่อนดาบอุปราชาแล้วมอบดาบอุปราชาให้ไอ้หล้า จากนั้นไม่นานพ่อก็ตาย แม่และลูกๆได้ร่วมกันสร้างพระพุทธรูปเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้พ่อ

จ. สร้อยสุคันธา

แสงชายข้าทาสติดสีในเรือนพ่อพญาเขื่อนคำพาฝ่ายคำเมียสาวใหม่คนล่าสุดของพ่อพญาหนีไปในระหว่างที่พ่อพญาไปประชุมที่อำเภอ ฝ่ายคำตัดสินใจหนีตามแสงชายไปเพราะเจ้าสร้อยสุคันธาหลงบอก แสงชายและฝ่ายคำหนีไปถึงหมู่บ้านห้วยซางคำ ก่อนเข้าหมู่บ้านหาญลือคนของพ่อพญาตามมาทัน หาญลือสู้กับแสงชาย ขณะนั้นอุ้มเมืองลูกชายจำบ้านห้วยซางคำมาช่วยไว้ ทำให้แสงชายและฝ่ายคำรอดพ้นจากการติดตามจับตัวของหาญลือ แสงชายและฝ่ายคำลงหลักปักฐานที่ห้วยซางคำ อุ้มเมืองหลงรักฝ่ายคำฝ่ายคำก็พึงใจอุ้มเมืองแต่ไม่มีอะไรเกินเลยคืนหนึ่งเจ้าสร้อยสุคันธาหลงชิงฝ่ายคำและเล่าตำนานที่แสงชาย(ไปหน้าเกลี้ยง)เป็นต้นเหตุให้ฝ่ายคำ(เจ้าสร้อยสุคันธา)ตายให้แสงชายฟัง แสงชายน้อยใจประกอบกับคิดว่าฝ่ายคำกับอุ้มเมืองมีใจให้แก่กัน จึงหนีเข้าป่าโดยฝากฝ่ายคำไว้กับอุ้มเมือง วันหนึ่งอุ้มเมืองกับบุญถึงไปล่าสัตว์ในป่า

พบยามและซิ่ง ของแสงชายแต่ไม่พบตัวแสงชาย อุ่นเมืองคิดว่าแสงชายตายแล้วจึงกลับมาเล่าให้ ฝ่ายคำฟิ่ง ฝ่ายคำยินยอมเป็นเมียอุ่นเมืองนับตั้งแต่วันนั้น ส่วนแสงชายพลัดหลงเข้าไปในดินแดน ลี้ลับชื่อว่าเชียงแสน ชาวเชียงแสนทดสอบแสงชายโดยการให้ตีตซึ่งทำนองเพลงพริ้วไกวใบ แสงชายทำได้ ชาวบ้านจึงเชื่อว่าแสงชายคือไปหน้าเกลี้ยงกลับชาติมาเกิด พวกเขาพาแสงชายไปที่ เรือนของ เอื้อยจันทร์ ซึ่งเป็นเจ้าสร้อยสุคันธากลับชาติมาเกิด แสงชายได้แต่งงานกับเอื้อยจันทร์ และได้ครอบครองทองคำจำนวนมาก แสงชายแบ่งทองคำส่วนหนึ่งไปสร้างพระพุทธรูปอีกส่วนหนึ่ง นำไปแทนคุณชาวห้วยซางคำเพื่อให้พวกเขาได้ใช้ทองคำแก้ปัญหาเรื่องเงินค่าหลวง แสงชายมีชีวิต ครอบครัวยุบอุ่นจนสิ้นอายุชยไปตามกาล ส่วนพ่อพญาเขื่อนคำถูกหนานขึ้นคนสนิทหักหลัง ได้รับความทุกข์ทรมานเหมือนตกรกทั้งเป็น

จ. ไพรอำพราง

ณ หมู่บ้านห้วยซำวก่ำ เสือเย็นเข้าหมู่บ้านลากนางไฟไปกิน ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดเพราะ อีหลองผิดผี เนื่องจากอีหลองท้องไม่มีพ่อและแขนคอตายที่ต้นมะม่วงหลังวัดเมื่อเดือนก่อน ซึ่งทั้งหมดเป็นฝีมือของพ่อเลี้ยงอุ่นใจโดยใช้พรหมลือเป็นนกต่อให้หลอกอีหลองมาให้ตนนอนด้วยความกลัวเสือเย็นของชาวบ้านทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เมื่อวันหนึ่งเสือเย็นขึ้นไปจับบนคาน เกวียนของพรหมลือและพ่อเลี้ยงอุ่นใจขณะขับเกวียนไปตลาด พ่อเลี้ยงอุ่นใจยิงเสือแต่ไม่ถูกที่สำคัญจึงไม่ตาย เริงหาญและคำสั่งให้ไปนอนเฝ้าไร่ ตื่นขึ้นมาพบรอยเท้าคนกับเสือผสมปนเปกัน รอบๆตัว เมื่อสังเกตรอยเริงหาญมั่นใจว่าเสือเย็นต้องเป็นยี่เพิงผู้เป็นตาของเขา เพราะรอยเท้าไม่ เต็มตีนเช่นนี้มีคนเดียวในหมู่บ้าน แต่แท้ที่จริงแล้วยี่เพิงไม่ใช่เสือเย็นแต่เป็นพรายทับที่ออกหากิน ตอนกลางคืน พ่อเลี้ยงอุ่นใจให้พรหมลือเป็นนกต่อหลอกล่อแสงคำพี่สาวเริงหาญมาให้ตนเสพ เมื่อแสงคำรู้ความจริงแล้ว จึงแขนคอตาย เสือเย็นเข้าหมู่บ้านอีกครั้งและคาบควายน้อยไปกิน ชาวบ้านออกไล่ล่าเสือแต่ไม่พบร่องรอย ในคืนที่แสงคำแขนคอตายเสือเข้าหมู่บ้านอีกครั้ง ชาวบ้านออกติดตามหาเสือ เริงหาญฆ่าเสือตายโดยใช้ปืนที่พรหมลือให้ยืม นางมอนคำแม่ของ เริงหาญเป็นหญิงตาบอดและสามารถติดต่อกับผีเชื้อแม่ได้ นางบอกให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ที่ ห้วยดอกกูนเพราะชะตาหมู่บ้านขาดเสียแล้ว พ่อเลี้ยงอุ่นใจโกรธแค้นนางมอนคำที่พาชาวบ้าน ย้ายไปอยู่ที่ห้วยดอกกูน เพราะพ่อเลี้ยงเสียผลประโยชน์เรื่องการค้าขาย พ่อเลี้ยงให้พรหมลือนำ ยาเบื่อไปใส่ในน้ำให้ครอบครัวของนางมอนคำกิน แต่พรหมลือไม่สามารถทำได้ เพราะเห็นแก่ เพื่อนคือเริงหาญที่ดีต่อตนเหลือเกิน พรหมลือจึงคิดจะกินยาเบื่อนั้นเสียเอง แต่เริงหาญรู้จึงห้ามไว้ และทิ้งยาเบื่อนั้นไปเสีย พ่อเลี้ยงอุ่นใจถูกผีอีหลองรังควาน จนผูกคอตายในห้องพระ พรหมลือ

บอกทุกคนว่าต่อไปนี้จะไม่มีเสียเย็นแล้ว พรหมลือ เชิงหาญ และ คำสิงห์ สัญญาจะเป็นเพื่อนเดี่ยว เดี่ยวอีกช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดไป

ช. นางถ้ำ

คงคาหนุ่มน้อยชาวกรุงติดเชื้อเอ็ดส์จากทันฎาแพนสาว ขณะที่เขากำลังจะฆ่าตัวตายก็มี พระพุทธรูปหนึ่งมาโปรดไว้ คงคาก็ขอตามพระพุทธรูปนั้นไปในป่า พระพุทธรูปมุ่งหน้าจะไปที่บ้านน้ำจางเพราะมีกรรมเก่าที่ต้องสะสางที่นั่น เช่นเดียวกับขบวนติดตามหาขุมทรัพย์จากบันทึกของอดีตทหารสงครามเชียงตุงซึ่งนำโดยพ่อชาวอุดม ที่น้ำจางปู่แก่คำฝันได้ยินเสียงนางถ้ำ ชาวบ้านเกรงนางถ้ำจะฟื้นตื่นเพราะหากนางถ้ำฟื้นตื่นนางจะกินทุกคนที่ขวางหน้า ขบวนของพ่อชาวอุดมพักค้างคืนก่อนไปถึงน้ำจาง คืนนั้นฝูงผีดิบผีดำเข้ามาทำร้ายขบวนตามหาขุมทรัพย์แต่คนสำคัญในขบวนไม่มีใครได้รับบาดเจ็บ เมื่อขบวนของพ่อชาวอุดมเดินทางไปถึงน้ำจางโดยการนำของทหารพม่าก็ได้บังคับให้ชาวบ้านพาไปที่ถ้ำหลงซึ่งเชื่อว่าเป็นขุมทรัพย์ตามลายแทง ชาวบ้านเตือนให้ระวังนางถ้ำแต่พ่อชาวอุดมไม่เชื่อ เมื่อเข้าไปในถ้ำทหารพม่าพาสาวชาวบ้านหายไป หมายถึงจะขึ้นใจจึงเกิดการแย่งปืนกันขึ้นจนปืนลั่นทำให้ถ้ำถล่ม ทุกคนหนีตาย พ่อชาวอุดมตายด้วยฝีมือนางถ้ำ หลวงปู่และคงคาพาชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งไปช่วยชาวบ้านน้ำจางที่เข้าไปในถ้ำ คงคาถูกนางถ้ำปลุกกำหนด แต่คงคาเอาชนะใจตนเองได้ ทำให้นางถ้ำสงบลงอีกครั้งหนึ่ง

ช. ดาบราชบุตร

ชาวบ้านห้วยฟ้าร้องกำลังเดือดร้อนเพราะดาบราชบุตรหายไปจากหมู่บ้าน ปีนี้ครบกำหนดหกสิบปีที่ผีแม่มายวิมาลาจะลูกมาอาละวาดเสพชាយไม่เคยถามหากไม่มีดาบราชบุตรก็ไม่สามารถป้องกันผีแม่มายได้ ผีแม่มายลงชಾಯในหมู่บ้านสองคนไปเสพจนตาย ชาวบ้านขอร้องให้บัวแก้วมาขี่เข้าทรงติดต่อกับเจ้าราชบุตร เจ้าราชบุตรสั่งให้คนออกติดตามดาบทั้งสี่สิบสามคนโดยใช้เวลาไม่เกินเจ็ดวันเจ็ดคืน ขบวนออกติดตามดาบถูกผีอีค้อยเล่นงานขณะที่ทุกคนกำลังหนีผีอีค้อยลงไปอยู่ในน้ำโดยอาศัยลำไม้ไผ่ช่วยพยุงตัวผีแม่มายวิมาลาบอดใจให้บังอร กระซอกพิมพาสาวหมายของแสงเมืองให้หลุดจากไม้ ขบวนจึงแตกกระจัดกระจาย พิมพากลูกน้ำพัดพาไปขึ้นฝั่งกับทองอินทร์ แสงเมืองถูกน้ำพัดไปกับบังอร บังอรนอนลงให้แสงเมืองเสพแต่เจ้าราชบุตรลงมาเตือนสติแสงเมืองจึงสติดีไป ผีแม่มายวิมาลาเข้าสิงบังอร ทองอินทร์ยิงปืนบอกข่าวแก่ทุกคนผีแม่มายวิมาลาตามเสียงปืนนั้นไปหมายจะฆ่าทองอินทร์และพิมพา ผีแม่มายวิมาลาพร้อมชายหนุ่มในขบวนหาดาบอีกสี่คนที่ถูกสะกดรูปทำร้ายทองอินทร์ ทองอินทร์ถูกฟัน

บาดเจ็บปางตาย ฝีม่อม่ายวิมาลาในร่างบังอรบังคับให้พิมพาภินยาพิช เจ้าราชลงบอกคำหอม ให้รีบตามมาช่วยพิมพาและทองอินทร์ เมื่อทุกคนมาพร้อมกันแล้ว ฝีม่อม่ายวิมาลาขอตัวส่งเมือง เพื่อแลกกับชีวิตของทุกคน ป้าบัวแก้วเตือนสติแสงเมืองไว้ ฝีม่อม่ายวิมาลาโกรธจึงทำร้ายทุกคน ในนาที่วิกฤตนั้นเจ้าราชบุตรลงบอกคำหอมว่าดาบราชบุตรอยู่ในมือของทองอินทร์ คำหอมร้องบอกทองอินทร์ ทองอินทร์รวบรวมกำลังใช้ดาบราชบุตรในมือของตนฟันฝีม่อม่ายวิมาลาในร่างของ บังอรจนตาย ขบวนหาดาบกลับเข้าสู่หมู่บ้านห้วยข้าวกล้าแล้วจัดพิธีดำหัวเจ้าราช ทองอินทร์ ขอคำหอมแต่งงาน คำหอมขอเฝ้าเจ้าราชแล้วแต่ท่านจะตรัสแต่ง คำหอมน้อมใจไหว้เจ้าราชถาม เรื่องทองอินทร์ เจ้าราชอนุญาตให้คำหอมแต่งงานได้เพราะช่องทางที่จะรับใช้เจ้าราชมีหลาย ช่องทางมิใช่การเป็นม้าขี่ทางเดียว เจ้าราชอวยพรให้คำหอมอยู่เย็นเป็นสุข มีลูกขอให้ได้ลูกดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสันติวัฒน์ จันทร์โต เกิดเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ที่จังหวัดยโสธร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (เกียรตินิยมอันดับ ๒) ภาควิชามัธยมศึกษา สาขาวิชาการสอน ภาษาไทย - สังคมศึกษา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๔๖ และ เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีไทย ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย